1=2.
AA=9
45-9

ΓΝΩΜΟΛΟΓΙΑ,

SEV

SENTENTIA-RVM MEMORA-BILIVM, CVM PRIMIS GERMANICÆ, GALLICÆQVE

linguæ, breuis & aperta, Latino carmine, inspersis rhythmis festiuissimis, facta descriptio,

PER IOHANNEM BVCHLE-RVM A GLADBACH, IVRIS-dictionis Wicradanæ Præfectum.

PRÆTER ÆNIGMATA PARtim sacra, partim profana, eaque per quam venusta, accessit opera eiusdem tractatus de Anno, & eius partibus, cum Kalendario perpetuo, lectu, cognituque dignissimus.

Editio tertia ab auctore recognita, & locupletata.

MOGVNTIÆ,

Sumptibus Bernardi Gualtheri Bibl. Colon.
Excudebat Ioannes Volmari.

ANNO M. DC. XIV.

Hæc cui Gnomologia minus ſatisfacit, adeat Prouerbialium Sententiarum Theſaurum noſtrum, & ſibi plene cumulateque ſatisfactum fatebitur.

GENEROSO ET MAGNIFICO HEROI IOANNI QVAHT,

Domino, in Vuicraht, Bergh, Schuanẽberg, Domino & Mæcenati summa & perpetua animi obseruantia colendo salutem & felicitatem.

SI iure illa suo, vtilitatem aliquam quæ mortalib. pariũt: magni fiunt, profecto, generose & magnifice Heros, nemo, nisi ab omni animi intelligentia se alienissimum fateri velit, inficiabitur, Gnomis & prouerbio quasi vibratis Sententiis summam venerationem deberi. Non in postremis illarum fuisse habitam apud maiores nostros cognitionem, planissime primi nominis auctorum monumenta demonstrant: inter quos vt quisque eruditissimus eloquentissimusque fuit, ita plurimum Gnomarum suis scriptis inesse voluit. Nec iniuria: Videbant siquidem huiusmodi Sententias, & scite dicta breuiter proponere, quæ ad vitam & mores hominum probe informandos apprime necessaria essẽt.

 Nul-

Nullum omnino vitæ genus prætereunt, cui salutaria honeste ac beate viuendi, prudenterque agendi præcepta non tradunt. Magnates, & rerum Dominos clementiam: Iudices æquitatem: Nobiles virtutem: Magistratus moderationem & vigilantiam docent: Eruditos mira perfundunt voluptate: Imperitos erudiunt: Ignauos excitant: Temere festinantes inhibent: Et quod beatum curationis genus est, per voces grata quadam nouitate insignes, animi affectiones immutant, & expellunt. At quis omnes Gnomarum ad vitam bene beateque instituendam effectus enumeret? Quidquid Philosophiæ principes tot voluminibus tradiderunt, eadem hæ per inuolucrum quoddam, quam fieri potest breuissime, proponunt. Iam vero quantũ ad persuadendum, quantumque ad orationẽ exornandam valeat Gnomarum supellex, quis nõ videt? Ecquid verisimilius, quam id quod omnium ætatum, omnium nationum consensus, & velut idem suffragium comprobauit? Inest nimirum, inest in prouerbialibus sentẽtiis natiua quædam & genuina vis veritatis. Alioquin qui fieri posset, vt eandem plerunq; sententiam in diuersos dimanasse populos, in diuersas videamus translatam linguas, quæ ne tot quidem sæculis vel interierit, vel consenuerit? vt merito dictum illud videatur: *Veritate nihil robustius.* Peropportune hoc loco Philosophi cuiusdam in mẽtem venit, qui in-

interrogatus, Quidnam in optimis numerare? respondisse fertur: *Quod commune est*. Prudenter & vere. Quid enim Sole, qui radiorum suorum lumine mundum illustrat vniuersum præstantius? Quid Luna, quę tenebras discutiendo, noctem omnib. clara luce serenat, excellentius? Huius sapientissimi hominis auctoritate permotus, Prouerbiales sententias, cum, vt dici solet, Lippis & tonsorib. notæ sint inter optima referenda esse minime dubito. Ceterum vt studiosis humaniorum artiũ, pro mea quoq; tenuitate, hoc in negotio nõnihil adferrem commodi, memorabiles quasdam Alemannorũ & Francorum sententias Latinitate à me donatas in publicũ prodire feci. Tibi vero, generose & magnifice Dñe, cur hunc meum quantulumcunq; laborẽ inscripserim, caussæ sunt geminæ. Vna quidem clarissimus familiæ vestræ splendor, & perantiqua nobilitas, quæ sua mihi potentia & auctoritate necessariam aduersus maleuolos defensionẽ præstare potest. Altera vero animi tui vere Heroici eminentia, & singularis tua tuorumque erga me beneficentia: Cuius quoties recordor (nulla autem dies abit, quin de ea turbulentissimis his & plus quam tragicis temporibus cogitem) toties quasi pudore suffundor, quod mihi nulla præterquam litteris parta benemerendi facultas detur. Accipe igitur, generose & magnifice Heros, litterarium à parum litterato munusculum,

tibi candidæ, grataeque mentis affectione nuncupatum, inscriptum, & dedicatum, vt sit perpetuum meæ erga familiam vestram observantiæ monumentum & pignus. Deus Opt. Max. magnificam dominationem tuam nobis seruet diu incolumem. Ex Municipio vestro Vvicradensi. Anno per Christum restitutæ salutis cIↃ. IↃcvi.

T. Dom. & Excell.
cliens obseruantiss.
Iohannes Buchlerus.

IN

IN ΓΝΩΜΟΛΟΓΙΑΣ COMMENDATIONEM NOBILISſimi adoleſcentis Lotharij Quadi ἑνδεκασύλλαβον.

SI vis exiguo benigne lector
Γνῶμας omnigenas habere libro,
Quæ verſu facili eruditulóq;,
Vt vitæ inſtituenda cuiq; monſtrent,
Hunc parua tibi compares moneta:
Non hoc caſtior, eſt politiorque,
Non perfectior eſt, facetiórq;,
Tali materia ſuper repertus
Quem ſi ſaltem oculis ſemel pererres,
Iucundum, pium, & optime latinum,
Horarum ſimul omnium eſſe dices.
Hic morum inuenies probos magiſtros,
Viuendique probe duces fideles,
Hinc diſces ſapere, & timere numen,
Amplecti ſtudium, innocentiamque,
Hinc linguam cohibere garrientem.
Sunt quæ triſtem animum leuant dolore,
Sunt quæ lætum animum regunt catenis,
Et ſeruare modum ſtatu ſub omni.
Sunt verſus bene qui docent valere,
Sunt quos non ſine perlegas cachinno,
Sed quid multa moror? lege & probabis.

IN EANDEM THEODORI Flodrcff ἑξκαιδεκάστιχον.

SI iuuat ingenuis excultum moribus omnem
Vitam prudenter ducere vbique tuam:
Siq; tuis adsit quædam vis gratia factis,
Et lepidis placeant vt tua dicta iocis:
Hoc, age, solerti perlustres pectore, Ianus
Bucblerus nobis quod bene fecit, opus.
Hinc vitæ opportuna tuæ præcepta capesse,
Hinc exempla tibi fac imitanda legas.
Hinc pete quæ memores sociis adiunctus honestis,
Quæque queant tetricos exhilarare senes.
Non peragit prudens tristi sua tempora semper
Fronte, sed admiscet seria sæpe iocis.
Vnus plus aliis videaris vt esse disertus,
Hic faciet mira dexteritate liber.
Vis Germanica? habes: arrident Gallica? præsto:
Vis Latium atq; quidem perbreue carmen adest.
Quid stas? quidue moraris? attinge, hoc vtere sodes,
Non tibi erit satis hunc euoluisse semel.
Quid rectum, aut prauum; quid honestum, ac vtile, quidue
Turpe sequenda simul quæ fugienda, docet.

LIBER

LIBER AD Zoilum.

Ringeris an rides? video mordere paratus?
Nam frontem sulcat ruga seuera tuam.
Quid merui miser? & tanti quæ est caussa furoris?
Dentibus efficiar siccine præda tuis?
Ingenui non est, hominis neq; munus honesti,
Conscriptos aliis dilacerare libros.
Hanc veniam nostro quali da cunque labori,
In simili cuperes quam ratione dari.
Vulgari fateor panxi mea carmina plectro,
Verborum strepitu, deliciisq; vaco.
Nec sine iudicio, tibi, qui reprendere gaudes,
Hoc persuaderi, si patiare modo:
Quippe quod hæc rudibus sint facta, nouisque Poetis,
Atq; vt materiæ par foret ipse stylus.
Quos ego si modo detineam, tu Zoilus esto,
Et spurca, quantum, voce, lacesse potes.

TETRASTICHON AD LEctorem Bernardi Gualtheri Typographi.

Ne pigeat, si grata placet cognoscere, Lector,
Hunc oculis crebro peruolitare librum:
Inuenies passim quæ te legisse iuuabit,
Seria sunt lepidis plurima mista iocis.

SENTENTIÆ RHYTHMICÆ, LATINO, FACILIQVE CARMINE expressæ, & in locos communes litterarum ordine obseruato, digestæ.

A.

Abstinentia in cibo potuque: Ieiunium, & Frugalitas.

WIltu viel gutter tag ersparen/
Dein siñ vnd dein gesund bewahren/
Fur vollerey als fur des Teuffels list/
Dich fleissig hut ieder frist.

Vis [illegible] ut [illegible] tibi vita per annos,
Nec pessum sensus, ingeniumque ruant,
Sint odiosa tibi fallacis dona Lyæi,
Non secus ac tetri dæmonis insidiæ.

Rhyth. *Quo [illegible] ægrotes caue grandia pocula potes*
Ab[illegible] viel essen beschwert den magen/
Eß wenig/ das kanstu besser tragen.

Rhyth. *Ex magna cena stomacho fit maxima pœna,*
Vt sis corde leuis, sit tibi mensa breuis.

Vel. *Ventriculo grauis est nocturno tempore cena,*
Fausta valetudo si placet, esto parum.

Vel. *Si cenas, cenato parum, nam largior æquo*
Esse solet stomacho cena peracta grauis.

Laß

Laß den magẽ mit newer ſpeiß vnbeſchwert/
Biß ſo lang die alte drinnen iſt verzert/
Auß dunnen ſpeichel vnd eſſens begir/
Wirſtu daß mercken ſelbs an dir.

Ne noua vetriculo tribuas alimenta, priuſquã
Sit bene concoctus, qui fuit ante, cibus.
Ipſa fames in eo quid ſit ſuper vltro monebit.
Et tenuis docet hoc ore ſaliua fluens.

Im Lentzen iß mit måſſigkeit/
Im Sommer wird dir ſchlemmen leyd/
Der Herbſt frucht dich enhalt/
Iſt nah aller luſt bey Winterlichem kalt.

Vere, cibo modico ſerues in corpore vires,
Atq; per æſtatem largius eſſe caue,
Parcius Autumni fructus adhibeto, repletus
In Bruma venter non ſolet eſſe grauis.

Autumni fructus caueas, ne ſint tibi luctus. **Rhyth.**
Pauca voluptati debentur, plura ſaluti. **Item.**

Wer werden wil ein alter Man/
Der ſol in eſſen maſſe han

Pone gulæ metas, & erit tibi longior ætas, **Rhyth.**
Eſſe cupis ſanus, ſit tibi parca manus.
Viuere vis ſanus multos feliciter annos, **Vel.**
Veſcendo fines tranſgrediare caue.

Halt recht maß in ſpeiß vnd dranck/
Wilſtu werden alt vnd ſelden kranck.

Sume cibos modicos, nimis vitetur & hauſtus
Sanus ſi membris expetis eſſe ſenex.
Corpus, mentem, animam, perdit, necat, interimitq; **Nota.**
Turpis, iners, cæcus, crapula, ſomnus, amor.

Rhyth. *Parcus vescendo, parcissimus esto bibendo.*

Qui boit & mange sobrement,

Il vit volontiers longuement.

Fila suæ vitæ seros producit in annos,

Qui parce bibit, & parce alimenta capit.

Nota. *Corpus, mentem, animam, seruat, sanat, releuantque,*

Sobria, naua, pia, vita, Minerua, preces.

Rhyth. *Sanior esse potes si cum moderamine potes.*

Mit essen du erhalten muß dein leben/

Ob schon derhalben dirs nicht ist geben;

Il conuient manger pour nourrir,

Et non pour remplir.

Viuis non vt edas, sed edes, vt viuere possis.

Vel. *Esse decet viuas, viuere non vt edas.*

Rhyht. *Qui semel est, Deus est, bis homo, sed bestia qui ter,*

Dæmō qui quater est, qui sæpius est sua mater.

Detestanda igitur Sardanapali vox, quæ apud Diogenem legitur.

Cum te mortalem noris, præsentibus exple

Deliciis animum, post mortem nulla voluptas.

Namq́; ego sum puluis qui nuper tanta tenebā.

Hæc habeo quæ edi, quæq́; exsaturata libido

Hausit, at illa manent, multa & præclara relicta.

Fasten ist mancher art/

Auch dem verscheiden lohn widerfart/

Ein Heuchler fastet zum schein/

Ein Karger zu sparen die guter sein/

Ein Artz damit er sein gesundheit erhall/

Ein

Ein Gotsförchtiger das er Gott gefall

Vt varijs fiunt hominum ieiunia caussis,
Sic merces varijs prouenit inde modis.
Ieiunat fictus studio virtutis inani,
Ieiunat parcus ne minuantur opes.
Ieiunat medicus firmandi corporis ergo,
At pius, vt placeat sobrietate Deo.

Der helt Gott ein angenehme fast/
Wer frommer wird/vnd die sünd verlast.

Hic bene ieiunat, qui se de crimine nudat. Rhyth.
His Domino fiunt ieiunia grata diebus, Vel.
Virtutis studio criminis atque fuga.

Den leib soltu nicht machen zu vol/
Wilstu das fleisch zämen wol

Per raros pastus carnales deprime fastus. Rhyth.
Ne caro disrumpat sana retinacula mentis, Vel.
Exiguo ventrem disce nutrire cibo.

Auff die Fasten Osteren folget bald/
Welches erfrewet jung vnd alt.

Tristia iucundum sequitur ieiunia Pascha,
Qua bene qui seruat postea laetus erit.

Damit die Fasten dir nit verdrießlich sey/
Gedenck daß Osteren negst stehet darbey:

Ne sint ipsa molesta tibi ieiunia, festi
Pascha, quod sequitur, te meminisse decet:

Celui qui veult viure sur terre,
Boire au coucher ne doibt requerre:
Car c'est pour auoir vng caterre,
Qui tiendra l'homme trop en serre.

Vis longum vitae spatium decurrere sanus,
Iturus cubitum pocula nulla petas:

Illa creant etenim senio veniente, catarrhos,
Et capiti, & reliquis partibus inde graue.

Gewunnen gut erhalt mit fleiß/
Du darfst es wol/wirstu greiß

Rhyth. *Res bene collecta prosunt in fine senecta.*

Vel *Pone modum rebus, penses bona buccea, necno*
Gutta meri, quam sint grata futura seni.

Halt gasterey selten / vff das du nicht ve
Dein Gut bald/vnd betlen must/ thus
Wer mehr verzert dan er gewint/
Des gutt in kurtzer zeit zerrint

Conuiuator eris rarus, ne rebus egestas
Omnibus absumtis sit toleranda tibi:
Quippe suo lucro quisquis plus prodigit, huius
Sint licet immensa, diminuuntur opes.
Raro des epulas, ne consumptis cito rebus,

Rhyth. *In breuibus fias mendicus, inopsq́ diebus.*

Aduersitas, infortunium, calamitas & afflictio.

Voller kropff/voller kopff.

Item. Bey gutten tagen vnd wein/
Wil das Podagram sein.

Item. Ruhe/machen mühe.

Item. Wa gelt vnd gut/
Da ist kein muht.

Vbi vber, ibi tuber.

Non fauet in terris tantum fortuna cuiquam,
Quin ferat & lætis tristia mista iocis:
Nam nihil est, omni semper quod parte beatū
est,

Mell-

Mella nec ingrato dulcia felle carent.
Bekummer dich nit zu fast/
Wan du vngluck vnd trubsal hast.
Si fortuna tonat, caueto mergi. *Auson.*
Gut gluck muß regiert sein/
Daß böß vberwunnen sein.
Bonorum rector, malorum victor. *Viuet.*
Prospera diuina tibi sors est arte regenda, *Vel.*
Aduersum forti pectore vince malum.
In der noht /wunscht mancher sich den tod.
Rebus in aduersis facile est contemnere vitam
Il n' est pas digne d' auoir aise,
Qui ne scait que c' est de mal aise.
Qui ne peult souffrir chose amere,
Ia doulceur ne luy sera mere.
Dulcia non meruit, qui non gustauit amara. *Vulgo.*
Dicitur indignus cui detur habenda voluptas. *Vel.*
Aduersi prorsus qui tulit ante nihil.
Dulcia duntaxat tandem gustare meretur. *Vel.*
Plurima qui vita sensit acerba prius.
Si tu souffre necessite,
Attens en Dieu prosperite.
Si miser es, fac vota Deo, de pectoris imo,
Afflictum prompta te ille iuuabit ope.
Æger eo cubitum, sanus cubitu, ecce resurgo. *Vel.*
Quaris tam rata sit qua medicina? preces.
Du mal d' autruy ioye auoir ne conuient.
Car vng tel mal souuent à chascun vient.
Ob casum alterius nunquam lætare, ferendũ
Nam quod huic hodie, cras tibi forsan erit.
Inuideat si sors alijs gaudere caueto, *Vel.*

Disce

Disce sed alterius cautior esse malo.

Adulatio, Adulator, assentatio, blanditiæ.

Wer allezeit die warheit wil sagen/
Mit Herrn sich vbel thut vertragen.
Oder/Es ist ietzund der Welt sit/
Den/der nicht schmeichelt/liebt man nit

Rhyth. *Qui vult laudari à Domino, magnusq; vocari*
Discat adulari, nam tales sunt modo cari.

Vel. *Discat adulari veris procul ore fugatis,*
Principibus qui vult vsque placere viris.

Vel. *Si simulare potes bene dissimulanda, vicissim*
Dissimulare etiam si simulanda potes:
Aulicus es verus, nec te præstantior alter,
Nec Domino quisquã te mage amatus erit.

Mieulx vault estre d' amy blessé,
Que d' vng adulateur baisé.

Verbera constantis miseris in rebus amici.
Suauiolis blandi sunt potiora viri.

Il fault fuir l' adulateur,
Car il est repute menteur.

Rhyth. *Non bene mellitis est tutum credere verbis.*

Vel. *Linque virum blando cuius medicata veneno*
Lingua, suo veri, cum sit in ore nihil.

Vel. *Assentatorem fugito, nam falsus habetur.*

Aetas.

Ein Zaun wehret drey jahr.
Ein Hund vberwehret drey Zäun.
Ein Pferd drey Hund.
Ein Mensch drey Pferd.

Seps depacta solo potis est tres stare per annos:
Hãc genus omne canũ ter vita vincit in annis:
Hos triplo excedit viuendi tempus equorum:
Tres homo vincit equos si iusto tempore viuat
Et tria sæcla hominis transmittit garrula cornix:
Et quater egreditur cornicis sæcula ceruus:
Alipedem ceruum ter vincit coruus, at illum
Multiplicat nouies Phœnix reparabilis ales.
Wer vor zwentzig jahren nicht wird hubsch vnd fein/
Vor dreissig nicht starck an den gliderē sein/
Vor viertzig nicht weiß / vnd nicht reich vor funffzig jahren/
An dem ist alle hoffnung verlohren
Lustra bis ante duo nec qui formosus, & ante
Ter decimum ætatis non præstans viribus annum,
Nec bis vicenum quidquam sapientior ante,
Qui neque ditescit quã quinquagesimus adsit.
Nititur ille sibi post hæc acquirere frustra.
Zehen jahr ein Kind
Zwentzig jahr ein Jungling
Dreissig jahr ein Man
Viertzig jahr wolgethan.
Funffzig jahr still stahn.
Sechtzig jahr gehet das alter an.
Sibentzig jahr ein greiß.
Achtzig jahr nimmer weiß
Neuntzig jahr der Kinder spot.
Hundert jahr gnad dir Gott.

Annos

Annos prima decem puerilis transigit ætas.
Vendicat inde decem generosa iuuenta sequentes:
Exhibet ipse virum nobis trigesimus annus.
Quarta decas pulcris hominē virtutib⁹ ornat
Tramite iam medio paulisper quinta quiescit.
Sexta parit senium, capiti fert septima canos.
Hanc subiens octaua facit puerascere rursus.
Proxima vicatim pueris ludibria præbet.
Postremæ superi præsto sit gratia patris.
Quæ nisi contingat melius vixisse nec vnquā.

Affectus.

An ein ort da ich gern bin/
Züh̃e man mich mit einem härlin hin.

Crine vel exiguo duces quocunque volentem
Sponte sequi, inuitus fune trahendus erit.

Rhyth. *Hoc portat leuiter, quod portat quisq̃ libenter*

Item. *Mane petendo scholas qui cū testudine repunt,*
In saltu leporis vespere tecta petunt.

Qui tousiours son courage croit,
Ne peult estre que fol ne soit.

Qui nimis indulget, creditue affectibus ipsis,
Hic vitæ regimen nescit habere suæ.

Alea.

Auff toppel spiel pflegt man sagen:
Muß man leib/gut/vnd alles wagen.

Rhyth. *Ludens taxillis, bene respice, quid sit in illis,*
Mors tua, sors tua, res tua, spes tua, pendet in illis.

Vel. *Alea iactetur nulli, committere vitam*

Qui dubiæ sorti nolit, opesq; suas.

Alea dat rixas, pugnam, periuria, cædes, *Vel.*

Adfert pauperiem, diuitiasq; fugat.

Das würffel spiel manchen bringen thut/
Umb gelt/kleider/und alles gut

Sum leuis vt passer, facit hoc mihi tessera & (asser *Rhyth.*

Quod sum nudus opum pernox facit alea, lusũ *Vel.*

Hunc tractet, mecum qui volet esse miser.

Iactus talorum nudam facit ære crumenam, *Vel.*

Et cum vestitu prodigit omne penu.

Le ieu, la femme, & vin friant,
Font l' homme pauure en riant.

Gaudendo faciũt inopes Venus, alea, Bacchus.

Alea, vina, Venus faciunt vt turpis egestas *Vel.*

Abripiat multos in sua vincla, ioco

Hæc fugias, fastum, talosq;, lupamq;, tabernã, *Rhyth.*

Si doceo, & vitam tibi quæris habere supernã.

Sit procul ebrietas, procul absit & alea, cæci *Vel.*

Sint pueri nostro spicula corde procul.

Alta.

Wer nicht zu hoch uber sich steigt/
Der selten ungemach mit fallen kreigt.

Tutior in terris locus est, quam sedibus altis. *Rhyth.*

Si metuis lapsum depressis saltibus erra: *Vel.*

Scandentes casu præcipitante ruunt.

Quisquis amãs mediocre, facit sublime terũci,

Huic nocuisse grauis nulla ruina potest.

Ne parlons point des haults estats,
Car il en peult sortir debats.

Ordine de primo caue multa loquare virorũ,

Hinc ne forte tibi damna superueniant.

Ne

Ne vueilles point ſi hault monter,
Que à douleur faille deſmonter.

Tam ſublime caue quoquã cõſcenderis, vt ſint
Infima cum gemitu poſt repetenda tibi.

Ouid. *Dum petit infirmis nimium ſublimia pennis*
Icarus, Icarijs nomina fecit aquis.

Rhyth. *Nõ bene tutus erit, quiſquis nimis ardua quæri*
Vel. *Qui nimis alta petit, nec magna pericula credi*
In magis ima cadit, ſeq; in diſcrimina tradi

Amicitia.

Das iſt der wahren liebe recht/
Wan man nicht arme freund verſchmecht

Rhyth. *Verus amor miſerũ, nunq̃ contemnit amicum*
Vel. *Afflictis miſerum ſi quis faſtidit amicum*
Caſibus, is fœdus ſoluit amicitiæ.
Vel. *Sorte ſuos miſera nuſquã contemnere amicu*
Optima lex veræ [illegible] amicitiæ.
Ouid. *Turpe ſequi caſũ, & fortunæ accedere ami*
Et niſi ſit felix eſſe negare ſuum.

Verzürnen ſoltu die liebe freunde dein/
Auß keiner vrſach groß oder klein/
Keines freundſchafft man verachten ſol/
Er ſey dan böß vnd ſchalckheit vol.

Ob leue delictum veterem ne temne ſodale
Non cito ſoluendum fœdus amicitiæ eſt.
Nullius, niſi ſit vitijs infamis, amorem
Temſeris, & minimi gratia ſæpe iuuat.
Rhyth. *Dilige ſic homines, vt eorum crimina vites:*
Oderis & culpas, hominem non qui facit iſta

Ich hab lieber zum freund ein Hündlein/
Dan das es ſol mein feind ſein.

Blandiri de more ſuo mihi malo catellum
Cauda, quam rictu velle nocere ſuo.
Gratior applaudēs catulus mihi dēte minãti. Vel.
Der freund zall iſt leider klein/
Doch müſſen ihr zwen ſein.
Ad minus vt ſit firmꝰ amor duo ſemper amici
Sint, vna veniens parte repente perit.

Amicus.

Ein trauwen freund du lieben ſolt/
Fur allem ſilber vnd goldt
Carior argento & fuluo precioſior auro,
Eſt vetus veræ cultor amicitiæ,
Auro præualet vetus atque fidelis amicus, Vel.
Vincit & argenti pondera verus amor.
Ein freund iſt des andern ſpiegel fürwar/ Vel.
Darin er ſich beſehen fein vnd klar.
Se videt in ſpeculo [illegible] amicũ.
Fidus imago ſui [illegible] amici. Vel.
In der noht / gehen der freund viel auff ein
loht.
Scilicet vt fuluum ſpectatur in ignibus aurũ, Ouid.
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.
Dum iuuat & vultu ridet fortuna ſereno,
Indelibatas cuncta ſequuntur opes.
At ſimul intonuit fugiunt, neq; noſcitur vlli,
Agminibus comitũ qui modo cinctus erat.
Gehet es nach gluck mit reichen ſchal/
So finden ſich freunde ohne zall/
So bald aber ſich das gluck wendt/
Iſt alle freundſchafft auß behendt
Donec eris felix multos numerabis amicos, Ouid.

Tem-

Tempora si fuerint nubila solus eris.

Rhyth. *Tempore felici multi numerantur amici:*
Dum fortuna perit, nullus amicus erit.

Item. *Dum fortuna mala est, nullus amicus adest*

Si tu es bien heureux, amys auras au doub
Mais tu sera tout seul, si le beau temps se t
ble.

Dum tibi sors comes est, comites & habebis amicos:
Si te deserat hæc, destitueris & his.

Il n' ya pire nul ennemy,
Que celuy qui se monstre amy.

Nil homine effinxit natura nocentius isto,
Qui falsus veram fingit amicitiam.

Pontan *Nō adeo fraudi est, odium qui effundit aper*
Vt qui germanam fingit amicitiam.
Deuitatur enim qui nos odisse fatetur:
Suspicione vacat, qui mihi dicit, amo.
Trux inimicus erit, me iudice, quisquis am.
Creditus, occulta sub ratione nocet.

La mort n' a point d' amy,
Le malade n' qu' vn demy.

Æger habet mediū, nullum mors tristis amicum,

Vng Veil amy pour vng neufne delaisse,
Ne scais que tu prens, mais tu scais que tu laisse.

Permutare nouo veterum nolito sodalem,
Cornel. *Qualem scis habeas, quo potiare, latet.*
Gallus. *Euentus varios res noua semper habet.*

Mieux vaut amy en voye,

Qu' argent en courroye.

Vtilior prorsus per iter tibi fidus amicus,
Quam sint in loculis plurima lucra tuis,

A tes amys sois en aduersite,
Tel que tu fus en leur prosperite.

Amicis aduersa fortuna vtentibus idem esto.

Prospera & aduersa fortuna vtentibus idem Vel.
Esto tuis, nec cum hac stet ve cadat ve fides.

Amor.

Ein ieder liebt was jhm behagt/
Vnd were es gleich ein heßlich Magd.
Warauff einer seine lieb setzt/ Vel.
Fürs aller schönst er das schetzt.

Vrit amor cæcus, non est amor arbiter æquus: Rhyth.
Nam deforme pecus iudicat esse decus.

Quod quis amat, rebus semper magis omnibus vnum Vel.
Æstimat, & videas sæpe valere nihil.

Quidquid amans cæco semel est complexus amore, Vel.
Vnum illud dignum laude & amore putat.

Als viel blumlein auff dem Felde stehen/
So manchen schmertzen die liebe vbergehen.

Quot campo flores, tot sunt in amore dolores. Rhyth.

Plures obscœno latitant in amore dolores Vel.
Quam flores verno tempore campus habet.

Ecquid amor? nihil est aliud quam mentis amaror, Vel.
Dulcia promittens cogit acerba pati.

Quot lepores in Atho, quot apes pascuntur in Hybla, Ouid.

Cærulæ quot baccas Palladis arbor habet,
Littore quot conchæ, tot sunt in amore dolores.

Der König ist eim betler gleich/
So kein freund hat im gantzen Reich.

Rhyth. *Rex est mendicus, cui non est vllus amicus.*
Vel. *Paupere nil distat toti licet imperet orbi*
Rex, hominū nullus quem reuerenter amat.
Vel. *Ecquod amabo inter Crœsū discrimen & Irum,*
Omnibus exclus si sit vterque? nihil.

Die wahre freund erkennet der bald/
Welchen das vnglück vberfalt.

Rhyth. *Sorte patet miseri qua sit dilectio vera.*
Vel. *Integritas auri medio spectatur in igne,*
Noscitur aduersis rebus amica fides.
Vel. *Candidus afflictis rebus spectatur amicus,*
Arbitrio sortis statq; caditq; fides.

Liebe vnd wider leyd/
Ist verlohren arbeit.

Rhyth. *Illi pœna datur, qui semper amat, nec amatur.*
Item. *Est amor ingratus si non sit amator amatus.*
Vel. *Quisqs amat sibi dilectos, nec amatur ab illis,*
Nil agit, & vere dicitur esse miser.
Vel. *Quando odio pensatur amor, liuore benigni*
Pectoris integritas, nil iuuat ipse labor.

Lieb haben vnd nicht geniessen/
Möcht wol den Hencker verdriessen

Semper amare, suo nec amore potirier vnquam
Esse ferunt ipsis & graue dæmonibus
Vel. *Semper amare frustra rebus nec posse capitis*
Dæmona informes excruciare quæ...

Fur einen falschen freund halt ich dich/

So du das gelt mehr liebest dan mich.

[V]erus amicus erit, qui plus me quam mea quærit. Rhyth.

[Q]ui mage amat mea me, non hunc complector amore. Vel.

[Q]uis amat mea, plus quam me, simulator amici. Vel.

Non mihi sinceri nomine dignus erit.

Falsus amor, latus hoc, nummis vbi plena moratur Vel.

Pera, magis reliquis partibus vsq; colit.

[L]ieb ist die beste Hutt vnd Guardey/

Die ihren Herren erhaltet frey.

Magnum satellitum amor. Viues.

Non sic densa phalanx potis est defendere quẽquam, Vel.

Vt sibi coniunctum sæpe tuetur amor.

Gemachte farb/vnd gezwungen lieb/

Verschleichen sich heimlich vnnd bald wie die dieb.

Fucatus color, & quod vi extorquetur amari,

Vtraq; mutata fronte repente cadunt.

Decrescit factus color, ac amor ipse coactus. Rhyth.

Qui son cueur met en folle femme,

Il pert auoir, & corps, & ame.

[Co]rpus, opes, animam facto corrumpit eodem,

Cuius femineo pectus amore flagrat.

Qui autruy aime mieux que soy,

A la fontaine meurt de soiff.

Qui magis alterius proprio quam flagrat amore,

Hunc prope fontis aquas enecat ipsa sitis.

Qui bien aime tard oublie,
Et qui bien aime bien chastie.
Qui vehementer amat, socii obliuiscitur agi
Et bene castigat qui vehementer amat.
Qui aime il craint, l'amour qui est sãs crain
N' est pas amour vraye, mais amour fainct
Omnis amans metuit, qui vero est absq; tim re,
Non est sincerus, sed simulatus, amor.
Wer mit lieb ist behafft/
Der selten etwas guts schafft
Quisquis lasciui stimulis agitatur amoris,
Vel minimo dignum praestat honore nihil.
Veux tu bien estre amyable,
Sois courtois & honorable.
Esto bellus homo praestesq; libenter honores,
Si vis ut sociis semper amere tuis.

Anima.

Longuement viure sans bien faire,
Est à l'ame tresfort contraire.
Factis absq; bonis longaeuam ducere vitam,
Multum animae, quae, inquam, sola perennis obest.

Animus bonus, malus.

Das hertz wil Gott kein heuchelerey/
Darumb sehe das dirs ein ernst sey.
Rhyth. *Dum cor non orat, ne quidquã lingua laborã*
Item. *Non holocausta Deus, sed corda fidelia quaer*
Haec qui dona gerit, fine beatus erit.
Vel. *Dimidiã, & plenã lunã cum Principe Romã,*

Possi

Postulat à nobis, qui regit astra, Deus.
Vota precesq; Deus simulata mente profectas Vel
Respuit, audiri si cupis, esto pius.
Sey wie ein Lew im gemute dein/
Im leben wie ein Schäfflein
Trux sis mente leo, moribus esto bidens.
Le courage fait l'ouurage.
Præstat opus quodcunq; animus, viresque ministrat.

Animalia.

Qui veut auoir bon chien,
Il faut qu'il le nourrisse bien.
Quem cupis esse bonum catulum, nutrito benigne.
Aussi toit meurt veau comme vache,
Et diligent comme le lasche.
Sæpe prior vitulus succumbit utroq; parente,
Ante pigrum sollers funere sæpe cadit.
Wilstu nicht leiden der flöh beissen/
Solstu ihn die Zähn außreissen/
Oder angreiffen ihre beyn/
Das deren gantz leibe kein.
Si mordent pulices, mordentib. excute dentes: Rhyth.
Vel confringe pedes, ne possint vertere sedes.
Ne lædant pulices, dum sunt stimulare parati, Vel.
Dentibus hos priua, comminuasue pedes.

Aptum, aptitudo.

Il n'est richesse qu'estre sain,
Ne que la mort rien plus certain,
Ne tresor que de preud'hommie,

Et soy garder de vilennie.

Fausta valetudo gazas supereminet omnes,
Vim tamen atrocis sentit & illa necis:
Candida thesauro probitas preciosior omni,
Turpibus & vitiis semper abesse procul.

Que voules vous que ie vous die?
Il n'est parler que gracieux,
Ne louer gens qu'apres leur vie,
Ne chere que d'homme ioyeux.

Debita prolatis si desit gratia verbis,
Dicere nil præstat, quam mala multa loqui
Laus data post obitũ solum certissima laus,
Hospes iucundus prandia grata facit.

Aqua.

Das ist ein böser fluß/
Dar man wasser in tragen muß.

Rhyth. *Raro laudatur fons in quem lympha feratur.*

Vel. *Pessimus hic fõs est, fontis neq; nomine dignus*
Ex aliis in quem lympha ferenda locis.

Vel. *Quis puteum laudet, cui quæ depromitur ima*
Est opus vt primum suppeditetur aqua?

Die klein wasser allgemein/
Lauffen in die grossen hinein.

Rhyth. *Vnaiq; per montes currunt in flumina fonti*

Vel. *Montibus & syluis, aliisue anfractibus orti*
Fonticuli, cursim flumina magna petunt.

Vel. *Fontibus ex minimis augentur flumina, tandem*
Omnibus in magnum tenditur Oceanum.

Eau & pain, c'est la viande du chien.

Vi

Vilis aqua & panis potus & esca canis.

Ars.

Kunst solstu fur gelt vnd gut lieben/
Dan sie ist sicher für die Dieben.

Res valet, ars præstat, si res perit, ars mihi restat. Rhyth.

Ars manet, ars durat, fortuna recedere curat. Item.

Artis cognitio gemmas præcellit & aurum: Vel.
Quandoquidem nullis casibus exposita est.

Artibus ingenuis non res præstantior vlla,
Quippe suos semper quæ comitentur heros.

Die Kũst keinen grossern feind pfleg zu hã/
Dan denselbigen der sey nicht kan/

Artis inops, artem temere fastidit, & odit.

Science n' a en nemy n' aduersaire,
Que l'ignorant auquel est necessaire.

Ars quamuis humilis nulli contemnitur, eius
Ni prorsus pulcra cognitione vacet.

Ardea culpat aquas, nandi cum nesciat artem. Vulgo.

Kunst niemand schwert/
Vorhin er auch verkehrt.

Non grauat ars, vel euntem vltra Garamantas, & Indos.

Magna licet siet ars tamen haud grauis illa ferenti. Vel.

Asinus.

Ehe thut man nach kein Esel fragen
Zu Hoff/dan so er Seck sol tragen.

Dic rogo cur asinus ditet vocitatur in aulas?
Non vt ibi otia agat, sed graue portet onus.

Einen Esel schick wohin du wilt/
Kein Hengst wird drauß der etwas gilt.

Rhyth. *Parisios stolidum si quis transmittit asellum*
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Vel. *Tardigradus quocunq; lubet ducatur asellus,*
Non tamen euadet cursibus aptus equus.

Vel. *Nullius est, nec erit sollertia tanta Magistri,*
Quæ queat efficere vt fiat asellus equus.

Es ist ein wunderlicher streit/
Wen ein Esel den anderen reit/

Rhyth. *Est mirum bellum, quod asellus culpat asellũ.*

Vel. *Tardior à tardo dum fertur asellus asello,*
Prœlia miscentur pluribus apta iocis.

Vel. *Quando vides asinos asinis culparier ipsis,*
Mira scies nullo sanguine bella geri.

Mancher trägt keine Seck/

Rhyth. Ist dannoch ein Esel vnd Geck.

Vel. *Multi sunt asini, nunquam saccis onerati.*
Sũt asini, & certe ante alios hoc nomine digni
In tergis quorum sarcina nulla fuit.

Vel. *Latores essent multo quam pondera plures,*
Si cuiuis asino sarcina danda foret.

Vel. *Ponderibus primi nullis onerantur aselli.*
L'asne est agile en ieunesse,
Pigre & lent en vieillesse.
Asellus
Est alacer primis, tardus venientibus annis.
Esel haben besser glück/als gelehrte Leut.

Vel. Ich nehm fürwar ein hand vol Gunst/
Vnd ließ dir ein sack vol Kunst.
Summa rudes asini rerum fastigia scandunt.

Maxi-

Maximus hoc illis tempore venit honos.
Et nisi sis asinus, nullum tibi nomen habebis,
Ac omni spretus destitueris ope.
Dentibus antiquitas solitus producere pelles, Martial. lib. 9.
Et mordere luto putre vetusq; solum:
Prænestina tenes defuncti rura patroni,
In quibus indignor si tibi cella fuit.
Rumpis & ardenti madidus crystalla falerno,
Et puris domini cum Ganymede tui.
At me litterulas stulti docuere parentes:
Quid cum Grammaticis Rhetoricisq; mihi.
Frãge leues calamos, & scinde Thalia libellos,
Si dare Sutori calceus ista potest.

Auarus, aua ...

Het der Geitzig die gantze Erden/
So möcht ihm doch genug nicht werden/
Drumb er auch bey seym grossen Gut/
Allzeit hat mangel vnd armut.

Nulla ditari ratione potestis auari, Rhyth.
Vos faciunt inopes, quas cumulatis opes.
Si foret vnius mundi complexus auari, Vel.
Non sat huic, & inops ipse maneret opum.
Parcus api simili, studio qua complet inani. Vel.
Vascula, mox alio diripiente fauos.
Æstimat esse parum sibi, quidquid habet cor Rhyth.
auarum.
Crescit indulgens sibi dirus hydrops. Horat.
Nec sitim pellit, nisi caussa mo bi,
Fugerit venis, & aquosus albo
Corpore languor.

Je lenger hie ein Mensch lebt/

Je mehr er noch gelde strebt.

Quādo tous autres pechez laissent l'hom vieux,
Seule auarice vient es lieux.

Cætera quando senem miserum peccata relinquunt,
Quæ nunquam sat habet sola cupido viret.

Vel. *Omnia de nobis anni prædantur euntes,*
Sola viris senibus crescit auaritia.

Vel. *Auri sacra fames, & amor sceleratus habendi*
Assolet in primis excruciare senes.

Wer reich vnd geitzich ist allzeit/
Hat wider raum noch sicherheit.

Horat. Sat. I. *Non vxor saluum te vult, non filius, omnes*
Vicini oderunt, noti, pueri atq; puellæ.
Miraris, cum tu argento post omnia ponas,
Cur nemo præstet, quem non merearis, amorem.

Plus est cornu que cerf rame,
Ciche homme si il cuy de estre aime.

Cornigeris est cornutus magis Euclio ceruis,
Si se vicinis esse in amore putet.

Was sol Gelt / daß nicht wandert durch die Welt.

Ouid. *Quo mihi diuitiæ si non conceditur vti?*
Quid mihi fortuna tantum? quid regna sine vsu?
Quid nisi possedi diues auarus opes?
Sic aret mediis taciti vulgator in vndis,
Pomaq; quæ nullo tempore tangat, habet.

Auctoritas.

Am ansehen alles gelegen ist/

Drum

Drumb sehe daß du darmit verzehret bist. *Viuesi.*
Auctoritas rerum gerendarum telum. *Vel.*
Ardua maiestas præstat, telumq; gerendæ
Ipsa rei est, vires consiliumq; iuuat.

Audacia & animositas.

Wers wagt vnd dapffer hin ein setzt,
Wird offt mit grossem gewin ergetzt.
Aude aliquid, iuuat audentes fortuna, bonisq;
Auget, at ignauis dat timidisq; nihil.
Egregiũ ille sibi decus, & lucra ampla parabit, *Vel.*
Maxima qui læta mente pericla subit.
Audendum est, fortes adiuuat ipse Deus.
Die besten Schwimmer vnder den hauffen,
Pflegen am ersten zu ersauffen
Sæpe natatores submerguntur meliores. *Tibull.*
Non raro mediis misere merguntur in vndis, *Rhyth.*
Qui bene se solos posse natare putant. *Vel.*
Vnda natatores solet absorbere peritos: *Vel.*
Qui timet, in ripa, crura, manusque lauat.

Audire auditus.

Biß schnel das du jede red verstast,
Biß träge daß du fremde außlast.
Alterius cupide quem vis cognoscere voces,
Auditas tarde commemorare, decet. *Vel.*
Proditor esto piger, verbi quod protulit alter,
Vt capiatur, erit mens celer vsq; tibi.
Sis audire celer, tardus sis promere voces. *Vel.*
N'escoutes iamais les harengues,
De ceulx qui portent doubles langues.
Ne præbe placidas horum sermonibus aures,

In quorum latitat gutture lingua duplex

Il ne feroit nul mesdisans,

S'il n'estoit nuls mal escoutans.

Si maledicenti patientem accommodet aure

Nullus, vix ullus qui maledicat, erit.

Auis.

So du ernehrst ein vögelein/

Sein koht wirdt dein belohnung sein.

Rhyth. *Qui volucrem nutrit, pro munere stercus habebit.*

Vel *Qui pascit, mutoque docet proferre volucri*

Ore sonos, hic pro munere stercus habet.

Vel. *Qui genus erudiunt, pascuntque volucre, labo*

Quæ tandem capiunt præmia? stercus ela

Weiche vögelein haben weiche schnäbelein

Rhyth. *Sunt auium pullis præmollia rostra tenellis.*

Vel. *Mollia sunt iuuenum cunctorum rostra volucrum.*

Aula.

Wer zu Hoff ungebetten gehet/

Billig hinder der thüren stehet.

Rhyth. *Stabit post valuam non inuitatus in aulam*

Vel. *Non inuitatus si quis temerarius aulam*

Principis ingreditur, post latet ille fores.

Vel. *Vt ro magnanimi subiens Herois in aulam*

Limina portarum, stet sedeatve prope,

Wer nichts kan dan fromigkeit/

Zu Hoff hat der schon sein bescheit.

Rhyth. *Parens virtuti, nescit modo regibus uti.*

Vel. *Heroum quicunque volunt ascribier aulæ*

Rari cultores integritatis erunt.

Qui

Quisquis solius captus virtutis amore est, Vel.
In domibus regum non habet ille locum.
Wiltu haben ein guten tag/
Alßbald auß Herrn Höffen dich mach.
Si placidam gratam q; Deo traducere vitam
Expetis, Heroum linque repente domos.
Regum sollicita quicunque senescit in Aula, Rhyth.
Aut fuit, aut semper postulat esse miser. Item.
Ferre moras, moderari iram, contēnere risus,
Dura pati, quosuis aulica vita docet.
Heritage n'est seruice de court,
Ce qu'on y gaigne, peu vault, ou dure court.
Aulæ fluxa fides, eius vel inania, vel sunt
Temporis exigui qualiacunq; bona.
Donec alat canos si quem tenet Aula tot annos, Rhyth.
Mercedem speret qualem canis æger haberet.

Aulæ delicias Huttenus eques carmine iuxta literarum seriem descripsit, quod quia apprime elegans, huc libuit asscribere.

Aula eadē est omnino fides, quæ mobilis auræ.
Blanditur facie, post mordet ceu scorpius Aula.
Consiliis raro melioribus vtitur Aula.
Dissimulet regnare diu qui poscit in Aula.
Exsultat integritas, pietas & candor ab aula.
Ferre moras, iramque frenare, docemur in Aula.

Grande Sophos ridere bonos censetur in Au.
Horrent vera loqui, cupiunt qui crescere Aula.
Inuidiam qui ferre nequit, discedat ab Au.
Κύρις, *qui senuere canant*, ἐλέησον. *in Au.*
Languent virtutes, scelus omne at regnat Aula.
Munerib. mentes hominũ capiuntur in Au.
Nugas Aula leues, & fumos vendit inanes.
Otia quisquis honesta cupit, discedat ab Au.
Porta Erebi in terris Aula, & tua Tan poena est.
Questus adulari, & mẽtiri est primus in A.
Rara auis in toto vere pius Aulicus orbe est.
Sinceris & simplicibus væ semper in Aula.
Turpe senex, & inops quando incolit aul. Aulam.
Vitæ dissi ilis methodus bene dicitur Aula.
Xanthe retroibis erit quando constantia Aula.
Ydra aula est capitum multorum horren venenis.
Zenones, f tu sunt atque Thrasones in Au.
Selig ist der Man furwar /
Der seinẽ Landtherrn nur einmal sicht jm jahr.
Qui semel in toto Dominum nisi cõuenit an subditus, hinc felix, carus eritq; magis.
Nach befreund / vnd weit beherr /
Manches vnglück auß dem Hause kehrt.
Fac prope vicinos habeas, Dominoq; remot

Subii

Subiectus felix si cupis esse, mane.
Vicinum torret, longinquum non iuuat ignis, Ranzo.
Sic neutro potis est, Aula iuuare modo:
Ni nimiũ semotus eris, nimiumue propinquus,
Vtilis ignis erit, proderit Aula ducum.

Auxilium.

Wer hülffe bedarff/der ruff zu Gott/
Er verlast ihn in keiner noht.

Is debet quæri, qui vult q; potest q; mederi, Rhyth.
Quidquid & exterius, languet & interius.
Ad Dominũ quoties premeris tua vota leuato Vel.
A Domino auxilium, non aliunde feres.
Auxiliũ à Domino miseranda sorte grauatus Vel.
Posce, tibi promptam porriget ille manum.

Kein angst wird so groß/
Gott kan geben hülff vnd trost.

Nullius est, nec erit tantus discriminis angor,
Quin queat ipse Deus ferre rogatus opem.
Tristis es? vrgeris? nec habes solamen in orbe? Vel.
Protinus ad Christum confuge, tutus eris.
Tam graue nemo hominum seruat sub pectore vulnus, Vel.
Quin Christus modica tollere id arte queat.
Fors aduersatur tibi, discrimenq; minatur, Rhyth.
Atq; repentinam monstrant tibi fata ruinam?
Nunquam desperes, etsi quasi perditus hæres,
Sed supplex ora, dabitur tibi mitior hora.

Bien est de Dieu abandonne,
Qui à tout mal est addonne,

Si te des vitiis pulcra virtute relictæ,
Illico diuina destituens ope.

Dieu vient son aide nous bailler,
Alors qu'il nous voit trauailler.
Dum pater æthereus nos cernit adire labores,
Auxiliatricem dat citius ille manum,
Ergo. Aide toy, puis Dieu t'aidera.
Vel. Ipse tibi fer opem, Deus afferet ipse salutem.
Nam. *Si tibi subuenias, & opem experiere Tonantis.*
Manum admouenti sunt vocanda numina.
Kein recht so grot/
Es hat hilff von noht.
Bon droict a bon besoing d'ayde.
Indiget auxilio vel bona caussa bono.

Beatitudo beatus.

Wol dem Menschen der fern ist
Von der Welt Händel/ vnd list.
Horat. *Beatus ille qui procul negotiis.*
Catul. *O quid solutis est beatius curis?*
Hetten wir alle einen glauben/
Gott vnd den gemeynen nutz für augen/
Guten frieden/ vnd recht gericht/
Ein ele/ maß/ vnd gewicht/
Eine müntz vnd gut gelt/
So stünde es wol in aller Welt.
Si foret una fides, pietas simul omnibus una,
Numinis æterni qua celebretur honos:
Vnus amor pacis totum si temperet orbem,
Vnæ si leges legitimæque forent:
Vna moneta, modus quo mensurantur omne
Pondus idem, certe hæc vita beata foret.
Das ist eine seelige Statt/
Welche weyse Regenten hat
Felicissima quæ regitur sapientibus urbs.

Est sapientes qua dominantur in vrbe beata. Rhyth.

Bellum.

Wem Krieg vnd vnruh wol behagt/
Liebt Jesum nicht/ ob ers gleich sagt

Martem quisquis amat, non verus amator Iesu est,
Hic siquidem pacem suadet, at ille necem.
Iesu cultor amat pacem, Martisque ministri Vel.
Bella, ergo nullus seruit vtrique simul.
Miles amans belli facit omnia iure duelli, Rhyth.
Ludit, scortatur, spoliatque, cruore beatur.
Ah miserũ est rigido cum milite ducere vitam, Item.
Qui putat armata cuncta licere manu.

Es ist offt auß einem schlechten wort/
Entstanden krieg/ vnd grosser mord.

Fit lis ex minimis interdum maxima verbis. Rhyth.
Ira parit litem, lis prœlia, prœlia mortem. Item.
Maxima de paruis fiunt incendia flammis, Vel.
Vnica vox crebro bella necesque parit.
Grandia scintillæ præbent incendia parua:
Voce super minima classica ad arma vocãt. Vel.

Il n'est pas depire combat,
Que plusieurs mains à vn plat.

Pluribus in patina, vix pugna nocentior vlla.

La guerre est douce à ceux,
Qui ne l'ont pas tastee,
Mais qui l'a goustee,
Herissent les cheueux,
S'il void luire vne espee.

Dulcis inexperto bellum res esse putatur,

Exper-

Expertus cernens arma micare, tremit.

Pindar. Γλυκὺ πόλεμος ἀπείροισιν.

Suaue bellum inexpertis.

Beneficium.

Pour plaisir faire, & seruir toute gent,
D'un cueur ardant, sois prompt & diligent
Belle de cunctis studio teneare merendi,
Quantum vel vires conditiove sinent.

Bonum.

Das Gut kompt schwer an/
Wird langsam gelehrt vnd gethan
L'homme en vices chet tressoudainement;
Mais en vertus se dresse lentement.
Protinus, & vitiis nosmet consuescimus vltr
Lenium ad virtutes dirigimusq; gradum

Virgil. *Facilis descensus Auerni,*
Noctes atq; dies patet atri ianua ditis;
Sed reuocare gradum, superasq; euadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est.

Qui le bien voit, et le mal prend,
Fait folie en bon escient.
Qui bona cognoscit, nec eorũ commoda carpit
Se fatuum monstrat, corde volente, virum

Il n'est seruir que souuerain,
Ne laid nom que d'homme à honty,
Ne manger que quand on à faim,
N'entrepinse que d'vng hardy,
Ne pauurere que maladie,
Ne hanter que les bons & preux,

Ne mai

Ne maison que la bien garnie,
Ne chere que d'homme ioyeux.
Seruitium nullum praestat seruire supremo:
Effeminis nihil est nomine turpe magis.
Mandere, dira fames, gratum, redditq; suaue:
Magnanimi solum prouida cœpta placent.
Maxima paupertas, morbus, solumq; putādus:
Veras adesse bonis, vsus amicitiæ.
Nec laudanda domus nisi custodita decenter:
Iucundi solum potus & esca sapit.
Du bien le bien, du mal le mal, tout temps,
Du sac ne sort que ce qui est de dans.
Sunt bona caussæ boni, mala sunt & origo malorum,
Nil nisi quod latuit vase patente, fluit.
Egreditur nihil ex sacco quod non fuit intro. Rhyth.
Qui a à faire à gens de bien.
Il ne se soucie de rien
Si tibi cum iustis res est in pace quiescis.

Butyrum.

Qui va en Flandre sans cousteau,
Il pert du beure maint mourceau.
Ne tibi sit culter Flandras dum tendis in oras,
Buccellis butyri destituere bonis.
Est similis stulto qui mandere vult sine cultro. Rhyth.
Dem kalten ist die Butter wider/
Die laxirt/lindert die glieder.
Et lenire potest butyrum, & subducere ventrē,
Ni sit febricitans, vnicuiq; bonum est.

Calumnia.

Laste

Lasteren ander that ist ein gering sach/
Nachthun bringt vngemach
Vel. Ein ding ist balder gestrafft/dan nah geth
Rhyth. *In cantu volucres deridet garrula omnes,*
Cum sit iis peior, voceq; deterior.
Seneca. *Facile est alienam carpere vitam.*
Vel. *Carpere procliue est cuicunq;, imitarier apti*
Qui queat, ex multis vnus & alter erit.
Vel. Μωμήσεταί τις μᾶλλον, ἢ μιμήσεται.
Carpet citius aliquis quam imitabitur.
Ne sois d' autruy meldisant detracteur,
Ny des ses faictis meschant accusateur.
Dente Theonino quenquam rosisse caueto.
Vel. *Turpe putes dictis alienam incessere famam,*
Crimina quæ scieris iustius illa teges.

Calliditas & astutia.

Mans list ist behend/
Frawen list hat kein end/
Selig ist der Man/
Der sich für Frawen list behüten kan
Rhyth. *Adam, Samsonem, Loth, Dauidem, Salomonem*
Femina decepit, quis modo tutus erit?
Item. *Prima virum primum mulier deiecit ad imum*
Vel. *Calliditas est magna virũ, genus at muliebre*
Mille modis, & plus mille, virile trahit:
O nimium felix, & terq; quaterq; beatus,
Quisquis femineos effugit arte dolos,

Cantus.

Es ist kein schöner Music
Dan so der Mensch jnnerlich ist gesic.
Viues. *Harmonia interna.*

Sis ſemper conſtans, neue huc mouearc nec illuc,
Curam concentus pectoris intus habe.

Stetige frewd / kürtzer zorn / weins beger /
Seind zeichen zu kennen ein guten Sänger.

Gaudia longa, breues ira, vini cupido,
Noſcere cantorem, ſint tibi ſigna, bonum.

Manches müd nit wil ſingen oder ſchwetzē /
Er muß zuuor den hals wol netzen.

Cantillat melius colluto gutture gallus. *Vulgo.*
Muſicus vt grato fauces madefecit Iaccho, *Vel.*
Incipit & gratos promere ab ore ſonos. *Vel.*
Efficit ex imo dulces decurrere voces
Pectore ſi bene ſint colla rigata mero.

Muſique n' eſt pas conuenable
Auecques pleurs, ne delectable.

Muſica depellens triſtes de pectore curas,
Secum vult nullum fletibus eſſe locum.
Vt releuet miſerum fatum, ſolitoſq; labores *Item.*
Aeui, ſit dulcis Muſica noſter amor.

Caput.

On dit quand le chef eſt enferme,
Il n' y peult auoir membre ferme.

Dum caput afflictum, languent ſimul omnia membra. *Vel.*
Cum dolor afflixit capitis penetralia noſtri,
Cetera qui poſſunt membra valere bene?

Mitre precieuſe,
Et teſte vicieuſe.

Tegmine ſub pulcro perſæpe caput vitioſū eſt.
In eburnea vagina plumbeus gladius, *Vel.*

Ἐν ἐλε-

Ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινον ξίφ[os]

Casus, ruina.

Bistu hoch gestiegen mit wunder/
Mit grossem schaden fälstu herunder.

Rhyth. *Si gradus est altus, grauior fiet tibi saltus.*

Publ. *Excelsis multo casus facilius nocet.*

Vel. *Qui petit alta, facit multi admirentur vi[...]*
Sæpeq; cum damno tendit ad ima suo.

Vel. *Labenti ex alto grauis est metuenda ruin[a]*
Excelsis etenim casus obesse solet.

Claud. *Tolluntur in altum,*
Vt lapsu maiore ruant.

Als du sehes einen der da falt/
Lach nicht/mitleiden mit ihme halt.

Alterius casus risus tibi nullius vnquam,
Communis potius caussa doloris erit.

Vel. *Labi quem cernens, mentem miseratio tang[at]*
Auxiliatricem desq; repente manum.

Qui du danger son pied retire,
Soudain du sainct vient se rire,
Passato il pericolo, gabbato il sancto.

Casibus ex ipsis qui se in loca tuta recepit,
Mox ridet sanctum, qui fuit ante Deus.

Castigatio, Correctio, reprehensio.

Wen Gott der Herr thut lieben/
Den will er hie mit Creütz vben.

Rhyth. *Visitat hos homines Christus, quos diligit.*

Vel. *Quotquot amat Deus, & supera quos de[...]*
aula,
Hos lacrymis, morbis, verberibusq; pr[...]

Per varios casus, per mille pericula rerum, Vel.
Tendimus ad summi regna beata poli.
Quos pater ætherius dulci est cõplexus amore, Vel.
Hos gemitu ac damno supplicijq́; remit.
Hastu einen Sohn/ straff ihn mit der ruth/
Wan er vnrecht vnd sünden thut/
So du ihm låst seinen willen nach/
Du sünd verdienst vnd Gottes rach.
Si tibi sit natus, virga ne parce, sub annis
Pubertatis adhuc, dum mala vita sua est:
Quem si permittis vetitis affectibus uti,
Falleris, & pœnas experiere graues.
Gott schlug nie keinen man/
Er streich ihm wider gesund salben an.
Quem castigat amat, cæsis sua pharmaca præbet,
Dat bona; nudatis non peritura, Deus.
In terris quicunque Dei fert verbera lætus, Vel.
Ille beatus, & huic certa parata salus. Rhyth.
Cũ furit atq; ferit Deus, olim parcere quærit:
Diligit ille pios cum sæpius admonet illos.
Der hat sein Kindt lieb/
Der es vmb böß mit ruthen hieb/
Je lieber Kindt ie scharpffer ruth. Item.
Filiolum genitor virga quem negligit, odit,
Sed quem mater amat, cædere sæpe solet.
Peccantem puerum quisquis non corrigit, odit. Muret.
Celui qui aime son enfant,
Il le doibt chastier souuent.
Sæpius, immo hoc castigabitur acrius infans,
Est quo carior, in deliciisque magis.

Filio-

Nam. *Filiolum multo satius quam flere parente*
Rhyth. *Non amat hic puerum, qui raro corrigit i*

Ein guten freund straff du allein/
Wilstu loben jhn/ thus vor der Gemein

Auson. *Clam coarguas propinquum, sed palam lau-
ucris.*

Bey zeit magstu das krummen wol/
Das zu eim Haack wachsen sol

Rhyth. *Curuetur truncus cito si vis crescat vt v*
Vel. *Tempore facramum si ētas si crescet in*
Vel. *Est arbuscula, non truncus curuandus m
cum.*

Cauere, cauenda.

Wer sich hütet für misset hat/
Der rechte tugend an jhm hat.

Rhyth. *Est virtus vere semper malefacta cauere.*
Vel. *Sedulus à vitio quisquis sibi temperat, ill
Vera virtutis laude vehendus erit.*
Vel. *Qui cauet impuro ne se vitio inquinet vl
Solus erit iusti dignus honore viri*

Drey ding zu vermeiden bist bedacht/
Falsche freund / arg Weib / vnd böse G
schafft.

*Fictus amicitiæ cultor, mala femina, praui
Iura sodalitii sunt fugienda bonis*

Laß den Edelleuten jhr Wilprät/ den B
ren ihre Kirchwey/
Den Hunden ihr Hochzeit / so bleibstu vn
reufft vnd von schlagen frey.

Festa canum, turbanes adi conuiuia agr

Linque feras pellis si tibi cara tua est.
Hůt dich für Sünd vnd ehrlose that/
Nim offt mit weisen raht/
Farstu in Sünden fort/
Verachtes Gottes wort/
Lads du seinen zorn auff dich/
Vnd Wirst verdampt ewiglich.
Peccatum, famámq́; caue nocitura, bonorum
Vtere consiliis sic eris ipse bonus.
Ne peccare sinas, Christi nisi iussa facessas,
Illius est ira, & styx metuenda tibi.
Alte Affen / vnzüchtig klaffen / vngezämpte
Bären/
Solt niemand in sein Hauß begeren
Simiam anum, obscœnúmq́; hominem sermonis, & vrsum,
Nemo domi secum poscat habere diu.
Os obscœna loquens, ferus vsus simia prudẽs, *Rhyth.*
Subsunt imperio dæmonis illa malo.
De plusieurs choses Dieu nous garde,
De toute femme qui se farde,
D' ung seruiteur qui se regarde,
Et de beuf salé sans moustarde,
De petit disner qui trop tarde,
De lance & aussi de dards,
De la fumee des bastards,
Auec les boucons des lombards,
De, Et cetera, de notaire,
De, Si pro quo, d' apothecaire,
De charette en estroite rue,
De fol qui porte vne massue,

De

De noise de petis enfans,
Et de boire auec brigans.
Prudenti vitanda viro fucata puella,
Et seruus nimium qui placet ipse sibi,
Bos salsus ni sit coniuncta sinapis eidem,
Et data, post horam, prandia parua, suam
Hostiles hastæ, longeq; volantia tela,
Non genitus caste, legitimoq; toro,
Toxica Lombardæ multis letalia gentis,
Alteriusue cui sic nocuisse libet,
Pharmacopolarum, Si pro quo, Et cetera inc
Scribis, quos faciunt nomen habere Notis,
Forte per angustam decurrens biga plateam,
Deportans clauam morio mentis inops,
Pugnæ paruorum, & puerilia iurgia, demum
Compotare malis, furciferisq; viris.
Grand folie est de craindre aucunement,
Ce que euiter on ne peult nullement,
Seneca. *Stultum est cauere quod euitari non potest.*
Vel. *Cur mihi formidem quod ineuitabile nulli*
Vel. *Stultorum est frustra, non euitanda timere.*
Sag nit alles was du weist/
Glaub nit alles was du hörst/
Thu nit alles was du kanst/
Weiß nit alles was du list.
Nota tibi neque dic, audita nec omnia crede,
Nec quæcunque potes facito, nec lecta teneto.
Ouir ny veoir ne fault,
Ce que rien ne vaut.
Verte tuas procul à spurcis sermonibus aures,
Et quidquid visu turpe, videre caue.

Cau-

Cæcitas.

Ein blind man/ein arm man/
Het er auch Seiden vnd Sammat an.

Cæcus inops dictus, quãuis variis sit amictus. Rhyth.

Purpureo quamuis cæcus vestitus amictu. Vel.
Sit, tamen illius est pessima conditio.

Diuerse miseros mundus complectitur, inter Vel.
Quos cæcus primum fertur habere locum.

Wer mit den augen sehet nicht wol/
Mit den Henden er desto båß tasten sol.

Si tibi lumen abest, manibus res tãgere prodest. Rhyth.

Contrectet manib. quisquis non cernit [illegible]ũ,
Expleat officium luminis ipsa manus.

Lumina quod nequeunt, præstat manus ipsa frequenter, Vel.
Pes illis etiam fert, vt oportet, opem.

L'aueuglisement de l'oeil corporel est chose facheuse,
Mais quand l'oeil de l'ame est aueuglee' est chose dangereuse.

Oculi vtriusq; cæcitas,
Molesta res, sed ipsius
Animæ periculosior.

Cœlum.

Fasten/betten/almossen geben/
Ist der rechte weg zum ewigen leben.

Ire, preces, eleemosyna ieiunia, tandem
Ad summi faciunt pulcra theatra poli.

Ieiunes, eleemosynas largire, precare, Vel.
Si cupis ætheriæ tecta subire domus.

Was vom Himmel felt herab/
Niemal das schaden gab.

Quidquid sideria mundi delabitur arce
Illius arbitrio regis, id omne bonum est.

Vel. *Cælitus adueniens qui queat esse malum?*

Cælestia.

Sorg nicht zu viel vor dein leib/
Betracht auch wo dein Seele bleib.

Ne tantis angare tuo pro corpore curis,
Vt possis animæ non meminisse tuæ.

Vel. *Sic lege diuitias, sic partis vtere rebus,*
Vt nunquam æternis destituare bonis.

Peines passeront & mourront,
Les ioyes du ciel demourront.

Pœna laborq; perit, durant sed gaudia cæli.

Vel. *Et labor & quodcunq; genus miserabile pœn.*
Desinit, at cæli gaudia fine carent.

Cerasa.

Der Kirschen schal/den magen fegt/
Der kern deß steins wehtag legt/
Der safft macht dir ein gut geblůt/
Die drey gehen auß der Kirschen gut.

Dat cerasum triplices ipsis vtentibus vsus,
Exterior succus sanguinis auctor erit.
Qui latitat stomachum valet expurgare la-
pillus,
Ex nucleo sumto calculus ipse perit.

Certum, indubitatum.

Tiens toy tousiours au plus certain,

Car tu n' es point ſeur de demain.

Omnibus incertis, certum ſectare, relictis:
Certa etenim non eſt craſtina vita tibi.

Chriſtus.

Haſtu Sünd vnd vnrecht gethan/
So ſchrey zu Chriſto Gottes Sohn/
Das er dich ſolches wol vergeben/
Vnd verleyhen ein beſſer leben.

Ne deſperetis vos qui peccare ſoletis, *Rhyth.*
Exemploq; pii vos reparate Petri.
Peccati reus es? natum prece flecte Tonantis, *Vel.*
Nullius vt ſceleris te velit eſſe reum.

Ieſus Chriſt donne le bon heur'
A ceulx qui ſon nets & droits de cueur.

Sinceris animo Chriſtus ſua munera confert.

Qui Dieu ne perd, il ne perd rien,
Qui perd Dieu, rien eſt tout ſon bien.

Si Chriſtum neſcis, nihil eſt ſi cætera noſcis: *Anonymi.*
Si Chriſtum noſcis, nihil eſt ſi cætera neſcis.
Si Chriſtum metuis, contraria nulla timebis. *Rhyth.*
Omnia perdendo perdis nil prorſus, Ieſu *Vel.*
Si documenta tenes, his ſine nulla ſalus.

Es iſt Chriſti wort/
Nicht an einem ort/
Wer wil folgen mich/
Der nehme ſein Creutz auff ſich/
Vnd trage daß duldiglich ſein/
So wird er ewiglich bey mir ſein.

Chriſtus loquitur.

ME quicunq; ſequi gaudet, Crucifer ſit oporTET,
InQVInet & nullis vitiis ſua pectora, PORro
Aſpera CVNcta, graues iuuet & tolerare dOlores,
Probra necem QVE ſimul: vani temtor SIT honoris
Non decet vt mihi SE anteferat: FERre ipſe coactus
Vincla, crucēq; fui, QVInq; acCIpiens mea circum
Membra notas, GAVdēs CRVciatus inter acerbos.
In rebus ſolum ſplenDET patientia duris.
Turba beatorum, GAVdens CRVce, præmia adepta,
In Patris arce, QVIbus nuſquā preCIſior exſtat
Res, hic SE exhilarant, nil plus perFERre moleſti
Eſt, neQVE erit, nullus dolor hic luctuſue. SITiſue,
Pax CVNctis. & amor pius, & ſine ſine vOluptas.
Ac-QVIrunt hæc, qui triſte ob mea nomina PORtant
ME quicunque ſequi gaudet Crucifer ſit oporTET

Rhyth. *Aſper erit victus, labor aſper, & aſper amictus*
Aſpera cuncta tibi, ſi vis ſuper æthera ſcribi.

Cibus.

Schwartzer Pfeffer lößt das Marck/
Dē Schleim zertreibt/dawūg macht ſtarck

Verſus Leonin Vel.
Quod piper eſt nigrum non eſt diſſoluere pigrū,
Phlegmata purgabit, digeſtiuamq; iuuabit.
Elicit humores, hominum renouatq; medullas,
Atque calore nigrum dixerit eſſe piper.

Ein gutter Schweinenbrat mit wein/
Wird dir ein köſtlich artzney ſein/
Damit das Schwein den Schaffs vbertwint/
Schweine gekröß die beſten ſeind/

Kalbs

Kalbfleisch thut futteren wol den Leib/
Darzu auch gute Vögel schreib.

Assum porcinum carni non cedit ouillæ,
Huic si iungatur liquor Bacche tuus.
Vescentes vitulina facit pinguescere corpus,
Nutrit & augmentat plumigerum omne genus.

Veau mal cuit, & poullets crus,
Font le cymetieres bossus.

Non cocta vituli carnes, pulli quoque crudi
Efficiunt multis tumida [illegible] locis.

Der Käse stopfft/ ist kalt vnd grob/
Der Käse vnd Brod hat grosses lob/
Käse ist den gesunden offt gar gut/
Der Käse der Kranck wol hinweg legt.

Formage & pain,
Est medicine au sain.

Caseus, & panis bonus est cibus, at bene sanis. Rhyth.
Caseus, & panis iucunda valentibus esca, Vel.
Ægrotis stomacho conuenit ille minus.
Caseus est sanus: quem dat auara manus. Rhyth.

Nul ne part son formage,
Qui n'y ait honte ou dommage.

Caseus à nullo bene diuiditur sine damno,
Vel sua quin veniat multus in ora rubor.

Die Siechen vnd die Gesunden/
Haben gar vngleich kost vnd stunden.

Æger & Athleta sunt dispare sæpe diæta. Rhyth.
Quæ bene conueniunt sanis alimenta frequẽter. Vel.
Affectis morbo plurimum obesse solent.

Die Erbsen blasen auff den Bauch/

Mit den hulsen fast schaden auch/
Ohn Hulsen seinds ein gute speiß/
Drumb brauch sie eben auff solche weiß

Tegmine pisa suo vestita tumescere ventrem
Efficit, ablato sit bonus inde cibus.
Sic vtare tuo, pariat ne tormina ventri,
Alteriusve mali dux aliquando siet.

Der Imber ist warm / vnd stercket di schwache glid/
Drumb ihn brauch alte mit/
Wan dein magen von vollerey/
Beladen ist/für artzeney.

Zinziberis proprium est membris adhibere calorem,
Nam calet, atque suis viribus illa replet.
Hoc tibi sit medicus, quoties potuve, cibove
Impuras nimio languet aqualiculus.

Der Senff augen rinnen thut/
Reinigt das Haupt/ist wider gifft sehr gut

Lumina mandentis cogit lacrymare sinapi,
Dissoluit capitis phlegmia, venena fugat.

Vel. *Viribus, innata et sistit virtute, veneni,*
Excurat caput, & flere sinapi facit.

Nuß auff Fisch/auff ein Ey ein drunck/
Nach Fleisch ist dir der Käß gesund

Rhyth. *Post pisces nux sit, post carnes caseus adsit,*
Singula post oua pocula sume noua

Vel. *Piscibus adde nuces super oua bibisse salubre*
Carnibus absumtis caseus esto cibus.

Es sein drey Näß / die ein ist gut.
Die ander schat / die drit der Todt.

Vnica nux prodest, nocet altera, tertia mors est Rhyth.
Nux est ipsa triplex, quarũ bona prima, secũda. Vel.
Noxia, funeste tertia caussa necis.
Bieren sonder wein / seind venin
Apres la poire le vin, ou le prestre.
Post pyra sume merum: sine vino sunt pyra virus. Vel.
Post pyra vos e merum, vel mortis ad ostia cle. (rum. Rhyth.
Auff die Bieren thu einen trunck/
Nůsse seind wider gifft gesund
Bieren ohn wein sein giffts vol/
Kocht man sie es vergeht ihn wol/
Rohe beschweren den magen/
Nach äpffelen thu den bauch entlagen
Post pyra fac potest, nuc . . . aconita iugẽtur
Malis distento ventre, necesse, . . .
Cõmoda sunt vẽtri pyra cocta, carẽtq; veneno,
Cruda grauant stomachum, sint nisi iũcta mero.
Man thut gemeinlich sagen/
An beynen ist gut fleisch zu knagen
Dulcior est caro, quæ magis ossa recũbit in ipsa
Si tu veulx estre tenu sage,
Prens leger pain, pesant formage.
Pondere caseolus, panis leuitate probatur.
Qui de bonne heure veult manger,
Le matin doibt appareiller.
Soluere mature ventris ieiunia qui vult,
Mature huic opus est, vt coquat ante cibos. Vel.
Vt maturus edas, recoquas maturus oportet.
Der Käse wird Schreckegast genendt/

Weil er bedeut der Mahlzeit end.

Rhyth. *Caseus allatus conuiuis est male gratus:*
Nam sua natura non signat fercula plura.

Vel. *Quo conuiuia cibo terretur? Caseo ab ipso:*
Is siquidem veniens nil superesse docet.

La viande prie les gens.
Inuitat stomachos esca parata bonos.

Ciuis.

Bürger vnd Bawr/
Scheidet nicht dan die mawr.

Vel. *Rusticus & ciuis quid distent mœnia produ*
Mœnia duntaxat dirimunt à ciue colonum

Communio rerum.

Ein geblunderter sich damit tröst/
Das sein Gesellen auch sein geblöst.

A mal heureux est grand confort,
D'auoir compaignon & consort.

Vestibus exutus capit hinc solatia, furtim
Quando videt socii corpora nuda sui.

Vel. *Membra per insidias nudatus ab hoste, sodal*
Se consolatur, dum sine veste, videt.

Was vielen ist gemein/
Daß kan nicht lang wehrhafft sein.

Pessum abeunt subito quæ sunt comm
multis.

Rhyth. *Quæ sunt communes dilacerantur opes.*

Concordia pax.

Laßt vns nur einig sein/
So haben wir genug allgemein. *(mi*

Rhyth. *Si concordemus, satis omnibus est quod ha*

Vel. *Optima si nostras rerum concordia mentes*

Iun

Iungeret, in terris satq́; superq́; foret.
Quam felix, & quanta foret Respublica, ciues Verinus.
Si cunctos vnus conciliasset amor!
Ni deforet concordia, Vel.
Nobis nihil felicius.

Confessio.

Die Beicht/so gar zu spät geschicht/
Helt man für keine wahre Beicht.

Quæ nimis est sera, raro est confessio vera. Rhyth.
Sera nimis, non vera satis confessio habetur, Vel.
Edita nam pœnæ dicitur esse metu.
Qui confitetur rarius, Vel.
Vitæ sub ipsum terminum,
Hoc factitare, creditur,
Non pœnitente pectore.

A Confesseurs, medecins, & aduocats,
La verite ne cele de ton cas.
Al confessore, medico, & auocato,
Non tener il ver celato.

Nec medicos cela, Mystasque piacla fatendo,
Causidicosue status indubitata tui.
Sit simplex, humilis, Confessio, pura, fidelis. Rhyth.

Conscientia bona, mala.

Wer ein gut gewissen bey sich tregt/
Zu nacht sich frölich schlaffen legt.

Qui sibi nil conscit, secura mente quiescit.
Conscia mens recti, late sua strata subire,
Et dulces somnos carpere quemq́; facit.
Quicunque conscientiam, Vel.
Sceleris nefandi nesciam
In corde puro possidet,

Is nocte dormit optime.

Auff Erden ist kein edler Haab/
Den daß man gut gewissen hab.

Auson *Quænam summa boni? mens quæ sibi conscia recti.*
Vita quid melius? bona Fama. Quid hac cum Conscia Mens Quidnā hæc? rectus inde Mo.

Qui est culpable d'aucun crime ou mesfait
Cuyde tousiours qu' on parle de son faict.

Conscius ipse sibi de se putat omnia dici.

Vel. *Pectora quotquot habēt turpis sibi cōscia facti*
Hoc aliis solum semper in ore putant.

Qui veut la conscience monde,
Il doit fuyr le monde immonde.

Vt mundus fias, mundi commercia vites,

Consilium.

Es ist schwar nicht ein weiser raht/
Der erst kompt nach geschehener that.

Consilium quodcunq; datur simulatq; peracta
Res, hoc indignum nomine consilii

Vel. *Qui prudenter agit factum delibirat ante:*
Consilium factis rebus inane datur.

Il est trop tard de conseil prendre,
Quand en bataille il faut descendre.

Heu, consultatur, dum ventum ad prœlia sent

Iuven. *Animante tuba galeatum sero duelli*
Pœnitet.

Als offt dich sorg vnd noht angaht.
So pflegt alter Leute raht

Consiliis adhibere viros ætate peritos,

Nos super aduersa sorte tonante, bonum est.
Aduersis nimium quoties vrgebere fatis, Vel.
Vtile prudentes dent tibi consilium,
Ein Narr sich daran wenig kehrt/
So man ihm gleich das gute lehrt.
Offendit multum, qui corrigit ad bona stultũ. Rhyth.
Ecquid adhortari prodest rationis egenum? Vel.
Cum sine consilio res agat ille suas.
Qui bene suadentum monitis parere recusat, Vel.
Stultus, & indignus, qui moneatur, erit.
Argue consultum te diliget: argue stultum, Rhyth.
Auertet vultum, nec te dimittet inultum.
Wem ein getrewer freund beystaht/
Kein Artz gibt ihm einen bessern raht.
Consilium fide tribuit quod amicus amico,
Hoc medicamenti vicerit omne genus.
Inuentũ medicina bonum est, multumq; saluti, Vel.
Vtile amicorum sed mage consilium est.
Was du wilt thun/ bedenck das ende/
Greiffs weißlich an/ biß nicht zu behende.
Quicquid agas prudenter agas, & respice finẽ. Ouid.
Schneller raht/ nie gut that/
Weyser raht/ vor sich gaht.
Consilium celeri confectum mente, nocebit,
Sæpius huic etiam stat metanoea comes.
Ehe weigs/ dan wags/
Vor gethan/ vnd nach bedacht/ Item.
Hat manchen in groß leyden bracht.
Consilium primum post res adhibere peractas,
Implicat innumeris sollicitudinibus.

Consilio adde moram, praeceps sententia fal
Langsam vnd mit guden dich beraht/
So du nicht wilts ruhe haben wegen dein
that.

Pontā. *Consultatio lenta, & cum melioribus esto,*
Praeceps consilium pœnitu sse facit.

Vel. *Sit mora consiliis, nam si moderamine tract*
Prosunt: at nimium praecipitata, nocent.
Quand l'homme hait correction,
C'est pour luy malediction.
Qui bene suadentis temnit praecepta proteruus
Hic vitae nullam spem melioris habet.

Rhyth. *Consilio factum, non pœnitet esse peractum.*

Consolatio.

In deinem vngefall vnd schmertzen/
So faß ein solchen trost zu hertzen/
Daß mancher hat viel mehr zu klagen/
Vnd viel ein grosser Creutz zu tragen

Leoni-verſ. *Vt mala prudenter tua portes, & sapienter,*
Inspice maiores aliorum saepe dolores.

Vel. *Rebus in aduersis haec te solatia firment,*
Quod mala multorum sunt grauiora tuis.

Vel. *Vt tua magno animo patiare incōmoda, mo*
bos
Terrigenum varios, damna, crucesq; vide.

Consuetudo. mos, ritus.

Gewonheit die man find im Landt/
Wird da gehalten für kein schandt.

Vel. Lands gewonheit / Lands ehr.
Qui mos in quouis regione receptus in omni,
Non ibi censeri res inhonesta solet.

Consuetudo viget totam quacunq; per vrbē, *Vel.*
Ciuibus haud vllum dedecus illa parit. *Ver-*
Non erit illusus, qui sic facit vt tenet vsus. *sus.*
Jung gewohnt / Alt gethon ὁμοιο-
Se quibus assuescit primo sub flore iuuenta τέλευ-
Pusio, vix vnquam deserit illa senex. τον.
Cui puer assuescit, maior dimittere nescit. *Rhyth.*
Wann es were der brauch vnd sitt /
Das man vmb Ehbruch Nasen abschnit /
So müsten manche Fraw vnd Man /
Im Land vmbher ohn Nasen gahn.
Si mœchis rasum mos esset tollere nasum, *Rhyth.*
Multis per mundum sine naribus esset eundū,
Esset si moris mœchis præscindere nares, *Vel.*
Eheu quam multi naribus absque forent!

Contemtus & fastidium.

Fiens de chien, & marc d'argent,
Seront tout vn au iour du iugement.
Quæ pretio distant, stercus canis, aurea massa,
Fient tantidem tempore iudicii.
On ne fait conte, Que de ceux qui en ont.
Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est.
Il n'est point de chose plus vile,
Que cela qui est inutile.
Quis non vile putet, prorsus quod inutile nobis?
Vsum quæ præbet nullum vilissima res est. *Vel.*
Nicht hoch achtet das jederman /
So einer täglich bekommen kan.
Quæ res cumq; die potis est acquirier omni,
Vilescit, tandem sub pedibusq; iacet.

Contentus.

Wer gar nichts mehr begert/
Der mag reich gnant werden auff Erd.
Hergegen arm der ihenig ist/
Der mehr begert zu aller frist.

Quis diues? qui sorte sua contentus & ima
Quis pauper? nunquam qui putat esse sa

Vel. *Semper inops quicunque cupit: ditissimus ille*
Qui potis est votis imposuisse modum.

Rhyth. *Est diues vere, qui non plus gliscit habere.*

Auson. *Quis diues? qui nil cupiat. Quis pauper? Au*

La richesse ne faict pas riche,
Celuy qui en tresor l'affiche,
Mais suffisance seulement,
Faict homme viure richement.

Vel. L'homme n'est pas riche par grand auoir,
Mais seulement par suffisance auoir.

Non reddunt dites, eborisque aurique talenta,
Sed bene contentum sorte manere sua.

Qui prend en gre ce que Dieu donne,
Riche est comme pape de Romme.

Praesule diuitior Latia qui praesidet arci,
Sors cui sufficiens quam dedit Omnipotens.

Qui est bien, si s'y tienne.

Quod satis est, cui contingit, nihil amplius ptet.

Conuitium.

Versus ὁμοιοτέλευτος.

Selig ist den sein Hand ernehrt/
Noch seliger der seins wol verzehrt/
Der seligst des mund nicht lastert.

Conturbare caue, non est placare suaue,
Infamare caue, nam reuocare graue.

Vel. *Felix quem solito pascit sua palma labore,*

Hoc, bene qui sua dispensat felicior, at qui
Abstinet à probris hos felicissimus inter.

Qu parle outrageusement,
Se damne eternellement.

Qui studet alterius famam violare, loquendo,
Supplicii reddit se sine fine reum.

Credulitas credere.

Gleube nicht leichtlich allen/
Was du hast/laß dir gefallen/
Was weg ist/daß laß fahren/
Thu dich druber nicht vbel gebåren.

Crede parum, tua serua, & qua periere relinque.

Eim jeden Geist nicht gleub allzeit/
Dan duck die Schlang verborgen leyt/
Mit wort man bald betriegen thut/
Gar offt einfåltig blut

Nec cito, nec temere fides cuicunque frequenter
Qua minime credis vipera fronde latet.
Incauto blandis fraudes imponere verbis,
Est deceptori res obvia parum.

Gott allein/sonst kein man/
Daß hertz der Leuth besehen kan

Credendum nobis, Deus est qui corda iuetur

Wer mit dem Koler glaubt einfåltig vnd
schlecht/
Der gleubt Christlich vnd recht

Simplicitas fidei merito laudata, cuiuis
Sectanda carbonarii est.

Qu'est ce pour auoir bonne foy?
Ce que l'eglise tient, si croy.

Quenam vera fides? verax Ecclesia Christi,

Quam

Quam tenuit, nec adhuc cessat habere fi.

Sehe für dich/ Traw ist mißlich

Rhyth. *Qui leuiter credit, deceptus sæpe recedit.*

Veri- *Qui cito crediderit falletur sæpe, leuisque*
nus. *Est cordis: raro fallitur ipse senex.*

Vel. *Fide cui vide.*

Vel. *Cui des videto.*

Rhyth. *Caute procedas, ne quem fidum fore credas.*

Croire legerement,
Engendre mauls innumerablement.

Fide, cui fidas cautus tamen ante videto,
Multa, repentinum credere, damna creat.

Crocus

Der Saffran freude vnd stercke gibt/
Die Läber / vnd schwache glieder labt

Nobile aroma crocus, vires & gaudia nobis
Sufficit, & dulci replet amore iecur,
Vel. *Hepar amat crocus, amissumque reddit vigorem*
Debilibus membris, caussaque lætitia est.

Culpa, culpare, insimulare.

Man hüt sich vor die that/
Der lügen wird wol raht

Conscia mens recti famæ mendacia ridet,
Horat. *Sed nos in vitium credula turba sumus.*
Item. *Hic murus aheneus esto*
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Item: *Nullum magnum malum præter culpam.*
Cicero. *Vacare culpa magnum est solatium.*

Cura.

Wer wol versorget seine sach/
Der gewin ist sein mit gutem gemach.

Quem

Quem iuuat in omni tractare negotia cura,
Postmodo speratum percipit ille lucrum.
Cura tuis nunquam si desit rebus agendis, Vel.
Tandem digna tuo lucra labore feres.
Ob sua qui versat sub corde negotia curam, Vel.
Huic magis atq; magis copia crescit opum.

Anderer Beudel vnd Brieff/
Besehe nit/wilstu bleiben lieff

Inspicias loculos, vel scripta aliena, caueto.

Hab selbs acht fleissig deiner dingen.
So du wilt das dirs sol gelingen.

Dat faustum rebus domini præsentia finem.
Sedula semper erit rerum tibi cura tuarum, Vel.
Si bene res factas expetis esse tuas.
Qui vult succedant præstanda negotia recte, Vel.
Est opus intersit rebus vt ipse suis.

Warumb bekummert sich ein man/
Vmb daß so ihm nicht gehet an?

Cur, quæso, tibi sunt aliena negotia curæ?
Quod te non tangit, cur te tam fortiter angit? Rhyth.

Curiositas, curiosus.

Nicht bekummer dich in deinem muht/
Was Gott oben in Himmel thut. Rhyth.

Ad secreta poli curas extendere noli. Vel.
Quid Deus ætheria rerum fabricetur in arce,
Sollicita nimis exquirere mente, caue.

Augustinus sciolo cuidam.

Quæreris Augustine Pater, quid fecerit, ante
Principium quo sunt cuncta creata, Deus?
Infernum fabricasse refers quærentibus ista,
Quo pœnas merito, quas meruere, luant.

Disci-

Discite nasuti: quisquis mysteria sacra
Implicat, ingenio desipiente perit.

Custodia custodire.

Wo viel Angesicht auff sehen/
Da kans desto besser zugehen.

Res manet in tuto, prada nec furibus, in qua
Lumina multorum coniiciuntur, erit.

Vel. *Plus oculo cernunt oculi, res atque gerendas*
Intuitu possunt sæpe iuuare suo.

Da man haltet gute hut/
Auch guter friede sich finden thut

Est vbicunque vigil rerum custodia, ibidem
Omnia tranquillæ commoda pacis agunt

Vel. *Si bona sint dominis cura obseruata fideli,*
In tuto bona sunt, pax remanetque diu.

Wo man wol hut/
Dar sich fried finden thut

Vbi custodia, ibi pax.

Vel. *Est ibi pax vbi sollicita est custodia rerum.*

Porte bien fermee, teste gardee.

Est caput in tuto, si sit bene ianua clausa.

Bien est garde & en seur lieu,
Celuy qui est garde de Dieu,

Nauigat in portu, cuius protectio Christus.

Vel. *Tutor huic bonus est, eum quem Deus i[...]*
tuetur.

Rhyth. *Nil time: aduersi, quem seruat rector Olym[...]*

Dare.

Wilstu dienen mir/vnd geben etwas/
Frag nicht/wilstu haben daß?

Qui dare vult aliis, non debet dicere, vultis? Leoninus
Sed dicat plene dulcis amice tene. versus
Quærere habere velim nolito, pudore recuso
Non raro, ta[illegible] me quod habere velim.

Fragen vom Teuffel kompt hier/
Sonder fragen gib mir

Ore rogare mali primum processit ab ipso
Dæmonis, huic ne par absque rogare dato.

C'est vne chose tresdifficile d' apprendre
A donner, quand on à appris à prendre.

Accipere assuetus, tarde dare munera discit.

Donner aux bons,
Est receuoir dons.

Qui grato donat, donando dona receptat.

Qui du sien donne, Dieu luy redonne.

A Domino recepit, qui sua sæpe dedit.
Porrige pauperibus, Dominus donata reponet. Vel.
Fle si lætari, ieiuna si saturari, Versus.
Da si ditari, serui si vis dominari. ὁμοιοτέλευτοι.

Damna.

Predig horen versaumet nicht/
Almussen geben/armet nicht/
Vnrecht gut reichet nicht.

Rebus adesse sacris operum nil impedit unquam
Et dare pauperibus nil nocet vlli bonis
Diuitiæ iniustæ, de quis vix tertius hæres
Gaudet, eunt subito more flu[illegible]
Non vnctura rotam, n[illegible]. Rhyth

Schad/sorg/vnd klag/Wachsen alle tag

Assidue cresc[illegible] cura, atque querelæ.

Niemand erkent was er hat/

Dan

Dan so geschehen ist der schadt.

Nescit homo vere quod habet, nisi cesset ha
Vel. *Quid sit, quid valeat, nobis quem praebeat*
Res, tam sublata, haud absque dolore li

Drey ding seind schad eins Mans/
Ohn milch ein Zieg/ohn schmaltz ein Ga
Ein Weib ohn morgengab/
Hüte dich für solche hab

Rhyth. *Sunt tria damna maxima, nempe Anser, Fem*
na, Capra.
Non nisi dæmonibus conuenit iste cibus.
Vel. *Lac capra non præbens, expers pinguedinis a*
ser.
Et sine dote vxor, sunt tria damna viri.

Auff schaden thun / weiß iederman bescha
Zu nutzen ist niemand bereyt.

Vt nocuisse queat mens est satis apta cuiq;
Vt prodesse queat nemo paratus erit.

Par femmes, chiens, aussi oyseaulx,
Il est venu beaucoup de maulx.

Ichnobates, muliebre genus, pariterq; volucr
Magna quidē magnis damna dedere viri.

A qui Dieu aide nul ne peult nuire.

Quis nobis, dum præsto Deus, dare damna v
lebit?

Debita, Aes alienum.

Die gröste ehr die ich dir vorhalt/
Ist/das du gern bezalst/ vnd balt.

Quisquis aues retinere diu tibi nomen boni
Sæpeq; laudari, debita solue libens.
Rhyth. *Mutua quæ debes ridendo soluere debes.*

Si cui per te sit numeranda pecunia, promte Vel.
Hanc numeres, si vis vt tibi detur honos.
Mieulx vault payer, & peu auoir,
Que beaucoup, & tousiours debuoir.
Præsta. habere parũ, nec quid debere cuiquã,
Quam multa, & multis ære subesse viris.
Dieu paye tout, Deuant le bœuf.
Soluit olympiacus debita cuncta Deus.
Desidia, ignauia, pigritia.
Wer nichts von hauſſen behelt/
Alles den Bücheren heymſtelt/
Wan er die Bücher thut verlieren/
Ihm kein Kunſt mehr thut zieren.
Qui nihil ingenio committit, at omnia libris,
Amissis retinet nil miser ille libris.
Cordi, non chartæ tradas quæ noueris arte. Rhyth.
Qui libris fidens memori nil corde recondit, Vel.
Nescere cum libris perdit is omne suum.
Faulheit gefelt/aber vnehrt/
Fleiß beſchwert/aber ziert.
Blanditur primum, seu perdit inertia famam, Muret
Aspera res primum, sed fert industria laudem.
Wol verdäuwen zeigt geſundheit an.
Nichts lernen einen verdorben man
Ille valet, stomachus cuius bene digerit escã.
Discere qui renuit, post erit ille miser.
Wer im lehrnen wenig außricht/
Bleibt er ein Bettler iſt wunder nicht.
Non bene qui discit, Codrus egenus erit. Rhyth.
Qui fuit in studio plus quam decet ante re- Vel.
missus,

Nil

Nil mirum si idem postea viuat inops.

Wer nicht lehrnet in seinen iungen tag[en]
Muß daß vergeblich in seinem alter bel[lagen].

Musarum tempor vitæ melioris in æuo,
Cogitur in senio, sed sine fruge, queri:
O mihi præteritos referat si Iuppiter ann[os]
Sera nimis stultæ est cantio desidiæ.

Wañ du nur faulheit von dir treibst/
Von vielen sünden du sicher bleibst.

Rhyth. *Vt mala deuites semper fac otia vites.*

Vel. *Despice desidiam, genitrix namque illa[malo]rum est,*
Prouenit & fructus, absque labore, nihil.

Ouid. *Quæritur? Ægysthus quare sit factus adu[lter]*
In promtu caussa est, desidiosus erat.

Le paresseux est toujours disetteux.

Quisquis dum primi floret sibi temporis a[nnus]
Est piger, in senio spretus & Irus erit.

Virgil. *Quisquis enim duros casus virtutis amo[re]*
Vicerit, ille sibi laudemque decusq; parab[it]
At qui desidiam, luxumque sequetur iner[tem]
Dum fugit oppositos incauta mente labor[es]
Turpis inopsque simul miserabile transig[et æ]uum.

Detractores, detractio.

Hinder ruck mich mancher vbel nachspri[cht]
Were er zugegen/er thet es nicht.

Est homo qui lingua clam me insectatur a[cer]ba,
Sed coram ne my promit ab ore suo.

Multi vix coram mutire sodalibus audent, Vel.
Qui clam non cessant rodere dente bonos.

Biſtu an tugend wol gethan/
Acht nicht was redt ein böſer man.

Si decus est morum, ne cures verba malorum Rhy:h.
Si virtus mentem pulcris tibi dotibus ornet: Vel.
Ne cures qualis, quisque habeare malis.
Me modice tangit prauus quid sentiat ipse Vel.
De me, cum mea sit vita probata bonis.
Cum recte viuas ne cures verba malorum,
Arbitrii nostri non est quid quisque loquatur. Cato.

Deus.

In all deinem thun vnd laſſen/
Stehe auff Gott gar vnuerdroſſen.

Ad Dominum gressus dispone tuosq; regressus. Rhyth.
Vnica spes tibi sit Deus, & solamen in arctis Vel.
Rebus, in hunc oculis intueare tuis. (beto
Casibus innumeris dum mẽs iacet obruta, ha- Vel.
Mentis in æternum lumina fixa patrem.

Je naher wir dem vnglück ſein/
Je naher kompt Gottes hülff herein

Auxilium Christi venit ad nos tempore tristi. Rhyth.
Quo metus est maior quo sũt grauiora pericla Vel.
Hoc propior nobis assolet esse Deus.
Dum sumus afflicti, nec spes superesse salutis Vel.
Creditur, auxilium suggerit ipse Deus.

In Gottes wort ſoltu wol ſtudieren/
So du dein gemüth wilt recht regieren

Vitam quaerenti dat iter sacra lectio menti. Rhyth.
Vitam sanctam qui vis deducere puram, Item.

Verba Dei attento deponere corde memen[...]

Vel. *Mente Dei leges noctesq; diesq; reuolue,*
Si bona vita tibi siq; beata placet.

Vel. *Sis pius, & superi præcepta fac esse Paren[...]*
Ducere vis vitam si sine labe bonam.

Vel. *Verba Dei indubitata tua sint regulæ me[...]*

Ohn Gott kein nutz/ noch ehr vns ist ku[...]
Such Gott für erst vnd alle stundt.

Vtile quid, nulli liquet, aut quidnam sit h[o]-
stum,
Ni ferat humanis omnibus ante Deu[...]

Vel. *Vtilitas, & honos omnis sine numine van[...]*
Numine propitio cedit vtrumq; bene.

Rhyth. *Ex ope cœlesti fit si quid habetur honesti.*

Die zeitliche freud dieser Welt vergeh[...]
Allein Gottes wort ewig bestehet.

Temporis, & mundi breuis est quæcunque
luptas.
Sermo Dei solum est liber ab interitu.

Vel. *Christi verba manent nullum peritura*
æuum,
Illico mundanum disperit omne decus.

Gott solstu vnd der Welt nach leben/
Hab guten mut/ den todt bedenck eben.

Humanis temnis superum sectare Parenti[...]
Illi fide, tua mortis & esto memor.

Rhyth. *Amplius in rebus noli sperare caducis,*
Sed capiat tua mens æternæ gaudia lucis.

Wer zum freund hat Gott/
Der hat keine noth

Si tibi Christus adest, tibi fiet ara[illegible] in urn[...]

Sin tibi Christus abest, tibi murus aranea fiet. Vel.

Omnia, quotquot habent, moderans, sibi numen amicum,

Illis tantillum nemo nocere queat.

Quod mihi cunque bonum cuncti Rex destinat orbis, Vel.

Nulla interuerti calliditate potest.

Si sit pro nobis Deus, ecquis obesse valebit?

Θεοῦ διδόντος μηδὲν ἰσχύει φθόνος, Vel.

Καὶ μὴ διδόντος μηδὲν ἰσχύει πόνος.

Deo dante nihil valet inuidia,

Et Deo non dante nihil valet labor.

Dieu on peut appeler vray soleil,

Pour ce que tout est present en son oeil.

Sol verus Deus est, quia respicit omnia solus.

Aspiciunt oculis Superi mortalia iustis. Quod.

Nach der Menschen acht

Gehet beschert vor bedacht.

Homo proponit, Deus disponit.

L'homme propose, mais Dieu dispose.

Ipse homo proponit, Rector disponit Olympi.

Multa agitant homines, numen penes exitus vnum est. Vel.

Quae statuunt homines, rata vel Deus irrita reddit. Vel.

Saepe alius [illegible] *hic alcreuisse videmus.* Vel.

Vber Nacht Gott beschert

Mehr hat vnd gibt er dan wir seind werth. Rhyth.

Quicquid habes meriti Deus illud ab aethere donat,

Vel. *Nil Deus in nobis præter sua d.na coronat.*

Vel. *Dat sua dona Deus, dum carpit homin. somnos.*

Curat res hominũ sũmus de nocte Monar.
Et licet expendat plurima plura tenet.
Finitur nullo diuina potentia fine.

Vel. Was Gott beschert/ist danckens werth.

Tu quamcunque Deus tibi fortunauerit h.
Horat. *Grata sume manu.*

Gottes gnad erfüllet die Welt/
Vnd was sich darin erhelt.

Gratia Rectoris sese diffundit Olympi,
Quam late æthereus sol videt omne solum

Trinck vnd iß/Gottes nit vergiß

Siue cibum capias, seu grandia pocula tracti.
Vtque decet summi te meminisse Dei.

Kein kraut noch blümlein ist so klein/
Es zeigt Gott den Schöpffer sein.

Monstrat præsentem quælibet herba Deum.

Wer Gott vertrawet/Hat wol gebawet

Deo confidere tutum.

Fide Deo, diuina beat promissio: fallit
Vel. *Spes hominum, quamuis splendida ... Deo.*

Fide Deo, tua cautus agas, aliena relinquas,
Vel. *Dissimules & si sunt quæ ferenda feras:*
Tela venenata ne cures liuida lingua,
Tuque tuam rege, dic pauca, tacenda ...
Sic placidos facilis curret tibi vita per annos
Et dabit oranti mollia fata Deus.
Committe vitam, rem, ...

Arbitrio Dei unius:
Animi tibi ex sententia
Confecta reddet omnia.
Bien peult cheminer iour & nuict,
Celui qui est de Dieu conduict.
Duc me, nec sine me per me Deus optime duci,
Nam duce me pereo, te duce fausta gero.
Duc me, nec sine me duci Deus optime per me, Rhyth.
Me duce damna fero, te duce fausta gero.
La benediction de Dieu preserue les enfans,
De tout encombrier des meschans.
Infestos contra Domini benedictio munit.
La crainte de Dieu resiste de peche,
Craindre Dieu est la racine de sagesse.
Fœda timor Domini sceleris contagia pellit,
Atque idem sophiæ est omnis origo bonæ.
Timor Domini odit malum. Vel.
Qui aime & craind Dieu,
Est seur en tout lieu.
Si verear e Deum, loco eris securus in omni.
Summa homini virtus est coluisse Deum. Vel.
Integer vitæ, scelerisque purus Horat.
Non eget Mauri iaculis, nec arcu,
Nec venenatis grauida sagittis
Fusce pharetra:
Siue per Syrteis iter æstuosas,
Siue facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quæ loca fabulosus
Lambit Hydaspes.
Dieu Scait & voidt tout & cognoit,
Dieu Est veritable, iuste & equitable.

Rhyth. *Cordis scrutator Deus est, mentisq; probato*
Vel. *Cuncta videt. scit, cognoscit, Deus omnia idem,*
Vera loquens solus, iustitiamque colens.
Auec nous en tout lieu,
Soit tousiour le benoit Dieu.
Vsque Deus nobis dignetur adesse benignus.
Rhyth. *Christe mihi da te, ne quando segreger à te.*
Corporis ac animæ sit tibi cura meæ.
En peu d'heure,
Dieu labeure.
Mira facit celeri tempore vlle Dei.
Vel. *Vel breuis hora Deo satis est ad maxima genda.*
Dieu tout voit, Dieu tout oit.
Nil oculos, auresue fugit Rectoris Olympi.
Si on ne craignoit point les, hommes que Dieu,
Infinite de maux se feroit en maint lieu.
Ni foret orbigenis mage formidabile numen
Diuersis fierent plura nefanda locis.
Vel. *Si Deus haud mage te mihi formidabilis*
Sentires minime quæ tibi grata forent.
A qui Dieu plus a donne,
Plus est à luy oblige.
Obstrictus magis ille Deo cui largior ille est
Vel. *Plura Deus cui dona dedit, deuinctior ille*
Rendre à Dieu fault vne fois compte,
Ou à honneur, ou à grand honte.
Ante Dei sedem ratio peragenda, pudorem
Quæ ferat, æterno quæ vel honore beet.

Mi

Man spüret Gottes wunder werck/
An allen orten sterck
Omnis in orbe locus fert Deitatis opus. Rhyth.
Esse Deum monstrat rerum pulcerrimus ordo Vel.
Emicat ex ipsis diuina potentia terris, Vel.
Flos & amœnus agri comprobat esse Deū.

Dies.

Wer wandelen wil/der gehe beym tag/
Zu nacht er nichts sehen mag.
Dum phœbea suo lampas resplendet in orbe
Lumine, quæ bene sunt efficienda, face.
Apta viis, operique dies cuicunque gerendo: Vel.
Esse solet factis nox inimica bonis.
Laß vorbey gehen keinen tag/
Der dich nit gelehrter mag.
Nulla dies sine fruge abeat, neq; transeat hora,
Quin aliquid possis addidicisse boni.
Du matin les monts, du soir les fonds.
Mane subi montes, inuisas vespere valles.
Bruine obscure trois iours dure.
Stat tenebrosa tribus plerumque pruina dieb.

Difficile.

Gar selten wer was verschüdt hat/
Bringt das gantz wider an sein stat.
Vt liquor effusus vasi non redditur omnis,
Amissam famam sic reparare graue est.
Spargere res per humum cuiuis procliue, vicissim, Vel.
Iungere dispersas, hoc opus, hic labor est.
Wen das hertz beladen ist mit schmertz/

Kan man schwerlich treiben schertz

Tibull. *Difficile est tristi fingere mente iocum.*

[illegible] dignus.

Es ist ein spötliche werdigkeit/
Wan ein Narr die Krone treit.

Rhyth. *[illegible] persona putaor insipiente corona*

Vel. *Si caput insipidum mitram, gestetue coronam*
Maxima ridendi pluribus ansa datur.

Vel. *Imperiosus honos fatui, res digna cachinno,*
Quippe cui placeat nil sapienter agi.

Que vault a voir preeminence,
Si on n'est pourveu de science?

Nil prodesse suo valet ille praeesse cuiquam,
Qui nihil ipse suo corde scientia habet.

Discere, discipulus, disciplina.

Wer nichts weiß/ der lehrne was/
So mehret sich weißheit ohn maß

Rhyth *Discat, qui nescit. nam sic sapientia crescit.*

Vel. *Quisquis es artis inops, studiū differre caueto*
Vt cito reddaris nomine, reque sophos.

Vel. *Discere ne pigeat, studio sapientia crescit,*
Discenti [illegible] hic ianua sponte patet

Wilstu ein ehrlich alter erlangen/
So lehrne was in iungen tagen.

Vt sis in senio merito [illegible] emulatus honore,
Fac puer inuigiles artibus ingenuis.

Vel. *Esse senex si forte velis celebrandus honore,*
Ars mentem à tenero formet honesta tuam.

Niemand anderen lehren kan/
Das er selbst zuvor nicht hat genommen an

Qui

Quod nunquam didicit nemo docere potest.

Noch kein Meister geboren wardt/
Er muß lehren in der tugend hardt

Nemo satus, factusue magister in artibus vn-
quam,
Vnum si domas, absque labore, fuit.
Et labor & studium doctos genuere magistros, Vel.
His sine consequitur nemo magisterium.

Viel trachten noch gelehrtigkeit/
Schewen aber müh vnd arbeit.

Multi scire volunt, sed vere discere nolunt. Rhyth.
Si posset votis doctrina pararier ipsa, Vel.
Plena foret doctis omnis in orbe schola.
Scire volunt omnes studiis incumbere pauci, Vel.
Hoc licet illius causa caputq; fiet.

Fragen/behalten/repetieren/
So kompt man fort in dem studieren.

Demander, & apprendre, font à honneur as-
cendre.

Fragen vnd lehren/
Brengt manchen zu ehren

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere, Rhyth.
Hæc tria discipulũ faciunt superare magistrũ.
Vis subito optatam studii contingere metam, Vel.
Sæpe roga, retine, rite retenta doce.
Qui rogat, & retinet, repetitq; docetq; sodales, Vel.
In studiis laudem præripit ille suis.
Inter cuncta leges, & percunctabere doctos,
Qua ratione queas traducere molliter æuum. Horat.

Die Lehr iungen gemeinlich klagen/
Daß sie zu viel werden geschlagen.

Doctor at ubi rest discentibus usque puellis.
Ohn Bücher schullen gahn/
Ist verlohren arbeit than.
Rhyth. *Haurit aqua cribro, qui discere vult sine libris.*
Vel. *Doctus neglectis qui vult euadere libris,*
Nil profecturus litora bobus arat.
Drey schaden bringt ubel studieren/
Erstlich thut man die zeit verlieren/
Demnach wird das gelt verzehrt/
Zum dritten hat man wenig gelehrt.
Quando tuum tractas studium, philomuse memento
nosse.
Tempus abit, pereunt æra, rudisq; manet.
Apprenons de tous gents sçauants,
Et enseignons les ignorans.
Cato. *Disce sed à doctis, indoctos ipse doceto:*
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.
Vel. *Neque cæcum ducem, neque amentem consultorem.*
Il n'est tresor que de sciente,
Ne pauurete que d'ignorance:
La science conduict richesse,
Et mene le pauure en lyesse.
Muret. *Disce libens, quid dulcius est quam discere multa?*
Discentē comitantur opes, comitātur honores.
Vel. *Illustrant artes obscuro in fornice natos.*
Zu lehrnen etwas ist keiner werth/
Der seinen Meyster unehrt
Es, quicunque tuo renuis parere Magistro,
Artibus indignus qui poliare bonis.

Eſt dignus minime Doctoris dogmata ſcire, Rhyth.
Qui Praeceptores audet violenter adire.

Diſcordia.

Die Eulen vnd die Raben/
Zwey die einen Bulen haben/
Zwen Hund vber ein Bein/
Tragen nimmer oder ſelten vberein.

Pugna frequẽs geminis vno ſuper oſſe moloſſis,
Et lis buboni cum grege plumigero:
Inter riuales vetus ac antiqua ſimultas,
Vſque fuit, nec adhuc ſpes bona pacis adeſt.

Diuiſio.

Solſtu etwan ein theyler ſein/
So mach dir dein ſtuck nit zu klein.

Si fueris quarum diuiſor particularum, Rhyth.
Hanc diſcas artem, maiorem ſumito partem.
Diuide ſic, pars vt ſemper tibi maxima reſtet, Vel.
Qui ſibimet nequam cui bonus eſſe queat?
Si diuiſoris fungaris munere ſoli Vel.
Pra[illegible] quis fac ſit pars tibi magna ſuper.

Einem jeden geben daß ſein/
Iſt getheilt wol vnd fein.

Partem da cuique, ſic non partiris inique. Rhyth.
Qui dat cuique ſuum res diſpertitur vt aequũ. Vel.

Es iſt Wolffs gehandelt fürwar/
Alles allein freſſen gar.

Diuide ſi quid habes ne videare lupus.
Diuide cum ſociis, ſolus ſi pendere non vis. Rhyth.
Non bonus eſt ſocius, qui deuorat omnia ſolus. Item.

Diuitiæ, diues, diteſcere.

Die viel Gelt vnd Gut beſitzen/
Müſſen offt in ſorgen ſchwitzen

Aſſez a bon qui n'a que perdre.

Diuitiæ curis animos ingentibus implent,
Suntque ſuis dominis nocte dieque gra

Vel. *Vtramuis pauper dormit ſecurus in aurem:*
Inſomnes noctes ducit auarus opum,

Rhyth. *Diuitias diues non congerit abſque labore,*
Non tenet abſq; metu, non deſerit abſq; dolo

Ein Reicher ſol bedencken eben/
Das er hie nit kan ewig leben/
Vnd ſich halten in dieſer zeit/
Das er lebe in ewigkeit

Rhyth. *O diues, diues, non omni tempore viues,*
Fac bene dum viuis, poſt mortem viuere ſi v

Vel. *Cur tam ſollicite nummos componis auare?*
Nunquid in orbe tibi vita perennis erit?
Falleris, eſt breue vita bonũ, res collige, quæ
In cœlis faciant viuere perpetuo.

Soit toſt, ou tard, pres ou loing,
Le riche à du pauure beſoing.

Serius aut citius paupere diues eget.

Vel. *Nemo tam diues, qui inopis non indiget v*
nquam

Alſbald ein Man gewinnet Gut/
Verkehrt ſich an ihm ſiñ vnd muth.

Rhyth. *Fermentat celeres numeroſa pecunia mores*

Vel. *Dum ſit maior honos & opum cumulantur a*
cerui,
Moribus antiquis non ſolet eſſe locus.

Wa

Wer mit Reichtum ist vmgeben/
Der muß allzeit in sorgen leben
Sollicite possessor opum ne nocte quiescit.
Diues opum voluit semper sub pectore curas. *Vel.*
Si tibi parua est res, est tibi magna quies. *Rhyth.*
Diuitias cur quæso studes cumulare caducas, *Vel.*
Nonne quod hæ curis te macerare queant?
Es bedarff ein Schwan seiner Federen eben so wol/
Als ein Mensch so er leben sol.
Indiget ipse suis circum sua corpora pennis,
Non minus exiguo passere, magnus olor.
Vbi multa sunt opes, multi & qui comedunt eas. *Vulgo*
Donnes des biens, quand ils sont tiens,
Apres ta mort tu n'y as riens.
Da tua dum tua sunt, post mortem tunc tua non sunt. *Rhyth.*
Si dare vis quod habes, da dum tibi vita superstes, *Vel.*
Nam tua post mortem sunt aliena tibi.
Quand les biens viennent, les corps faillent,
Census vt aduenit diues opimus obit.
Qui à terre, il à guerre.
Quisquis habet terras, habet idem bella frequenter.

Doctrina, docere.

Wer andere was lehrnen kan/
Der muß es selbst wol verstahn.
Sciens sit alios docere quippiam.

Ἐν μεῖον εἰδότος, Τὸ δύνασθαι διδάσκ[illegible]

Wer andere thut lehren/
Bey dem sich kunst thut mehren

Rhyth. *Discere si quaeris, doceas sic ipse doceris,*
Vel. *Et studio tali tibi proderis atque sodali.*
Disce, doceque alios sic tute doceberis ipsi,
Atque tuae solito certior artis eris.
Vel. *Scire tuum nihil est, hoc si celetur amicis:*
Disce, dein alios quae tibi nota, doce.
Iuue- *Scire tuum nihil est, nisi te scire, hoc sciat a[illegible]*
nal. *Condita tabescit, vulgata scientia crescit.*
Rhyth. So die Jugend verstundte recht/
Was nutz viel Kunst vnd Weißheit br[illegible]
So würd sie allzeit fleissig studieren/
Kein tag noch nacht jhr zeit verliehren
Si noscent homines iam nunc pubentib. ann[illegible]
Doctrinae & sophiae quae foret vtilitas:
Non sinerent sine fruge diem transire vel [illegible]
num,
Immo darent noctes artibus ingenuis.
Doctrine est vne possession,
Sur quelle force n'a dominion.
Doctrina in quouis tuta est possessio casu.
Comme l'eaue laue les immundices,
Bonne doctrine purge & oste tous vices.
Non secus ac lymphae remouent de corpore s[illegible]
des,
Sic doctrina in eo, quae vitiosa, fugat.
Ce que poulain prend en ieunesse,
Il le continue en vieillesse.

Ceque poulain prend en domture, *Vel.*
Il le maintient autant qu'il dure.

Mannulus, hoc tenet, à primo rectore quod hausit,
Mollia sessorem dum sua terga ferunt.

Wer andere lehrt / Bey dē sich weitz mehrt.

Qui docet indoctum semet simul erudit ipsum.
Si tibi nota alios doceas, magis inde peritum *Vel.*
Te fieri quauis. exp'r ere, die.

Schändlich ists/viel ding wissen wol/
Nicht tügen wan mans lehren sol/
Schändlicher ists/so der nicht weiß/
Zu lehrnen thut keinen fleiß.

Turpe quid ē bona scire, rudes nec posse docere,
Turpius at multo est discere nolle rudem.
Infelix qui multa sapit, nescitq; docere, *Rhyth.*
Infelix qui pauca sapit, spernitq; doceri.

Doctus,

Die gelehrten/die verkehrten.

Quo literarum quisquis est peritior,
Huic est sacrorum cura negligentior.

Die gelehrste nach spruch der Alten/
Seind vor die weiste nicht zu halten.

Non protinus sapiens, quisquis eruditus est.
Non quosuis alios sophia prestare putandi,
Qui mentem studiis excoluere suam.

Wer werden wil ein gelehrter Man/ *Vel.*
Mit drey tugenden sol fangen an/
Sol demütig/züchtig/mässig sein/
Im gantzen leben sein.

Si studuisse velis tria ... mente tenebis, *Rhyth.*

Sis humilis, castus, paruoq; cibamine pastus.

Vel. *Laudibus ut notas aliquādo vehare ob ar[...]*
Sis humilis, castus, sis mediocris amans.

Dolor.

Das ist ein gute traurigkeit/
So man vmb sünd offt tragt leyd.

Rhyth. *Peccatum vere faciat te sæpe dolere.*

Vel. *Ille dolet, sua quem faciunt peccata dolere.*
Non dolor hic, modo sit verus inanis erit.

Vel. *Ob delicta dole, si vis superare Sathanam:*
Arma gregis Domini sunt lacrymæ, atq; preces.

Dem ein ding selbs ist gelegen an/
Der darff für kein wort sorg zu han.

Ouid. *Vel dolor infantem reddit sermone disertum*
Os mutum facti caret indice, grande dolor.
Ingenium est miseria, venit solertia rebus.

Groß schmertzen han/
Lehrt wol zu bette gahn

Rhyth. *Calculus infectum cogit conscendere lectum.*

Vel. *Ipse dolor nec dum tumefacta cubilia multis*
Cogit adhuc, multo sæpe subire die.

Doleur n'a peur.

Nemo metu nimios solet occultare dolores.

Ohn Brodt solstu Obs essen nicht/
Sonst dir gesundheit bricht

Rhyth. *Fructibus autumni coniuncto vescere pane:*
Ni tua vis morbo postmodo membra premi.
Fructus cum pane cape: si vis viuere sane.

Domus. domestica.

Drey dingen seyn in einem Hauß vberlegen/

Da

Der Rauch/ein arg Weib/vnd der Regen/
Das vierdte beschwerts auch vber auß/
Viel Kinder vnd kein Brodt im Hauß/
Fumee, pluye, & femme sans raison,
Chassent souuent l'homme de sa maison.
Sunt tria damna domus, imber, mala femina, fumus: Leonini ver.
Quartum, cum mane surgunt pueri sine pane.
Quis neget esse malum, mala si dominetur in ade Vel.
Femina, si fumus, si pluuialis aqua?
Peius at his citra panem si mane resurgat
Cum genitore, sua cum genitrice, puer.
Damna parit domui mulier mala maxima, eidem Vel.
Fumus cum pluuia non solet esse bonus:
Non tamen est Domino grauior res ulla ferendo,
Quam cum prole sua pane carere domi.
Eigen Herdt/ ist goldes werth/
Ist er gleich arm/so ist er doch warm/
Proprius igne calens focus, est pretiosior auro,
Sit licet exiguus, calefacit ille tamen.
Dein Hauß sol sauber vnd rein sein/
Vnd alles das du hast darein/
Dein zän/mund/händ/vnd nase darzu
Wäsch/vnd dein augen morgens früh.
Fac sint quas habitas semper sine sordibus ades,
Os, oculi, dentes, mane lauentur aqua:
Sint munda vestes facies sit lota, manusq;,
Pendeat à naso nec pituita tuo.
Vnder einem krummen staben/ Ist

Ist gut seine wohnung haben.

Curuo sub sceptro prodest habitare colonum.

En parlant, en bonne raison,
Chascun est roy en sa maison.

Rhyth. *Quod vult hospes agas, si non vis tollere gas.*

Vel. *Ædibus in propriis rex est quicunque vocari*

Item. *Dicitur improprie princeps hic, & ille Monarcha.*

Ipse mea dicor iure Monarcha domus.

Rhyth *Quilibet est tuguri rex dominusque sui.*

Celuy qui change de maison,
Souuent pert biens, temps, & saison.

In noua qui migrat, missis habitacula primis
Huius opes, tempus, commoditasque perit.

Si tu veu'x viure ainsi que de raison,
Prens cure & soing du train de ta maison

Viuere vis bene cum ratione, domestica cur
Sint tibi sollicitent tea, aliena parum

Wen noch dem dritten schlag dir nicht wird eroffnet die Thür/
Gehe hin/klopff nicht mehr darfür.

Si ter pulsanti nullus aperuerit ostio,
Nemo vel est, modo vel non libet esse domi

Maison san femme & flamme,
Corps sans ame,

Femina, & igne carens domus, est anima sine corpus.

Domicium, Dominus Domini.

Die Obrigkeit sol eylen nicht/
Zur straffe/vnd harten gericht/

Die frommer sich schützen sol/
Vnd ehrliche thaten belohnen wol

Sit piger ad pœna Princeps, ad præmia velox, Ouid
Et doleat quoties cogitur esse ferox.

Parcere subiectis, & debellare superbos Virg.

Regia, crede mihi, res est succurrere lapsis, Ouid.

Consulere patriæ, parcere afflictis, fera Seneca
Cæde abstinere, tempus atq; iræ dare,
Orbi quietem, seculo pacem suo:
Hæc summa virtus, petitur hac cœlum via.

Sis pius in primis: nam cum vincamur in omni, Claud.
Munere, sola Deos æquat Clementia nobis.

Expedit interdum sancita remittere legum, Rhyth.
Ne pereat feritate mala Clementia regum

Parcere subiectis scit nobilis ira leonis. Item.

Ein Herr bleibt ein Herr/
Schläff er schon biß zum Mittag vñ mehr.

Est, & erit Dominus media producat in horas,
Ipse licet somnos lucis, & vlterius.

Der Herren bitten/ Ist gebieten.

Præcipiunt cum orant opibus, sceptroq; potẽtes.
Orando sibi subiectum simul imperat heros. Vel.

Que vault auoir grand seigneurie,
Si pour elle tu pers la vie?

Quid iuuat in populos mundi dominarier oẽs,
Atq; per id vitæ conciliare necem?

Court de seigneur sans prudent gouuerneur,
Estre ne peut maintenue en honneur.

Si prudens Domini desit moderator in Aula,
Protinus amittit quidquid honoris habet.

Gaude-

Rhyth. *Gaudeat illa domus, quando bonus est extremus.*

Gar vbel man/ Zwey Herrn dienen kan.

Nemo potest Thetidem simul, & Galatheam amare.

Vel. *Nemo potest Dominis simul inseruire duobus.*

Rhyth. *Deficit ambobus, qui vult seruire duobus.*

Si à Dieu & aux hommes veux complaire,
Ton dessein gist en chose tresoontraire.

Heu nimium præceps studia in cõtraria ferris
Mundo quisquis aues, atq; placere Deo.

Vel. *Fortis amabo Deo, pariter mundoq; placere.*

Ihre Thüren schliessen die Reichen/
Damit nit hungerige bauch in die Küchen schleichen.

Dic sua cur dites firment habitacula portis?

Resp. *Vt sua ieiuno ventre culina vacet.*

Leoni. *Ostia sunt clausa ditis minime sine caussa,*
vers. *Nam metuit dentes quos portant esurientes.*

Ein koch sonder fäll/
Sol haben seines Herrn käl.

Ipse coquus domini debet habere gulam.

A vous seigneurs, Tous honneurs.

Nullus erit merito Dominus frustrandus honore.

Dormitatio, dormire.

Regnart qui dort la matinee,
N'a pas langue enplumee.

Non habet inclusas stertenti in pectore plumas
Vulpes, in medium somno quæ ducit diem.

Wer allzeit schläfft biß an den tag/
Ehr vnd gut selten gewinnen mag.

Stertere qui gaudet clarum dum mane fenestras
Intrat, inops semper laudis, opumq; manet.
In medios dormire dies, exinguit honorum Vel.
Omne genus, longe diuitiasq; fugat.
Plus vigila semper, nec somno deditus esto. Cato.
Nam diuturna quies vitiis alimenta ministrat.
Non decet integram somno traducere noctem, Hom.
Cui populi, cuius commissa negotia cura.
Nul ne dort à meilleur aise,
Que celuy qui ne sent nulle desaise.
Commodius dormit cui sunt incommoda nulla

Cinq	heures doibt dormir	le bon estudiant,
Six		le marchand,
Sept		le gentil homme,
Huit		le poltron.

Quinq; horis noctu satis est dormisse studenti,
Sex mercatori septem de stemmate nato:
Octo pigro damus, & cui nulla negotia cura. Nem.
Sufficiat puero septem dormisse per horas. Item.
Septem horas dormisse sat est, iuueniq;, seniq;.
Qui dort iusques au soleil leuant,
Il meurt pauure finablement.
Qui solet è lecto lucem spectare diei,
Paupertate grauis finiet ille dies
Der mit den Hüneren früh morgens wilt auffstehen/
Der muß mit denselbigen auch schlaffen gehē
Qui cum gallinis primo vult surgere mane,
Est opus vt quo illa tempore strata petat.

In

Rhyth. *In matutinis qui, unq; vigil cupit esse,*
Is cum gallinis habet ire cubare necesse.
Soltu schlaffen bey ehrlichen leuthen/
Leg dich nicht oben an die oberst seiten.

Rhyth. *Cum pare si debes, vel cum meliore iacere,*
In qua parte tori velit ipse recumbere quæ

Vel. *Sede, toroue, minor si sis, usurus iisdem*
Cum quoquam, loca ei prima tenēda da

Durum.

Mieulx vault souffrir pour bien attendr
Que le sien follement despendre.
Spe præstat meliore, sibi sufferre molestum
Dilapidare suas quam petulanter opes.
Ebrius, ebrietas, vinolentia, bibacitas.
Salomon/Samson/Aff/vnd ein Schw
Ein ieder trunckener boltz wil sein
Simiolos facit ebrietas, facit & Salomon
Samsones, nec non efficit illa sues.

Vel. *Ebrius est Samson, Salmō, sus simia, Crœs*
Tam variis pollet dotibus ebrietas,

Versus *Bis sex credatis species sunt ebrietatis:*
Leon. *Ebrius est primus sapiens, est alter opimus:*
Ternus grande vorat, quartus sua crimi
plorat:
Quinctus luxuriat, sextusq; per omnia iura
Septimus accendit, bis quartus singula vēd
Nonus nil celat, quod habet sub corde reuela
Somnia denus amat, undenus turpia clama
Et cum sit plenus vomitum faciet duodenus
Wein/Gelt vnd Gut/
Verkehren des Weysen muth.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum. Rhyth.

Muneribus B[illegible]chi, nummoq́; rule[illegible]te, videbis Vel.
Mutari, multum quos [illegible] pu[illegible]sse putes.

Immutat vinum, & Reg[illegible]na pecunia mores Vel.
Illorum, n[illegible] sapientis habent.

Truncken mund/verrâht des hertzen grund.

Ebrietas prodit, quod ama[illegible] cor siue quod odit. Rhyth.

Sobrietatis amans alto sub corde repostum Vel.
Quod t[illegible]t, hoc potu plenus in ore gerit.

Ebrius ultro sui reserat penetralia cordis: Vel.
Et patitur t[illegible]citum corde latere nihil.

Trunckenheit richt viel wunders an/
Gelehrt/reich/stoltz bald machen kan

Quid non ebrietas designat? operta recludit, Horat.
Spes iubet esse ratas, in prælia trudit inermem
Sollicitis animis onus eximit, & docet artes.
Fœcundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?

Plenus ventre mero regis [illegible]ademata spero. Rhyth.

Nach dem Regen wâchst Kraut vnd Graß/
Nach dem Wein mach man schwetzen baß.

Post vinũ verba, post imbrem nascitur herba. Rhyth.

Luxuriant herbæ pluuiis vbi terra madescit: Vel.
Redditur exhausto lingua diserta mero.

Magna fluit mel[illegible]us vini post pocula sermo: Vel.
Prouenit à pluuia latius ipsa seges.

Excitat vt nimb[illegible] fl[illegible]res, & gramina, sumpto Vel.
S[illegible] fl[illegible] [illegible] diserta mero.

Das ich bißweilen red Latein/
Kühn machet mich der kühle Wein/

Bin

Bin auch M[illegible] gar/ vnd disputier:
Nach dem ich außtrinck zwey mahl vier

Rhyth. *Post sumptum vinum loquitur mea [illegible]*
Latinum,
Cum bibo bis, vel ter, sum qualibet arte
gister,

Vel. *Quod modo tam promte voces effundo [illegible]*
nas,
Præstant quæ sicco vitra repleta mero.
Illa mihi si bis quater euacuentur ab imo,
Disputo, & [illegible] me reor esse [illegible]

Wein voll vns gleich schaden thut/
An dem verstandt/ an Leib vnd Gut/
Wein vol schwecht der Menschen [illegible]
Wein vol macht das Gesicht kranck

Corporis eneruat vires, [illegible] acumen
Ingenii, sensus deterquet [illegible]:
Luminibus densas offundit & ipsa tenebras
Et [illegible] debil[illegible] des

Was sagstu mehr/ den truncken er Man
Lebstu/ oder bist du schon darvon?
Du ligst wie ein Klotz vnbesunnen [illegible]
Dir seind all dein Sinn [illegible]

Forte [illegible] peregrè [illegible]
AEtheris an vitam mors [illegible]
More globi sine mente iaces immo[illegible]
Ne [illegible] vera salis.

Das ist allein Todes leid/
Vnd eines trunckenen [illegible]
Das man den trunckenen [illegible] sicht
Dasselbig thut den Todte nicht

Fort

Ebrius hic solum differt à lumine casso.
Flamine quod vacet hic, ille ore fluat.
Qua nota distingues potes à morte solutis? **Vel.**
Hac, quod at illorum spiritus ore fluat.
Quid precor indicii potis statuetur & inter *Vel.*
Exspirat [illegible] in ore, nihil.

Man spricht/ vnd es ist wahr/
Auch jedermänlich offenbar/
Lässestu die vbrige güsse/
So liessen dich auch die vbrige flüsse.

Dicitur, & multis facit experientia certam
Non magno multis absque dolore fidem:
Quod si cessares magnos siccare culullos,
Et ito deseret fluxus abesse tibi.

Wilstu wissen wer einer sey/
So bring jhm nur ein rausch bey.

Quem non esse vides magnis vrgeto culullis.
Reges dicuntur multis vrgere culullis, **Horat.**
Et torquere mero quem perspexisse laborant.

Eleemosyna.

Ainsi que l'eaue oste la flamme,
Ainsi l'aulmosne oste ciffame.

Sic Eleemosyna ingentis contagia culpæ
Opprimit, vt flammam multa coercet aqua.
Non secus exstinguunt inopi data munera, crimen, **Vel.**
Ac vires ignis simplicis humor aquæ.

Equus equitare.

Pferde fressen einen Man/
Der sie nit rayt nicht halten kan.

Glau-

Glauci more suis sit equus bonus es a cabal-
illos pascere i um ratione scis

Lang vnd müht renten als man spricht/
Einen gekrumpten fuß wol richt.

Iam prope fessas equus laxat, curuare memi-
tra,
Crurum compones fu it vt ante tibi

So bald du steigst ab von dem Roß/
Mach dir deinen fuß der sporren loß.

Quadrupedem quo vectus eras simul atq;
linquis.
Terga, pedes ne vltra calcar habere sin-

Vel. *Mox vbi liqui sti spumantia terga caballi,*
Libera cal aru sit tibi planta pedis.

Des Herren vrsach wart/
Sein Pferd hüpsch vnd zart

Dic quicunq; u is pingues nutrire caba-
Quenam res melius pascere possit equ
Dic quoq; fertilibus, que res mage commo-
agris,
Quo fiat subito stercore pinguis humus!

Resp. *Quadrupedem domini presentis cura sagi-*
Illius & faciunt fertilia arua pedes.

Cheua' faisant la peine,
Ne menge pas l' auoine.

Exiguum prebetur equo qui operatur a
Vell *Qui perfert duros comedit pradura labori*

Bride & esperon, font le cheual bon

Trux frenum, calcarq; bonos facit esse cab-
los.

Il n' y a femme, cheual, ne vache.

Qui n' ait tousiours quelque tache.

Femina, equo, vacca, desit labecula nunquam

Femina, equo, vacca sua sunt incommoda semper.

Error.

Wan einer nit newe schande macht/
Der alten wird nicht gedacht.

Sæpe nouus veteri vindictam parturit error.

Erroris primi cogit meminisse secundus. *Vel.*

Sæpius offendens, tandem sua crura, caputve *Vel.*
Vulnerat, errorem vix iterare licet.

Durch vier dingen etwan auch die frommen/
In schwere sünd/vnd abfall kommen/
Durch Gelt/Forcht/Haß/vnd Liebe zart/
Selig ist/wer ans end verhart.

Quattuor hæc; amor, atque odium, nummusque, timorque,
Recto deducunt tramite sæpe bonos,
Felix qui nullis odiis, precio, nec amore,
Rectam iustitiæ desinit ire viam.

Es trefft nicht des schutzes Pfeil/
Jederzeit das rechte zeill.

Tangitur haud certa semper scopus ipse sagitta,

Haud semper feriet quodcunque minabitur arcus *Hora.*

Wer vermeint das er nimmer irth/
Der bekent das er nicht viel hat studiert.

Qui nunquam dubitat se studuisse negat. *Rhyth.*

Vel. *Persuasum quibus est nunquam se errare, putentur.*
Se prorsus rerum cognitione rudes.
L'outrecuider fait faillir,
Et de maistre vn valet deuenir.
Ducit in errores ipsum præsumere, multos
Et dominos serui nomen habere facit.
Vel. *Est errare, putare; prius persæpe magistrum*
Cogit idem famuli munus obire sui.

Euentus.

So du ein sache thust vnterstehen/
So bedenck wie sie werd außgehen.

Rhyth. *Peruigili cura semper meditare futura.*
Vel. *Vt prudenter agas, finis memor esto, priusquam*
Effectum quod vis, aggrediaris opus.
Vel. *Non bene perspecto, qui fine negotia tractant*
Pœnitet hos facti postea sæpe sui.

Exempla.

Qui est trop endormy,
Prenne exemple à la formy.
I piger ex minimis formicis disce laborem,
Ventura quæ hiemis memores, æstate labore
Experiuntur, & in medium quæsita reponunt.
Rhyth. *Exemplum nobis præbet formica laboris,*
Grana ferens solitum conuehit ore cibum.

Exercitia.

Vendange tost, vendange tard,
Selon le tepms exerce l'art.
Serius aut citius vindemia, sedulus artem
Temporis exerce pro ratione, tuam.

Exer-

Expensa. sumtus.

Vmb einen Heller kanstu mit nichten/
Einen guten Zech zurichten.
Non obolus solus pingue parabit olus. *Rhyth.*
Excauat ingentes auri, argentiue crumenas, *Vel.*
Quotidie mensa splendidiore frui.
Qui vit à conte, vit à honte.
Qui sumptus numerat non victitat absq; pudore.
Selon les biens doibt estre la despence,
Le sage y void, mais le fol point n' y pense.
Ne faciat maiora suis impendia rebus,
Cautio prudenti, non fatuo, esse solet.
Despendre trop, rien gaigner, n' acquerir,
Font à la fin homme son pain querir,
Quærere, lucrari ve nihil, consumere multum,
Vicatim faciunt post rogitare cibum.
Qui plus expendit quam rerum summa rependit, *Rhyth.*
Non admiretur si paupertate grauetur.
De grand train, sur l' estrain,
De grosse table, à l' estable. *Simile.*
De luxu, ad stramen. *huic.*
De lauta mensa, ad stabulum.
Donner à point, sagement retenir,
Faict en estat le ricte homme tenir.
Si tua des opportune, teneasq;, frueris
Dum frueris vita, conditione pari.
Qui beaucoup despend & n' a cheuance,
Il tombe tost en indigence.

Si cui sunt nulli reditus expendere large
Res velit vsque suas, illico pauper erit.
Selon la rente & reuenu,
Le plat à table, & pot au feu.
Olla foco, mensaq́ʒ scyphus ratione tuarum
Imponatur opum, vel cibo pauper eris.
Rhyth. *Ad magnas clunes bracas adhibeto patentes*
Maior maiori, minor est adhibenda minori.

Facilitas, seu facile.

Von allen dingen kan man sagen/
Man kans aber nit alles erjagen.
Dicere de variis rebus procliue cuiuis,
Illas nancisci res operosa nimis.
Vel. *De multis loquimur, quæ non acquirimus vn-*
quam:
Dicere nam facile est, estq́ʒ parare graue.

Factum bene, male facta opera.

Welches ding man langsam vnd vbel thut
Daß achtet man selten für gut
Nec cito, nec bene si quæ peracta negotia sunt
hæc
Nil in se, laudem quod mereatur, habent.
Wol gethan/ist viel gethan /
Darumb du vbrigs eilen sols lassen stahn
Multa facis, dum quæ tibi sunt peragenda, de-
center
Efficis, ergo caue plus properare satis.
Vel. *Non multum, sua sed bene perfecisse, meretur*
Eximium laudis, perpetuumq́ decus.
Das Wort ehre vnd ansehen hat/

Darauff auch erfolgt die that.

Verbum laudatur, si factum tale sequatur. Rhyth.

Maxima verborum penitus facundia vana est, Vel.

Ni factis ea sint post decorata suis.

Nuda, licet sint plusquam sesquipedalia, verba, Vel.

Pauxillum, immo nihil commoditatis habent.

Mit worten kompt man in leyd/

Balder/dan mit arbeit.

Verbisquam factis citius, delinquimus omnes

Tu trouueras certainement,

Apres la fin tant seulement,

Le bien ou le mal que feras,

Et selon ce, iuge seras.

Ex meritis vitæ, dependent Ite, Venite. Rhyth.

Qui recte faciet præmia digna feret, Vel.

Præmia cælicolum, qui benefecit, habet. Vel.

Vnrechte that vermelt/

Sonst hats ein schein daß sie dir gefelt.

Si mihi parebis nunquam malefacta silebis:

Nam quisquis celat se consentire reuelat.

Turpe, aliisq́ nocens facinus qui supprimit omnem Vel.

Non hic consensus suspicione caret.

Il ne fault faire à autruy,

Cela qu' on ne vouldroit prour luy.

Quod sibi quis fieri nolit, non inferat vlli Vel.

Hoc facias, fieri quod cupis ipse tibi.

Non decet hoc quenquam tenero præstare puello, Vel.

Postea quod nolit præstet vt ille sibi.

Bon est de faire bien ce qu' on doibt.
Car tout ce qu' on faict Dieu le void.

Quidquid ages operis bene perfecisse labora,
Iustitiæ siquidem lumina cuncta viden

Tire coy toufiours à bien faire,
Si tu veux à Dieu bien complaire.

Criminis expertem studeas si ducere vitam
Ætherio poteris vsque placere Patri.

Veux tu de paradis la gloire,
Necesse iamais de bien faire.

Gaudia cælestis si vis acquirere vitæ,
Incubuisse operi te iuuet vsque bono.

Der das bein der Kuhe helt/
Thut so viel als der das Fell abschelt.

Allez escorche qui le pied tient.

Pellem vellenti par pœna, pedemq; tenen
Vel. *Excoriat vaccam qui tenet vsq; pedem*

Qui bien faira, le bien aura,
Qui mal vouldra, mal luy viendra.

Qui bona facta facis, tandem bona pr
carpet,
Qui mala patrarit; quæ nocitura feret

Qui ne fait, ce qu' il doit,
Ce qu' il n' attend il recoit.

Quisquis iniqua facit, patiatur iniqua n
se est,
Prauus habet meritis præmia digna sui

Alle Weltlich gunst/
Stam/Ehr vnd Kunst/

Der Todt verzehrt/
Recht thun/ewig werth.

Forma, genus, mores sapientia, res & honores,
Morte cadunt, semper quæ bene facta manent.

Fallacia fallere.

Mit einer ledigen Hand allein/
Wird man der Habich fangen kein.

Non capitur vacuis manibus vetus vlla volucris,
Nec laqueo vulpes prenditur absq; cibo.
Si lucra sectaris, facias impendia oportet: Vel.
Namq; manus vacuas effugit accipiter.

Wan ein Reich man betreugt den Armen/
Wird sich Gott vber ihn nicht wider erbarmen.

Illius æthereus pater haud miserebitur vnquam,
Cuius perfidia ludificatur inops.
Per fas atque nefas rerum qui fallit egenum, Vel.
Auxilii compos non erit ille Dei.
Est nimis impia res, si diues fallat egentes. Rhyth.

So man zweifelhafftig reden wil/
Das bringet irthumbs gar viel.

Erroris mater fuit æquiuocatio semper. Rhyth.
Inuoluit multos crebris erroribus anceps: Vel.
Sermo, facitq; malam turpiter ire viam.
Ambiguus sermo multos errare coegit, Vel.
At planus nullos illaqueare solet.

Es ist kein schalck so verschlagen/

Er wird offt von einem andern betrogen

Rhyth. *Astutus nequam per caussam fallitur aqu...*

Vel. *Vsque adeo nemo nequam est, quin nequior hunc qui*
Arte sua laqueis implicet, esse queat.

Vel. *Callida fallaci sæpe ars frustratur ab arte.*

Vel. *Fallitur alterius bipedum nequissimus arte*

Beschissene werck vnd gute wort/
Seind arger dan diebstal vnd mordt.

Rhyth. *Omne genus pestis vincit mens dissona ve...*

Vel. *Sordidius nihil est, nihil est hoc spurcius v...*
Qui bona cum dicat, quæ mala cumq́ f...

Vel. *Splendida fucato qui fundit pectore verba*
Non melior fure est, sacrilegoq́ viro.

Welcher Meuß wol fahen wil/
Muß heimlich sein/vnd schweigen still.

Est opus vt taceat, murem comprendere qui vult,
Muribus insidians felis vt ipsa facit.

Vel. *Ne quatienda quidem cauda est dum mure ... tiri,*
Cogitat alurus, si quatit, ille fugit.

Nam. *Quæ nimis apparent retia vitat auis.*

Rhyth. *Prendite feruenter mures sine voce, latente...*

Wiltu nicht betrogen sein/
So hüte dich für falem blossen schein.

Rhyth. *Si non vis falli, fugias consortia calui.*

Vel. *Caluere quod soleant homines hinc caluus a... eptus*
Est cognomen, eum ne capiare, fuge.

Calli-

Caluitium vitium nullum complectitur in se, Vel.
Se nota fallacis pectoris esse solet.
Wer iemand betriegen wil/
Der macht der süssen vor wort viel.
Hut dich für die Katzen/
Die vor lecken / hinden kratzen. Item.
Mellitas falso depromit pectore voces,
Qui socium technis implicuisse studet.
Sunt tibi vitandi sermones undiq; blandi. Rhyth.
Pelle sub agnina latitat mens sæpe lupina. Item.
Extra cernis ouem, cernes sub pectore vulpem. Item.
Decipit esca feras, homines blandissima verba, Vel.
Hæc bene si fugiant liberi vtriq; forent.
Noli homines blandos nimium sermone probare, Cato.
Fistula dulce canit volucrem dum decipit auceps.
Decipiuntur aues per cantus sæpe suaues, Rhyth.
Der ist gar leichtlich zu betriegen /
So sich nicht verstehet auffs liegen.
Fallitur ex facili, qui caret arte doli. Rhyth.
Hunc cuicunq; suis facile est inuoluere technis Vel.
Nescia qui vafro pectore fraudis habet,
Die Leuth zu betriegen seind gar leicht/
Vor Gott bleibt verborgen nicht.
Improbe mortales quamuis tua crimina celes:
Fallere cælestem non potes ipse Deum.
Quæ mala committes, homini fortasse latebunt, Pont.

At neq; sensa Deo pectoris ima latent.

Wer ein mahl hat betrogen dich/

Rhyth. Dem vertraw nicht mehr rathe ich.

Muret *Ne credas isti, semel à quo lesus abisti.*

Qui semel incautum, quauis ratione fefellit,

Ille idem, dabitur quoties occasio, fallet.

Mentir, tromper, le boire, & question,

Encheminent l'ame à perdition.

Fallere, mentiri; cyathis, rixaque studere,

Occludunt nobis regna beata poli.

Qui va sans cousteau,

Perd maint morceau.

Morsibus os crebris cultelli absentia fraudat.

Fama, bona, mala.

Gut man wider gewinnen kan/

Gerucht macht einen gantz verdorben man.

Perdis opes? paruo potes has reparare labore,

Famam si perdas postea nullus eris.

Meschante parolle iectee,

Va partout à la volee.

Fama volat motu perniciosa leui.

Vel. *Spargitur in cunctis sordida fama locis.*

Bien peuit aller tost sommeiller,

Qui à renom de tard veiller.

Libere huic somnis licet indulgere, cubile

Quem bene maturum linquere fama refert.

Huic affine. Il ha beu dormir tard qui à le bruit de se leuer matin.

Virtutis nomen haud facile extinguitur.

Mo-

Mocquer aultruy ou blasmer par vsage,
C'est signe de non sage.
Deridere bonos, horumq́; notare paratus
More suo famam, nil rationis habet.
Ne desire point grand honneur,
Mais garde toy de deshonneur,
Nec titulos, nec sollicitus secteris honorès,
Hoc modo, quod famæ possit obesse, fuge.
Cen' est pas Euangile,
Tout ce qu' on dit par my la ville.
Omnia ne credas Euangelium esse, frequenter
Vrbis per medium quod leue vulgus ait.
Non pateant faciles vanis rumoribus aures. **Rhyth.**
Ein böß geruchte gar weit thut fliegen/
Das gute wirdt offtmals verschwiegen.
Fama repleta malis velociùs aduolat alis, **Rhyth.**
Fama boni lente volat inuidia retinente.
Tristis fama rei totam cito permeat orbem. **Vel.**
Lætitiæ præco sero venire solet.

Fames.

Wer fruh vnd spat ist allweg sat/
Weis nit was noht der hungerige hat.
Qui sent son ventre tendre.
A beau ieuner & attendre.
Non vult scire satur, quid ieiunus patiatur. **Rhyth.**
Sarcina quanta fames, & quam grauis illa ferenti, **Vel.**
Nescit, sunt cuius viscera tensa cibo.
Quandoquidem satur es laudas ieiunia, non sic. **Vel.**

Sentires, venter si foret absq; cibo.

Mãtu anus. *Qui satur est pleno, laudat ieiunia, ventre:*
Et quem nulla premit sitis, est sitientibus

Der Wolff lieff nit zum Waldt hinauß
Trieb jhn nit der hunger drauß.

Esuriem patiens siluam lupus exit opacam.

Vel. *Sola fames extre lupos facit abdita silua,*
Nunquam si satis hic, illa relicta foret.

Vel. *Cum lupus in siluis noctesq; diesq; sit, illas*
Quid facit interdum deseruisse? fames.

Der hunger ist der allerbeste Koch geacht
Dan von jhm ist kein speiß veracht.

Dicitur ipsa fames cocus optimus esse, palam
Nam facit vt sapiat quilibet illa cibus.

Vel. *Condimenta cibis quænam sunt optima quæ*
Sola fames epulis dat sapuisse bene.

Vel. *Condimenta cibis quæ sunt adhibenda, sapo-*
rem
Quæ gratum faciant? hoc facit ipsa fames.

Magere Leuß/vnd hungerige Fliegen
Seind iederzeit bereit zu beissen vnd zu kri-
gen.

Musca, pulexq; macer semper mordere para

Essens enthalt dich eins zu allen zehen tag
Vnd du wirst haben einen gsunden magen

Cum sol centesimus decius lustrauerit orbem
Deme cibum stomacho, & maior Orexis
erit.

L'appetit & la faim,
Ne trouuent iamais mauuais pain.

Dona laborata Cereris non spernit edendi
Quem stimulis vrget dira Cupido suis.
Ieiunus stomachus raro vulgaria temnit. *Vel.*
Qui auant se bis mange son blanc pain,
Patit souuent disette, & bien grand faim.
Ante siligineum panem qui vescitur albo,
Tandem non paruam sufferet ille famem.
Le chat à faim, quand il ronge pain.
Feles esuriunt, cum panis crustula rodunt.

Fauor, beneuolentia.

Auff Herren gunst soltu nicht bauwen/
Noch schönem wetter zu viel vertrawen/
Dan wie daß wetter nicht bestehet/
Also auch Herren gunst zergehet
Gratia magnatum nescit habere statum.
Ridenti Domino, nec cœlo crede sereno: *Rhyth.*
Ex facili caussa Dominus mutatur, & aura. *Vel.*
Ne fauor Heroum repleat tibi pectora fastu, *Vel.*
Tempestate caue decipiare bona:
Hæc siquidem subito quauis mutatur in hora,
Temporibus longis stare nec ille potest.

Felicitas. felix.

Selig ist der Man den Gott der Herr
Reiniget von sünden schwer.
Celuy heureux que Dieu quicte.
Felix quem Dominus culpa non arguit, & qui
Criminis admissi nescia corda gerit.
Prosperita humana sospetta & vana.

Suspecta est hominum vanaque prosperitas.

Qui à du vin pur de serment,
Aussi du pain pur de froment,
Ieune chair, & bon poisson vieulx,
Il peult bien dire qu'il est heureux.

Felix est ciuis puri cui copia vini,
Et puri panis, carnis, piscisq; recentis.

Helas il est bien fort heureux,
Qui n'est que de Dieu amoureux.

Optimus hic hominum, nec eo felicior alter,
Quisquis solius captus amore Dei est.

Besser ist Herr sein dan Knecht/
Das wissen arme Leuthe recht.

Imperitare omnes, quam iussa facessere ma-
lunt.

Vel. *Præ seruo felix, modo sit sententia vera*
Pauperis, est Dominus, terq; quaterq; su

Leuer matin n'est pas heur:
Mais desieuner est le plus seur.

Surgere mane nimis non est res omine felix,
Sed magis est tutum sumere mane cibum.

Festum.

Was man am Fest vnd Sontag spint/
Dasselbig helt nicht/vnd bald zerrint

Quod festis netur putrescit & interit omne,
Nec pannum præbent, talia fila bonum.

Vel. *Luce sacra rebus sint cuncta operata sacratis,*
Hor sine fruge manent facta profana die.

Tibull. *Luce sacra requiescat humus, requiescat ara-*
trum.

B

Et graue suspenso vomere cesset opus.
Omnia sint operata Deo, non audeat vlla
Lanificam pensis imposuisse manum. Rhyth.
Conueniunt celebri solemnia facta diei.
Celuy porte mauuaise reste,
Qui s'efforce de troubler la feste.
Non sani est cerebri, festos qui sponte profanat
Cælitibus, qualicumq; labore, dies. Vel.
Quis non dicat huic heteroclyton esse cerebrũ,
Qui turbare suo festa furore studet.

Fides bona, mala, fidere.

Vertrawen einem vnbekandten Man/
Daß ist von niemand weißlich gethan.
Ni sit nota fides ignoto non bene fides. Rhyth.
Fide, tamen cui confidas prior ipse videto, Vel.
Ante parum notis fidere, stultitia est.
Qui leuiter notis nimium confidit amicis, Vel.
Fallitur, & cordis dicitur esse leuis.
Nec cuiuis sapiens, nec nulli credere debet, Muret
Fallitur alter sæpe fidem sibi derogat alter.
Wer keinen glauben halten wil/
Wird vntraw auch erfahren vil.
Qui violare fidem solet, & violetur eidem. Rhyth.
Qui fidei violat sanctissima iura sodali, Vel.
Sæpe fidem falli sentiet ille sibi.
Perfidus es? fallisq; fidem? falleris & ipse Vel.
Sæpe & iure quidem perfidia alterius.
Glaub/Augen vnd Glimpff/
Leiden keinen schimpff.

Fama

Fama fides, oculus non sunt tractandaiw.
La foy, l'oeil, ne la renommee,
Ne doit pas estre par ieu blasmee.
Lumina, fama, fides ludibria ferre recusa
Virginitas quartum posset habere locum.
Nam. *Nulla reparabilis arte*
Læsa pudicitia est, deperit illa semel.
Wer vertrawt einẽ Wolff auff der He
Vnd einem Bauren auff seinen Eyd/
Vnd einem Juden auff sein gewissen/
Der wird von allen dreyen beschissen.
Credere iuranti Superos per & astra colon
Nitique conscientiæ
Iudæi, si quisque lupo confidere in ipsis,
Errore complet plurimos
Den stamlenden ist schwer zu trawen/
Gleich wie auch den geschmuckten Frawen
Ne credas balbis, ne credas vestibus albis.
Vel. *Ne balbis, nec habenda fides est certa puelli*
Quæ nimis insigni, corpora veste tegunt.

Fidelitas Fidus.

De bien servir, & loyal estre,
Le bon valet deuiendra maistre
Qui bene, qui fide dominis inseruiit ante,
Ille bonus tandem constituetur herus.
Rhyth. *Qui bene seruit hero sincera mente benigno,*
Venturo magnus tempore fiet herus.

Filii Liberi.

Wan der Vatter ist tugend ohn/
Selten geräht besser sein Son

Sæpe solet similis filius esse patris. Rhyth.
Filius ut patri similis si filia matri. Vel.
Pro virtute pater vitio si deditus ipse est, Vel.
Virtutis raro gnatus amator erit.
Omnigenæ virtutis inops male filius est si Vel.
Virtutis cultor nullius, ipse pater.

Wehe der Mauß/
Wen die Katz hat jungen im Hauß.

Cattus habens prolem quærit studiosius hostem.

A tes enfants donne l'enseignement,
Des bonnes moeurs, pour viure sagement.

Dum tener est natus mores perdiscat honestos,
Tunc etenim facile est artibus ingenium.
Si tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos Cato.
Instrue quo possint inopem defendere vitam.

Kleide dein Kind warm / vnd nicht köstlich/
Machs sat/aber nicht leckerlich

Da calidam nato vestem paruo ære paratam:
Fac saturum sed lautitia sine fiat id omni.

Ein Huren kind/
Ist in tugend nicht geschwind.

Prodigus, & mendax, multisq; superior vnus,
Est nothus, estq; idem luxuriosus, iners.
Ipsa quidem natura nothis dedit hæc tria iura, Rhyth.
Vt sint pomposi, mendaces, luxuriosi.

Finis.

Anfang ist ein gut behagen/
Daß end muß den last tragen.

Laus in fine sonat, virtus in fine coronat. Rhyth.

Vel. *Optima laudantur cunctis exordia rerum,*
At bonus egregium finis honestat opus.

Vel. *Verba quidem sunt grata, magis tamen acta probantur:*
Principium placet, in fine corona datur.

Das ist eine gute sache gar/
Die ein gut end nimbt fürwar.

Rhyth. *Si finis bonus est, totum laudabile tunc est.*
Si cupis effectum quidquam cum laude, tuem
Finem si bonus hic, caussa peracta bene est.
Sunt adeo temere suscepta negotia nulla,
Quin bona credantur, si bona meta fiet.

Celuy n'est pas sage, prudent, ne fin,
Qui ne pense bien à la fin.

Nec dici astutus, sapiens neq; iure meretur
Censeri, finis qui immemor esse solet.
Felix tranquillam meruit qui ducere vitam,
Et læto instabiles ducere fine dies.

Man hebt wol etwas hitzig an/
Pflegt offtmals kalt hinauß zu gahn.

Feruor in exorsu, tepor in medio, exitu in ij
Est frigus, quoties conficietur opus.

Rhyth. *Prima satis feruent, medium tepet, vltima frigent.*

Vel. *Principium feruet, medium tepet, exitus alget.*

Flores.

Blumen die nicht wol reichen/
Die mögen sich wol verkreichen.

Rhyth. *Non laudo florem, qui nullum præbet odorem.*

Vel. *Flos nullum naso gratum qui præbet odorem.*

Pe

Pessum abeat, quid enim? nil erit ille bonĕ.

Die Zier vnd Reichthumb dieser Welt/
Gleich wie ein schon Blum hinfelt.

Omnia sunt mundi, quasi bulla caduca, rotundi: **Rhyth.**
In pratis vt flos sic cadit omnis honos.

Vt cito flos in agris languet contusus aratro, **Vel.**
Sic euanescunt, totius orbis opes.

Omne decus mundi flori confertur amœno, **Vel.**
Nam subito subitus casus vtrumq; rapit.

Vt flos sic mundi deperit omne decus. **Vel.**

Qui peind la fleur,
Ne peind pas l'odeur.

Qui pingit florem, non pingit floris odorem.

Forma, bona, mala,

Si tu es beau, & d'elegante forme,
Fay ce qui est à ta beaute conforme.

Inspice te in speculo, & bona si tibi forma videtur, **Muret.**
Moribus obscœnis illam fœdare caueto.

Si tu n'es beau de visage, il te fault,
Par bonnes meurs compenser le default.

Si tibi subtraxit vultus natura decorem, **Muret.**
Ingenio vt forma compenses damna labora.

Fortitudo.

Keiner ist so starck eh gefunden/
Der nicht auch bey zeit ligt vnden.

Nullius est vis tāta queat quin maior haberi.
Parua necat morsu spatiosum vipera taurū, *Ouid.*

Aca-

A cane non magno sæpe tenetur aper.

Deine starcke brauch nicht wider den man/
Sonder wen dir vngluck thut anstahn

Non qui multa neci dederit vir corpora fortis
Est, sed fortunæ qui moderator erit.

Fortuna.

Viel glück vnd sanfft gewunnen gut/
Macht vielen einen stoltzen muth.

Item. Es müssen starcke Bein sein/ die gute tag können tragen.

Prospera sors, & opum nullo congesta labore
Copia, dant animos, efficiuntq; truces.

Vel. *Res nobis relicta, modo faciliue parata,*
Et fortuna fauens corda superba mouent.

Ouid *Luxuriant animi rebus plerumque secundis,*
Haud facile est æqua commoda mente pati

Daß glück daruon seinen namen hat/
Das es nicht lang bleibt auff einer stat

Passibus ambiguis cum sors cito mobilis erret
Hinc bene conueniens nomen adepta suum.

Vel. *Quod sua fortuito bona det fortuna, animatque,*
Inde sibi nomen conuenienter habet.

Also ist in der Welt ein sach/
Dieser hat glück/der ander vngemach
Herr Gott von Himmelreich/
Wie theilst du deine Güter so vngleich/
Dem einem gibst du Leuth vnd Landt/
Dem anderen einen Bettelstab in die hand

Actio non eadem, nec sors est omnibus vna.

Rebus

Rebus in humanis gaudet hic, ille dolet.

Qui fit summe parens cum tu sis omnibus idem,

Quod quoque non fruimur conditione pari?

Efficis hos Reges, nummis & honore superbos,

Opprobriis illos pauperieque grauas.

Es hat einer gut frölich sein/
Wan alles glücklich gehet herein

Omnes lætantur dum prosperitate beantur. Rhyth.

Quis vetet hunc læte totam traducere vitam, Vel.
Flat cui pro votis aura secunda suis.

Cui fortuna fauet, vultuque arridet amœno, Vel.
Illi lætitiæ fas dare signa suæ.

Quum ridet fortuna, breuis tum terminus æui Vel.
Quum sæuit, nox est unica mille dies.

Das glück ist ja so bald dahinden/
Als vor an der spitz zu finden.

Vel retro quærenda tibi fortuna, vel ante:
Nam summum dubio sub pede semper habet.

Despondenda tibi nullo tua tempore mens est: Vel.
Sors etenim quauis parte ministrat opem.

Das glück ist vngleich/
Einen machts arm/den andern reich.

Reb. in humanis varium & mutabile sors est, Vel.
Hos premit, hos leuat, his pauperiem, his dat opes.

Fortunæ arbitrio dites, inopesq; parantur, Vel.
Quæ manet in nullo certa tenaxq; loco.

Hos premit, hos eadem summa ad fastigia rerum. Vel.

Tol-

Tollit, sors certo nescia stare loco.

Chacun a son tour.

Sors sua quemque manet.

Et si tarda venit sors sua quemque ferit.

Glück/Ist nimmer ohn tuck.

Vel. *Fortuna fallacior quo blandior.*

Si tibi quando fauet sors læto prospera vultu,
Illa dolis fallit te mal-fida suis:
Atque velut cautus pisces piscator inescat,
Incautos laqueis sic capit ipsa suis.

Contre fortune la riuerie.

Si bon chartier n'est qui ne verse.

Fortuna omnipotens & ineluctabile fatum.

Vel. *Sæpe auriga bonus sorte aduersante quadrigas*
In plano per humum, calle iacere facit.

Fol est l'homme qui trop se fie,
En fortune, ie le t'affie:
Son estat est trop deceuable,
En peu d'heure variable.

Ouid. *Passibus ambiguis fortuna volubilis errat,*
Et manet in nullo certa tenaxq; loco:
Sed modo læta manet, vultus modo sumit acerbos,
Et tantum constans in leuitate sua est
Nos quoque floruimus, sed flos fuit ille caducus,
Flammaque de stipulis nostra, breuisque fuit.

Werde nicht stoltz wan dir das glück
Zufelt/du kennest noch nicht sein tück.

Auson. *Si fortuna iuuat, caueto tolli.*

Fratres.

Sihestu zween Brüder die da führen/
Zwischen ein ander streit/wolst rühren
Jr keiner an/noch helffen eim/
Sonder straff sie mit sänffter stim.

Si fratres videas verbis certare minisue,
Armataue inter se coiisse manu:
Adfer opem neutri, dirimas sed prœlia voce,
Et sis fraternæ suasor amicitiæ.
Si videas fratres inter se bella gerentes. Rhyth.
Neutri confer opem, sed eorum corrige mentes.

Le frere veut bien que sa soeur ait,
Mais que rien du sien n'y ait.

Frater dilectam ditem cupit esse sororem,
Dum nihil vsque rei præbeat ille suæ.

Fructus.

Ein Feldt vngebawet ist verlohrn/
Dan selten tregt es gut Korn.

Ni rastros patiatur humus, ni vinea falcem,
Agricolas nulla fertilitate beant.
Terra inarata bonis nutrit pro frugib. herbas, Vel.
Longe quas melius non superesse foret.
Fertilis, assiduo si non renouetur aratro, Ouid.
Nil nisi cum spinis gramen habebit, ager.

Thu ieden was du selbst wilt han/
So gefelstu Gott/vnd ieder man.

Si tibi, quod factum nolis, neque feceris vlli,
Carus eris hominibus, carus erisque Deo.
Hoc præstes aliis tibi quod præstarier ipse Vel.

Expetis, & nulli non adamatus eris.

Frustranea res, frustra.

Ein solchen schatz zusamen trag/
Des man ewiglich geniessen mag/
Dan was hilfft dich dein gut vnd haab/
So du in die Hell muß hinab.

Cogite thesaurum nullo non tempore vobis
Qui manet, & prait ad regna superna ...
Nil domus & fundus, nil aeris aceruus, & ...
Proderit, inferni cum subeunda domus.

Vel. *Quid tibi, si gemmas omnes cumularis, & au-*
rum,
Et tua tartareis mens crucietur aquis?

Wer fern laufft/
Vnd nicht kaufft/
Dem ist der weg lang/
Vnd rewet ihm der widergang.

Si terrae extremas currat mercator in oras,
Nec merces vllas comparet inde sibi:
Huic via longa morae praebet fastidia tard...
In patriasq; domos est remeare graue.

Horat. *Impiger extremos currit mercator ad In...*
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ...

Rhyth. *Care puer patriis cur sis egressus ab oris*
Sis memor, & discas optima quaeque foris.

Qui veult horologe maintenir,
Vieille maison entretenir,
Ieune femme à gre seruir,
Et pauures parens aider,
Il doibt tousiours recommencer.

Indicis horarum custos, reparator & adi...

Antiqua, iuuenis sponsæ sponsus, vel amator.
Et ditare volens inopes sibi sanguine iunctos,
Re bene transacta de integro inceptet oportet.
Ein Mülle ohn gang/
Ein Schelle ohne klang/
Ein Handt ohn gaben/
Ein Schul ohn Knaben/
Da kan man nit viel lieb zu haben.
Ecquid nuda manus, mola stans, schola cassa studente,
Et nola non resonans, commoditatis habẽt?
Stans mola, surda nola, sterilis vola, stans schola sola, Rhyth.
Quattuor hæc dominis non placuere suis.

Furta fur.

Also gehets zu/wer ein mahl stilt/
Ewig eins diebs nahmen behielt.
Si semel es furans, furis nomen cape durans. Rhyth.
Accipit hic furis nunquam delebile nomen, Vel.
Non sua cui libuit, vel rapuisse semel.
Sit furti tibi pura manus, simulatq; notata Vel.
Hæc est labe semel, sordida semper erit.
Qui de mille fabæ modiis subduxerit vnam, Vel.
Est furti factum propter id vsque reus.
Kleine Dieb thut man an Galgen bringen/
Die grossen Dieb hin durch dringen.
Irretit muscas, transmittit aranea vespas. Rhyth.
Fur illæsus abit, sua dat furunculus alta Vel.
In trabe carnificis colla liganda manu.
Transuersa parui pendentur ab arbore fures: Vel.

Magnos, ne pereant, ipsa crumena fouet.

Ou rendre ou pendre,
Ou la mort d' enfer attendre.

Furtum reddatur, vel collum fune prematur
Aut dentur stygiis membra vorandare;

Chose trouuee, & non restituee,
Est comme emblee & derobee.

Vulgo. *Res inuenta, & non restituta, est quasi furtum*

Vel. *Res inuenta, suo Domino nec reddita, furti*
Hæc inuentores efficit esse reos.

Ein Katz/ ein loch im Sack/ ein Rabe/ ein Mauß/
Seind vier dieb in vnd daussen dem Hauß.

Versus. *Quisquis habet cattum, lacerumque foramine saccum,*

Leon. *Et coruum, mures, certos habet hic sibi fures*

Vel. *Coruus, mus, felis, saccusq; foramine plenus,*
De furto admisso sæpe fuere rei.

Grand bandon, fait grand larron.

Efficit insignem damnosa licentia furem.

A priue larron, Garder ne se peut on.

Nemo cauet furem quem tenet ipse domi.

Futura.

Lehrne was du bist jetz/
Vnd hernach werden wirts/
Gedenck an den todt/
Vnd die letzte noht.

Rhyth. *Disce, quid es, quid eris, memor esto, quod morieris*
Quid sis, quidq; futurus eris fac mēte volutes.

Mortis, & extremi iudicii esto memor.

Sis homo præsentis sortis memor atq; futuræ: Vel
Præsens vita breuis, postera perpes erit.

Quid modo, quidue breui sis, o homo disce futurus. Vel.

Quod fuit, est, et erit, perit articulo breuis horæ Vulgo.
Ergo nil prodest, esse, fuisse, fore.

Il n'y a homme tant soit sage,
Qui des futures choses face vray præsage.

Non homini, sed nota Deo sunt cuncta futura.

Cursus fatorum nescit pars ulla virorum, Rhyth.
Est propriumque mei scire futura Dei.

Garrulitas, & linguæ futilitas.

Gar schwer ein Mensch zu dulden ist/
Deß maul zu stehet zu keiner frist.

Quis ferat hos homines quibus est innata libido,
Fundere continuos ore loquace sonos?

Turturis in morem qui sunt sine fine loquaces, Vel.
Præmia, nempe, odium, garrulitatis habent.

Auff erden ist/höre wer du bist/
Kein tugend frey/die grösser sey/
Dan so ein Man/wol zähmen kan/
Vnd halten fein/die Zunge sein

Virtutem primam esse puta compescere linguam: Cato.
Proximus ille Deo qui scit ratione tacere.

Eximia est virtus præstare silentia rebus, Vel.
At contra grauis est culpa tacenda loqui.

Hesiod *Optimus est hominum linguæ thesaurus, & in-*
gens
Gratia, quæ parcis mensurat singula verbis.
De grand caquet, & de langage,
Trespeu de fruict & grand dommage.
Haud vlli tacuisse nocet, nocet esse locutum.
Escoute & voy, Fay bien, tay toy.
Omnibus vt placeas fac sit tua vita proba-
Tantum audi, atq; vide, garrulus esse caue
Rhyth. *Si cupias pacem linguam compesce loquacem.*

Gaudium.

Il n' est si petite chapelle,
Ou n' ait sa dedicasse & feste.
Es ist kein Dörfflin so klein/
Es hat des jahrs eins Kirchweihung in
gemein/
Cato. *Interpone tuis interdum gaudia curis,*
Vt possis animo quemuis sufferre laborem.
Ouid. *Quod caret alterna requie durabile non est,*
Rhyth. *Hæc reparat vires fessaq; membra leuat.*
Læta decet lætis pascere corda iocis.
L' hom ne ioyeux en compaignie,
Il est cause de longue vie.
Libera mens, homini longa dat tempora vitæ
Vel. *Dilectis inter gaudet quicunque sodalis.*
Vsque, sua vita porrogat ille dies.
Rhyth. *Triste cor, ira frequens, mens raro gaudia quæ-*
rens.
Hæc nimis abbreuiant vitam dum corpora
macrant.

Que vault auiour d' huy grand lyesse?
Pour auoir demain grand tristesse.
Maxima quid pariunt hodiernæ gaudia lucis?
Tristitiam præter posterior e nihil.
Freud machen diese drey/
Fried/Weißheit/vnd genug darbey.
Lætitiam causantur opes, sapientia, paxq́ue.
Auoir au coeur ioye & liesse,
Surpasse auoir & richeise.
Læto animo rerum quæuis possessio cedit.

Gratia.

Qui donne tost, doune deux fois.
Vn plaisir est assez vendu, *Ouid.*
Qui est trop loing temps attendu.
Vn grand don par trop attendu,
N' est pas donne mais cher vandu. *Ouid.*
Le don fait à regret,
Est violence & non gre. *Ouid.*
Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.
Gratia grata magis subita est, dilata molesta. *Rhyth.*
Gratia quæ tarda est ingrata est, gratia namque. *Auson.*
Quæ fieri properat, gratia grata magis.
Si bene quid facias, facias cito : nam cito factum *Item.*
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.
Bis dat, qui cito dat : leuis est sententia vulgi. *Vel.*
Gratiaq́ officio quod mora tardat, abest. *Ouid.*
Qu'est ce pour acquerir grand graces?
Donner, seruir en toutes places.

Munera da largus, nec sit seruire molestum,
Et poteris quouis gratiam habere loco.
Pour bien obtenir grace & remission,
Prier conueint sans intermission,
Gratia cœlestis, scelerisque remissio nobis
A Christo datur ob vota precesque pias.
Le gre de bon faict,
Reuient à celuy qui l'a faict.
Ipsa boni redit ad factorem gratia facti.
Vel. *Is qui præstat, habet, non cui præstatur, hon[...]*
Auctorique, operis gratia danda, suo est.
Vnnötig ist danck zu melden/
So man die Wahr thut gelden.
Nil opus est grates pro re soluantur vt em[...]
Gratia nulla datur si munere munus em[...]
Rhyth. *De re quæ vanit gratia nulla venit.*
Vel.

Gratum.

Wo ich gern bin/
Da durfft ich nicht hin/
Vnd deß ich nicht mag/
Geburt mir alle tag/
Chose prohibee,
Est la plus desiree.
Ouid. *Nitimur in vetitum semper cupimusque*
gata:
Sic interdictis imminet æger aquis.
Item. *Quod licet ingratum est, quod non licet a[...]*
vrit.
Bonne est à vigne bruine,
Et à bleds la ruine,

Vitis amica pruina, ſatis ſolet eſſe ruina.

Hæredes.

Soubs faulx viſage heretier,
Riant faict ſemblant de pleurer.
Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.
Hæredes lacrymas falſa ſub imagine fingunt, Vel.
Exhilarant intus ſubdola corda bonis.

Homo.

Wüſte ein Menſch recht wer er wer/
Er würde frölich nimmer mehr.
Si bene noſcet homo quid ſit, meditetur & illud
Anne putas illi lætitiæ eſſe locum?
Quid ſint, quid poſſint, memores ſi corde volu- Vel.
tent.
Orbigenæ, in luctum gaudia verſa forent.
Der Menſch auß ſtaub vnd erd iſt gemacht
Gleich wie der Rauch vergehet ſein pracht.
Quid caro? vilis humus. Quid carnis gloria? Rhyth.
fumus.
Nil magis infirmum terra proceſſit ab ipſa
Ipſo homine, eſt fumus, puluis, & vmbra,
nihil.
Ecquid homo? bullæ ſimilis quæ emergit in vn- Vel.
dis,
Quæ vix viſa ſemel labitur vnde venit.
Il n'eſt riens plus noble eu ſomme,
Es choſes creees, ſi non l'homme.
Non homine eduxit quidquam præſtantius, inter
Hinc à principio cuncta creata, Deus.

Böß vnd klein/
Seind nuh die Leuth ins gemein.
Terra malos homines nunc educat atque pusillos.
Qu'est ce que l'homme?
C'est vn ombre & vn songe en somme:
Il est seulement,
Vn petit souffle, & vn petit vent.
Ecquid homo? breuibus dicendo somnus & umbra,
Spiritus ore fluens, ventus & aura leuis.
On ne doit iuger d'homme, ne de vin,
Sans les esprouuer soir & matin.
Nec vinum, nec homo laudem, probrumue merentur,
Ni bene, sæpeq; sint ambo probata prius.

Honor, honores.

Ein Man der grosse ehr wilt han/
Der ist sorgen nimmer ohn.
Non nisi per curas magnos venamur honores,
Curarum vacuus cassus honore manet.
Vel. *Hoc quod agis solerter agas, & habebis honorem,*
Consequitur nullum munus honoris iners.
Zu alten Leuthen ehre trag/
Es folgt dir lob all dein tag
Aux anciens remplis de sapience,
Tu dois porter honneur & reuerence.
Rhyth. *Vis ut honoreris semper canos venereris*
Vel. *Egregia ille sibi laudis præconia quærit,*

Qui merito nunquam fraudat honore senes.

Si laudis cupidus, sique es studiosus honoris, *Vel.*

Prosequitor merita laude & honore senes.

Viel freundschafft vnd ehren fein/

Steckt in einem Faß vol wein.

Muneribus vas Bacche tuis quodcunque repletum;

Multum & honoris habet, multum & amicitiæ.

Würde/Bürd.

Honores, onera.

Ecquid honos? onus est, & nil nisi sarcina quædam,

Quæ nulla quemquam commoditate beat.

Si quæratur honos, non fugiatur onus. *Rhyth.*

Qui paruenir veut a honneur,

N' estime trauail, n'aucun labeur.

Post vt honoreris patiens sis ante laborum.

Qui d' honneur n' à cure,

Honte est sa droicture.

Cui suus est honor haud curæ, fert iure pudorem.

Setz dich selber nicht oben an/

So du wils ehr dir haben angethan.

Si tibi vis contingat honos loca prima sedendi

Sponte tua nunquam sume, coactus adi.

Tu capias imas sedes, aliis dato primas, *Rhyth.*

Sic citius prima donabere ducitur ab ima.

Honneur du bec, main au bonnet,

Beaucoup vault, peu couste, & bon est. *(leru,*

Oris honos, & prompta manus rem, onere gra-

Stat paruo, & multum õmeditatis...

A pere, a maistre, à Dieu tout puissant,
Nul n' est qui peult rendre l' equiualent.

Non praeceptori, non ulla parentibus ipsis,
Non datur à quoquam gratia digna Deo.

Vel. *Sanguinis auctores, Praeceptoremue, Deum...*
Afficere, ut meriti, nullus honore pot...

Rhyth. *Summo nulla Deo, vigilanti nulla ma-*
gistro,
Nulla potest tradi, gratia digna patri.

Hospitalitas, hospes.

Dieweil ich habe was da klingt/
Der Wirth mir essen vnd trincken bringt

Hospes ut audiuit nummos tinnere crumena
Apponit nobis vina, ciboſque lubens,

Vel. *Dum mea pera sonat laetus nil denegat ho...*
Vult hilari potem pectore, vult ut edam.

Vel. *Hospita laeta cibos, loculis resonantib. adfert*

Rhyth. *Dum mea bursa sonat, caupo mihi fercula do-*
nat.

Ein Wirth sol allzeit frölich sein/
Gedultig vnd verstendig sein

Iobus, Democritus, Cato, sit bonus hospes op-
tet,
Hospitis officio vel minus aptus erit.

Vel. *Conuiuatori laete, & prudenter agendum,*
Et tacite si qua sunt patienda, feret,

Vber frembden Tisch nimb für gut/

Wa...

Wan guter wil sein vermögen thut

Hospitis in mensa, vultum, non fercula, pensa. Rhyth.

Hospitis adiunctus mensæ dum fercula sumis, Vel.

Nil tibi displiceat, sit modo velle bonum.

Conuiuatoris quoties est prompta voluntas, Vel.

Te decet vsque boni consuluisse cibos.

Vescatur propria cui non placet hospitis esca. Rhyth.

Il se peut bien seoir sans contredit,

Qui se met ou son hoste luy dit.

Absque pudore fuit, qui iussus ab hospite sedit.

Fort souuent ce prouerbe tu ois,

Qui sans son hoste conte, cõter luy fault deux fois.

Caupone absq; suo solus qui computat, illi

Calcul[illegible] minimum bis faciendus erit.

Ein böser Wirth krigt böse Gäst/

Wie der Vogel so ist auch daß Nest.

Caupone similis reperitur in ædibus hospes,

Testis & est nidus quo teneatur herò.

Das Essen ist hier zum best/

Umb Gelt ist wein zu kriegen ihr Gest.

Esca datur gratis, vinum mos est vt ematis. Rhyth.

Hospes adesto sede, gratisq; his vtere mecum. Vel.

Est opus vt numeres si tibi vina placent.

Ein Gast/von drey tagen ist ein last.

Post tres ipse dies sordescit piscis, & hospes, Leoninus versus.

Ni sale conditus sit piscis, & hospes amicus.

Hospes ni grauis esse velis simulatque fenestras Vel.

Tertia lux intrat, quare manere nouum.

Vel. *H spes post lucem grauis incipis esse secund*
ieiunus, ne te tertia pascat abi.
Vulgo dicitur. Post triduum, hospitis,
Pluuiarum, mulieris, piscis satietas est.

Hostis.

Ein feind der mit dir ist im Hauß/
Thut grösseren schaden dan der ist darauß
Rhyth. *Plus nocet, vt nostis, ad cuncta domesticus*
stis.
Vel. *Hostis qui tecum tecto versatur eodem,*
Plus potis externis solus obesse tibi.
Vel. *Damna dat externo maiora domesticus*
stis,
Quippe tuæ quod sit conscius ille rei
Wer seins feinds leben hat wöllen from-
men/
Ist offt vmb sein selbst leben kommen
H[illegible] ipse [illegible] vitam qui prorogat hosti.
Ein kleinen feind verachte nicht/
Dan er viel schaden offt zuricht.
Quantumuis humilem nunquam neglex
hostem,
Enecat ingentem vipera parua bouem.
Vel. *Viribus imbelles hostes ne temseris vnquam*
A cane non magno cum teneatur aper.
Niemand seinen feind rühmen thut/
Wen er schon nicht thut dan gut.
Quis meritis vnquam celebrauit laudibus
stem?
Rhyth. *Os hostis raro loquitur bona non sibi caro.*

Hum

Humilitas, animus demissus.

Bist demütig/hab maß darmit/
Zu viel halt man vor narrisch sit.

Esto demissus, caue sis demissior æquo,
Ne sis ridiculus dum minor esse studes.

Pectore sis humili, modus attamen optimus adsit, **Vel.**
Est hominis stulti se extenuare nimis.

Erheb nicht stoltzlich deinen muth/
Wan du hast bekommen grosses gut/
Das gluck ist vnbestendig/ sehe vor dich/
Sonst wirstu betrogen leichtlich.

Turgida ne demens extollat pectora fastus
Sors vbi terrenas accumulauit opes:
Præcipitem faciet ventosa superbia lapsum,
Nam premit instabiles lubrica Diua rotas.

Humilité est de tous biens la Royne
Et orgueil de tous vices la racine.

Regina vere maxima,
Virtutum humilitas omnium:
Et omnium superbia,
Radix malorum pessima.

Humana.

So du dich achtes klug vnd weiß
So leg auffs zergenglich keinen fleiß.

Quod [illegible] urat, quis prudens quærere curat? **Rhyth.**

Temnis humanis sapiens cælestia quærit, **Vel.**
Antefert fluxis, non peritura, bonis.

Pectore ne toto rebus confide caducis, **Vel.**

Si vis prudentes inter habere locum.

Le temps s'en va & rien ne dure,
Ne ferme chose tant soit dure.

Tempus abit, totoq; nihil durabile in orbe est,
Omnia paulatim quæ valuere ruunt.

Iactantia.

Viel Leuth können plauderen sehr/
Von weißheit aber seind sie lehr.

Sermo datur cunctis animi sapientia paucis.

Vulgo. *Qui minimum sapit, immo cui sapientia nulla est,*
Soli plus aliis arrogat ipse sibi.

Vel. *Insipientis inest maior iactantia menti,*
Vas etenim pleno tinnit inane magis.

Le fol est rempli de iactance,
Et le sage de sapience.

Semper inest stulto stolidæ iactantia menti,
Grande latet quoniam in sapiente sophos.

Acht dich klein/Halt dich rein/
Mach dich nicht zu gemein/
So wirstu lieb gehalten fein

Iacta te nihil, esto vita pura:
Nulli te facias nimis sodalem.

Ignominia, infamia.

Fur dem sich iederman hüten sol/
Von dem niemand in der Statt spricht wol

Vulgo. *Illos deuita, quos infamat mala vita.*

Vel. *Si sapis, hunc turpi vehementius angue caueto*
De quo plebs uno prædicat ore malum.

Vel. *Omnibus exosi longe consortia vitæ,*

Si

Si vitæ famam vis retinere bonæ.

Qui ne cra ni honte, peche, & des honneur,
Ne peult iamais paruenir à honneur.

Turpiter absque omni faciens peccata pudore,
Absque omni vitam viuit honore suam.

Qui aultruy blasme
Se diffame.

Redditur infamis, famæ violator alius.

Soleil leue matin,
Femme parlant Latin,
Enfant nourri de vin,
Font rarement bonne fin.

Sol mane primo prodiens,
Mulier latina garriens,
Vinoq; pastus pusio,
Raro decore finiunt.

Qui se fie en diuine protection,
Iamais ne tombera en confusion.

Qui Domino fidit, nunquam pudefiet in æuum.

Ignis.

A la fumee, à l'eau, & au feu,
On fait bien tost lieu.

Fumo, & aquæ, flammæq; locum concedimus vltro.

Wer ein gut Fewr wilt halten/
Solt das grobe holtz zerspalten.

Ex fissis lignis componitur optimus ignis. **Rhyth.**

Qui vult vsq; suis bonus vt sit in ædibus ignis, *Vel.*
Admoueat primum ligna minuta foco.

Magna minutatim cuneis diffindere ligna, *Vel.*

Efficit

Efficit vt subito splendeat igne focus.
Wan hangen am Tach gefrorne spitzen/
Alß dann ists gut beym Fewr zu sitzen.
Rhyth. *Tunc bonus est ignis cum pendet stiria tign[...]*
Vel. *Tempore non alio nobis est gratior ignis,*
Quam cum dependet stiria culminibus.
Vel *Optimus est ignis tectis cum stiria adhæret,*
Desuper in terram versa cacumen habens.
En hyuer le feu est demy vie.
Ignis dimidium est brumali tempore vitæ

Imperium.

Wer nicht kan dulden/vnd ist zu behend/
Der dienet nicht zum Regiment.
Vtilis imperio non est temerarius vnquam
Nec potis impatiens imperitare diu.
Vel. *Qui præceps nimis, & graue qui perferre re[-]*
cusat,
Imperio nunquam commodus ille fuit.
Wer nicht zu viel regieren wil/
Mach wol leben in ruhe vnd stil.
Longam tranquille potis est traducere vitam
Qui nullum nisi se, quem moderetur, ha[-]
bet.
Vel. *Imperitare volens, legesq; imponere multis*
Raro sincera gaudia pacis agit.
Königlich Schepter augen muß han/
Goes mit ehren sol bestahn.
Oculus in sceptro.
Sceptra tenes? oculos adhibe, prudentia [...]
adsit,

Corn[...]

Corrigat ille malos, & beet ille bonos.

Herrsch gütig vber deinen Knecht/
So wird er alles thun wol vnd recht.

Scitus imperare moderate, laus est.
Qui vult amari languida regnet manu. Senecæ
Mitius imperium seruos magis esse paratos Versus
Efficit, in blando vis latet imperio.

Ou femme gouuerne ou domine,
Tout va souuent à ruine.

Omnia eunt pessum mulier si quando gubernat.

Inæqualia.

Ich nehm eines weysen Mans muht/
Für eines thoren grosses gut

Mentem, animumq; viri malim sapientis habere,
Regales inopis quam rationis opes.
Fabricii mentem, Crœsi quam diuitis aurum Vel.
Malo, vel hoc si quis ditior est, vel erit.
Quis non ingentes animos prudentis, habendos Vel.
Esse putet pluris quam locupletis opes?

Dem einen ist offt ein ding beschert/
Das dem anderen nicht widerfehrt.

Vni sponte datur, prece quod non obtinet alter
Amplius hic votis accipit, ille nihil.
Hic cum pane capit lardum, vel gratius ori Vel.
Quod lardo magis est, alter inanis abit.

On sçait bien quand on s'en va,
Mais on ne sçait quand on viendra.

Incerti semper reditus, certiq; recessus.

Itur

Rhyth. *Itur dum scitur, nescitur quando reditur.*

L' ung est en son faict bien heureux,
Et l' autre est partout mal heureux.

Sunt quibus ex animi succedunt omnia vo[...]
Sunt quibus est omni sors in mica die.

Incertum, incertitudo, dubium.

Wer einen Ahl helt bey dem schwantz/
Dem bleibt er wieder halb noch gantz

Rhyth. *Non tenet anguillam, qui per caudam tenet illam.*

Vel. *Qui tenet anguillam cauda, quid detinet? nil*
Fallitur nimia lubricitate manus.

Vel. *Qui tenet aure lupum, caudamq; volubilis ipsam*
Anguillæ, incertas res tenet ille manu.

Besser ist ein Műsch in der hand/
Dan ein Kranig der fleugt vber Land

Grus, qua pennarum celeri secat aere motu,
Passere, iam capto, dicitur esse minor.

Vel. *Plus certa comprensa manu valet una volucris,*
Innumeris, alte quas leuis aura vehit.

Mit streitten ists ein mißlich ding/
Rhyth. **Dan niemand weiß welchem geling**

Vel. *Est nulli certum, cui pugna velit dare sertum.*
Exitus est pugnæ incertus, victoria pennis
Ambiguis partes inter vtrasq; volat.

Indoctus.

Ein grober Gesel im disputieren/

Kan

Kan mit Nescio vil soluieren.

Quidquid Aristoteles subtili mente reuoluit. *Versus*
Clericus indoctus per verbum Nescio soluit. *Leonin*
Quæstio difficilis non tam proponitur vlla, *Vel.*
Quam non per verbum Nescio soluat iners.
Nescio per verbum stolidi quæsita refutant. *Vel.*

Communement gens de petit sçauoir,
Sont grand mocqueurs, los en cruydẽt auoir.

Deridere putant facinus laudabile, nullis
Qui pectus studiis excoluere prius.

Infernus.

Christus vnser Heyland allein/
Behüt vns für der Hellen pein.

A feruente rogo nos trahe Christe rogo. *Rhyth.*
Liber ab æterno per te bone Christe, redemtor *Vel.*
Humani generis totius igne siem.

Wer die freud sucht auff Erden/
Der wird darobẽ bang werden.

Æternus sequitur præsentia gaudia mœror, *Versus.*
Stulte ne deliciis credis vtrisque frui.
Deliciis quis amabo sacri potietur Olympi? *Vel.*
Gaudia qui mundi deliciosa fugit.

Vnbußfertige Sünder in die Hell kehren/
Das kan wider Gelt/noch macht erwehren

Qui mala diligit, & bono negligit, intrat abyssum, *Rhyth.*
Nulla pecunia, nulla potentia liberat ipsum.
Peccati quem non, hac dum sibi vita superstes, *Vel.*
Pœnitet, hic moriens Dæmonis antra subit.

Mieulx vault suiure la saincte, & bande petite qu' en enfer,

En

En ſuite d' un treſgrand nombre malin tre-
buchet.

Paucorum præſtat ſectari exempla bonorum,
Quam male cum multis Ditis adire a-
mum.

Ingenium, bonum, malum.

Ein grober Kopff was der behelt/
Gar ſchwerlich jhm das wider entfelt.

Ingenio tardo præceptum firmius hæret.

Vel. *Quæ capiti ſtupido vigili percepta labore*
Sunt ſemel, hæc nunquam non memini-
ſolet.

Vel. *Ingeniis tardis præcepta tenacius hærent:*
Nam cito quod fit idem protinus indeperit.

Seneca *Dediſcit animus ſero quod didicit diu.*

Ingratitudo.

Man thu vndanckbarn was man will/
So iſts doch alles verlohren ſpil.

Quod facis ingrato, certo perit vndiq; fato.
Omne quod ingrato præſtatur, id interit, et-
Flectere naturam gratia nulla poteſt.

Vel. *Omnino pertuſum ingratus homuncio va-*
Quicquid in hoc fundis perfluit, inde per-

Anonymi. *Sunt homines humeris quos ſi quis portet ad*
vrbem
Auſoniam, domiti quæ caput orbis erat,
Nec tamen ad portam placide deponat eoſdem
Gratia præteriti nulla laboris erit.

Rien ne perit ſi non ce,
Qu' on donne aux ingrats, & chiens.

Ingratis quidquid datur, & canibus perit omne.

Ein jeder der wolthat bald vergißt/
Vil guts thun sehr verlohren ist

Omnia sunt ingrata, nihil fecisse benignum est. Catull.

Inimicus, inimicitiæ.

Aime tellement ton amy,
Pensant qu'il peult estre ennemy.

Ama tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.

Hac ratione tibi, redamabis amicus, amicum Vel.
Vt fieri hinc hostem posse aliquando, putes.

Iniuria.

Wer vnrecht thut / vergißt es bald/
Wer vnrecht leid, das lang behalt.

Puluere qui lædit jed læsus marmore scribit.

Qui dat damna, dati damni obliuiscitur vltro, Rhyth. Vel.
Qui fert, illa suo corde reposta tenet.

Immemor extemplo vnde orta est iniuria primum, Vel.
Illius, at patiens sit meminisse diu.

Vilain de cueur est celuy ie vous iure,
Tant grand soit il qui par le par iniure.

Vaniloquo quicunq; aliis iniurius ore est,
Credite dicenti vera, malignus homo est.

Garde de faire à nulluy tort,
En toy recordant de la mort.

Funera perpendens caue sis iniurius vlli.

Pellit ab iniusto mortis meditatio facto. Vel.

Vn

Vnbilligkeit reche mit gedult/
Wan schon du habes keine schuldt.
Iniuria obliuione vlciscenda.
Publi. *Iniuriarum remedium est obliuio.*
Vel. *Læsus ab iniusta si forte videbere caussa,*
Ne tua lædendi postulet ira vices.

Innocentia.

Vnschuld ist die starckste Pastey/
Dan sie den Menschen steths helt frey.
Præsidium innocentia.
Vel. *Cum recte facias odium contemne malorum:*
Nam bona patranti nemo nocere potest.

Intellectus, intelligere.

Tant vault celui qui lit, & rien n' entend,
Comme celui qui chasse, & rien ne prend.
Venator frustra leporum vestigia seruans,
Et non intellecta legens sine fruge laborant.
Vel. *Qui sine iudicio legit haud legisse putatur.*

Intentio.

Quelque chose que dye ou face aucun,
L' intention du cueur iuge chascun.
Optima dictorum, & factorum intẽtio iudex.
Vel. *Quo facias animo dicasve intentio prodit.*
Rhyth. *Quidquid agant homines intentio iudicat omnes*

Interrogare, seu interrogatio.

Offtmahls wird der Man vnwehrt/
Der mit fragen nicht aufhört.
Rhyth. *Sæpe fit ingratus qui quærere multa paratur.*
Vel. *Sæpius arcanum scrutabere nullius vnquam*
Nam

Namq́; fit ingratus qui sine fine rogat.

Percunctatores quis non putet esse cauendos? Vel.

Quippe quod hi possint nil reticere diu.

Percunctatorem fugito nam garrulus idem. Horat.

Wer kan fragen ein Sack ohn verstand/

Dan zehn Weysen zu antworten hand

Non bis quinq́; sophi bene respondere, vel vni

Sulto, quærenti multa παρέργα, queant.

Inuidia, liuor, indignatio.

Sorg das Hertz/Mot das kleid/

Den Neidhart frist sein eygen neid.

Cor curis, tineis pannus, consumitur ipsis,

Solaq́; pernicies inuidus ipse sibi.

Inuidus alterius rebus macrescit opimis. Horat.

Inuidia Siculi non inuenire Tyranni Item.

Maius tormentum.

Inuidus vt noceat per sua damna meat. Rhyth.

Allein vngluck vnd armut/

Ist für den Neidhart gut.

Neidhart frist das best.

Præterit obscuram virulenta calumnia turbã Item.

Quiq́; magis prosunt hos magis illa grauat

Optima cibus inuidiæ. Vel.

Sola miseria caret inuidia. Item.

Vt validi flatu quatiunt altissima Venti, Vel.

Infima sic liuor temnit, & alta petit.

Sæpius ventis agitatur ingens Horat.

Pinus, & celsæ grauiore casu

Decidunt turres, feriuntq́; summos

Fulmina montes.

Muret *Venti agitant celsas positas in montibus orn*
A quibus in media tuta est arbuscula va
On ne trouue homme, tant soit fort,
Sage prudent, subtil, ou preux,
Qui puisse donner bon confort,
Contre les languars enuieux.
Nemo adeo prudens, cui sit medicina para
Inuidiam contra, vaniloquosq; viros
Der Neid besitzet auch die armen/
Kein Bettler sich des andern wil erbarm
Rhyth. *Ante fores stent ein fastidit egenus egen*
Vel. *Ne ipse quid ē pauper, quāuis quod perdere*
Possideat nihil, est liber ab inuidia.

Inutile.

Verborgen kunst/ ein Schatz vergraben
Kein nutz in der Welt haben.
Rhyth. *In mundo duo sunt, quæ nil abscondita pr*
Fossus agro census, latitans sub pectore s
Vel. *Nummus agro, tacito doctrina recondita*
de
Nil prosunt, latebris sint nisi mota pri
Ein Kriegßman Wapffen bloß/
Vnd ein student Bücher loß/
Sey sein geschaffen wie sie wollen/
Können doch nit außrichten das sie solln
Rhyth. *Nil valet in bellis vir inermis, & absq;*
Clericus est mutus, licet ingenio sit acutu
Vel. *Miles inermis, & absq; libris studiosus,*
nem
Impedunt operam, rebus vterq; suis.

Was nutzt iederzeit studieren/
So du dein leben nicht wils regieren?
Quid prodest noctesq; diesq; reuoluere libros,
Si facienda fugis, si fugienda facis?

Iræ.

Zorn bey dir nicht laß regieren/
Das gemüht that er verführen.
Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Rhyth.
Vltricem compesce iram, parit ira furorem, Vel.
Mentem qui turbat, præcipitatq; foras.
Improba, quæ mentem propria de sede migrare Vel.
Ira facit. cunctis est fugienda modis.
Ira nocet cordi: præbet fomenta furori: Vel.
Ira nocet vitæ: mortis acerba parens.
Modere en toy la passion de l'ire,
Et par courroux garde toy de mesdire.
Irasci noli temere, nil fœdius ira, Muret
Quam quæcunque mouere solent ea temnere laus est.
Ira furor breuis est, animũ rege, qui nisi paret Horat.
Imperat, & hunc frenis, hunc tu compesce catena.
Wer seinen zorn gegen niemand spart/
Der hat sein witz nicht wol verwart.
Multum deliras, si cuiuis porrigis iras. Rhyth.
Irarum temere cunctas qui rumpit habenas, Vel.
Dixeris hunc sanæ mentis habere parum.
Qui facilem ob causam cuiuis irascitur, huius Vel.
Nimirum in vasto corpore mica salis.
Nicht wölles anritzen einen Hund/

Der schlaffen wilt zu seiner stund/
Beweg den zorn zu keiner zeit/
Der lang verborgen leit.

Rhyth. *Irritare canem noli, dormire volentem,*
Nec moueas iram post tempora longa lat[illegible]

Vel. *Irritare canem somni qui munera car*[illegible]
Crabronumue caue fuste ciere fau[illegible]
Nec refricanda vetus modo sit bene sa[illegible]*trix,*
Et super antiqua lite tacere bonum e[illegible]

Im zorn spricht mancher man/
Das argst das er kan

Vel. *Irati verbis vix est quid inanius vsquam*
Quippe quod in buccam venit, id om[illegible]*mit.*

Vel. *Irati maledicta putes vanissima, nil*[illegible]
Auditis vnquam commoueare, ca[illegible]

Rhyth. *Res loquitur diras cum quis feruescit i*[illegible]

Iter.

Ob du gehest wandelen vber Feldt/
Ziehe nicht herauß/noch zell dein Geld/
Das nicht vnfal komme darauß/
Vnd man dir dein leib mit Kolben la[illegible]

Egrediens, gressus longe si dirigis vsqua[illegible]
Nec loculos educ, as neq; dinumera:
Ne quis forte per insidias inuadat; & [illegible]
Nequiter arrepto, verbera membra g[illegible]

Wilstu Reiten/vnd hast zu eilen/
Eigen sporen/frembde Pferde machen[illegible]
meilen.

Si calcar proprium sit, equis non proprius, heris
Immensum paucis conficietur iter.

Iudicium, iudex.

Wilstu gehen zu Raht/
Dein Person zu Hause lath.

Persona publica priuatam depone.
Si fortuna tibi fasces largita sit amplos, Vel.
Non tua commissi sed bona quære gregis.

Wan der Richter empfangen hat geschenck/
Der warheit wenig ist eingedenck.

Corruptus iudex male verum examinat omnis.

Ein Richter sol recht lassen gehen/
Wider bit/noch gaab ansehen

Iudicis est recti, nec munere nec prece flecti. Rhyth.
Vos quibus in populos summa est permissa potestas, Vel.
Et ius ab alta sede plebi dicitis;
Iustitiæ memores recti de tramite mentem
Neq; lacrymæ, nec vlla flectant munera.
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem Iuuen.
Integer, ambiguæ si quando citabere testis
Incertæq; rei, Phalaris licet imperet, vt sis
Falsus, & admoto dictet periuria tauro.

Estant iugé à tort, ne t'en esmoye,
Ton aduersaire en aura courte ioye.

Non animum abijcias cum sis damnatus iniq;
Gaudia erunt hosti non diuturna tuo.

Qui veut bien iuger, Il doit la partie esc[...]
Qui vult iustitiam recte exercere prou[...]
Audiat is partem sedato pectore vtram[...]
Bon faict auoir amys en court,
Car le proces est en plus court.
Iuridicos inter nobis si sit quis amicus,
Caussa probabilior, fiet & inde breu[...]
Vel. *Curia si faueat, melior reddetur iniqua*
Illius applausu caussa, breuis q; mag[...]
Sage est le iuge, qui escoute, et tard iug[...]
Iudex ille sapit, qui tarde censet, & au[...]
Qui tard iuge, & tost entend,
Par raison faict bon iugement.
Qui cito comprendit, tarde sed iudicat, [...]
Iudicis officio fungitur vsque boni.
Vel. *Percipe festinus, percepta edissere tard[...],*
Si vis vt iudex constituare bonus.
Misericorde soit au iuge,
Et iustice soit son refuge.
Vel. *Iudicis est misereri, at erit sententia i[...]*
Iudicis integri virtus clementia prim[...]
Iustitia qua dat iuncta cuique suum.
Ein sach leichtlich verlohren wird/
Wo man sie nicht mit gelt regiert.
Rhyth. *Caussa perduntur, qua paupertate reg[...]*
Vel. *Caussa perit iusta, si dextera non sit o[...]*
Vel. *Optimus est caussa numerata pecunia [...]*
Vel. *Causidicus melior, quam prompta [...] non est.*
Vel. *Caussa inopis quoties coram tractatur*
Iudice, quin cadat hac est dubitare[...]

Iurare, iuramentum.

Gezwungen Eyd/
Ist Gott leyd.

Vota precesq; tua prestes nisi sponte supremo
Cœlicolum Regi, non habet ille ratas.
Irrita, qui motus animi, sensusq; latentes **Vel.**
Pectoris indagat, vota coacta tenet.
Nondum facta, putantur iuramenta coacta. **Vel.**
Celuy qui trop volontiers iure.
Faict à Dieu & aux saincts iniure.
Iuramenta suo quicunq; libenter ab ore
Euomit, hic sanctis displicet atque Deo.

Ius, iurisconsultus.

Mit rechten thut man wenig gewinnen/
Wie mancher mit seinem schaden wird iñen
Lis fac si potes, vt tibi sit sub iudice nunquam:
Quippe quod hac loculos nudet, & omne penu.
Iura fori vites, quia rem perdent tibi lites: **Rhyth.**
Lis sine iactura tibi non est vlla futura.
Juristeren vnd Artzeney/
Die geben gute feiste brey.
Sunt artes Medica caro de pane lucrando:
Sanctio dat pultes Iustiniana bonas.
Bartul & Baldus, medicusq; Galenus equorũ. **Vel.**
Terga premũt, pedes it summus Aristoteles.
Dat Galenus opes, & sanctio Iustiniana:
Ex aliis paleas, ex illis collige grana.
Sag mir wo der Gesell sey/ *Rhyth.*
Der aller ding ist gar frey.

Cui precor, humana qui non rationis egenus
Ius contra, totum quod libet vsq; licet.
Qui oste & prend à autruy son bien,
Raison veult qu' on luy oste du sien.
Iniuste rapiens ius vult rapiatur eidem.
Die Fürsprächen offt jrren/
Vnd gute sachen verlieren.
Optima caussa perit vitio persæpe patroni.
Vel. *Caussa patrociniis errat honesta malis.*

Iustitia, iustus.

Von wegen wenig frommen Personen
Thut Gott vieler Gottlosen verschonen.
Is cuius bonitas toti admirabilis orbi,
Parcit & iniustis ob pia facta boni.
Vel. *Parcitur iniustis multis ratione bonorum,*
Quos amat ipse Deus grex licet exiguus.
Biß gerecht/wer sich der gerechtigkeit fleißt
Des sahmen nimmer Brot heischt.
Virginis Astrææ si sis bonus vsq; satelles,
Non tua vicatim stirps alimenta petet.
Vel. *Nulla tuos, nec te rerum cruciabit egestas,*
Rectum iustitiæ si gradiaris iter.
Si tu veulx viure au monde honnestement,
Ce que tu gaignes, acquiers le iustement.
Contentus propriis alienis parcito rebus.
Sit procul iniustis crescere velle bonis.

Iuuentus.

Wer jung kein Zucht noch Gottes forcht lehrt/
Der wird im alter nicht geehrt.

Dilige virtutes prima florente iuuenta,
In senio si vis vt tibi detur honos.
Flore iuuentutis mentem virtutibus exple, Vel.
Semper honoratus si cupis esse senex.
Late dum laeta fueris iuuenta Vel.
Pusio, vera pietate mentem
Instruas, si vis senio impeditus
Carus haberi.

Die jugendt schon hat Blomen art/
Dann sie gar kurtzlich hinfahrt.

Transit fine breui puerilis flosculus aui. Rhyth.
Non secus ac agri fœnum, floresq; nitentes, Vel.
Sic dicto citius pulcra iuuenta perit.
Forma iuuentutis, robur iuuenile, vigorq; Vel.
In nihilum, floris more nitentis, eunt.

Mit den Alten sall man zu Rhat gehen/
Mit den Jungen zum Krieg zehen

Consilijs senium, bellis est apta iuuentus.
Pugnae adhibe iuuenes, consilijsq; senes. Vel.

Jung Leuth weiß/ Ist selsam Speiß

Rarum quod fertur sapere in iuuenilibus annis
Stolida iuuentus. Nam.
Iuuenta praeceps, & incogitans.
Imberbis iuuenis tandem custode remoto Horat.
Gaudet equis, canibusque, & aprici gramine campi,
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Vtilium tardus prouisor, prodigus aris,
Sublimis, cupidusq; & amata relinquere pernix.

Die zeit leg wol an/ Tag vnd Nacht/
Vnd allweg fleissig betracht/
Das die jugendt schnel verschwindt/
Gleich wie ein Blom oder der Windt.

Ne sine fruge sinas tempus, vel abire iuuentam,
Non eadem remeant vt periere semel.

Rhyth. *Nocte dieq; caue, tempus consumere praue.*

Item. *Disce puer tenero dum flos tibi floret in æuo.*

Vel. *Tempus abit dicto citius, ruit ipsa iuuentus,*
Ergo adhibendus erit parcus vtriq; modus.

Tibul. *Pusio dum floret primi tibi temporis ætas,*
Vtere, non tardo labitur illa pede:

Ouid. *Vtendum est ætate, cito pede labitur ætas,*
Nec bona tam sequitur, quam bona prima fuit.

Item. *Dum vires anniq; sinunt tolerare labores,*
Iam veniet tacito curua senecta pede:
Aut mare nauigiis, aut vomere scindite terram,
Aut fera belligeras addite in arma manus.

Item. *Venturæ memores iam nunc estote senectæ,*
Sic nullum vobis tempus abibit iners:
Dum licet & veros etiam nunc editis annos,
Discite, eunt anni more fluentis aquæ.

Le temps s'en va legerement,
Estudiez diligemment.

Tempus abit rapida, pueri, properantius vn-
Tradite doctrinis otia cuncta bonis.

Gouuerne toy bien en ta ieunesse,
Si seigneur veulx estre en ta vieillesse.

Q

Qui n'est diligent en ieunesse, *Item.*
Poure sera en sa vieillesse.
In senio quicunque cupis praeclarus haberi,
Fac iuuenis studeas artibus usque bonis.
Quaerere diuitias debet iuuenilior aetas,
Nutriat unde graues cana senecta dies.
Acquiers, si peux, en ta ieunesse,
Pour reposer en ta vieillesse.
Si tibi grata quies, iuuenis ne parce labori, *Muret*
Dux ad honoratam est homini labor ipse quietem.
Sagesse, Ne loge point auec ieunesse.
Non bene conueniunt sapere, imprudensque iuuenta.
O si la ieunesse scauoit.
O si la vieillesse pouuoit.
O sciret iuuenis, posset vir inutilis annis.
Vltima si queat, atque sciat, si firmior aetas, *Vel.*
Essent humanae res meliore loco.
Si la ieunesse bien scauoit,
Et aussi vieillesse pouuoit:
Maintes belles choses orrions,
Maintes belles choses verrions,
Desquelles aucunes l'on n'oit,
Desquelles aucunes on ne voit.
Si bene cognoscat primae lanuginis aetas,
Et si grandaeuus, posset ut ante senex:
Multas possemus, quarum iam copia nulla,
Res audire, oculis siue videre, bonas.
Mieulx vault labourer en ieunesse,
Qu'auoir desault en sa vieillesse.

Res agere est melius iuuenem, quam rebus agere
Postmodo, cum faciem ruga senilis arat.

N'a tu pas souuent ouy dire:
A tout mal la ieunesse tire:
Si elle n'est a frain subiette,
Donq de bonne heure ordre on, y mette.

Sæpius ad vitia instruit inconsulta iuuentus,
Si careat frenis, in vitii omne genus.
Quæ bene si primis docti moderetur ab annis
Arte viri, rectas incipit ire vias.

Labor, diligentia, studium.

Deines muten Pferds soltu nicht vergessen
Dan wer arbeit sol auch essen.

Pabula sat habeat sonipes unum fessus anhelans,
Namque suo vigil est digna catella cibo.

Wer mit wil essen/
Der muß der arbeit nicht vergessen.
Wer wil geniessen / muß auch mit schiessen

Vel. *Ni fi[illegible]ges & molas non comedes.*
Vel. *Ni prius ipse molas purgesve eris esuriendum*
Ni laculere simul præmia nulla feres
Vel. *Cui labor ingratus, manet usq. inglorius; alij*
Sæpe domi prorsus nil reperit quod edat.

Ohn arbeit soltu nimmer seyn/
Arbeit gewinnet fewr auß dem Stein

Assiduus semper vis est immensa laboris,
Hunc adhibe, hoc solers vtere, victor eris.
Vel. *Aspera difficilisve adeo res nulla reperta,*
Assiduo quæ non dicta labore foret.

Lab-

Labor omnia vincit *Virg.*
Improbus, & duris vrgens in rebus egestas.
Thu nach solcher arbeit ringen/
Die dein Krafft kan woll volbringen.
Viribus aggrauare tuis maiora caueto,
Ne sit omittendum, quod prius orsus, opus.
Non humeris patiaris onus quod ferre recusent *Vel.*
Imponi, ne sub pondere deficias.
Quem vires animiq; sinunt sufferre laborem, *Vel.*
Hic tibi præcipue suscipiendus erit.
Hoc attentabis fieri quod posse putabis. *Rhyth.*
Despiret ille labor, sub cuius pondere labor. *Item.*
Wer allzeit suchet Feyrtag/
Nimmer kunst erlangen mag.
Singula Sanctorum quisquis sine fruge celebrat
Festa, manet rerum cognitione rudis.
Artis origo labor, quem qui non ferre recusat, *Vel.*
Præmia fert tandem digna labore suo.
Allzeit angel/ So leidts du keinen mangel/ *Vel.*
Gut gesell nit verzag/ Gluck kompt alle tag.
Quo minime reris de gurgite pisce frueris. *Rhyth.*
Casus vbiq; valet, semper tibi pendeat hamus, *Ouid.*
Quo minime credis gurgite piscis erit.
Vnuerdrossen hat es duck genossen.
Fleiß bricht alles Eyß. *Vel.*
Hanß ohn fleiß/ wirt nimmer weiß. *Item.*
Magnus honor, magno plerumq; labore paratur.
Nul bien, sans peine.

Ou. Labeur, est pere d' honneur.

Πόνος εὐκλείας πατήρ.

Horat. *Nil sine magno,*

Vita labore dedit mortalibus.

Vel. *Absq; labore nihil dignum reperitur honore.*

Laudis cuiusuis est labor ipse pater.

Rhyth. *Ipse laborato, factum sudore lauato,*

Sic Deus & taurum donabit, sic dabit aurum

Diligence passe science.

Exsuperant curae atas solertia peruigil artes.

Ohn dein hülff kan dich Gott bewaren/
Doch solt u drumb kein arbeit sparen/
Er kan dir Gelt vnd Vieh bescheren/
Vnd heißt dich doch mit arbeit nehren.

Te, sine te ditare Deus, posset q; tueri.

Vt tamen & prastes vult opus ipse tuum.

Lacryma.

An der Hund hincken/
Huren wincken/
Frawen weinen/
Vnd der Krämer schweren/
Soll sich niemand tehren.

Nil canis ingressu scorti neq; nutibus vllis,

Nil mercatoris propter iurare, cohortis

Feminea fletus ergo moueare nec vnquam.

Ouid. *Neue puellarum lacrymis moueare caueto:*

Vt flerent oculos erudiere suos.

Rhyth *Omnis mercator reperitur fraudis amator*

Offt kreigt das leid/durch weinen sein abschied.

Expletur lacrymis egeriturque dolor.

Laus alterius rei.

Der ist gar kleines lobes wert/
Der sich selbs zu loben begert.

Qui se ipse laudat, laudis se munere fraudat. Rhyth.
Laudis præco sua, laudis spoliatur honore, Vel.
Laus vera alterius semper ab ore venit.
Sis licet immodico laudis succensus amore, Vel.
Laudibus ipse tamen te celebrare caue.
Nec te collaudes, nec te culpaueris ipse, Cato.
Hoc faciunt stulti quos gloria vexat inanis.
Propria laus sordet **Eigen lob stinckt.** Vulgo.
Sordescit propriis laus qualibet edita labris: Vel.
Sola peregrino quæ venit ore placet.

Du solt dich selber still betagen/
Laß andere guts von dir sagen.

Sis virtute licet multis præstantior vnus,
Non tamen illius te meminisse docet.
Si bene quid facias, nec te laudaueris ipsum, Vel.
Os te fac verum prædicet alterius.

Niemandt ist Weißheit also voll/
Lobet man jhn/es thut im woll

Quisque suis vltro patientem accommodat aurem.
Laudibus, hæ stultos, cum sapiente iuuant.
Nulli hominum tam grande sophos sub corde repostum, Vel.
Qui laudes dictas non velit esse suas.
Ne ipse quidem sapiens, quem vix inuenit Apollo Vel.

Multibus à multis, laudis amore vacat.

Rhyth. *Nemo tam gnarus, qui non sit laudis auarus.*
Zu vil rühmen dich nit kehr/
Ein schweren Stein wirfft man nit fehr.

Cato. *Cum quis te laudat, iudex tuus esse memento:*
Plus aliis de te quam tu tibi credere noli.

Vel. *Laudibus alterius multum moueare caueto:*
Mittuntur raro grandia saxa procul

Vel. *Conscius ipse tibi, laudum preconia temne:*
Haud facile est saxum grande mouere procul.

Rhyth. *Plus laudatori quam tu tibi credere noli.*
Onques ne fut à priser,
Qui veut autruy mespriser.
Tempore laudandus nullo contemptor alius.
Alterum contemptor contemptibilis est.

Lectio.

Die Beesten jre speiß widder kewen/
Auff daß sey die baß verdawen/
Also soll ein Discipel in seinem studieren/
Das einmahl gelernt offt repetieren
Vt pecus esa prius reuocat, multumque remordes,
In stomacho citius quo coquat illa suo:
Sic percepta prius, secum ni saepe reuoluat
Ipse studens, fructus percipit inde nihil.

Rhyth. *Dentibus attritas rursus bos ruminat herbas,*
Saepius vt trita sint commoda pabula vitae:
Sic documenta tui si vis retinere Magistri,
Saepe recorderis dictis tibi tradita veris.

Lex

Lex.

All Gesetz vnd Recht sein geben/
Das man mag in frieden leben/

Vt pax seruetur leges modo amen habetur. **Rhyth.**

Ius datur, vt toto pax conseruetur in orbe, **Vel.**
Tutaque per quasuis ambulet illa vias.

Lex bona, iura simul pacis solius amore **Vel.**
Condita Cæsaribus, Principibusque bonis.

Ein from Man der sich woll helt/
Der bedarff keines rechts in der Welt

Legum cuncta viris non sunt metuenda proba-tis,
Illa vocant solum sub sua iura malos.

Moribus ex prauis lex præstantissima nata est. **Vel.**
Ipse Deus vitæ regula certa bonis.

Vllius in mundo legis non indiget ille, **Vel.**
Cuius aperta nihil pectora fraudis habent.

Hastu geben andern ein gesetz/
Dasselbig du nimmer verletz.

Patere legi quisquis legem sanxeris. **Auson.**

Legem quam tuleris te iure tenere teneris, **Rhyth.**
Quam si transieris iure ligatus eris.

Liberalitas.

La liberalité s'acquiert en donnant,
Et s'amasse en espardant.

In largiendo prouide,
Dandoq; liberalitas,
Augetur, & acquiritur.

Libertas.

Wer Gelt vnd gaben nemet nicht/

Rhyth. Der mach sich niemandt verpflicht

Vel. *Spernens omne datum non se facit esse ligatum.*

Sorte sua quicunque fruens aliena recusat,
Non erit ullius subditus ille iugo.

Vel. *Qui capit alterius cupido munuscula corde,*
Protinus hic iuris desinet esse sui.

Freyheit gehet vor Golt/
Sagt die Wachtell/ vnd flog ins Holt.

Optima libertas nulli vendatur ob aurum,
Nec sit is alterius qui suus esse potest.

Horat. *Ceruus equum pugna melior communib. herbis*
Pellebat, donec minor in certamine longo
Implorauit opes hominis, frenumque recepit:
Sed postquam violens victor discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frenum depulit ore:
Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehit improbus, atque
Seruiet æternum qui paruo nesciet uti.
Cui non conueniet sua res, ut calceus olim,
Si pede maior erit subuertet, sin minor vret.
Lætus sorte tua viues sapienter Aristi.

Libido.

Spielen/hureren/vnd sauffen all es auß/
Berauben Tesch vnd Hauß

Rhyth. Vel. *Diues eram dudum, me fecerunt tria nudum,*
Alea, vina Venus, tribus his sum factus egenus.

Alea

Alea, vina, Venus, loculos prædantur, & ædes. Vel.

Alle vnzucht ist gern darbey/
Wo sich finden lest vollerey.

Impletus venter vult luxuriosa libenter. Rhyth.

Qui plus quā decet pascit sua corpora laute, Vel.
Vt sint efficiet luxuriosa magis.

Der Mensch wird selten zu geyl/
Dem wenig speiß wird zu theil.

Luxuriat raro non bene pasta caro. Rhyth.

Sobrius obscœni stimulos vix sentit amoris. Vel.

Non facile in Venerem male corpora pasta feruntur. Vel.

Subtrahe ligna foco, si vis extinguere, flammam, Vel.
Si carnis motus, otia, vina, dapes.

Licentia.

Jhe gewaltiger du immer bist/
Desto weniger stoltz dir ehrlich ist.

Quanto plus liceat, tam libeat minus. Auson.

Non tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit Claud.
Occurrat, mentemque domet respectus honesti.

Dörn/Nesseln/Distelen/habē sich erwehrt/
Das man damit daß Hinders nicht kehrt.

Sentibus, vrticis, tribulisque licentia, nunquam
Vt purgent hominum posteriora, data est.

Lingua bona, mala.

Es schaffet in einem Hauß kein gut/

Wo

Wo ein kläffige zung regieren thut.

Ah miseras nimium, quas garrulus incolit aedes:
Maxima pernicies garrula lingua domus.

Vel. *Nulla potest domibus peior contingere pestis,*
Quam si futilibus possideantur heris.

A ton pouoir chasse de ton hostel,
Le babillard, comme en nemy mortel.

Garrulus ut tecum tecto versetur eodem,
Pellere quem inde potes, ne patiare diu.

Pythag *Hirundines sub eodem tecto ne habeas.*

Wer seine red nit sparen kan/
Der werdt genandt ein Narrisch man

Rhyth. *Qui nimium fatur, stultissimus esse probatur.*

Vel. *Qui verbis adhibere modum finesque nec ullos*
Praeficere potest, stultus habendus erit.

Ni, rapostata tua moderere repagula linguae,
Crede mihi stultis annumerandus eris.

Scharpffe Schwerder schaiden sehr/
Aber falsche Zungen noch vil mehr

Lingua dolis instructa, mucrone nocentior ipso est.

Vel. *Pessima lingua nocet multis magis ense vno.*

Vel. *Multa licet multis gladii dent damna frequenter,*
Attamen vna magis lingua nocere potest.

Ein klefftige Zung vil vhels richtet an/
Vnd brengt in verdroß manchen man

Lingua malum quo non aliud damnosius vllum.

Vel. *Infreni oris vectigal calamitas*

Qua-

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat. Ovid.
Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.
Langue mensongere, de l'ame est meurtriere.
Os quod mentitur, occidit animam.
Pernicies animæ falsis male dedita lingua. Vel.
Par toy ne soit aucun mot prononce,
Si tu ne l'as premierement pense.
Ante locuturus quidnam sis mente voluta,
Præcurrat mentem ne tua lingua tuam,
Deine Zung halt in be wang/
Damit heimligkeit mit kriege außgang
Rebus in arcanis linguam compesce sigillo:
Ne ferat in medium quod tacuisse iuuet.
Die Handt thuts in der Schlacht/
Im Raht hat die Zung jre macht
En conseil vault la langue, & la main au combat.
Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ' ἐνὶ βουλῇ.
Lingua in consilio valet, in certamine dextra.

Lites, vel rixæ.

Umb Ja/vnd Nein ist allzeit/
Gewest/ vnd noch ein langer streit
De ouy & non, Vient toute question.
Sunt duo quæ lites varias, cædesq; ministrant,
Si nescis, bis tres litteræ vtrumq; notant
Non, Ita perturbant nullo non in ore munus. Vel.
Hæc inter homines bella cruenta cient.

Du

Du solt mit nichten Kriegerisch sein/
Wider die liebe freunde dein

Rhyth. *Semper deuites, cum caro quærere lites.*

Vel. *Iurgia cum caro non exercebis amico,*
Ne simul intereat conciliatus amor.

Vel. *Lites dilectos nullæ sint inter amicos:*
Occultæ nutrix lis inimicitiæ est.

Mieulx vault souuent perdre du sien,
Que soy combatre pour vng rien.

Iacturam præstat rerum perferre suarum,
Quam lites lanam propter habere capræ.

Zween Hanen in einem Hauß/
Darzu die Katz mit der Mauß/
Zwo Schnören bey ein/
Leben selden ein

Musculus æluro, nurui coniuncta nurusq;
Et gallo gallus, bella subinde gerunt.

Ciche plaideur, Hardy perdeur.

Parce qui litem fouet, is rem perdit abunde.

Loquacitas loqui.

Gib achtung darauff/nur wo du bist/
Wan gut reden vnd gut schweigen ist.

Rhyth. *Nec nimium taceas, nec verba superflua fundas:*
Sed medium teneas, quo bene semper eas.

Vel. *Commoda sunt fandi, sunt opportuna silendi*
Tempora, quæ certum noscere laudis erit.

Vel. *Quando loqui deceat, quando deceatque tacere,*
Prudentem tacita mente notare decet.

Felix est quisquis dicenda, tacendaque callet. Vel.

Quand du voulòras quelque chose entre prendre,
Temps opportun & propre dois attendre.

Tempora præstandis quivibus idonea quærit,
Hic, dici sapiens cur mereatur, habet.

Il y à temps qu' on doibt parler,
Tepms d' arrester, & temps d' aller:
Il y à temps qu' on doibt veiller,
Temps de dormir & sommeiller,
Il y a temps en tout ouurage,
De faire le fol & le sage.

Est tempus fandi, standi est, & tempus eundi,
Nunc dormire licet, nunc vigilare bonum est.

Diuersis fiunt diuersa, probantur & horis,
Congruit hæc fatuis, congruit illa sophis.

Wer sein kläffig maul nit zu helt,
Der muß offt hören das jm nicht gefelt.

Os qui non claudit, quod non vult sæpius audit. Rhyth.

Qui loquitur quidquid libitum, sæpe audiet idem, Vel.
Auribus ingratum, quod solet esse suis.

Est opus vt vitio prorsus sit liber ab omni, Vel.
Quisquis Aristarchum libere alius agit.

Toy quiconque reprens, & iuges vn autre ne forfais,
Ou sois seur que chascun prest de te mordre sera.

Tu qui condemnas, factumq; reprendis alius,

Omnia

Omnia fr. mertur ... bene.

Wenig reden/doch wol bedacht/
Hat manchem nutz vnd ehr bracht.

Vtilitatis, & ... studiosus honoris,
Pauca loqui velit, & præmeditata diu.

Vel. *Pauca loqui, & bene mente prius reuoluta decorum est,*
Et multos pulcra laudis honore beat.

Rhyth. *Pauca loqui, sua verba coqui vult prouidus O qui.*
Talibus assuescit, summa cum laude senescit.

Wer zierlich reden will vnd woll/
Der selbs sich woll bedencken soll.

Rhyth. *Qui bene vult fari, bene debet præmeditari.*

Vel. *Qui bene, qui pure multis vult dicere coram,*
Vt dicendorum sit memor ante, decet.

Vel. *Si vis vt multis placeant tua verba loquutus*
Ne loquitor quæ non sunt meditata prius.

Bedenck auff daß aller best/
Von wem/vnd gegen wem du redest.

Quid de quoque ... cui dicas sæpe videto.

Welcher nichts verschweigen kan/
Ist mehrteil ein vnwerter man

Rhyth. *Rarò carus erit, qui profert omnia quæ scit.*

Vel. *Nunquam dilectus inter numerandus amicos,*
Omnia qui profert corde reposta suo.

Vel. *Qui quæcunque sui cordis secreta reuelat,*
Vt multis odio sit facit ore suo.

Das sprichwort selten thut betriegen/
Wer viel schwetzt/der thut viel liegen

Mul-

Multa loquens, veterum si sunt prouerbia vera,
Plurima, quæ vero sunt aliena, refert.
Largus verborum, veri parcissimus esse *Vel.*
Assolet ut veterum nos monumenta docēt.
Wer / was / zu wem / warumb / wie vnd wan /
Du redst / fleissig soltu achtung han.
Quis, cur, quid dicat, cur, quomodo, quando, videndum,
Qui bene curatas res velit esse suas.
Ein Narr will allzeit reden vil /
Vnd wehr doch besser er schweige still.
Ex lingua stulta veniunt incommoda multa. *Rhyth.*
Cui sophia nihil est, huic garrulitas abunde, *Vel.*
Vult fari, at melius conticuisse foret.
Qui fit quod stulto sit lingua procacior? hæc est *Vel.*
Causa quod ignorat non meditata prius.
Van welchem du zu reden bist /
Zeig das mit finger nit zur frist /
Den Schaffstall nichts solts sehen an /
Wan du von Schaffen red wilt han.
Rem de qua loqueris digito monstrare caueto,
Non ad ouile vide, cum de oue verba facis.
Vil hören / sehen / vnd wenig sagen /
Das gehört zu gutten dagen
Veux tu aujourd'huy viure en paix,
Escoute, regarde, & te tais.
Audi, cerne, tace tranquille viuere si vis,
Multum audi, multumque vide, non multa loquaris, *Vel.*

Si bona tranquilla tempora pacis amas.

Rhyth. *Si placidos currat tibi vis vt vita per annus,*
Audi, multa vide, at multa loquare caue.

Vel. *Si cupis in placida vitam traducere pace,*
Auribus accipias multa, loquare parum.

Rhyth. *Fac bene, dicque parum, si te vis reddere clarum:*
Fac male, dic multum, si te vis reddere fatuum.

Dem der iederzeit schwetzen will.
Ist zu glauben nit vil.

Exigua est tribuenda fides permulta loqu

Volle deß Hertzen/
Thut den Mundt schwetzen.

La bouche desbouche bien souuent,
Ce que le cueur iuge & sent.

Vulgo. *Ex abundantia cordis, os loquitur.*

Vel. *Vnde cor impletum sit, ab ore fluentia verba*
Vel quouis alio teste tacente, docent.

Vel. *Indicat os quidnam pleno sit corde repostum*

Qui d'autruy parler vouldra,
Regarde à soy, il se taira.

Qui me lædere dente vis canino,
Te circumspice protinus tacebis.

Rhyth. *Quando voles verbis alios mordere protervè*
Fœda tui cordis respice, mutus eris.

Qui veut bien parler, Il doibt bien p

Apta loqui quicunque cupit, meditata
tur.

Ore tuo caue vel minimam depromere
cem,

Quam tecum tacitus non meditere prius.

Omnis homo, quacumque domo, qua ſede moratur, Rhyth.

Prouideat quando taceat, vel quando loquatur,

Trop grater cuiſt, Trop parler nuiſt.

Garrula lingua nocet, ſed caro fricta dolet.

Lucrum. bonum. malum.

Der Winter war nie ſo kalt/
Noch der Prieſter nie ſo alt/
Daß er ſich beſchwert/
Die dieweil das Opffer werth/ Verſus.

Clericus annoſus, licet imber ſit furioſus, Leoninus
Non metuit brumam, dum drachmam ſuſcipit vnam. Vulgo.

Propter habere petit, repetitque altare Sacerdos. Vel.

Non ſenium, nec hiems, ſi ſit ſpes vlla lucelli,
Sacrifico in templis eſſe moleſta ſolent. Vel.

Nulla Sacerdoti grauis eſt vehementia bruma,
Dum ſibi plebs offert munus in æde ſacra. Vnde.

Vtilitas facit eſſe Deos, qua nempe remota quidã.
Templa ruent, nec erunt aræ, neque Iuppiter vllus.

Wer kleinen gewin verachten thut/
Der bekommet nimmer groſſes gutt.

Quale lucrum quiſquis faſtidit cumque puſillum,
Hic nunquam largas accumulabit opes.

Immensos nullus nummum congessit aceruos,
Quisquis neglexit lucra minuta prius.

Der gulden ist gut vnd wert/
Derer gewonnen hat hundert

Optimus ille suo centum qui Marte lucratur
Aureus, & socios efficit esse sibi.

Rhyth. *Hic as laudatur, centum qui sæpe lucratur.*

Le grand gain est souuent l'arre & gage,
D'vne grande perte & extreme dommage.

Sæpe lucrum iacturæ pignus & arra sequentis.

Besser ist Arm mit ehren/
Dan Reich mit schanden.

Iniuste ditem pauper præcellit honestus.

Μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτῃσι.

Ne male lucreris, mala lucra æqualia damnis.

Item. *Malum lucrum, æquale dispendio.*

Ludus, vel lusus, bonus, malus,

Qui entretient le ieu, & femme,
A la fin se trouue infame.

Cui lusus, mulierq; placet mercabilis ære,
De decoris tandem labem totus abit.

Der schimpff zergeht mit frieden nicht/
So mit Narrn/herrn/ vnd Widen ... geschicht.

Cũ fatuis, Dominisq; ferisq; rapacibus, ...
Tuta parum ... lusu ludere velle, ...
Ludi stultorum Dominorum siue iniquorum

Rhyth. *Non bene iunguntur quia serias sæpe sequuntur.*

Le ieu, & la nuict, & le feu,
Ne se contentent iamais de peu.
Nox, ignis, ludus nunquàm satis esse fatentur.
Qui trop en ieu s'amuse,
Facilement se decoit & s'abuse.
Ludere qui assuescit, ludit quoad cuncta profudit.
Fuggi dadi & vino, & il sesso feminino.
Alea vitetur, mulierque, & munera Bacchi.

Lupus.

Kein Wolff beißt den andern baldt/
Es sey dan hungers noth im Waldt.
Nulla lupos inter feruet discordia, nulla
Bella cient, absit si malesuada fames.
Quando lupum lupus est, ingens hunc vrget egestas, Vel.
Qua sine concordes, sunt in amore lupi.
Frist der Wolff in seinem hunger/
Ein Schäfflein/das ist nit wunder.
Si lupus est agnum, non est mirabile magnum. Rhyth.
Si lupus arripiat, paruam comedatque bidentem, Vel.
Haud mirum, facit hoc, exstimulante fame.
Si lupus immodico succensus amore vorandi, Vel.
Dilaniet, mirum ne videatur ouem:
Gleich der Wolff die Schaff/der Fuchß die Hůnner zerreist/vnd frißt/
Also der Reiche den armen betrůgt vnd ißt.
Agna lupi, vulpis cibus est cum coniuge gallus.

Fallitur atque adeo ditibus estur inops.

Wilstu mit den Wölffen Essen/
So mustu deß heulens nit vergessen.

Qui hante auec le loup,
Hurler couient s'il n' est lourd.

Rhyth. *Consonus esto lupis cum quibus esse cupis.*

Vel. *Cum grege si quisquam versetur atroce luporum,*
Hunc opus horrendis est vlulare modis.

Sensus est *Huius fac mores, qui cum traducere vitam*
Vis, imiteris, ei gratus vt esse queas.

Du le loup trouue vn aigneau,
Il y en cerche vn nouueau.

Insidiator ea lupus in sibi sede, secundum
Quærit vbi primum repperit ante pecus.

Ou le loup habite,
Ne commet daim ne delict.

Nulla lupi dare damna solent qua sede morantur.

Magister, Præceptor.

Geschlagen wirdt der mit recht/
Der sich wider seinen Meister legt.

A bon droict est il puny,
Qui à son maistre desobeist.

Qui spernit iusti præcepta benigna magistri,
Dignus is vt facto verbera digna ferat.

Wann der rechte Meister kommet her/
So gilt das Magisterlein nicht mehr.

Vulgo. *Eiicitur magno paruus veniente Magistro.*

Vel. *Ipse Magistellus veteri de more, Magistro*

Adue-

Aduentante suo, cogitur ire foras.

Non superest vltra sedes, sermoque negatur — *Vel.*

Exiguo magnus quando magister adit.

Zu solchem Meister soltu gan/

Der dich des guttes vil lehren kan.

Elige, qui bona te doceat permulta, magistrum:

Nam sunt qui doceant quam didicere prius

Der Meister sich billich hat zubeklagen/

Welcher vnder den Kindern sich muß betagen.

Ecquid in hoc toto miserum magis orbe Magistro,

In senium pueros qui docet vsque suum?

En l' absence du Seigneur, Se connoist le seru

Discipuli patefit virtus absente Magistro.

Magnanimitas. Magnanimus.

Ein Heldt hat eines Löwens muth/

Kein gewalt den vnderwerffen thut.

Parcere subiectis sit nobilis ira Leonis.

Sis animo magnus, sis moribus agna vel agnus. — *Rhyth.*

Parcit subiectis Heros, tumidosque coercet, — *Vel.*

Inuictumque animum more Leonis habet.

Magnanimum fortemque virum mens ipsa Leonis. — *Vel.*

Magna decet, quamvis vincere nulla queat.

Dem vnglück entweiche nimmer/

Sondern stelle dich muttig dargegen immer.

Virg. *Tune cede malis, sed contra audentior ito.*

Mala. Malitia. Malus.

Vntrew hat gewommen vberhandt/
In aller welt/Stätten vnd Landt.

Rhyth. *Iam frater fratrem, iam fallit filia matrem,*
Iam socius socium iam fallit amicus amicum.

Vel. *Nullus in orbe status fœdi modo criminis expers,*
Exsulat integritas omnia plena malis.
Totus nobilium magnis sudet ordo cululis.
Quid multis? errat cum grege pastor iners.

Nota. *Nobilitas, princeps, Dux, Rex, Regina, Senatus*
Dira, offensus, atrox, mollis, auara, leuis.
Plebem, vindictam, regnum, ara, tributa, fauorem,
Vexat, amat, querit, dissipat, auget, alit.

Alles vbel so auff Erden geschicht/
Ist durch einen Apffell zugericht.

Omnis origo mali malo, processit eodem,
Malus quod peperit, mala decerpsit, malum dedit.

Vel. *Omne relinque malum, mali siquidem [illegible] ergo,*
Dum sumus in viuis dicimur esse mali.

Rhyth. *Mala mali malo mala contulit omnia mundo.*

Item. *Malo carere malis quam malum mandere malis*

De deux maux conuient euiter le pir,
Et le moindre plus ineuitable eslir.

Si duo concurrunt mala, nec spes vlla cauendi,
Elige quod minus est, effuge grande malum.

Qui le bien void, & le mal prend,
Il fait folie, en bon escient.
Qui bona cognoscit, nec eorum commoda sumit,
Se monstrat fatuum, corde volente, virum.
Fides ist geschlagen todt/
Iustitia ligt in grosser noth/
Pietas ligt im Stroh/
Humilitas schreyet Mordio/
Superbia ist außerkoren/
Patientia hat den streidt verlohren/
Veritas ist zum Himmel geflogen/
Trew vnd Ehr vber Meer gezogen.
Fromheit last man Bettlen ghan/
Tyrannis besitzt jetz den thron/
Inuidia ist worden loß/
Charitas erkalt vnd bloß/
Tugendt ist des Landts vertrieben/
Boßheit vnd vntrew drinnen blieben
Occidit vna fides, languet Regina iustitia
Quae sua dat, Pietas stramine tecta iacet.
Poscit ope sibi Mens demissa. Superbia amatur.
Rursum adiit veri Diua, theatra poli.
Iudicibus causa cecidit Patientia coram,
Aequora traiecit Leu le vehendus Honor.
Mendicat Probitas, sceptroque potita Tyrannis,
Inuidia excussit vincla, refrixit Amor.
Pulsa sola Virtus, mansit genus omne Malorum,
Illius imperium quod facit esse suum,
Loyaulte dort, & verite sommeille,

Droit & raison son alles au pardon,
Les deux premiers si nul ne les resueille,
Les aultres deux sont corrumpus par don.

Vel. Auiourd'huy loy aulte dort,
C'est pour cela qu'on luy faict tort.
Nunc amor & pietas, spesq; fidesq; labant.

Ouid. *Victa iacet pietas, & virgo cæde madentes*
Vltima cælestum terras Astræa reliquit.
Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus
Non socer à genero: fratrum quoque gratia ra-
ra est:
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti,
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Celuy vient trop tost a la porte,
Qui mauuaise nouelle apporte.
Tempore præpopere quouis nouis ostia pulsat,
Qualiacunque foris, præco sinistra ferens.

Rhyth. *Tristitiæ præco præpete fertur equo,*
Qui ne faict a Dieu son debuoir,
Il est digne de mal auoir.
Æternum merito qui priuat honore p...
Dignus is est mala qui maxima qu...
rat.
Qui ne chastie le delinquent,
Inuite a aultre mal à escient.
Ad mala plura viam monstrat qui parcit
quo.
Tard medicine est apprestee,
A maladie enracinee.

Ouid. *Principiis obsta, sero medicina paratur,*

Cùm mala per longas inualuere moras.

Qui à faire à mauuaise gens,
Il aura guerre, depis ses dens.

Cum prauis cui res, habet idem iurgia tandẽ.

A peine endure mal, qui apris ne l'a.

Ægre dura subit, qui nulla incommoda nouit.

Male parta.

Wucherer / Rauber / Münchs / Pfaffen kind/
Nim nicht zur Ehe/ oder die Widwen sind/
Dan den gibt man böß gewonnen gut/
Das den gerechten nicht wol thut.

Vxorem ducas viduam, prolemue Danista,
Prædonis Monachi, Presbyteriue caue:
Quippe quibus dantur per fas, corrasa, nefasq;,
Consueuere breui, quæ superesse bona.

Matrimonium.

Nim zu der Ehe ein Gemahl schon/
Die dir von sitten gleich sey gethon/
So du mit fried wöllest das leben dein/
Biß zum end wol führen fein.

Ducere tranquillum si vis sine litibus æuum,
(Ni cælebs tibi sit vita probata magis)
Consortem tibi iunge tori, generisq;, probatis
Moribus excultam, diuitiisq; parem.

Entre prometre & donner,
Doit on la filla marier.

Inter promissum simul atque optabile donum.

Tradenda est cupid[illegible] matura puella marito.

Ein leben das Eheloß/
Brengt offt vnluſt groß.

Sunt pœnæ plerumq; graues in cælibe vita.

Medicina, medicus.

Sol man Artzeney dir geben ein/
Man muß der Kranckheit zuuor bericht
ſein/

Mal peut curer l'infirmite,
Qui n'en cognoit la qualite.

Rhyth. *Non intellecti nulla eſt curatio morbi.*

Vel. *Si vis vt tibi contingat curatio prodis*
Eſt opus, vt Medico, quo te [illegible], malum

Vel. *Proles Appollinea tibi, ſi medicamina quæris*
Ne celes Medicum ſaucia membra tuum.

Gebrechen dir Artz/nimb an dieſe drey/
Freud/mäſſig mahlzeit/ruh dar bey

Hæc tria [illegible]
Libera mens curis, fercula parua, quies.

Vel. *Artis Phœbææ nulla eſt ſi copia, lætus*
Eſto, quieſce, cibos parcius ore cape

Vor ſibenzehen jahren nit Ader en laß/
Die lebendig krafft eugeht durch daß.

Eneruat vires denos inciſio venæ
Et ſeptem ante annos, poſt nocet illa minus

Vel. *Annos ante decem, ſeptemq; admittere venam*
Scalpra caue, ſiquidem vis animoſa perit.

Die krafft der Wein bald wider bringt/
Mit weicher Speiß dirs ouch gelingt

Sectio ſi venæ facta eſt, ede mollia primum,

Al-

Atq; si...m s. dant optima vina tuam.
Mollior est a simul generosi munera Bacchi, **Vel.**
Corporibus vires restituisse solent.
Primo cœna die sit misso sanguine parca, **Nota.**
Lux abeat latis aucta se unda modis.
Tertia sed placidæ debetur tota quieti:
Quarta & quinta sibi mollius esse volunt.
Balnea sexta petit: mox septima colligit auras,
Fertq; vagos circum rura nemusq; pedes.
Octaua amplexus dilectæ coniugis, & quæ
Ante fuit, vitam restituisse solet.

Der Mey/ Herbstmont/ vnd Aprill/
Sein erwehlt/ wer da lassen will/

Autumnus primus, veris uno posteriores
Mens s te venas solum aperire iubent.
Mensibus his tribus est facienda incisio venæ, **Vel.**
Maio, Septembri, ternus Aprilis erit.

Das Ader lassen ist den Augen nit arg/
Scherfft das Gehirn / vnd mut / erwarmet das Marg/
Es ist gut den Därmen / vnnd schleust den Magen/
Thut auch Vnlust veriagen/
Magt süssen Schlaff/ vnd rein Sinn/
Hilfft Ohren vnd Krafft/ gibt gute stim/

Lumina clarificat venarum sectio, prodest
Mentibus, & cerebris, inde medulla calet.
Intestina iuuat, ventrem stomachumq; coercet,
Vanaque paulatim tædia corde fugat.

Corporis exacuit sensus, insomnia pellit,
Hinc vigor, hinc resonat dulcis ore sonus.

Der gesund hat nach dem Artz kein verlangen/
Sonder der mit schwerer kranckheit ist umbhangen.

Ouid. *Firma valent per se nullumque Machaona quærunt.*
Ad medicam dubius confugit æger opem.

Ein Artz ist besser dan mancher Man/
Der Krancken wenig helffen kan.

Homer Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.
Vir medicus multis aliis præstantior vnus.

Vel. *Qui medicam tenet, exercetq; fideliter artem,*
Pluribus est aliis dignior ille viris.

Qui veut la guarison du Myre,
Il luy conuient tout son mal dire.

Si tu sanari cupias medicantis opella,
Sint tua secretis vulnera nuda locis.

Der krancken leut vndanckbarkeit/
Den artz hat bracht in die gewonheit/
Daß er will besoldung han/
Ehe die cur gantz ist gethan.

Rhyth. *Est medicinalis Medicorum regula talis,*
Vt dicant da, da, patiens dum clamitat ah, ah.

Item. *Accipe quando dolet, curatus soluere nolet.*

Vel. *Ægrotus Medicũ docuit male gratus ab ægris*
Poscere mercedem, quam valuere prius.

Me-

Mediocritas medium.

Vbrig ehr ist halb schand/
Das mittel treffen ist mit einem jeglichen bestandt

Immoderatus honos, meritos obscurat honores:
Felix qui medium tangit & vsq; tenet.
Si nimius sit honos leuis hinc infamia, felix Vel.
Dirigit in medium qui sua tela scopum.

Meditatio.

Pense à ton Dieu en tous tes pas,
Et il ne te linquira pas.
Esto Dei memor, & nunquam linqueris ab illo
Mal pense, Qui ne repense.
Cogitat hic frustra, qui nulla recogitat intra.

Mendacium.

Wer liegen wil/
Kan sagen wunder viel.
Qui vult nugari mirando potest noua fari. Rhyth.
Dicere qui minime nunquam sibi visa verentur, Vel.
Auditumue prius, mira referre potest.
Quid mirum si mendacis noua multa loquatur Vel.
Fallere lingua dolis ingeniosa suis.
Ein leuaner sol haben acht/
Der wort die er hat gesagt/
Vnd nicht veranderen dran/
So kan er lang im liegen bestahn.
Mendacem memorem esse oportet. Vulgo.

Vel. *Qui bene, quiq; diu possit mentirier, illum*
Quod semel emissum posse meminisse, decet.

Nam. *Lingua mendax variat.*

Le menteur disant verite,
N'a credit, n'auctorite.

Vera loquens mendax, fari mentita putatur.

Vel. *Credere mendaci quamuis per numina iuret*
Nemo cupit, non si dicere vera velit.

Grossen Herrn/ frembden/ vnd den alten/
Pflegt man ein lügen für gut zu halten

Rhyth. *Sunt homines trini, Domini, veteres peregri*
Qui commendātur, quamuis mendacia fan
tur.

Vel. *Absque pudore licet tribus his mendacia fari*
Ignotis, senibus, Principibusq; viris.

Artisan qui ne ment,
N'a mestier entre gent.

Ni mentiatur artifex,
Frigebit eius actio.

Hut dich für die That/
Der lugen wird wol rhat.

Conscia mens recti, famæ mendacia ridet.

Rhyth. *Insontes vana rident mendacia famæ.*

On se peut garder d' vn larron,
D' vn menteur aussi ne peut on.

Furta quis euitet, fugiat mendacia nemo.

Mendicus.

Kein Betler verdirbt/
So lang er wirbt

Indiget is raro cui mendicare suaue.

Mensa.

Achter red/zorn/vnd murren/
Vber Tisch sich nit gehören

Absint à mensa detractio, murmur, & ira, Rhyth.
Et cum lætitia sumatur potus, & esca.

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam, Aug.
Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi.

Murmura mitte: coerce iram, nec detrahe famæ Vel.
Vllius, in mensa si cupis esse mea.

Garrulus, iratus, famæ detractor alius, Vel.
Ad mensam caueant vltro venire meam.

Qui se colere en la feste,
Est tenu pour vne beste.

Bestiæ, non homo, qui rixis conuiuia turbat.

Stoche die Zän zu keiner frist/
Mit Messeren/weil du vber essen bist;

Qua prandes hora, cultrum male mitte in ora. Rhyth.

Forte tuis si quid corrosæ carnis inhæret Vel.
Dentibus, id cultro demere, turpe putes.

Turpe quidem dentes cultro stimulare, sed inde Vel.
Eductum rursus mandere turpe magis.

Ein guter Rheinischer wein/
Stehet bey guter mahlzeit fein.

Bacchus Rhenensis decus est & gloria mensis. Rhyth.

Cornigeri circum Rheni confinia natum Vel.
Esse solet mensa gloria prima, merum.

Bacchi Rhenani mensis præsentia grata est. Vel.

Nuß

Nuß solstu brengen auff den Fisch/
Nach dem Fleisch trag den Käß zu Tisch.
A pres poisson, noix est contre poison.

Rhyth. *Post pisces nux sit, post carnes caseus adsit.*

Vel. *Caseus est carnem mox præponendus edenti,*
Piscibus expletus poscit habere nuces.

Vel. *Caseus adiunctus carni, nux piscibus, affert*
Ornatum mensis, hospitibusq́ decus.

Das Saltzfaß steths zu Tisch trag/
Es dempfft die gifft/ gibt guten schmack/
Sal facit vt sapiant alimenta, fugatq́ venenum,

Rhyth *Omnis mensa male ponitur absq́ sale:*
Deterius vero ponitur absq́ mero.

Vel. *Absit sal mensæ; si sint ibi fercula, nunquam*
Quippe venena fugans dat sapuisse bene.

Der Tisch soll dir auffhalten nit/
Den Ellenbogen/ zu essens zeit/
Sonder sitz auffrecht alle frist/
Diene dem/ der bey dir sitzend ist.
Mensa tibi cubitum nunquam sustentet edenti,
Appositos, recto corpore, sume cibos.
De quibus vt tribuas aliis qui forte verentur
Sumere sponte, domi sis memor vsq́ tuæ.

Wen du bist vber Tisch sehe an/
Vnd betracht zum ersten den armen man/
Dan esset man vnd erget sich ortlich/
Wan Christus selbst ist gegenwertig.

Rhyth. *Cum sis in mensa primum de paupere pensa,*
Tunc bene pranditur cum Christus adesse videtur.

In

In mensa quoties cerealia munera sumis,
Ante fores stantis pauperis esto memor.
Quando Christus adest epulis conuiua, suaue **Vel.**
Vertitur in vinum lympha, deestq; nihil.
Vber Tisch solstu zu keiner weil/
Singen oder sunst schwetzen viel/
Du solt der erst auch nit seyn/
Der von den Tisch weg gehet hin.
Dum tua membra cibis recreas, ne psalle, nec vnquam
Nugandi placeat multa libido tibi.
Nec postremus apud mensam resideto, nec inde
Primus eas, sedeas inter vtrosq; simul.
Wer spat kompt an den Tisch zu essens zeit/
Dem ist vbel Essen oder sitzen bereit.
Qui tard arriue, mal loge.
Qui faciendo moram prandendi negligit horam, **Rhyth.**
Vel male prandebit, vel sedis honore carebit.
Serius accedens mensam dum tempus edendi, Vel.
Aut sedet, aut certe non vt oportet, edit.
Tisch iederzeit vberflüssig mit speiß verziert/
Macht offt essens verdriet
Semper abundantes pariunt fastidia mensæ.
Celuy qui est loing de la table,
En peult auoir dommage notable.
Longius à mensa raro damno absque sedetur.
Qui procul à mensa, dapibus, dulciq; falerno Vel.
Instructa, resident hinc sua damna ferunt.
Ce qui est cy dessus, & sera mis,
Tout soit benit par Iesus Christ.

Pra-

Rhyth. *Præsens hic victus per Christum sit benedictus.*

Item. *Hoc & plus nobis Christus benedicat Iesus.*

Vel. *Omne quod appositum, quæq; apponentur deinceps,*
Munifica Christi sint benedicta manu.

A toy soit gloire, louange, & honneur,
Qui à ceste heure nous à repeu Seigneur.

Gloria, laus, & honor tibi sint experti[illegible]
Qui modo pauisti corpora nostra Deus.

Rhyth. *Nunc ex hoc esu soli tibi laus sit Iesu:*
Atq; sit inuictus Deus omnipotens benedictus.

La parolle de Dieu est à table,
Mouuir bien seante, & conuenable.

Conuenit in mensa te meminisse Dei.

Ist schon viel speise zu bereit/
Ohn Brodt ists doch ein böß mahlzeit

Nil sine pane homini lautissima fercula prosunt.

Rhyth. *Quando deest panis, tunc est cibus omnis inanis.*

Vel. *Non bene prandetur, cum panis abesse videtur.*

Vel. *Dic mihi quid panis: sine quo cibus omnis inanis.*

Mens; memoria.

Himmel vnd Todt mit jhren anhang/
Hab vor deinen augen, vnd deinen anfang!

Ante tuos oculos [illegible]
Principiumq; tuum, [illegible]

Vel. *Mortis imago, tuusq; ortus [illegible]*
Atria, sint oculos iugiter ante tuos

B[illegible]

Beaucoup apprendre & tout oblier,
Ne faict pas le bon ecolier.
Veulx tu prouffiter à l'escole, *Vel.*
Ce que tu as ouy souuent recole.
Lectio non repetita perit, repetita manebit. *Vulgo.*
Lectio lecta placet, decies repetita placebit. *Vel.*
Disce, & quæ discis, memori sub pectore conde, *Muret.*
Aut facies tantundem ac si cribro hauseris undam.

Si tu veux auoir paradis,
Souuent memoire quatre dits,
En fer, la mort, le iugement,
Aussi le lieu, ou nul ne ment.
Quisquis es æternæ cupidus, veræq; salutis,
Quattuor hæc perpende; beatæ gaudia vitæ,
Inferni pœnas, mortem cum iudicis ira.

Mercari, mercatus, mercator.

Wen was 'u kauffen dir für felt/
So beut nit vber das halbe gelt
Non est mercator, nisi sit precij mediator.
Sic soliti quidam merces exponere venum, *Rhyth.*
Has ut, dimidio si liciteré, feras *Vel.*
Si quis venales pluris res æstimat æquo,
Offer dimidio, ne cariore, minus.
Auff eigenen Seckel dich verlaß/
Wan du zu Marck gehest oder Straß/
Der Kremer wird betrogen vil/
Welcher auff frembder seckel marckten will
Si vis mercari, propria cū sis crumena.
Aeris quantum in ea, tanta futura fides.

Institor egrediens loculis confisus alius,
Mercibus absq́ domum sæpe redire solet.
Qui chat en sac achete & prend,
N'est merueille s'il s'en repent.
Qui felem in sacco mercabitur, accipietq́,
Contractus solet hunc pœnituisse sui.
Auec le temps,
On cognoit les bons marchands.
Tempore mercator bonus ecquis sit fit ap-
tum.

Merces laborum.

Le bon valet dit à son maistre,
Apres seruir il fault repaistre.
Infit hero famulus post opus esse decet.
Vel. *Seruitio iam nunc sollerte labore peracto,*
Me quoq; oportet, hero, mandere seruus a-

Meretrices.

Wer sich von einer Huren macht/
Der hat eine gute tagreiß vollbracht
Rhy'h. *Quid facies, facies Veneris cum veneris an-*
Ne sedeas sed eas, ne pereas per eas.
Item. *Cede, Venus cedit: si stas Venus improba vi-*
Vel. *Si fugias Veneris prælia tutus eris.*
Vel. *Vincla meretricis si quis disrumpit, eatq́;*
Liber, reuera grande peregit iter.
Vel. *Dicere se potis est iter absoluisse molestum,*
Femineo quisquis liber it absq́; iugo.
Stroh im Schuch/Spindel im Sack/
ein Hur im Hauß/
Sehen allweg herauß.

Nec fusum saccus, nec stramen calceus, vlla
Nec scortum potis est occuluisse domus.
Sedibus occultis meretrix vult nulla latere. **Vel.**
Wer da will Bulen mit schönen Frawen/
Der kan nit woll hohe Häuser bauwen/
Dan ein ieglicher muß milde sein/
Wil er/das im lieb haben die Fräulein fein.
Ædificat raras sibi vir meretricius ædes,
Nudat enim loculos luxuriosus amor.
Scorto nemo placet, nisi dextram munere placet Rhyth.
Il doibt bien gesir sur la paille,
Qui son argent à putain baille.
Qui sua lasciue impendit patrimonia scortis,
Supra stramineum post cubat ille torum.
Amour de femme, & ris de chien,
Tout n' en vault rien, qui ne dit, tien.
Haud vnquam Meretricis amor, risusq; Molosse,
Absque solent dono fida manere diu.
Nil muliebris amor durat, risusq; caninus, **Vel.**
Ni pateat pingui munere plena manus:
Meretrix tantisper blanditur, dum illud quod rapiat, videt. **Nam.**
De chiens, d' oyseaulx, d' armes, d' amours,
Pour vng plaisir mille dolours.
Arma, canes, & aues, & amor meretricius. vnam
Ob rem quæ placeat tristia mille ferunt.
Huren vnd Buben/
Kommen auch vngeruffen.

Ad-

Adsunt à nullo Mimus, Meretrixq; vocati
Versus. *Musca, canis, Mimi vi[...]t conuiuia [...]*
Leonnus *Non inuitati veniunt prandere parati.*
Qui entretient femmes & dés,
Il mourra en pauuretes.
Iamais dame, ne seigneurie,
Se peut tenir sans ialousie.
Non bene cum sociis regna, venusq; manet
Thaida qui fouet, ac cui luditur alea [...]
Pauperitate dies finiet ille suos.
Amour de putain, feu d'estrain,
Se passent soubdain.
Stramineus subito perit & Meretricius ig[...]

Metus.

Wer den Todt sehr forchten wil/
Der hat auff erden nicht frewde vil
Rhyth. *Mortis linque metus si tu vis viuere lætu[...]*
Vel. *Funera qui nimium cunctis subeunda ti[...]tur,*
In terris vitæ gaudia rara capit.
Vel. *Qui plusquam satis est metuit sua fata, [...]quit*
Sollicitus vitæ gaudia cuncta sua.
Auch Alte leuth lauffen schnel/
Wan sie forcht an stoßt/vnd vngefell.
Impendente metu iuuenum vir inu[...]
Sæpe pedum celeri mobilitate prait.
Vel. *Improuisus, anum celeri contendere cursu*
Cogit, eamq; facis pene volare, met[...]

Vor wem sich jeder forchten thut/
Dem wünscht er in seinem sinn kein gut. *Auson.*

Multis terribilis, caueto multos.

Entre l'espoir, soing, craincte, ire, & enuie,
Croy chascun iour estre fin de ta vie.

Inter spem, curamq́ timores inter & iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum. **Horat.**

Militia, miles.

Weit daruon für den Schuß behüten thut/
Ein meil wegs daruon ist ein Pantzer gut

Nil peius erit iusta tutius esse fuga. *Rhyth.*

Extra telorum iactum consistere, longa *Vel.*
Tempora dat vitæ posse videre suæ. *Vel.*

Si vis esse diu miles fac longius absis
Ictibus bellorum letiferisq́ globis.

Ein narrisch Reuter ist mir das/
Der seine Sporen zu heim vergaß.

Sinistmi les sua mi, calcaria visitur obli. *Rhyth.*

Si quis eques suase oblitum calcaria dicat, *Vel.*
In grege stultorum constituendus erit.

Immemor armorum tendens in prœlia miles, *Vel.*
Calcarisq́, sui, stultus habendus erit.

La cause oste le cueur, ou le donne aux soldats,
Qui fuyent esperdus, si iuste el'e n'est pas.

Frangit & attollit vires in milite caussa,
Quæ nisi iusta subest excutit arma pudor.

Mina.

Wer sich mit träuwort lasset tödten/
Dem soll man mit Esels furtzen zum Grab leuten.

Rhyth. *Si moriere minis, asini tumulabere bombis.*

Vel. *Mortis caussa mina cui sunt, sepelitur aselli*
Emissis porta posteriore, sonis.

Vel. *Ne moriare minis sed multo animosior esto,*
Ni temet crepitus vis asininus humet.

Es kompt drumb nicht allzeit Regen/
Ob man gleich sehet ein Wolcken wegen.

Rhyth. *Non stillant omnes quas cernis in aere nubes.*

Vel. *Non quauis picea liquidum per inane meantes*
Nubes, efficiunt imbre maderes solum.

Vel. *Non quacunq; caput nostrum superimminet imbrem*
Dat nubes, crebro triste minata perit.

Es gehen etliche Thierlein vmb mein leib/
Weh innen so ich sey greib.

Rhyth. *Toto sextipedes me mordent corpore vermes:*
Quos ego si capiam, Knick, kneck, knock morire cogam.

Vel. *Bestiola cursant circum mea corpora quadam,*
Va captis, omnes siquidem morientur acinam.

Qui minace son ennemy,
Combatre ne veut encontre luy.
Qui iacit ante minas, non est pugnare paratus.

Miser, Miseria

Leidtlicher ist im frembden Landt/
Ellendt/den da man ist bekandt.

Rhyth. *Dulcius est miseris alienis viuere terris.*

Vel. *Latius ignotas ferimus mala nostra per oras,*
Quam notos inter, finitimosq; prope.

Vel. *Sedibus à patriis longe lateq; remotos,*

Sors aduersa minus, commouet atq; domi. Vel.
Mancher der spricht / O lieber Gott/
Ich will fromb werden/ hilff auß noth/
Als bald er aber thut genesen/
Kehrt er zum vorigen Sündtlichen wesen.
Dæmon languebat, Monachus bonus esse volebat, Rhyth.
Sed dum conualuit, mansit vt ante fuit.
Dum sumus afflicti, nec spes super vlla salutis, Vel.
Vota Deo, vita de meliore, damus:
At si contingat morbo releuemur vt ipso,
Regula viuendi quæ fuit ante manet.
Das ist fürwar kein Armer man/
Der in sein Kast schimlicht brot halten kan/
Bey dem garstig Speck / vnd zeiger Wein/
Jederzeit zu finden sein.
Non miser est hic mas in cuius sæpe popina, Versus Leonin
Mucidus est panis, caro rancida, pendula vina.
Rancida cui caro sit, panis mucescit, & ipsum Vel.
Lentescit vinum, non solet esse miser.

Modus seu Moderatio.

Das mittel triff/ dan alle Spiel/
Verderbt/zu wenig oder zu viel
Omne nocet nimium, mediocriter omne gerendum, Rhyth.
Adde modum rebus. Lusus disperditur omnis Vel.
Immodico: medium transiluisse nocet.
Displicet immodicum, dantur mediocria laudi: Vel.

Mel nimium non mel, fel magis esse puta:

Nicht beger Arm werden oder Reich/
Der mittelmaß halt sicher dich

Alme parens inopem ne me sine ducere vitā:
Neue dato largas, retia mentis, opes.
Contentus modicis medio fac tramite curra
Paupertate carens, diuitiisq; carens.

Es soll ein jeglicher sich strecken/
Nach dem erleiden mag seine decken/
Dan wer sein gut verzert/
Baldt wirdt sein frewdt in trawren gekert

Frigora ne lædant, vltra tua stragula nunqua
Crura manusve velis exseruisse tuas:
Si sumtus censum, redditusq; impendia vincant,
Lætitiam luctus, vitaq; claudet inops.

Menschliches heil/hat besser nit/
Dan hawen maß/vnd gutte sit/

Vtilius nil humana, mihi crede, saluti est,
Quam bellis vti moribus, atq; modo.

Vel. *Mores atq; modus vitæ seruatus in omni*
Conciliant laudem, dantq; valere bene.

Zur notturfft spar/zehr vom gewin/
Nicht geuß/damit dir nicht zerrin

Rhyth. *Carum vile putes, rursus contraria mutes,*
Si nec auarus eris, nec egenus iure videris.

Ex Græco. *Vt iam moriturus partis vtere rebus,*
Atque vt victurus parcere disce tuis:
Ille sapit qui perpensis his rite duobus;
Parcus erit certo, munificusq; modo.

Il a prou t biens qui peu desire,

Moy

M-ven estat conuient eslire.

Possidet hic multum, bona qui sibi pauca requirit,
In rebus medium posse tenere bonum est.

Despens ton bien,
Par bon moyen.

Quaesitis vtere parce.

Vtere quaesitis opibus, fuge nomen auari,
Quid tibi diuitiae prosunt si pauper abundas? Cato.

Tousiours auras ce qu'il fault à nature,
Si tu apprens à viure par mesure.

Non vnquam deerit quantum natura requirit,
Si vitam ratio dirigat atque modus.

Mons.

Das sehet man vberall/
Jhe hoher Berg/ie tieffer Thal

Nullus adhuc vsquam mons est sine valle repertus,
Qui quo celsior, hoc illa profunda magis.

Mora.

Wer biß an den Jungsten tag verhelt/
Der wirdt liecht in Herr der gantzer welt.

Iudicij extremam qui praestolabitur horam,
Is fieri Dominus solus in orbe queat.

Petit disner longuement attendu,
N'est pas donne, mais cherement vendu.

Non data sunt gratis, precio sed vendita grãdi
Exspectata diu prandia parua mihi.

Was baldt wirdt reiff/

Das helt nit steiff/
Was langsam ansetzt/
Dasselbig lasset gern gutte letzt.

Qui primu flauet decerptus ab arbore fru...
Idem vicinos marcet & ante suos.

Nam. *Sero contingunt magnifica.*

Faulte de soy bien corriger,
Faict l' homme cheoir en grand danger.

Ouid. *Vidi ego quod fuerat primo sanabile vuln...*
Dilatum longa damna tulisse mora.

Grand bien ne vient pas en peu d' heure,
Il y conuient peine & demeure.

Diuitis haud cuiquam pondus compon... auri,
Longa graui nisi sit iuncta labore, mora.

Was du kanst heut wol versorgen/
Das thu nicht halten biß auff morgen.

Factu quod tibi opus longas ne differ in h...
Qui non est hodie cras minus aptus erit.

Rhyth. *Noli per cras cras longas tibi texere me...*
Item. *Si semel, cur non hodie?*

Morbus, valetudo aduersa, imbecil...

In Kranckheit man alles verspricht/
Hernach wills man gedencken nicht

Rhyth. *Magnus in morbis Medico promittitur or...*
Vel. *Offerimus nostra Medicis ingentia sponte*
In morbis, quorum post meminisse gr... est.

Dieweil der Kranck leidet pein/
Solt der Artz forderen den lohne sein/

So baldt die kranckt vber ist/
Wirt er bezalt mit arger list
[illegible] Medicorum regula talis,
Vt dicant da, da dum dicit languidus ah, ah. *Rhyth.*
Accipe quando dolet, languor dum conficit ægrum; *Vel.*
Exemptus morbo nil numerare volet.
Bald weichen vnd fern/ widerkomen spat/
Ist vor die Pest der beste raht
Contre la peste n' est meilleur art.
Que tost & long s' escarter, & tourner tard.
Hæc tria tabificam pellunt Aduerbia pestem,
Mox, longe, tarde, cede, recede, redi.
Wilstu gern sein des schnoppens loß/
So fast vnd wach/ thu arbeit groß/
Brauch warme lufft/ vnd warme speiß/
Den athem halt/ vnd trinck auch leiß.
Ieiunes, vigiles, calcas multos q; labores,
Sit modice calidus, quem libet esse cibus.
Indulgere caue cyathis, animamq; coerce, *Vel*
Si cutis ex cerebro reuma fugare tuo.
Gewonheit in dem essen dein/
Endere nicht/ im fal sie ist fein
[illegible] caussa nouo victus se assuescere mori,
Omnibus, assuetam iubeo retinere diætam. *Rhyth.*
Sanus eris suetam si scis seruare diætam. *Vel.*
Vnnutze Katzen leben lang/
Es stirbt nicht ieder der ist kranck.
Stant infirma diu, subito robusta labascunt.
Longius inualidi, viuunt sæpissime catti. *Rhyth.*
Alltag weh/ Stirbt nimmermehr/

Negligit imbelles, perimit mors improba fortes.

Mieux vaut bien mourir,

Que tousiours languir.

Quam languere sua totius tempore vitæ,

Fortiter extremum præstat obire diem.

Chair salee, fruict, aussi formage,

Ce sont trois mets qui portent mal sain dommage.

Caseus, arborei fetus, cum carne salita,

Sunt tria quæ ægrotis semper obesse solent.

Zu pferd kompt die kranckheit/

Zu fuß sie weder hin weg geit

Maladies viennent à cheuaux, & retournent à pied.

Venit morbus eques, sueuit abire pedes.

En goute, Medecin ne void goutte.

Tollere nodosam nescit Medicina podagram.

Mores hominum.

Gewehn dich nicht zu bösem sitt/

Dan du verderbst dich selbst damit

Vel Gewonheit kan man schwerlich lassen/

Die man thut in der jugent fassen.

Rhyth. *Cum studio facili nequeant assueta relinqui,*

Ne sumas vsum qui gignere possit abusum.

Vel. *Vngu bus à teneris, assueta relinquere cum sit*

Pergraue, sinceris moribus vsq; stude.

Den pott erkent man auß dem klang/

Vnd den Narren auß dem gesang/

Also ein jeglichen Menschen auff erden

Auß seinen sitten vnd geberden.

Ex verbis fatuus, pulsu cognoscitur olla, *Vulgo.*
Noscitur ex proprijs moribus omnis homo.
Integritas olla tinnitu noscitur ipso, *Vel.*
Stulti quid sapiant edita verba docent:
Deniq; quod quiuis hominum sub pectore celet
Innati mores significare queant.

In der Kirchen andechtig vnd milt/
In dem Veldt mañlich vnd nit zu wilt/
Am Tisch zuchtig vnd eingezogen/
Im bett freundtlich/der ruh gewogen.

In templo fac sis humilis, campoq; virilis, *versus.*
In mensa virgo, sed lecto rusticus esto. *Leoni-*
In templis humili profer de pectore voces, *nus.*
In campis animum semper habeto viri:
Moribus in mensa comtus ciuilibus esto,
In lecto placeat desidiosa quies.

Lehrne [illegible] vnd gute sitten/
So magstu mit grosser ehren kommen gerit-
ten

Disce bonos mores, sic te comitantur honores. *Rhyth.*
Perpulcros mores pulcri comitantur honores. *Item.*
Omnem fac vitam mores moderentur honesti, *Vel.*
Si cupis eximio lætus honore frui.
Omnibus vt grato semper cumuleris honore, *Vel.*
Ingenuis [illegible] moribus effi[illegible]ies.

Wohin du zeugst da halt dich eben/
Wie andere leuth im Landt leben.

Si fueris Romæ, Romano viuito more,
Si fueris alibi, viuito sic vt ibi. *Rhyth.*
Terra, ad quam pergis, cape mores, quos ibi *Vel.*
cernis.

Vel. *Quo te cunq; pedes tulerint ibi viuere recte*
Consueto patria sit tibi cura modo.

Vel. *In quescunq; locos, mutatis sedibus, ilis,*
Viue ibi communi more probatus eris

So du Gott bettes / oder redes mit ein
grössern man /
Als baldt solstu deinen Huth abhan.

Tegmine sit nudum, quoties affare precand
Cœlicolas, homines conspicuosq;, caput.

Vel. *Siue precere Deum, seu homines afferis ho-*
stos,
Possideat vertex, pilea nulla, tuus.

Nicht wüsch die Naß oder Händ an d
Kleider dein /
Damit die bleiben sauber vnd fein /
Druck an die Handt zwehel auch nit /
Dein Zändt / vnd fliessendt Augen glit.

Immundos nitida ne mucos illine vesti,
Ne sicca impuras hac madidasve man
Neue oculi fluxum mensa superaddita ma
Sistat, nec dentes tergeat illa tuos.

Rhyth. *Ad mensam de nare tua non extrahe m*
Sordes cum digitis, ne videare rudis.

Mors.

Niemandt kan sich vor dē todt verschlie
Sein pfeil thut durch alle mawrē schies

Mœnia nulla trucem possunt auertere mo
Illius telis inuia nulla via est.

Vel. *Ianua firma adeo nulla est, quin fata recl*

Hæredemq; domus per sua tela necent.
Nullo fata loco possit excludere, cum mors Marti.
Venerit, in medio Tibure Sardinia est.
Ich weiß das ich eins sterben muß/
Das bringt mir nit grossen verdruß/
Das ich den Todt nit forchte sehr/
Machet Christus mein lieber Herr.
Mors mortis morti mortem nisi morte dedisset,
Cælorum nobis ianua clausa foret.
Quod mea membra scio terris fore vermibus escam, Vel.
Exterret mentem sollicitatq; nihil:
Cur etenim timeam nulli parcentia fata,
Cum mea sit Christus gloria, vita, salus?
Der todt verschonet keinen standt der welt/
Der grosser mit dem kleinem felt.
Omnes maiores mors occupat atq; minores. Rhyth.
Inuadit quoscunq; status mors inuida mundi, Vel.
Imperioq; premit cuncta creata suo.
Mors rapit hinc omnes nullo discrimine, doctos Vel.
Atq; rudes, plebem, conspicuosq; viros.
Lebt ein Mensch gleich viel hundert jahr/
So wurdt er doch am endt gewar/
Daß diß leben gleich dem Windt/
Der hin fert, vnd verbirgt sich geschwindt.
Ipse licet viuat seros homo Nestoris annos,
Attamen hanc vitam dicet abisse breui:
Par leuibus ventis, volucriq; simillima somno
Auolat, & nunquam quæ fuit ante, redit.
O Mensch den Todt betracht/
Vnd hab auff dein leben acht/

Leichtlich der Todt dein Seel hin reist
Wen ohn vernunfft du truncken leist
Qui, quid agas, iubeat leti tibi semper imag.
Et te mortalem conditione scias:
Mores sint sine labe, caue tua stamina rump.
Mors, potu plenus cum sine mente iaces.

Todt und Braut/
Tragen zu allen thuren aut
Ipsa domum spoliat mors, & noua nupta, ps.
omnes,
Se circum circa quas habet illa fores.

Vel. *Quam lugenda domum mors, & noua spon.*
relinquunt,
Lumine non uno fit spoliata bonis.

Gedenck an den tag/
Den niemandt vermeiden mag
Illa dies memori semper sub corde moretur
Abdita, quæ vires contudit Herculeas.

Vel. *Effluat ex animo nunquam meditatio lucis,*
Lege pari quam cum paupere diues obit.

Rhyth. *Mors tua, mors Christi, fraus mundi, glor*
cæli,
Et dolor inferni, sunt meditanda tibi.

I'n' est rien de chose plus seure,
Que la mort que chascun endure.
Omnibus impendens reru͂ certissima mors

Sprech niemand selig vor dem endt
Ungluck kompt unuersehens behendt.

Auson. *Dico tunc vitam beatam cum per acta fa*
Ouid. *sunt.*
--- Scilicet vltima semper

Ex-

Expectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo, supremaque funera debet.
Nicht wunsch dir den Todt/
Auch nit entsetz dich vor sterbens not.
C'est mal fait de desirer la mort.
Mortem optare malum, timere peius. *Auson.*
Summum nec metuas diem, nec optes. *Martia.*
Celuy a tresgrand sapience,
Qui iour & nuict à la mort pense,
Vt sapiens dicare, necis meditabere iura. *Vel.*
Ille sapit quisquis semper meditatur obire. *Vel.*
Il fault bien penser à la mort,
Au iourd' hui vif, & demain mort.
Sis mortis memor, est hodie tibi vita superstes,
Cras fortassis erit mors obeunda tibi.
Rien n'est plus certain que la mort,
Mais incertain est son effort,
Helas, regarde à ton trespas,
Car la mort te suyt pas à pas.
Morte nihil certum mage, nil incertius hora,
Ne premat incautum te illa cauere decet.
Tempore namque ab eo, quo primum natus in orbem,
It vita iuncto mors comes atra pede.
Mors certa est, incerta dies, hora agnita nulli: *Vel.*
Prouidus extremam quamlibet esse puta.
Puis que voyons certainement,
Que mourir fault finablement,
Pensons doncques de si bien viure,
Que d'enfer nous soyons de liure.
Interitus memores sic hoc viuamus in orbe,

Ne sit opus nigras Ditis adire domos.

Tu vois mourir & fols & sages,
Foibles & forts, & rois & pages,
Tu voys que mort espargne rien,
Penses doncques de faire bien.

Rhyth. *Omnia mors tollit quam nulla potentia mu-*
Vel. *tat.*

Vel. *Mors seruat legem, tollit cum paupere Regem.*
Quandoquidem fatuos non exorabilis ulli,
Atq; sophos, Reges, à pedibusq; simul,
Cum senibus pueros, Irum cum diuite Crassi
Mors vocat è viuis, illius esto memor.

Tu ne scais quand departiras,
De ce monde ou tu iras:
Neant moins croy sur toute rien,
Que bien auras si tu fais bien.

Mors te certa manet, sed qua ventura sit ho-
Incertum, vel qua sit tibi eunda via:
Attamen ætherij fretus bonitate parentis
Fide, fides factis si sit amicta bonis.

Si le pecheur meurt subitement,
N'en sois ioyeux, mais fort dolent.

Cato. *Morte repentina noli gaudere malorum.*

De la mort est dict tresbien,
Contre elle medicine est rien.

Ah nimium celebris vulgi sententia vera es
Tristia iura necis nulla medela fugat.

Nackt bistu kommen in die Welt/
Muß auch nackt scheiden/vnd sonder gelt

Nudus matermapuer es progressus ab aluo,
Nudus & in terram constitueris, opum.

Τῆς ἐπὶ γῆν γυμνὸς, γυμνὸς θ' ὑπὸ γαῖαν ἄπειμι,
Καὶ τί μάτην μοχθῶ γυμνὸν ὁρῶν τὸ τέλος. Mu ret.

Nudus vt in terram veni sic nudus abibo,
Quid frustra sudo funera nuda videns?

Qu' emporte d' icy le plus habile?
Sept pieds de terre pour vn corps vile.

Quid precor hunc mundum linquens habilissimus aufert?
Nonne pedes terra vili pro corpore septem?

Mulier.

Ein Weib das leben vns hat verloren/
Ein Weib das leben hat widder geboren.

Femina quæ clausit, portam vitæ reserauit. Rhyth.

Femina præclusit nobis cælestia regna, Vel.
Femina supremas fecit habere domos.

Prima, cibo, mulier nos secũ exclusit Olympo;
Altera, quem partu rursus adire dedit.

Eua, Satan, Christus, vitã, peccata, salutẽ, Nota.
Perdidit, induxit, reddidit: huic sit honos.

Spinnen/Weynen/klapffen/liegen/
Vnd jhre beste freundt betriegen/
Diß findt man an der weiber vill. Rhyth.
Von allen doch nicht sagen will.

Femina fallere falsaq; dicere quando cauebit
Sequana piscib. & mare fluctib. ante carebit.

Feminei sexus hæc sunt insignia, flere, Vel.
Fallere, mentiri, nere, tacere nihil:
Matronæ tamen hinc omnes demuntur honestæ.

De quibus in versum m[illegible] nulla meo est.

Ein kurtzen Siñ die Weiber haben/
Ob sie schon lange kleider tragen.

Rhyth. *Sub longis tunicis breuis est animus muliebris.*

Vel. *Femineo prolixa gregi tegumenta feruntur,*
Sub quibus assueuit mens latitare breuis.

Vel. *Femina productis amicit sua corpora pannis,*
At curtis vti sensibus illa solet.

Fråwlichen geschlecht red vbel nit/
Sonder ehre das zu aller zeit

Femina nulla tibi verbis temnatur iniquis,
Illam sed meritis laudibus vsque feras.

Vel. *De grege femineo quisquis non fatur honeste,*
Ille mihi rursus non fat honestus erit.

Ein Narr mag der gar woll sein/
Der von schuhen/ vnd weiberen leydet pein.

Rhyth. *Hunc fatuum fateor, quem calceus vrget, & vxor.*

Vel. *Quis non hunc sanæ dicat rationis egenum,*
Quem premit & coniux, calceus atq; suus.

Vel. *Terque quaterque miser, stultoque incautior omni,*
Calceus atque vxor quem imperiosa premunt.

Ein Weib so sey ist gut/
Vbersteigt sey alles gut.

Femme bonne, merite vne couronne,

Rhyth. *Femina rara bona at si sit bona digna corona.*

Vel. *Femina si frugi est, auro præstantior omni.*

Drey frawen/ Gåuß/ vñ Frösch dabey/
Machen ein Jahrmarckt mit iren geschrey.

Ran-

Rana tres, & anus totidem, tres insuper auca,
Possunt immensum voce replere forum.
Femme se plainct, femme se deult,
Femme est malade quand elle veut.
Conqueritur mulier, plorans sua pectora torquet:
Dum vult illa graui pigra dolore iacet.
Quatre bestes dompte l'on bien,
Vng ours, vng chat, signe, & chien,
Mais la femme par nul moyen,
De mal on ne ia tire à bien.
Quatuor ha pecudes canis, vrsus, simia, cattus
Mansuescunt hominum sedulitate satis:
Femina non potis est medio emendarier vllo,
Namque parum prosunt verbera, verba nihil
Qui de femme, & d' enfant à cure,
Et de cheual, doibt par nature,
Battre, & faire craindre pardroit,
Ou autrement il les perdroit.
Cui mulier commissa, puerq́, feroxque caballus,
Si velit esse bonos, vitiisq́ absistere prauis,
Verberet interdum, atque ab eis metuatur, oportet.
Qui femme croit, & asne meine,
Son corps ne sera ia sans peine.
Qui vult femineis plus aquo credere verbis,
Aut asinos agit, is vitam in discrimine ducit.
Quand vne femme trop se farde,
Quand vn seruiteur le regarde,

Aussi mousches dedans du laict,
Et moyne en danse tout est laid.
Femina fucato faciem depicta colore,
Se obseruans seruus magnificumque pi-
tans,
Lac cui mus, vel musca frequens immersa, cho-
ream
Exercens Monachus, turpe quis esse ne-
get?
Petit parler, & belle contenance,
Soit en femme sans nulle differance.
Moribus imprimis mulier decoratur honestis,
His si iuncta parum, veraque lingua lo-
quens.
Rhyth. *Dulcibus & modicis ornatur femina verbis*
La femme faict ou des-faict mesnage,
Qui r'à bonne heurex est en son age.
Fit, desitque domus subito cuiusque supellex
Coniugis officio, plus valet ære bona.
Iceluy qui femme ou fille diffame,
En faicts, en dicts, est mauuais, & infame.
Femineam turpi dictis, factisue cohortem
Labe notans, certe terque quaterque ma-
lus.
Il est requis a femme qu'elle soit sage,
En faicts, en dicts, en responce, en langage.
Verba, opus, & lingua prudens responsa
vere.
Maxima feminei sunt decora usque gregis.
Quand femme veut, elle vault vne empire,
Quand veut aussi, n'est rien aut mõde pire.

Fe-

Femina thesauro dum vult præstantior omni,
Se quoque deterius si volet illa, nihil.

Femme bonne qui a mauuais mary,
A bien souuent le cueur marry.

Quæ nupsit prauo mulier generosa marito,
Semper habet multis corda repleta malis.

Femme qui mout se mire,
Peu file.

Quæ speculum crebro fusum male femina tractat.

A tout heure,
Chien pisse, & femme pleure.

Flet mulier, meiitque hora quacunque catellus.

Femme rit, quand elle peut,
Et pleure, quand elle veut.

Quando potest ridet, quoties vult femina plorat.

Multitudo, multa multi.

Wilstu dantzen nimb mehr darzu/
Zum dantz gehört mehr dan rote schuh.

Vnus homo veram, nunquam facit esse choream. *Rhyth. Vel.*

Si saltare libet plures adiunge choreæ,
Non satis est plantas tegmen habere rubrum.

Das Bein hat woll von weh zu klagen/
Daran zu gleich viel Hundt knagen.

Illud os infelix audio quod prorsus eodem
Tempore, multorum roditur ore canum.

Vel. *Os canibus multis quoties arroditur unum,*
Iure sua queritur conditione super.

Mundus.

Wer Christum recht liebet allein/
Der hat mit der Welt kein gemein:
Den was sie groß vnd herlich macht/
Das wird von im fur nichts geacht
Sincero quisquis Christi succensus amore est,
Is sibi cum mundo nil cupit esse rei:
Quippe quod amborum nimium contraria iussa,
Hic ait, ille negat, mandat hic, ille vetat.
Rhyth. *Hæc duo non animum possunt intrare sub vnum,*
Varus amor mundi verus amorq. Dei
Drey ding seindt/die da Tag vnd Nacht/
Dir hangen an/der nim wol acht/
Die freud der Welt/dein eigen Leib/
Der grimme Feindt/diese von dir treib
Sunt tria quæ quauis hominem comitantur in hora,
Quæq; bonis omni sunt fugienda modo:
Gaudia pellacis multos frustrantia mundi,
Deliciosa caro, multis: irsq; Satan.
Celuy bien follement se fonde,
Qui se fie trop en ce monde.
Incerta fragilique rei insipienter inhærent,
Quotquot in hunc mundum spem posuere suam.
Qui plus en ce monde aura,

Plus

Plus dolent s' en departira.

Quo quis diuitior vasti per climata mundi,
Hoc mage plus aliis inde dolenter abit.

Qui moins le monde aimera,
Tant plus de Dieu aime sera.

Quisquis amat minus hunc mundum, vel amatur ab illo,
Hoc magis ille Deo semper amatus erit.

Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese, Nota.
Spernere se sperni quatuor ista beant.

Munera, Dona.

Zu dem hat jederman ein haß/
Der geschenckt wilt haben vbermaß

Illum nullus amat qui semper da mihi clamat.

Ecquis amore suo possit complectier illum, Rhyth.
Munera qui gaudet prendere, nulla dare. Vel.

Ihrer tausent ich versuchet hab/
Der keiner nie verschmahet gab.

Qui spernat munus non est in millibus vnus. Rhyth.

Non mihi notus adhuc multis ex millibus vllus Vel.
Est hominum, cui non munera grata forent.

Munera qui spernat, non est in millibus vnus, Vel.
Dona feras, homines, conciliantq; Deum.

Munera, crede mihi, placant hominesque, Deosque, Ouid.
Placatur donis, Iuppiter ipse datis.

Quid faciet sapiens? stultus quoq; munere gaudet,

Ipse

Ipse quoque accepto munere mitis erit.

Rhyth. Non est accusatiuo locus, absq; datiuo.

Welcher außgibt vil Golt vnd Gelt/
Erlangt was er wil bey der welt

Ænigma τικῶς. Præsulis Albani, cum Martyris ossa Rufini,
Solus quisquis habet, vertere cuncta potest.

Vel. Largus opum rebus subito potietur amatis,
Diuitiis etenim quidquid in orbe, subest.

Vel. Vt voti compos fias, habeasq; petita,
Larga sit in laudis dextera muneribus.

Ein vnwillige Gab ist eben/
So vil als werh keine gegeben

Rhyth. Si desplorando perdis tua munera dando.

Vel. Quod datur inuite munus, sibi nomen habere,
Muneris indignum, quod mereatur erit.

Vel. Si bene quid fecisse cupis, fac vltro; coacta
Est hominum cuiuis gratia grata parum.

Schenckt dir iemandt guten Wein/
Dem solstu billig danckbar sein.

Rhyth. Viuat in æternum qui dat mihi dulce Falernum,
Qui mihi dat villum, mala passio torqueat illum.

Vel. Non opis est nostræ grates persoluere dignas
Illi, qui nobis optima vina dedit.

Vel. Læte tercentum longæui Nestoris annos
Transigat is, vinum qui mihi dulce dedit.

Wan man nur nemmen vnnd nichts will geben/

Das

Das macht nit sein ein freundtlich leben.

Vel tu redde vices, vel desine cuncta rogare, Rhyth.

Dedecus est semper sumere, nilque dare.

Quisquis habere studes, iterum dare dona libenter Vel.

Te decet, aut nunquam verus amicus eris.

Qui cupit alterius, nec dat sua dona libenter, Vel.

Hic violat vera fœdera amicitia.

Wilstu das deine gaben gefallen/
Geb die mit lachen / vnd freundtlich kallen/
Wan du gibst/ vnd weinst darab/
Verlehres du allen danck vnd gab.

Si des subtristis, donis nil efficis istis. Rhyth.

Si vis vt placeant vultu da dona sereno, Vel.

Læte donantem diligit ipse Deus:

Si des cum lacrhymis, tristi cum fronte, manebit

Munere sublato gratia nulla super.

Qui donne tout, est vng fol general,
Qui tout retient, c'est le faict d'vn rural.

Dicitur insipiens sua qui simul omnia donat,

Qui prorsus nihil, hic fertur agrestis homo.

Petit don donne volontiers.
Doibt bien valoir deux dons entiers.

Exiguum læto si detur pectore munus,

Anteit inuitum sæpe valore duplo,

Dat bene, dat multum, qui dat cum munere vultum. Rhyth.

Mieulx vaut dire veux tu du mien?

Que

Que dire donne moy dutien.

Dicere sic praestat, num vis quid habere mu rum?

Quam sic, de rebus da mihi quaeso tuis.

Au poure vn œuf,
Vault vn boeuf.

Ouid. Pauurete,
Prendtout en gre.

Munera pauper habet nec non munuscula gra ta.

Vel. *Munus inops paruum gratanti pectore sumet.*

Le don gayement donne,
Est tesmoignage d'vn coeur sincere.

Rhyth. *Qui cito dat bis dat, qui tardat munera n. dat,*

Par erit inuito det nisi dona cito.

Dandi tolle moras, dando cito munus honora.

Item. *Munera sinceri sunt pectoris argumentum,*

Vel. *Si cito, si prompta dentur & illa manu.*

Le don pour sa petitesse,
N'est pas à reiecter,

Nullius exiguum munus spernatur amici.

Vel. *Munera parua sui nemo contemnat amici*

Des Armen gaab nimb freundlich an/
Vnd lob sey mit worten vor iederman.

Cato. *Exiguum munus cum dat tibi pauper ami cus,*

Rhyth. *Accipito placide quin & laudare memento.*

Suscipe corde bono quae pauper munera donat.

Monstre à ceulx ta liberalite,
De qui tu peulx auoir vtilite,

Est

Esto memor caro semper prodesse sodali,
Sic tibi ne noceat præstita sedulitas.

Tousiours prendre, & rien mettre,
Vuide l' un & remplit l' autre.

Sumere nilque dare exhaurit plenissima quæque.

Tout don, est bon.

Quidquid confertur gratis id omne bonum.

Du thust wie der Fuchs / was ihme nicht werden kan/
Dasselbig will er nicht han.

Sic ait & vulpes, cum prendere mora nequiret
Non sunt hæc stomacho commoda mora meo.

Mutuum.

Wescht die ein Handt die ander fein/
So werden si alle beyde rein.

Vtraque mundatur dum palma palma lauatur. Rhyth.

Alterutram si quando manum manus altera purgat, Vel.
Vtraque sublata sorde repente nitet.

Quando sinistra lauat dextram, pariterque sinistram, Vel.
Dextra cito accedit gratus vtrique nitor.

Man lehet seinem freundt/
Vnd manet seinen feindt.

Au prester cousin germain,
Mais au rendre fils de putain.

Vsibus absque tuo nunquam permittis alius:

Dam-

Damno aliquo, ſoli quod tibi cumque te-
nes.
Dum das, frater es, at ſpurius, data quando re-
poſcis:
Ergo cui praſtes callidus vſque vide.
Rhyth. Mutua ſi dederis germanus frater haberis:
Si repetas, totus vilis es, atq; nothus.
Vel. Quod datur amicis mutuum, Ab hoſtibus re-
poſcitur.
Ergo. Da mutuum, cui des videto ſedulus.

Natura, bona, mala.

Die kleine leuth haben hohen muth/
Ein lang man ſelden wunder thut/
Ein bleicher Man hat weiber art/
Hůt dich vor rott Bart.
Item. Roht Bardt nie gut wardt.
Rhyth. Raro breues humiles vidi, longos ſapientes,
Albos audaces, rufoſque colore fideles.
Item. Raro breues humiles vidi, rufoſque fideles.
Vel. Faſtus ineſt paruis, rara eſt ſapientia lon-
gis:
Pallet amor rufis vix adhibenda fides.
Das ſchickt ſich zu der krumme woll/
Was zu einem hacken wachſen ſoll
Rhyth. Vncum ſe prabet, quod curuum creſcere de-
Vel. bet.
Quod bonus, vncus, erit primis curuatur in
annis,
Vel. Planta ſuum terra ſimulac caput extulit al-
ma,

Flectitur in curuum, quæ bonus uncus erit.
Si quis erit tandem venientibus improbus annis, Sensus est.
Pene puer vitæ dat bona signa malæ.

Der Wein nit besser wirdt/
Dan in sein stock gebirdt.

Naturam vitis liquor generatus eadem
Seruat, dum illius gutta vel vna super.
Vina suum capiunt ipsa de vite saporem, Vel.
Index natiui quisq; let esse loci.

Was man soll eine Nesselnennen/
Das thut bald vnd bey zeit brennen.

Vrit mature quæ vult vrtica manere,
Vrtica vt primum terris caput extulit, vrit, Rhyth.
Esset, ni faceret, nomen inane suum. Vel.
Quo terris vrtica die procedit, eodem
Vrendi vires illa potenter habet.

Dem Wolff dz Schaff/dem Fuchs die list/ Rhyth.
Den Frawen lob gefellig ist Vel.

Vulpes vult fraudem, lupus agnum, femina laudem. Vel.
Grata lupo ipsa bidens, vulpi fallacia grata,
Femineum trahitur laudibus omne genus.
Lanigero lupus ex cœtu sua gaudia carpit,
Vulpes ex technis femina laude sui. Vel.

Fleugt schon ein Ganß vber meer/
Gagag rüfft sie kompt sey widder her

Transuolet immensas anser licet æquoris vndas
In reditu gagag, fecit vt ante canet.
Ardea fert fœdum quocunq; volauerit anum. Rhyth.

Offt vnd lang/
Macht den Kuckuck kein gut gesang

Leoninus Vers. *Etsi per multos coccyx cantauerit annos,*
Edere nescit adhuc aliud quam dicere kuck.

Vel. *Psallerit ipse licet multumque diuque cuculus*
Attamen est melior vox sua facta nihil.

Volontiers la nature le sang illustre suit,
Et des peres l'honneur en leurs enfants ...

Qui viret in foliis, venit à radicibus hum...
Et patrum in natos abeunt cum semine mores.

Ce que nature nye, Rien n'y supplie.

Quod natura negat, nihil hoc suppleuerit vnquam.

On parle souuent par droicture,
Difficile est dompter nature.

Ardua natura res est, compescere vires,
Quam simul inualuit verbera nulla domant.

Vel. *Custode, & cura natura potentior omni.*

Horat. *Naturam expellas furca tamen vsque recurret.*

Item. *Quod natura dedit, tollere nemo potest.*

Necessitas, necesse.

Die noht lehret einen zu hand/
Des man sonst het kein verstand.

Quod doctus longa nequit arte docere magister.

Hoc docet exiguæ sæpe Necesse, die.

Artis, & ingenii breuis est solersq; magistra Vel.

Mortalibus necessitas.

Quand oportet s' envient en place,

Il fault que la chose se face.

Dum res quæ fieri debent moderatur Oportet,

Quam credas citius, perficietur opus.

Rerum omnium ter optimus Vel.

Oportet architectus est.

Necessite n' à Loy, ne Roy.

Et legum, & Regum temnit decreta, Necesse.

Nequam.

Das wird erfahren offt vnd dück/

Je arger schalck/ie besser glück.

Quo nequior [illegible] peior, tanto sors est sibi maior. Rhyth.

Dicitur & verum est, quod homo nequissimus Vel.

vltro

Optima fortunæ munera consequitur.

Quo quis nequior est, hoc fortunatior idem:

Nam fouet ignauos sors inimica bonis. Vel.

Eines bösen buben allein/

Muß offt engelten ein gantze gemein.

Sæpe m[illegible] vnius [illegible] luit omnis.

Πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς

ἐπαυρεῖ.

Les coquins cerchent le coins.

N. quærit A. Vulgo.

Occultane quam latitant in se [illegible] libenter. Vel.

Frequenter hæret omnium Vel.

In

In angulo nequissimus.

Ipse loco nequam gaudet resi[illegible]ere laterti

Vel. Das muß ein rechter ertz Schalck sein/
Der ein andern schalck kan kennen fein

Rhyth. *Nequior est nequam qui sit dignoscere ne-*
quam.

Vel. *Nequaquam stolidi res est dignoscere nequam*

Vel. *Qui cito dignoscit nequam nequissimus ide[m]*

Nobilitas.

Ein dapfferen ehrlichem Edelman/
Stehet ein schoner langer leib wolan.

Rhyth. *Est procerum vere procerum corpus habere.*

Vel. *Maxima nobilitas magno vult corpore clau[di]*
Quandoquidem magnos maxima quæq[ue]
decent.

Vel. *Heroas magnos decorant magna omnia, ma-*
gnum
Corpus erit, pietas maxima, magna [illegible]

Wer Edel thaten thut/
Der ist ein edel blut.

Rhyth. *Nobilitas morum plus ornat quam gene-*
rum.

Vel. *Maxima nobilitas pulcris virtutibus orta [est,]*
Externisq; parum nititur illa bonis:

Vel. *Non imitans cupide clarorum facta paren-*
tum,
Immerito titulum nobilitatis habet.

Das heist recht Edelich gelebt/
Wo man nach ehr vnd tugend strebt.

Artibus ingenium, mentem virtute colenti,

De

Debetur veræ nobilitatis honos.

Nobilis, & celebri vita hæc dignissima laude est, Vel.

Virtutum semper quæ studiosa manet.

Nobiliter viuens, & agens, hac nobilis est gens. Rhyth.

Vier dingen seindt der man gemeinlich/
Ohn massen vberhebet sich/
Influß deß reichtumb/ Adel groß/
Viel kunst/ vnd schonheit vbermaß.

Quatuor hæc animos fastu mortalibus implent,

Nobilitas generis, magnus aceruus opum:

Denique multarum perfecta scientia rerum,

Formaq; quæ grato membra colore notet.

Da Adam grube/ vnd Eua span/
Wer war da der Edelman?

Quand Adam labouroit, & Eue filoit,
Dites ou noble homme estoit?

Dum fodiebat Adam, filum ducebat & Eua,

Ecquis mortales nobilis inter erat?

Si pater est Adam, cunctorum mater & Eua, Anonymi.

Cur non sunt homines nobilitate pares?

Non pater, & mater dant nobilitatis honorem,

Moribus & vita nobilitatur homo.

Adel/ Tugend/ vnd Kunst/
Haben ohn geld kein gunst.

Ars, genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est.

Edell geboren ein schlechtes ist/

Tugendt Adelt/zu aller frist.

Auson. *Pulchrius multo parari, quam creari nobilem.*

Gentilesse vraye n' est autre chose,

Fors le vaisseau ou vertu se repose.

Nobilitas nihil est nisi vas probitatis auitæ,

In quo virtutum delitet omne genus.

Ouid. *Non homines census, nec clarum nomen a-*
rum,

Sed probitas magnos, ingeniumq; facit.

Celuy noble ne se doibt nommer,

Qui à vertus ne se veult conformer.

Nobilitas vera est mentem quæ meritis [illegible]
nat.

Vel. *Vendicat immerito sibi nobilitatis honorem,*

Virtutis nullo quisquis amore flagrat.

Claud. *Virtute decet non sanguine niti.*

Paure gentilhomme & prebstre riche,

C' est vn grand mal ou il s' affiche.

Nobilis absque bonis, mala res, diuesque sa-
dos.

En grand estat ne gist pas toute gloire,

Mais en vertu dont est tousiours memoire.

Non status eximius decus in se continet [illegible]

Virtus ipsa beat, solaq; perpetua est.

Nulle noblesse, de pareille,

Nobile nulli hominum largitur inertia [illegible]

Krieg vnd wissenschafft/

Machen adel vnd namhafft.

Nobilitant Ars, Mars, multumq; [illegible]
men.

Arma, libriq; queunt dare nobilitatis [illegible]

Nomen seu titulus.

Daran merck wem sein Kindt lieb sey/
Dem gibt er namen mancherley
Saepe datur nato varium nomen bene grato. Rhyth.
Imponit quicunque suis cognomina natis. Vel.
Plurima, dilectos hos docet esse sibi.
Nomen habet varium matri carissimus infans. Vel.

Novitas, noua.

Dieweil das Schilt new ist/ so hangt man es an die wandt/
Wann es aber alt wird so stost man es vnder die banck
Dum clypeus nouus est, primis conclauibus haeret,
Post scamnum iacet, vt desiit esse nouus.
Parma recens domibus caussa penditur honoris, Vel.
Post scamnum iacitur mox vbi facta vetus.
La charrue de ieunes veaulx,
La chasse de ieunes cheuaulx,
Gouuernement de iouuenceaulx,
Et le ieune faulcon volee,
Ne feront point bonne iournee.
Currus cui vituli iuncti, indomitique iuuenci,
Venatus teneris perficiendus equis:
Aetatis regimen primae iuuenisque volatus
Falconis, prosunt vtilitate nihil. Huic
Pernicies gladius, pestisque ruina, flagellum, affine &
Subiectisque sibi, mundi patriae, populique,

tetrastichon. *Iunior effrenis, varius, diuisa, gubernans:*
Princeps, plebs, clerus, nobilitas, mulier.

Qui voudra sçauoir des nouuelles,
Four, moulin, barbiers sont les belles.
Pistorum subeas rerum studiose nouarum
Tonsorumque domos, visse subinde mola.

De ieune logicien, argument cornu,
De ieune medecin, cemitiere bossu,
De ieune aduocat, heritage perdu,
De ieune procureur, proces mal entendu,
De ieune conseiller, iugement morfondu,
De ieune marie, mesnage malotru,
De ieune riche, le bien tost despendu.
Disserit indocte nouus, incipiensq; Logista,
Experiens medicus replet polyandria ciuis,
Pernicies hæredis erit Iurista nouellus,
Caussidicusq; nouus causas proponit inepte,
Consulis atque noui crebro sententia friget,
Seq; domumq; nouus curat non rite maritus,
Et diues primis sua sæpe profundit in annis.

Mainte chose desplait nouuelle,
Qui par accoustumance est belle.
Non raro primo res fastiditur in vsu,
Postea quæ cunctis inueterata placet.

De noueau, Tout est beau.
Omnis principio res noua grata suo.

Nuntius.

Hute dich nicht wolles sein ein Bott/
Ein böser mer/vnd missethat/
Auch beger nicht zuhan/

Die

Der nahm eines Meisters der nit kan.

Festinus nimium caue nuntius esse sinistra:
Ingrataque rei, grata repente refer:
Et sine re titulum nunquam sectare Magistri:
Sedulus in studiis esto, magister eris.

Nuces.

Wer des kerns der Nuß wil geniessen/
Der muß die schalen zu brechen nicht verdriessen.

Frange nucis tegmen, si cupis esse nucem. *Ryhth.*
Qui vult esse nucem, testas confringat oportet *Vel.*
Illius ante, nucis quam nucleum esse queat.
Vt nucleo vescare, prius disrumpe putamen *Vel.*
Exterius, post hac quod latet intus, ede.

Obiurgatio.

Du solst nit straffen einen sehr/
Der grösser ist dan du vnd mehr/
Von dem so er will/
Dir widderfahren kan schaden vill.

Quemnam castiges etiam atque etiam aspice verbis;
Crebro maiorem corripuisse nocet:
Huic etenim si quid dicas audit e molestum,
Lædendi quæret protinus ille vicem.

Obliuio.

So ich auß den Augen komme dir/
Bald wirdts du nit mehr wissen von mir.

Qui procul ex oculis, procul est à lumine cordis. *Rhyth.*
Me simul atq; tuis oculis subduxero totum, *Vel.*

Totus & ipse tuo pectore pulsus ero.

Vel. *Qui procul aspectus, procul est & corde remo-tus:*

Namque videre rei commeminisse facit.

Vel. *Quantum oculis, animo tam procul ibit amor.*

Hastu iemandt lieb vnd dienst gethon/
So rhůms dich nit/vergiß es schon.

Auson. *Si bene quid facias non meminisse decet.*

Muret. *Acceptum officium memora, atque extolle, si abs te,*

Collatum extenua, & potius sine praeiudicio ter.

Obsequium.

Deines dienst biß iederman bereit/
Du findest einen der dir danckweit

Obsequium praestare tuum sis cuiq; paratus,

Inuenies grates qui ferat inde tibi.

Occasio.

Kompt dir ein glück/nimb es an/
Jetz ist da/bald ist dar van.

Rhyth. *Fronte capillata post est occasio calua.*

Vel. *Si datur optatas tibi res occasio habendi,*

Sumere ne dubites non manet illa diu.

Vel. *Commoda felici quoties occasio forte*

Offertur, subito prende, repente fugit.

Qui ne prend le bien quand il peut,
Il ne l'a pas quand il le veut.

Accipe quam primum breuis est occasio lucri.

Qui quod habere potest apte caperet...

Vel. *Tempore, nil unquam quando erit vsu habit.*

Qua-

Quando volunt, nequeunt, qui tempora con- Rhythm.
grua perdunt.

Ne laisse onc en l'occasion,
De cela, qui t'est propre & bon.

Quam primum rapiēda tibi est occasio prima, Cato.
Ne rursum quaeras quae iam neglexeris olim.
Prospera sors v. lucri praeripienda manu.

Oculi.

Wein/Badt/Wind/Vnkeuschheit/pfeffer/
Lauch/
Knoblauch/Zwibeln/weynen/vñ Rauch/
Senff/Linsen/Boñen/Soñ/Fewr/erbt/
Haben vielen ihr Augen verderbt/
Verletzung/staub/vnd scharpffe speiß/
Zu vil wachen hat auch die weiß.

Balnea liber, amor fumus, lens, alia, ventus,
Cepe Sinapi piper flere, videre diu,
Verbera, sol, ignis, nox peruigil, esca remor-
dens,
Pisa, faba, puluis sunt mala luminibus.

Wer nur ein Aug hat/
Verwahr das für allen schadt.

Vnoculo magna est caro de lumine cura. Æni-
Non habeo, nec habere velim, quod si tamen gma-
adsit, πηρῶς.
Non caream, Crœsi si mihi dentur opes.

Ein schel/vnd vnartig gesicht/
Laß in deine geselschafft nicht.

Si quaeras socium nunquam iungas tibi lu- Rhyth.
scum,

Raro namq; idem seruat in ore fidem,

Martial. *Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læsus,*

Rem magnam præstas Zoile si bonus es.

Vel. *Ne capiare dolo Coclitum de stirpe sodales*

Effuge, inest illis subdola quippe fides.

Odium & maleuolentia.

Il n' est pas sire en son pais,
Qui de ses subiects est hais.

Rex sibi subiectũ quicunque exosus ad vnum est,

Immerito regis nomen habere volet.

Bien doubteest le pauure clame,
Qui n' a denier, & n' est ayme.

Hunc, si quemquam hominum rerum sors indigna versat,

Nil cui restat opum, nil & amicitiæ.

Heimlich haß/eygen nutz/iunger raht/
Verderbet manches Land vnd Statt.

Hæc tria, tectum odiũ, iuuenum consulta, suiq;

Vtilitas, vrbes, regna, domosq; ruunt.

Vel. *Consilium iuuenile, latens in pectore liuor,*

Commodum item proprium perdunt cum ciuibus vrbes.

Offensæ.

Gard toy bien de Dieu offendre,
Car compte te fault à luy rendre.

Offendisse caue dictis factisve Tonantem,

Nam

Nam ratio coram hoc est peragenda tibi.

Offendre Dieu & son prochain,
C'est ouurage trop inhumain.

Atq; Deum, atq; homines si quis temerarius audet
Lædere, hic humano cessit ab ingenio.

Officium.

Kein ämptlein ist so klein auff erdt/
Spricht man/es ist doch henckes wehrt.

Quodlibet officium lucri pinguedine crassum. Rhyth.

Officium quodcunq; sua sibi fraude meretur, Vel.
Præmia furtiuis rure parata viris.

Tristia quod meritum non sit suspendia, nullum Vel.
In terris munus iam superesse ferunt.

On donne les offices, & promotion,
Et non prudence, ny discretion.

Non prudentia, at officium, & promotio dantur.

Onus.

Ein geringe bürde wird zu letzt auch schwer/
So man sie lang muß tragen sehr.

Et leue, si longo portetur tempore, pondus,
Lassat portantis pondere terga suo.

C'est grand peine d'estre vieux,
Mais il ne l'est pas, qui veut.

Est graue semper onus cunctis miseranda senectus.
Quã non quisquis auet, semper habere potest.

Vel. *Quando leuis longe portatur tramite rerum*
Sarcina fit tandem maxime & illa grauis.

Optio, optare.

Dem gnug wiederfert/
Der spart billig seine gebert.

Horat. *Quod satis est cui contingit nil amplius optet.*
Fol est tenu par tout l'empire,
Qui laisse chois, & prend le pire.
Optima ni capias tibi dum datur optio, quauis
Regna per imperij stultus habendus eris.

Os.

En bouche serree, la mouche n'a entree.
Os hominis clausum ne musca subiuerit vlla.
Vel. *Ore lupus clauso pecudem non deuorat vnquam.*
Was man spart vor den mundt/
Das frißt Katz oder Hundt.
Ori subtractum feli fit praeda, caninae.
Vel. *Est canis, aut felis quidquid subducitur ori.*
Rhyth. *Quo non os tuum alis, saepe fit esca malis.*

Oscula.

Baisers sont les commencemens,
De plus secrets attouchemens.
Oscula dant tactus, tactus noua praelia monstrant.
Vel. *Basia femineis lasciuus illita labris,*
Secretas faciunt saepe patere vias.
Pour l'amour du bon cheualier,
Baise la dame l'escuyer.
Rhyth. *Basiat armigerum femina propter herum.*

Oscula

[illegible] pueri dant eius amici Item.

[illegible] equitis quæ fernet amore Vel.

C[illegible] primum, quo potiatur hero.

Otium.

Arbeit gern vnd sey nit faul:

Kein gebratten Taub fleucht dir ins maul

Nulli per ventos assa columba venit. Vulgo.

Otia non doctos reddunt, somnusve, nec vnquam, Vel.

Vllius in buccam cocta columba volat.

Otia fac vites studijs addictus honestis, Vel.

Si bene vis vitæ consuluisse tuæ

Wer dem müssiggang ist ergeben/

Kan nit wol ohn laster leben.

Müssiggang ist der tugendt vntergang Vel.

Müssiggang hat einen bösen nachklanck. Vel.

Vt mala dimittas aliquid fac, otia vites. Rhyth.

Otia dant vitia Vel.

Otia quisquis amat male vel meditatur, agitve, Vel.

Hæc præbent vitijs, dæmonibusq; locum.

Otia materiam vitijs, causasq́ ministrant, Vel.

Et multis grandi sæpe fuere malo:

Intendas igitur studijs sanctoq́; labori,

Inueniatq; caue pectus inane Sathan.

Eneruare solent securas otia mentes. Vel.

Otia damnantur quæ nulla negotia tractant. Vel.

Otia si toll[illegible] periere Cupidinis arcus, Ouid.

Co[illegible]temptæ[illegible] [illegible] & sine luce faces.

B[illegible]sser ist mü[illegible] gehen [illegible]

Dan

Dan thun das nit mit ehren kan bestehen.
Si nihil est quod agas recte, requiescito, nam hoc
Præstat, quam facias quod nocuisse potest.

Pactum, & pax.

O friedt wie bistu so ein edler Schatz
Und hast bey den leuthen so wenig platz.
Candida pax quoduis superat cimelion orc.
Vixq; potest homines inter habere locum.
Vel. *Pax ablata diu gemmas quæ vincis & aurum*
Huc ades & toto mitis in orbe mane.
Vertrage brechen alle streit/
Zum frieden sol man sein bereit.
Rhyth. *Præcedens pactum, bellandi disiicit actum.*
Vel. *Vnanimis liti imponit conuentia finem*
Vel. *Fœdere iam facto nacta est contentio finem,*
Pax hominem, pecudes bella cruenta ...
Vel. *Confirmata semel communi fœdera mente*
Præpediunt vltra litibus esse locum.
Mieulx vault chardons auec amour,
Que grasses poulles auec dolour.
Vilia pax & amor faciunt alimenta fr...ter.
Grata magis lautis, lis vbi iuncta, cib...
Nota. *Si dat olascula, Mensa minuscula, Pac...ta;*
Ne pete grandia, Lautaque prandia, Lite ... pleta.

Pœnitentia.

W

Wer hat doch einen gesehen/
So nie gefallen/auffstehen

Qui nunquam cecidit quis talem surgere vidit? **Rhyth.**

Hos quisnam vidit sese releuare vel unquam, **Vel.**
Casibus haud ullis qui cecidere prius?

Ecquid opus surgat qui nunquam labitur? & **Vel.**
cur
Qui nil deliquit pœnituisse velit?

Nul ne doibt se repentir de bien faire.
Quelque chose qui luy vienne au contraire.

Non decet, hoc quacunque fiet ratione perractum
A sese, quemquam pœnituisse boni.

Auiour d' hui l' on plainct le vieil temps,
Sans amander gueres son sens.

Mores, & vitam veterum laudamus, at illos
Moribus, & vita iuuat haud sectarier unquam.

Pour grande penitence faire,
On a de paradis la gloire.

Ipsa perennis huic continget gloria vitæ,
Quem vere sceleris pœnitet ante sui.

Iay hardiment tout l' oeuure à ta plaisance.
Qui n' est suiuy de repentance.

Sedulus usque caue quidquam committere, cuius
Postea te sero pœnituisse queat.

Panis.

Dein Brod sey weder warm / noch alt/

Gesaurt/vnd leicht/nicht ohne salt.

Non vetus, aut calidus praestet tibi prandia panis,
Sit fermentatus, sit pariterq; leuis.

Sit leuis, atq; recens panis, calor omnis ab…
Vel. *Sit cum fermento portio iuncta salis.*

Le pain dur, & sec,
Faict deuenir muet.

Praecludit fauces durus, siccusq; comestus
Panis, & obscuros format in ore sonos.

Parentes.

Wer seine Eltern ehrt/
Dem ein langes leben widerfehrt.

Nestoreis annosi viuet feliciter annos,
Auctores vitae qui reuerenter amat.

Vel. *Non magis exornat prolem res ulla, parentes*
Atque suos, si quis debet honore, colat:
Haec dilecta suis erit, & dilecta Tonanti,
Et viuet fato prosperiore diu.

Ὅστις δὲ τοὺς τεκόντας ἐν βίῳ σέβει
Euripe- Ὅδ᾽ ἐστὶ καὶ ζῶν, καὶ θανὼν θεοῖς φίλος.
tes. *Colit parentes quisquis in vita suos,*
Hic charus est Diis viuus atque mortuus.

Ein Vatter kan eh zehen kinder ernehren
Dann zehen kinder einen Vatter von an… wehren.

Alter alit melius proles bis quinque paternum [illegible]
[illegible]

Wer seiner Elter raht nit will than/

Der

Der muß zu letzt mit dem Hencker gan.

Audit carnificem, nolens audire parentem, Rhyth.

Audiet hic vitricum, patrem qui spernit amicum. Item.

Pusio qui renuit monitis parere parentum, Vel.

Carnifici præbet membra liganda senex.

Ne plus, ne moins qu' a tes parens feras,

Semblablement de tes enfans auras.

Qui cupis esse senex, caros venerare parentes, Verin.

Quæ patri facies, filius illa tibi.

Letraittement faict à parens,

De tes enfans semblable attens.

Quæ facies [illegible] parentibus ante,

Postmodo [illegible] filius illa tibi.

[illegible] parcus.

Ein karger [illegible] vil arbeyt/

Baldt vil reichthumb zusamen gelegt/

Wer aber nichts gewint / vil verthut/

Der kompt auch bald vmb grosses gut.

Parco [illegible] labor assiduus, designat habere, Leoni.

Larga manu [illegible] labor insolitus, desistit habere vers.

Ingentes modico parcus componit aceruos Vel.

Tempore, continui mole laboris, opum:

Prodigus, quisquis consumit multa, lucratur

Pauca, [illegible], breui decoquit hoc quod habet.

Hab vnd behalt was dir ist beschert/

So wirstu billich als weiß verehrt

Si serues quod habes, commendant te sapientes. Rhyth.

Legitima quocunque semel ratione potitus, Vel.

Hoc

Hoc tibi, si sophos es, ne patiare rapi.

Vel. Iure bono semel esse tuum quod ceperit, illud
Fac tibi conserues quam potes ipse diu.

Ein karge fraw man daran kent/
Was sie offt zu den kästen rent.

Rhyth Sæpe solent dominæ cistis accedere parcæ.

Vel. Femina quæ parce sumptus impendit, eandem
Plura ferens crebro cogitur ire viam.

Paruum, & modicum, pauca, pauci.

Das Fercklein offt entgelden muß/
So die Saw verdient ein buß.

Rhyth. Quod sus peccauit succula sæpe luit.

Vel. Ipse nefrens plerumque suo dependere tergo
Cogitur, ante alia quod meruere sues.

Vel. Cæditur ille verù nulla ob delicta frementi,
Qui nunquam primis attigit assa labris.

Ist nit vil/so ists doch ichts/
Behut Gott fur gar nichts.

Rhyth. Plus valet il quam nil, sit procul ergo nil.

Vel. Iugitur à nihilo me summe tuere Monarcha
Exiguum præstat quam retinere nihil.

Vel. Si non multa, Deus, certe largire pusillum,
Quandoquidem miserum prorsus inane nihil.

Offt fahet man Fisch/groß vnd klein/
In einem geringen Wasserlein.

Quo minime credis gurgite, piscis erit.

Ingentes paruis coniunctis piscibus vna,
Sæpe etiam nobis paruula nutrit aqua.

Et paruo magnos capies in flumine pisces, Vel.
Cetis sed magno maior inesse solet.

Wo sich der Zaun am nidrigsten zeigt/
Gern man da selbst hin vbersteigt

Sepes calcatur, qua pronior esse putatur. Rhyth.

Seps qua parte sui leuius consurgit in altum, Vel.
Hac præbere aliis cogitur illa viam.

Sæpe viatorum plantis ibi septa videntur Vel.
Calcari, qua sunt parte leuata minus.

Paix & peu, Est don de Dieu.

Dona Dei, medicum conditum munere pacis.

Mieulx vault auoir peu, & viure en ioye,
Que viure en dueil, & auoir grand mõnoye.

Pauca tenere, dies læte traducere præstat,
Quam gemitu assiduo, multaq; habere, premi.

Das kleine laß vnueracht/
Die kleine leuth offt haben grosse macht.

Corporis exigui vires contemnere noli.

Ingenio pollet, cui vim natura negauit Cato.

Paruula ne tennas, paruis nam gratia iuncta est, Ex Græco:
Filius est Veneris corpore paruus, Amor.

Ein ieder nach seinem vermögen/
Sals lügen

Grandia conentur grandes, & paruus obibit
Parua, decet vires noscere quemq; suas.

Goutte à goutte, La mer s' esgoutte.

Omnis guttatim tollitur vnda maris.

Patientia, pati,

Die

Die straff die du hast verschuld/
Solstu auffnehmen mit gedult.

Rhyth. *Quam pateris digne, pœnam patiare benigne.*
Vel. *Quod pateris merito patienter ferre memento.*
Vel. *Inuicto meritam mentis ferrobore pœnam,*
Non merita est solum pœna dolenda tibi.
Vel. *Pœnam, qua dignus, vita ob delicta peracta,*
Strenuus hanc animo perpetiare bono.
Ouid. *Leuiter ex merito quidquid patiare ferendum est,*
Quæ venit indigne pœna dolenda venit.

Hat dir Gott geben kleines gut/
Nicht drumb betrübe deinen muth

Rhyth. *Pauperior census non sit turbatio sensus.*
Vel. *Pauca licet tibi sit Rector largitus Olympi,*
Non tamen hoc ullo corda dolore quati.
Vel. *Pauper es haud animum turbet tibi cura pellex,*
Qui dedit hanc, idem multiplicare potest.

Schweig/leid/vnd vertrag/
Biß deine sach besser werden mag

Ferto, taceq; quoad melior fortuna [illegible]
Non eadem quauis permanet illa [illegible]
Vel. *Multa miser patitor, multumq; [illegible]*
Dum fortuna magis fiat amica tibi.

Wer lehrnen vnd gewinnen will/
Muß vertragen vil.

Anony. *Nobile vincendi genus est patientia, [illegible]*
Qui patitur, si vis vincere, disce [illegible]
Vel. *Multa ferat, cuicumque animus [illegible] multa,*

Cogitat & quisquis vincere, multa ferat.
Disce pati, si vis studij contingere metam, Vel.
Disce frequens si vis victor abire, pati.
Nulla valet tantum virtus, patientia quantum. Rhyth.

Was du tragen/vnd leiden solt/
Das leidt manlich/vnd mit gedult.
Facis vt lubeat, quod est necesse. Auson.
Par beau parler, & par souffrir,
Peut on à grand bien paruenir.
Blanda loqui, praedura pati largitur honores.
Celuy qui n'endure en ieunesse,
Pauure sera en sa vieillesse.
Qui nil sustinuit tenerae sub flore iuuentae,
Dum canos gestat vertice, pauper erit.
Ὀψὸν ἄριστον πόνος τῷ γήρᾳ.
Optimum obsonium labor senectuti. Vel.
Lutum ni tundatur non fit vrceus.
Il vaut trop mieux par patience,
Surmonter que par violence.
Quem superare potes nonnunquam vince ferendo, Cato.
Maxima enim semper virtus patientia habetur.
Perfer & obdura, vitae patientia prodest, Vel.
Omnibus antidotum proferet illa malis.

Patria.

Die Mauß ist gern in jrem loch/

Der

Der Haß da er zum ersten kroch.

Mus plerumq́ latet quo primum natus in an-
tro,
Et natale solum diligit ipse lepus.

Vel. *Sæpe locum lepus ipse petit quo repserat ante.*
N[illegible]sq; colit musculus ipse lares.

Ein frommer Man/
Vber all wohnen kan.

Vel. Jenseid der Bach/
Findt man auch Leuht / vnd Tag.

Quævis terra patria.

Ouid. *Omne solum nobis patria est: ut piscibus æquor*
Et volucri vacuo quidquid in orbe vacat.

Statius *Omne homini natale solum.*

Wilstu mit ehren werden bekand/
Mach dich auß deim Vatterland.

Rhyth. En son pais, Nul prophete est en pris.
Si vis laudari, si vis q; Propheta vocari,
Ex propriis oris ito, morare foris.

Vel. *Magnus qui volet esse solum natale relinquat*
Ciuibus est gratus nemo Propheta suis.
Scilicet est aliquid longinquas visere terras,
Nomen ab extremo clarius orbe venit.
Detrahit optato præsentia semper honori,
Perpetuoq́; domi nemo placere potest.

Paupertas Pauper.

Keiner wird also Arm gemacht/
Daß er nicht bald wird reich gemacht/
Wen jhm Gott gnedig wilt sein/
So fehrt sein armut bald dahin.

Nemo adeo pauper, verum tamen nullus egenus,
Qui non cito ditetur, si velit ipse Deus.
Hic etenim ditat, summis & honoribus auget,
Deprimit hic idem, pauperieque grauat.

Häuser bauwen/ vnd viel beköften von seinem gut/
Ist der weg zur armut.

Multas ædificare domos, & pascere multos,
Ipsa est ad summam semita pauperiem.

Σώματα πολλὰ τρέφειν καὶ δώματα πολλ᾽ ἀνεγείρειν:
Ἀτραπὸς εἰς πενίαν ἐστὶν ἑτοιμοτάτη.

Qui pascit multos, qui multas construit ædes,
Recta ad egestatem tendit vterq; via.

Wem Gott vil reichthumb thut bescheren/
Der brauch sie jhm zu lob vnd ehren/
Vnd den armen zu nutz vnd gut/
Dan also er fast weißlich thut

Cum tibi diuitias dederit Rex vnicus orbis,
His decet illius te celebrare decus:
Largaq; pauperibus tua sit, facilisq; iuuandis
Dextera, fortunæ pro ratione tuæ.

Gebieden der durch Gottes ehr bit/
Hastu kein gelt/ gib gute wort mit.

Nomine sub Christi promptus largire petenti,
Si nummi desunt, ne bona verba neges.
Pauperis ad vocem faciem auertisse caueto, **Vel.**
Da quod habes, præstes quod tibi cunq; licet
Dextera pauperibus tua sit propensa iuuandis, **Vel.**

Verbis, argento deficiente, iuua.

Kompt dir ein Armer vor die thür/
Gedenck Christus sey selbs dafür/
Von dem hastu dein gut vnd haab/
Dem theil auch mit ein kleine gab.

Ante fores si quando tuas consistit egenus,
Ante fores Christum reberis esse tuas.
Expertum sibi num quidquam donare pa-
tus
Sis, his de rebus quas dedit ipse tibi.

Der Arme weit darhinder staht/
Wenn er kein gelt im Seckel hat.

Rhyth. *Pauper vbique iacet dum sua bursa tacet.*
Vel. *Nullis carus eris si copia deficit æris.*
Vel. *Si tibi deficit as, miser es, propinquia nores.*
Vel. *Qui nihil æris habet, longe lateque remotus*
A nummatorum statque manere q...
Extrema resident, vel nulla sede, crumeni
Vel. *Qui vacuam nummis omnibus vsque ge...*

Si tu es au monde aussi sage que sainct...
Et si tu n'a rien, tu es repute pour vn fo...

Si sis in mundo Paulo sapientior ipso,
Et pauper fueris, semper ineptus eris.

Die zeit solt man bedencken wol/
Da der Reich wird sein traurens vol/
Vnd der Arm frölich in seinem muth/
Als Christus selbs bezeugen thut.

Illa tua, moneo, subeat meditatio menti,
Nec iam conceptam labier inde sinas:
Affore nempe diem, diti, vel iudice Christo,
Terribilem, latum pauperibusque bo...

Item

Armut mit Stoltzheit/
Ist ein spot vnd thorheit
Insigñ paupertas, cui vana superbia iuncta est,
Sæpe mouet risum, stultitiamq; notat.
Ambitiosus inops populo ridetur ab omni, Vel.
Signa stultitiæ dat manifesta suæ.
Kein Armer soll verachtet werden/
Dan Christus war auch arm auff Erden.
Cui contemptus inops, illi temnendus Iesus,
Qui fuit in terris paupere pauperior.
Habes du schon kein gutt/
Jedoch nit schäme dich deiner armut.
Paupertatis onus quamuis sit ferre molestum,
Ne tamen illius te pœnituisse velis.
Erbarm dich vber die Armen/
So will sich Gott vber dich erbarmen
Qui fauorise les pauures qui peuuent peu,
Sera fauorise de Dieu qui mout peu.
Fauoris in vita quisquis miserebitur vltro,
Is sibi propitium sentiet esse Deum.
Bona comparat præsidia misericordia. Publi.
Ob deinem Tisch gedenck der Armen/
So wirt sich Gott vber dich erbarmen
Tum bene prandetur, cum Christus adesse videtur, Rhyth.
Si des ipse dabit, si non des ipse negabit.
Quando cibos sumes inopis meditabere sortem, Vel.
Si vis vt Christus sit memor ipse tui.
Wer spricht het ich/
Der ist arm gewißlich
Insignis es, verbo quoties vteris, Haberem.

Qui au pauure ne faict confort,
Asses est cause de sa mort.
Esuriem qui quando potest non pascit ege
Illius interitus causa, putandus erit.
Qui donne aux pauures en charite,
Iamais n'aura necessite.
Si des dona libens, inopum sucensus amori,
Nunquam pauperies ulla timenda tibi.
Mieux vaut vn pauure vertueux,
Qu'vng riche qui est vicieux.
Diuitibus prauis ille anteferendus egenus,
Rimatur vitæ qui melioris iter.
Raison par poures alleguee,
N'est gueres souuent escoutee.
Pauperis interdum melior sententia dictis
Spernitur, & quasi non dicta sit illa, teni
Dum diues loquitur, verbum Salomonis ha-
Rhyth. *betur:*
Cum pauper loquitur, tunc barbarus esse vi-
detur.

Peccatum, peccata.

Kein Mensch ohn Sünd ist geborn/
Allein Christ Gottes Sohn ausserkorn
Sola Dei soboles Christus fuit orbus ab omni
Peccato, huius erat nullus in ore dolus.
Vel. *Ecquis amabo potest, sceleris quis me ar-*
vnquam,
Dicere? præterquam Christus imma...
Rauben/Stelen/Mörden/ und Liegen/
Mit gewalt vnd list die leuth betriegen/

Iſt ietzund worden nur ein ſpill/
Bey allen ſtenden, gar zu viel.

Præda, furta, neces, fraudes, mendacia, luſu
Nunc omnes fiunt inter vbiq; status:
Impius, his ſeſe oblectat cum ciue, Sacerdos,
Ruſticus, & magni nobilitate viri.

Cauſidicis, erebo, fiſco, fas viuere rapto: **Rhyth.**
Militibus, medico, tortori, occidere ludo:
Mentiri Aſtrologis, pictoribus, atq; poetis.

Wer ſich gern wenden wolt von ſünden/
Der ſoll allezeit woll ergründen/
Sein anfang/mittel/vnd das endt/
Vnd Gott bitten das er gnade ſendt.

Seria quo citius vitam correctio formet,
Cum primis memorem te decet eſſe trium:
Principij, medij, finis quo natus in orbem es,
Hinc feret ipſe Deus rite rogatus opem.

Corrige præteritum, præſens rege, cerne futurum. Rhyth.

Le bon craind de peccher pour l' amour de vertu:
Le meſchant d' offencer, de peur d' eſtre battu.

Oderunt peccare boni, virtutis amore:
Oderunt peccare mali, formidine pœnæ.

Pecheur, à touſiours peur.

Nemo metu male factorum ſecurus ab omni eſt.

Wo man hin ſicht in allen ſtenden/
Gehets vnrecht zu an allen enden.

Seditione, dolis, ſcelere, atq; libidine, & ira, **Horat.**

Iliacos intra muros peccatur & extra.

De telle peine est le pecheur puny,
Qui en son viuant met Dieu en oubly,
Quand il meurt ne luy souuient de luy.

Plectitur hac pœna viuens oblitus Olympi
Vt fiat moriens immemor ipse sui.

Qui peche apres remission,
Merite double punition.

Si pecces simulatá; remissio facta vicissim,
Dignus supplicium qui patiare duplex.

Pecheur, à tousiours peur.

Crimina quisquis agit, tremebundo pectore viuit.

Tours perpetrans, & consentans aux peches
Aussi les conseillans s'y en sont entaches.

Rhyth. *Cum quis delinquit, ceu Paulus Apostolus inquit,*
Qui consentit ei fit reus ipse rei.

Vel. *Qui male consulit, & male qui consentit agit*
Æque dicuntur criminis esse rei.

Ein vnwissende Sündt ist nicht/
So böß/als die mit wissen geschicht

Dignior est venia erroris qui nescius errat.
Quam si quis facinus turpe scienter agit.

Vel. *Criminis ignari peccata minora scientis.*

Wer sich berumbt seiner bösen sachen/
Der thut aus einer Sünd zwo machen

Res mala peccatum, duplo iactantia malum
Efficit hoc, potius pœnituisse decet.

Rhyth. *Dupliciter peccat qui se de crimine iactat.*

Pecunia.

Gestolen/vnd fromb gelt
Gleich gilt durch alle welt
Non cedit pretio furtiua pecunia iusta.
Pie quis ousieurs le plus souuent,
En ma bourse ie n' ay point d' argent.
Quid mihi cum pera ? cum nulla moneta supersit
Quæ genus, & formam Regina pecunia donat,
In loculis nunquam vult habitare meis.
Quand argent faut, tout faut.
Visne habere nihil cuicunque pecunia desit.
Deficiente pecu, deficit omne, nia. *Vulgo.*
Celuy qui prend la vieille femme,
Aime l' argent plus que la dame.
Quisquis anum ducit nummos quæsisse putandus.
Qui capit uxorem consumptis viribus ægram,
Non hic anum tantum quam bona captat anus.

Geldt/Regiert die welt.
Amour fait mour, argent fait tout.
Temporibus his pecunia
Mundi gubernat omnia.
Præstat amor mira, at regina pecunia cuncta. Vel.

Periculum.

Il n' est danger que de vilain,
N' orgueil que de pauures enrichis,
Ne plus seur chemin que le plain.
Ne secours que de vrais amys.

Paupere nil magis elatum dum factus opim
Contemtiq; viri maxima damna creant.
Nec mage tuta via est, quam quæ perplana-
netur,
Suppetias certas certus amicus habet.

Perpetuum nihil.

Was man im leben hat bekommen/
Wirt mit dem leben hingenomen/
Dan niemand kan Gut vnd Gelt/
Mit sich tragen auß dieser Welt.

Quicquid opum mundus largitur, id omne re-
poscit
Cum vita, virtus sola perennis erit.

Vel. *Quæ res perpetua est? Virtus: quæ disperit? au-*
rum,
Quare illi studeas, hoc fuge, namq; perit

Wol thun bestehet/
Sunst alles vergehet.

Tout se passe fors que bien faict.

Ou. Bien faict n' est iamais perdu.

Omnia prætereunt præter bona facta piorum.

Marti. *Extra fortunam est quidquid donatur egenis:*
Quas dederis solas semper habebis opes.

All ding nach sein anfang sich richt.
Auß nicht entstanden wirdt wider nicht

Cuncta creata suos primos replicantur ad or-
tus:
Efficiturq; nihil quod fuit ante nihil.

Petitio, petita, vota.

Si souhaits estoyent vrais,
Pastoureaux seroient Roys.

Si quaecunque placent cunctis ad vota venirent,
Pastores gererent regia sceptra manu.

Pasques sont loing temps desirees,
Et elles sont en vn iour passees.

Pascha quod vt veniat iuuenesque, senesq; frequenter
Exoptant, vno desinit esse die.

Man thut so lang von einem ding sagen/
Biß es sich letzlich thut zu tragen.

Expectata diu pueris, senibusq; celebris
Paschatis illa dies, tandem aliquando venit.

Ante rei toties vulgo meminisse solemus, **Vel.**
Postea praesentem quo videamus eam.

Wer vnuerschambt etwas bitten thut/
Dem ists abzuschlagen gut.

Plura petens merito priuatur iure petitis.

A bon demandeur, bon refuseur.

Poscenti multum reddatur blanda repulsa.

Pietas.

Wer Gott dient/mit Gott der regiert/
Volkommenlich alles gut im zeirt

Inseruire Deo simul est regnare, bonisq;
Omnigenis laeta conditione frui.

Regnat non seruit famulus Rectoris Olympi: **Vel.**
Hunc penes est virtus, perpetuumq; decus.

Kirchen/vnd Priester solstu ehren/

Ir lob nach deinem vermögen mehren.

Templa, sacerdotes merito venereris honori
Accedat per te maius vtrinq; decus

Vel. *Fac venerere pius templum, templiq; ministros,*
His decet vt cumules quod meruere decus

Ob jemandt sitzet oder stat/
In einem Chor/ so ist mein rath/
Das er lese/ bette oder sing/
Oder mag sich hin auß gering

Adderet in primis simul ac sacra templa subisti,
(Ni formet mores concio sacra tuos)
Vt contenta legas sacris oracula libris,
Vel celebres precibus, carminibusve Deum.

Ehr allzeit dz Bildt Christi deines Herren/
Wan du dar fur thust hin keren/
Doch solst das Bildt nicht betten an/
Sonder den es zeigt an.

Facet. *Effigiem Christi dum transis semper honora,*
Non tamen effigiem sed quem designat in ...

Ex synodo Tridentina, *Hoc Deus est, quod imago docet, sed non Deus ipsa,*
Hanc videas, sed mente colas quem cernis in ipsa.

Vel. *Quo tibi cumq; loco Christi cernetur imago*
Quem signat tacita mente precare Deum.

Deuant toute œuure, en toute place, & lieu
Donne louange, & gloire à vn seul Dieu.

Sæpe Dei fac mente memor benefacta reuolues
Sæpe Deo grates, quo decet ore, feras.

Piscis.

Groß/vnd weiche Fisch nit veracht/
Bey harten/vnd kleinen der Schlemer lacht.

Si pisces molles sunt magno corpore viles, Rhyth.
Si pisces duri, parui sunt plus valituri.
Pisciculis duris, magnis prӕmollibus vsq; Vel.
Gaudet inexhaustӕ dedita turba gulӕ.
Piscibus exiguis prӕduro tergore, magnis Vel.
Corpore mollicalo non maius esus inest.

De tous poissons fors que la tanche,
Prenez le dos, laissez la panse.

Dorsum non ventrem piscis, nisi Tinca sit, auffer. Nota quid in piscib. lautissimum.
Fluminei Salmonis erit lautissima longe
Pars circa pinnas, quam bene coctus habet.
Delicias alias habet inter Carpio, linguam.
Inq; eius fertur dulcius esse iecur.
Vesicam in Sapa commendat Apitius ipse,
Dulciaq; in Mullo prӕcipit ora magis.
Retrigradi curua Cancri sed vescere cauda,
Sic audi quondam constituere viri.

A pres poisson, Laict est poison.

Post pisces homini lac fit quodcunq; venenum.

Il n'est pesche, Qu'en eau trouble.

Est facilis captu, turbatis piscis in vndis.
Vtile turbata pisces piscarier vnda. Vel.

Placere.

Grande est l'eloquence qui aggree, & plaict,
A qui oyt à regret.

Nullius suit, est, vel erit facundia tanta,

Quam satis inuito posse placere putem.

Pluuia.

En yuer par tout pleut,
En este la ou Dieu veur.
Dum libet hiberno descendit ab æthere nimbus,
Aestiuo, solum dum volet ipse Deus.
Wan der regen hat ein endt/
Als dann kompt schon wetter behendt.
Apres la pluye vient le beau temps,
Iucundum sequitur pluuias & nubila tempus.
Ou dieu veur, Il pleut.
Largitur pluuias, vbi vult, diuina potestas.
Quand Dieu veut, Il pleut.
Quando Deo placuit desuper vnda cadit.
Soleil de haute leuee,
N'est pas de longue duree.
Mane nimis sol quando suum caput exserit illud
Territus imbrifera nube subinde tegit.

Poesis, Poeta.

Ein Poet macht beim guten Wein/
Gude wol lauffende verslein
Rhyth. *Qui bona vina bibunt vates, bona carmina scribunt.*
Ex Græco: *Præbet equum docto vinum, gratoq; Poetæ,*
Frigebit carmen mox vbi potat aquam.
Vel. *Munera post Bacchi multis moderatius hausta,*
Liberior solito versus ab ore fluit.

Bacchus

Bacchus lætitiæ, verſus præſtantis & auctor. *Vel.*
Num unquam egregium parturit ipſa Thetis
Fœcundi calices quem non fecere diſertum? *Horat.*
Fluit [illegible] ſermo. *Mant.*
Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις.
Aquam bibens, probum & utile paries nihil.
Nulla placere diu, neque viuere carmina poſ- *Horat.*
ſunt,
Quæ ſcribuntur aquæ potoribus
Ennius ipſe pater nunquam niſi potus ad ar- *Item.*
ma
Proſiliit dicenda.

Pœna.

Wan Gottes ſtraff iſt vor der handt/
Wird dem menſchen benommen ſein ver-
ſtandt
Cum numinis ſubuertere ira aliquem parat,
Primum omnium aufert ſanitatem men-
tium,
Prauaſque pro rectis creat ſententias:
Is re ſua male facta poſſit noſcere.
Bleibt gleich ein Laſter lang verborgen/
Die ſtraff kombt doch wol heut oder mor-
gen.
Stat ſcelus occultum, ſed non remanebit inul- *Rhyth.*
tum,
Vltio iuſta Dei digna rependit ei.
Etſi delituit non paruo tempore crimen, *Vel.*
Attamen huic tandem pœna luenda ſua eſt

Vel. *Crimina nulla queunt tantum occularier unquam,*
Quin his pœna suo sit subeunda die.

Mancher bindet selbst ein ruth/
Die seinem ars bald schaden thut

Rhyth. *Sæpe suum proprium fecit puer ipse flagellum.*

Vel. *Sæpe suis manibus virgam puer ipse parauit,*
Postea quæ natibus sit toleranda suis.

Vel. *Demulcenda flagris aliis quæ fecerat ante*
Dat sua non raro posterior a puer.

Es thut wehe nicht haben miß than/
Vnd der Straffe nicht mögen entgan.

Ouid. *Quæ venit indignè pœna, dolenda venit.*

Ruth macht kinder gutt/

Vel. **Liebe ruth/thetstu ich thet nimmer gutt.**

Vel. **Danck hab die ruth/**
Sey macht böse kinder gutt.

La verge, & le baston,
Font amander le mauuais garzon.

Rhyth. *Ne castigetur petulans mox clunis habetur,*
Verberibus tactus probus est, virgaque coactus.

Vel. *Aspera virga bonos reddit pigrosque studere*
Efficit, & ferula commoda multa ferunt.
Dura imperia prosunt.

Vel. *Virga recens nostris nunquam tu clunibus absis,*
Nam sine te nobis spes bona vix superest.

Rhyth. *Currere cogit equum sub milite calcar acutum:*
Sic faciet pueros aspera virga bonos.

Celuy qui faict ce qu'il ne doibt,

Luy viendra ce qu'il ne vouldroit.

Quisquis agit minime factum quod oportuit, idem

Sustinet interdum quo caruisse velit.

Pravus habet meritis præmia digna suis. Vel.

Quod decet haud faciens, quod non cupit evenit illi. Vel.

Quod serimus metimus, quod damus accipimus. Rhyth.

Qui mal fera, Bien n'aura.

Qui mala facta facit, nunquam bona præmia habebit.

Potus.

Wo ich aß vnd nit Tranck/
Dem wuste ich nit vil danck

Non bene pransus erit, potu quicunque carebit. Rhyth.

Qui mihi dat cœnam sine potu, dat mihi pœnam. Item.

Muris ad exemplum cum des abstemia nobis Vel.

Fercula, qui poteris gratiam inire bonam? Vel.

Prandia qui nobis ultro bene lauta dedisti,

Pocula ne dubites ponere plena mero.

Esca carens potu medijs in faucibus hæret, Vel.

Gratia quæ per digna [illegible] viri.

Wareſt du truncken nächten ſpat/ Regula
Trinck früh wider/iſt der Sauffer raht. potorũ.

Largius ex Baccho si quem potando dolorem

Senseris, hunc primo pocula mane fugent.

Hesternum si forte caput potare molestat, Vel.

Pocu-

Pocula fac curent hæc hodierna tibi.

Das bier gibt grober feuchte vil/
Stercks geblüt/vnd mehret fleisch ohn ziel
Es leert die Blaaß vnd weicht den bauch
Es kült ein wenig/vnd bleßt auff auch.

Densa parit densos capiti ceruisia fumos,
Sanguinis est nutrix, carnis & ipsa parens
Depletque sinum, ventrem subducit, & inflat
Et potata diu meiere sæpe facit.

Salb/vnd Rautt macht sicheren tranck:
Die Röß darbey die liebe bezwanck/
Wuchß ein kreudtlein fur den Todt/
Es wer fürwar die salb ohn spot.

Rhyth. *Saluia cum ruta faciunt tibi pocula tuta:*
Adde rosæ florem, minuent que potenter amorem
Cur moriatur homo, cui saluia crescit in horto.
Contra vim mortis non est medicamen in hortis.

Vel. *Saluia depellit ruta permista venenum:*
His rosa iungatur pestis amoris erit.
Si qua videretur mortem quæ vincere herba,
Optima præ reliquis hæc medicina foret.

Ob iemandt werd dich acht dich fein/
Dir frölich beut ein glaß mit wein/
Empfang das/trinck wenig dar von/
Vnd gibs ihm wider höflich schon.

Te si quando scyphi, quisquam dignetur honore,
Accipe sed modice, quod latet, inde bibe.
Mox reddatur ouans primo tibi contigit vnde

Ad-

Addantur grates, rursusq; fiat honos.

Wen dich iemand mit einem trunck verehrt/
Drincke nit mit [illegible] von ihm [illegible]/
Wolst auch nit [illegible] machen/
Mit der speiß die dir [illegible] den rachen

Pocula si [illegible] referta,
Ex his auersa fronte, caueto, bibas
Atque cibus mansus cyathum labatur in ipsum
Et potus fiat pinguis vt offa, caue.

Mehr ertrincken im Becher/
Dan im Meer.

Non mare tam varios homines, quam pocula mergit.

Arma dedere neci multos sed crapula plures. *Vel.*
De plenis cyathis multos periisse satiatis. *Rhyth.*

Si par trop boire, au lendemain, *Regula*
Vous bransle teste, pied, ou main, *potorũ.*
Prenez bien tost sans contradict,
Du poil du loup qui vous mordit.

Si perfusa mero fuerint tua tempora sero, *Rhyth.*
Sumito mane meri pocula sicut heri.

Si te serotina afflixit potatio, crines *Vel.*
Mane liga illius qui te sine dente momordit,
Afflictis impone locis, & erit medicina.

Aller & parler peston,
Boire & manger ensemble non.

Ire loquique simul cuicumque facillima res est.
At simul vt potat nemo comesse potest.

A la trogne, connoist on l' yurongne.

Ex facie potatores est nosſere promptum.

Potentia potentes.

Grosse gewalt/Wird selten alt.

Stare diu incolumis res violenta nequit

Dieu peu tout: tout pouuant, tout ne veut;
L'homme est tel, qui veut tout neantmoins
rien ne peut.

Cuncti potens Deus est, nec vult licet omnia
possit,
Vult homo cuncta, queat cum tamen ipse
nihil.

Si les gros t'ont faict vn dommage,
N'en fay semblant, si tu es sage.

Cato. *Cede locum læsus fortunæ, cede potenti:*
Lædere qui potuit prodesse aliquando vale

Ein hirsch ist in eines armē mans kuchen selt
Wie ein Tiran im ewigen leben

Calida in arce Tyrannus auis rarissima, vel
In a culina inopis ceruus habetur auis.

Ob sich schon ander für dich bucken/
Soltu sey drumb nit vndertrucken/
Baldt kanstu auch fallen zu grundt/
Must sterben weiß nit welche stundt

Qui tibi subiectos tractes, quibus insuper
Aspice, vita breuis sors cito præsto mali

Rhyth. *Vir videas, quidnam iubeas, dum magnus*
beris:
Respicias, quem despicias, dum lædere quæ
Prouideas, ne forte cadas, dum stare videris
Dat varias fortuna vias, mox ire iuueris.

Ein

Ein feine lust ist dem unerfahren/
Kundtschafft haben mit grossen Herren.
Dulcis inexperto cultura potentis amici.
Le celet d'un mois, O son de trois,
Est manger de Prince, & de Rois.
Quatuor hebdomadum nefrens, At ferè trimestris,
Regibus est dignus Principibusque cibus.
Ein Knecht solt nit begeren/
Kirschen zu essen mit seinem Herren.
Dan er ime die reiffe muss lassen/
Und werden mit den steinen geschossen.
Seruum cum Domino cerasis res pessima vesci:
Mitia quippe sibi retinens immitia seruo
Proiicit, his ossis iaculatur & ipse lapillis.
Carnes pullorum comedunt dentes dominorum, Rhyth.
Ossaque dant seruis sine carnibus, & sine neruis.
Cheuaulx, chiens, oiseaux, & seruiteurs,
Mangent souuent leurs Seigneurs.
Hæc bis bina, canes, & aues, serui, atque caballi,
Dicuntur Dominos sæpe vorare suos.

Potestas.

On dict qui ne faict quand il peult,
Il ne le faict pas quand il veult.
Quisquis quando potest sua non facit, ille frequenter.

Quod

Quod vult non potis est dum cupit efficere

Vnbillich wirdt begert von eim man/
Das er nit volbringen kan.

Rhyth. *Vltra posse viri non vult Deus vlla requiri.*

Vel. *Vltra quam possit nullum constringit ad opus.*

Vel. *Imposuisse nefas hominis quod viribus impar*

Kanstu nichts guts thun/
Zum wenigsts solstu reden schon.

Rybth. *Disce bonum fari, bona si nequeas operari.*

Vel. *Si bona præstandi desit cum laude potestas.*
Forte tibi, saltem quæ bona disce loqui.

Præstantiora, meliora.

Bien dire vault moult, Bien faire passe tout.
Verba valent, at inest factis præstantia maior.

Mieux vaut bon gardeur,
Que bon amasseur.
Ille sapit vere, qui seruat parta labore.
Besser allein/dan bey bösen sein
Mieux vaut estre seul que mal accompaigné
Tutius est solum taciturnam ducere vitam,
Quam secum socios prorsus habere malos.

Preces supetitio.

De mains vuydes, vuydes prieres.
Clausa manus steriles reddit vbique preces.
Das gebet/sunst kein man/
Gott vnsern Herrn vberwinnen kan
Inuictum vnicum vota preces que Deum

Wer recht/vnd woll beten will/
Der nem Christum zu einem zill.

Qui suis implorat Christum feliciter orat. Rhyth.
Dirigat in Christum pari de pectoris imo, Vel.
Irrita qui nolit, vota precesque suas.
Sit scopus, & vitæ sanctissima regula Christus: Vel.
Omnia in hunc animi dirige tela tui.
Quisquis habet Christum felici nauigat aura, Nam.
Fortunamque suo temperat arbitrio.

Principium, auspicium, initium.

Allanfang / sol in Gottes namen geschehen/
Auff das es wol mach auß gehen.
Nullus est fœlix conatus & vtilis vnquam,
Auxilium si non detque iuuetque Deus.
Ad tua facta voca diuinum numina Patris, Vel.
Et sit principium Christus vbique tibi.
Es hilfft nicht woll beginnen/
Sonder woll auß rinnen.
Es hilfft nicht woll spannen/sonder wol abschiessen Vel.
Non bene qui capit, sed qui bene perstitit, & qui.
Pertigit ad metam, donatur honore corona.
Non capisse sed bene perfecisse laudis est.
Principium nihil est si consummatio desit.
Wer nicht vom kleinem hebet an/
Daß groß nit erlangen kan.
Qui ne commence au petit,

Ne peut pas au grand venir.

Vulgo. Sine paruis magna consistere non possunt.

Vel. A minimis sua non capiens exordia captis,
Assequitur summo magna labore nequit.

Probitas, probus.

Ein war mundt vnd trewe Handt/
Gehet durch alle Landt

Vulgo. Os purum in verbis, à furto candida palma,
Climata terrarum visere cuncta queunt.

Item. Osque manusque tuas serua, & genitalia membra,
Sic transire locos poteris quoscunque remotos.

Vel. Furti ignara manus, verisque assueta per omnes
Lingua locos, tuto fertque refertque pedes.

Vel. Lingua nihil nisi vera loquens, manus inscia fraudis,
Terrarum quouis tuta meare queunt

Wer ist ein frommer Man?
Deß man vil geniessen kan

Quis probus est? rebus qui commodat v[illegible]
norum.

Prodigalitas, vel profusio, prodigus.

Wer mehr will verzehren/
Dan sein Pflug mach eren.
Der muß zu letzt verderben/
Oder am Galgen sterben

Qui magis impendit, durus quam sulcatus aratro
Vbere prouentu, quam sibi gignit ager,
Pauperior Codro tandem reddetur & ira,

In

Pendulus aut atras in cruce pascet aues.
Si quis de paruis vult plura absumere rebus. Vel.
Quaerere quam vigil sedulitate potest:
Is mendicando victum petet ostia circum,
Aut se et huic tristem crux laqueusque necem.
Gar offt dem armuth widerfehrt/
Der sein zu vnnützlich verzehrt.
Qui sua demergit mendicus ad ostia pergit. Rhyth.
Quisquis inutiliter studio collecta parentum Vel.
Dissipat, ante fores post alimenta petit.
Hoc quod habes sine fruge caue profundere totum, Vel.
Ne te paupertas post male grata premat.
Frommigkeit vnd zucht hat vberhandt/
Für alle kunst vnd verstandt
[illegible] modestia vincit.
Groß gut lest sich langsam gewinnen/
Thut doch zu zeiten schnel hin rinnen
Res quaesita mora, parua consumitur hora. Rhyth.
Perditur exiguo quod partum est tempore longo. Vel.
Magni nummorum tarde cumulantur acerui, Vel.
At cito collecta diminuuntur opes.
Est graue magnificos paruo componere census Vel.
Tempore sed partos dilapidare leue est.
Prodigue & grand buueur de vin,
N'a du sien ne four ne moulin.
Nec sibi pistrinum, clibanum nec construit vllum,

Pro-

Prodigus, & desès qui male seruat opes.

C'est trop folement de pendu,
Quand pour despendre on est pendu.

Dispensare malam, dum dispensator ab alta
Ob male res gestas arbore pensus obit.

Qui plus qu'il n'a gaspille & despend,
Fait la corde dont il se pend.

Largius impendens sua quam fert curta, pellex,
Contorquet funem, quæ sua colla liget.

Estre prodigue ou auaricieux
Est mauuais bruit, pourtant fuy tous deux.

Nec nimium parcus, nimium nec prodigus esto,
Grande vtrumque tibi crimen, vtrumque fuge.

Proditio.

Die Son wirdts bringen an den tag
Das vnder dem Schne verborgen lag

Rhyth. *Quicquid nix celat, solis calor omne detegit* lat

Vel. *Quid nix abdiderit, mundi fax publica monstrat,*
Æthereo calidum dum mouet axe diem.

Vel. *Dum sol hibernos spectat sinus exerit ignis,*
Paulatim gelida sub niue tecta patent.

Promissa.

Nichts geben vnd verheischen vil ding

Das ist ein laster nit gering

Res mala, res stulta est, dare nil, promittere multa. Rhyth.

Vel.

Nil dare, & ingentes auri promittere montes,
Dicitur haud parui criminis esse nota.

Criminis est reus ille, datis qui derogat ante Vel.
Omnem pollicitis absque pudore fidem.

Ob es sich begeb das du verheist/
Gott etwas sehe das du es leist/
Bezal gern/verzuchs nit lange tag/
Das dich nit Gottes zorn schlag.

Si promissa patri per te sint facta supremo,
Cœlitibusue, statim perficere illa stude:
Ne, si tardus eris, vindictam exerceat in te.
Ira, promissi te faciatque reum.

Ce que tu promets faire le faut,
Pource à promettre ne soyes chaut.

Festinus nimium caue des promissa cuiquam,
Pollicitisque semel dum potes adde fidem.

Entre vne promesse & entre son effect,
Souuent y a grand saut ainsi que chascun scait

Inter promissum quantus sit saltus, & inter
Illius effectum, quam latuisse queat?

Pollicitis diues quilibet esse potest. Nam.

Propinquitas.

Ein wenig magschafft/
Held gute freundtschafft/
Dan bey eim Schwager/
Ist lieb vnd dienst mager.

Sanguine iunctorum mentes firmantur amore,

Vel. *Affines inter friget amicitia.*

Affines raro videas in amore fideles,

At consanguinitas nutrit amicitiam.

Propria.

En la court du roy, chascun est pour soy,

Mettes fol à part soy, il pensera de soy.

In domibus regum quisquis sibi proximus ipse est,

Mentis inops memor est solus & ipse sui.

Rhyth. *Quisque suum curat, qui regia tecta frequentat.*

Mox peragit stultus priuata negotia solus.

Das men dir nemen kan/

Darauff solstu kein vertrawen han.

Seneca *Non est tuum fortuna quod fecit tuum.*

Vel. *Esse tuum male persuasus ne dixeris illud,*

Qualecunque adimi quod ratione potest.

Si le dit de l'ancien Caton ne ment,

Chascun doit garder le sien bien cherement.

Si celebris prisci sententia vera Catonis,

Custodire suas res bene quemque decet.

Cognois toy mesmes, en considerant comme

Tu es mortel, debile, & fragile homme.

Rhyth. *Cura quidquid agis, te bene nosse magis.*

Vel. *Te cognosce, inquit Lacedamonis incola Chilon.*

Vel. *Tecum habita, & quidnam sis prospice.*

γνῶθι σεαυτὸν,

Ipsemet inque sinus lumina flecte tuos.

Tecum habita, vt noris quam sit tibi curta supellex. Persius

E cœlo descendit γνῶθι σεαυτόν. Iuuen.

Quand d'autruy parler voudras,
Regarde toy, & te tairas.

Quando voles alios verbis mordere caninis,
Fœda tui cordis respice, mutus eris.

Prouidentia.

Die pfeil so man sicht fliegen her/
Bringen desto weniger gefahr

Tela nocent leuius visa volare prius. Rhyth.

Se minus afflictum sentit, qui prouidet ictum. Item.

Spicula visa prius propero aduentare volatu, Vel.
Vulnera contacta dant leuiora cuti.

Altius in corpus penetrat letalis arundo, Vel.
Impete quæ celeri membra inopina ferit.

Iacula præuisa minus feriunt. Vulgo.

Prouision faict en saison,
Et despensée par raison,
Tient l'homme sage en sa maison.

Sollicitus domus maturo tempore Quæstor
Prouidet, & dando nouit habere modum.

Opum ipsa prouidentia, Vel.
Habetur autrix maxima.

Ne tibi quid desit prouisa prouida præsit. Rhyth.

Prudentia.

Homme qui n'à discretion,
Met plusieurs à perdition.

Præpositus discreta cui Prudentia nulla,
Sæpe suos tristes cogit inire vias.
Prudence apprend l'homme viure en raison
La ou elle est, heureuse est la maison
Fortunata domus certam Prudentia sedem
In qua habet, hic siquidem vita probata viget.

Pudicitia.

Keuschheit zu aller frist/
Fur die höchste Morgengabe zu halten ist.
Auson. *Quæ dos matronis pulcerrima? vita pudica.*
Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.
Es ist armer Jungfrawen schadt/
Das sey schon scindt vnd gladt
Plus quam prosit, obest, inopi bona forma puella.
Nam: *Lis est cum forma magna pudicitiæ.*

Pudor, & verecundia.

Nach Sünden scham vnd leydt/
Nach Baden schweiß sol sein bereit.
Rhyth. *Post peccata pudor procedit, post balnea sudor*
Vel. *Dum peccata dolor sequitur, sudorque lauacrum.*
Spes bona concipitur de meliore statu.
Vel. *Et pudor, atque dolor facinus comitantur iniquum,*
Citra sudores balnea nulla iuuant.

Pueritia, Puer.

Was man geust in ein newes Faß/
Im alten/man auch schmecket daß.
Quod noua testa capit, inueterata sapit. Rhyth.
Liquoris primi referent noua vasa saporem, Vel.
Ex his donec erit testa vel vna super,
Vascula principio quocunque replentur odore, Vel.
Hunc posthinc prorsus lotio nulla feret.
Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Horat.
Testa diu.
Ein knab dem Schlaff soll widerstehen/
Fruh auff sein/vnd spat nidergehen/
Soll Beten/lesen/lehrnen/singen/
Kein stundt ohn frucht hinbringen/
Also macht er im kurtz die zeit/
Vnd wirt gelehrt ohn schwere arbeyt.
Sero puer noti subeat sibi lintea lecti,
Illaque sollicitus deserat ante diem:
Hinc oret, legat, addiscat, canat, vtile tractet,
Et studii curis absque peritus erit.
Kindt biß empsich im lehrnen dein/
Im Tempel solstu andechtig sein/
Gang hin friedlich durch gaß vnd straß/
So verdienstu ehre vnd nutz vbermaß.
Parua, puer magni tibi sit formica laboris
Exemplo, studium fac imiteris apis:
In tota pietas praluceat inclyta vita,
In templo mores excolat illa tuos.
Siue domo venias, repetasue modestus abito,

Hinc decus, hinc vita commoda multa, fi-
res.

Enfans, deuiennent grans gens.

Crescit in egregios parua iuuenta viros.

Heim gezogen Kindt/
Ist bey leuthen wie ein Rindt.

Rybth. *Est puer in patria, quasi bos nutritus in aula.*

Vel. *Pusio qui patrio solum sub culmine vixit,*

Vel. *Externis vitulus dicitur esse locis.*

Ædibus eductus patriis, habitusque licenter,
Mores, quos vitulis esse videmus, habet.

Qui voit enfant, & il voit neant.

Qui cernit pueros, nil videt ille, rudes.

Puella.

Geistlicher Krieger/vnkeusch Mägdelein/
Mertzen blum/legen wenig ehren ein.

Sacrificus belli luxus studiosa puella,
Florida Mars prodens, prorsus honore ca-
rent.

Durch geschenck kompt manches Weib
Zu schand/an ihrem eygen Leib

Rhyth. *Munera lasciuas corrumpunt saepe puellas,*
Quasque preces nequeunt flectere, mu-
nera queunt.

Vel. *Dona puellarum faciunt committere certa*
Prœlia, qua decimo mense reclusa patent.

Nam. *Quando tumet venter produntur facta la-*
ter.

Fille t op veue,

Robe trop veſtue,
N'eſt pas chere tenue.
Viſa puella nimis, nimium quoque cognita veſtis,
Amittunt precii pondera grata ſui.

Querela.

Holtz/Schade/vnd Klag/
Wachſen alle tag.
Aſſidue lignum, damnum, creſcuntque querela.
Vn iour d'allegreſſe,
Dix ans de triſteſſe.
Læta dies annos complet bis quinque querelis.
Mille parit luctus crebro breuis vna voluptas. *Vel.*
Nulla ſors longa eſt, dolor ac voluptas, *Seneca.*
Inuicem [illegible] breui[illegible] voluptas.
Βραχεῖα τέρψις ἐστὶν ἡδονῆς κακῆς. *Heſiod.*
Breue eſt voluptatis inhoneſtæ gaudium.

Raritas.

Beaute auec chaſtete,
Continence auec ieuneſſe,
Et vieilleſſe ſans maladie,
Sont rarement en compaignie.
Caſta venuſtas, Parca iuuentus,
Sana ſenectus: Rara repertu.
Rarement eſt, & peu ſouuent,
Le vieil vſurier ſans argent,
Ville marchande ſans larrons,

Viei' grenier sans sou ris, ou ratons,
Viei- boue sans barbe, cheure sans tour,
Teste teigneuse sans lentes, ou poux.
Emporium sine fure, senem sine sorte Da- stam,
Per totum poteris vix reperire solum.
Nec videas quæ non habeant granaria mu-
Nec sine barba hircum quibus habere nem.
Vnde petes quæ non soleat tussire capellam?
Et scabie infectum, vermibus absque ca- put?

Regnum, Reges.

Das gröste Reich ist
Sein selbst König sein zu aller frist.
Non le fort, ains le droicturier,
Merite de Seigneurier.
Affectus moderare, & eris Rex magnus in or- be. *Auson.*
Qui recte faciet, non qui dominatur erit Rex
Pour bien regner fault estre liberal,
Et non prodigue, ou par troup parcial:
Car qui est large sans y garder mesure,
Le mal aux bons, le bien aux fols mesure.
Esto munificus minime tamen esto profusus,
Si regnare diu cum grauitate voles:
Largus enim nimium prauis bona præmia confert,
Sæpe bonis contra præbet & ipse mala.
Que veut le Roy, ce veut la loy.

Quæ vult Rex fieri iusta sunt consona legi.
A ton Seigneur & Roy,
Garder conuenit la foy.
Quisque suo præstet fidei pia fœdera Regi.

Requies.

Wer nit ruhet in seiner arbeit/
Mags nit ertragen lange zeit.

Stare diu nescit, qui non aliquando quiescit. Ryhth.
Ni qua tuo requies siet interposta labori, Vel.
Non poterunt vires hunc tolerare diu.
Otia iunge tuis quandoq; laboribus, illis Vel.
Corporis vt robur par queat esse diu.
Quod caret alterna requie durabile non est, Ouid.
Hæc reparat vires fessaq; membra leuat.
Omne opus atque labor vult interualla quietis Mant.
Nam labor eneruat, & longa negotia mentem.
Repos d'esprit, & la tranquillite,
Apporte au corps plaisante vtilite.
Animi ipsius tranquillitas,
Est corpori vtilissima.
Mens tranquilla facit vires in corpore firmas. Vel.

Nach ehr vnd gut nit streben/
Macht ein ruhig leben.

Magna quies, contemptus opum, contemptus honorum,
Hæc capiant animum ne patiare tuum.

Responsio, Respondere.

Man darff nicht zu geben/

Auff ein iede frag ein antwort eben.
Kein antwort/ Ist ein antwort.

Item. *Ad interrogata non semper respondendum.*
Vulgo. *Respondisse nihil quadam responsio habetur.*
Vel. *Quæstio non semper quæuis, responsa meretur.*
Vel. Qui mal entend, mal respond.
Qui male percepit, responsa miserrima reddit.

Ridicula, risus.

Lach selten/ vnd ein kurtze frist/
Viel lachen gar närrisch ist
Risus sit rarus, nec sit prolixior æquo,
Immodicus sophia pectus inane notat.
Vel. *Risibus esto modus, quod si modus optimus absit,*
Pectoris argumenta insipientis erunt.
Rhyth. *Vt moueant risum multis est vtile visum:*
Sed risu multi meruerunt nomina stulti.
En iour & nuict l'homme mocqueur,
Porte son tesmoin dans son cueur.
Nocte dieq́ suum seruat sub pectore testem,
Qui se ad ridendum facta aliena parat.
Drey lächerliche dingen seind/
Wen man einen Pfaffen im Harnisch find/
Ein Esel hoch erhaben wol/
Vnd wen ein blinder sehen sol.
Quis cum Democrito multum non rideat, armis
Accinctum quoties Presbyterum ire videt?
Indignis asinum multis & honoribus auctum,
Et cæcos oculis posse videre suis.

Nit lach allein/man schetz einen mund/
Der lacht/ein Narr vnd Bub alle stund.

Ne ride solus, nam risus solius oris,
Prauus, vel stultus reputabitur omnibus horis. Rhyth.

Sæpius & solus sua risibus ora resoluens,
Vel bonus est nequam, vel rationis inops. Vel.

Qui sese solo recreat, crebroque cachinno,
Vel nil mentis habet, vel mala corde fouet. Vel.

Aux malheureux fait pis en son melheur,
Derision que sa propre doleur.

Est misero peius derisio quam dolor eius. Rhyth.

Ridere sæua medio sub pondere sortis, Vel.
Non minus afflictos quam dolor ipse grauat.

Bien dire, fait rire,
Bien faire, fait taire.

Dicta bene exhilarant, bene facta silentia seruant.

Rus, Rusticus.

Wo man deß vnkrauts nicht nimbt acht/
Da kreigt es vberhand vnd macht.

Neglectis vrenda filix innascitur agris. Horat.

Ein Bawer/vnd keiner ehren werht/
Ist/welcher weibs geschlecht vnerht.

Omnis honestatis, laudisque videtur egenus, Rhyth.
Qui vult femineum vituperare genus.

Qui muliebre genus merito defraudat honore, Vel.
Plus satis in sese rusticitatis habet.

Rusticus est, mulier cui fastiditur honesta, Vel.

Amittitq́; sui nominis omne decus.

Vilain affamé, Est demy enragé.

Rusticus esuriens nulla est placabilis arte.

Ein Baur alzu sehr gebetten/
Weiß nicht wie er für hoffart sol tretten.

Oings le vilain, il te poindra,
Item. Poing le, il te oingera,
Qui caresse le vilain,
Rhyth. S'affatigue en vain.

Item. *Rusticus inflatur nimium, si sæpe rogatur.*
Rustica gens, est optima flens, sed pessima gaudens,
Vngentem pungit, pungentem rusticus vngit.

Vel. *Nec prece, nec lacrymis gens exoratur agrestis,*
His siquidem admotis intumet illa magis.

Vel. *Rusticus oratus solito fit durior, illum*
Nil querulæ voces, nil bona verba mouent.

Pries vilain, moins il fera.

Rusticus est refractarius.

Sacerdotium, Sacerdos.

Geschehe in der Welt noch so vil/
Ein Mönch wil doch auch sein in spil.

Rhyth. *Quidquid agit mundus, Monachus vult esse secundus.*

Vel. *Se mundum Monachi verbis liquisse fatentur,*
Cum tamen illius facta libenter agant.

Vel. *Nulla per immensum fiunt spectacula mundum,*

Quin

Quin Monachus, modo si possit, adesse velit.
Es seind nicht alle Priester gut/
Die platten tragen vnderm Hut.
Le froc ou le cuculle, ne fait pas le moine.
Non quisquis capiti superaddit pilea raso, Vel.
Est cito censendus Presbyter esse bonus.
Non toga talaris Monachum, capitisue corona, Vel.
Sed pietas constans, integritasque facit.
Diß rathe ich/
Segne vor erst dich.
Te primum benedic, nam Presbyter ipse facit sic. Rhyth.
More sacerdotis tua sit benedictio prima, Vel.
Si qua super reliquo distribuenda gregi.
Illius in morem sacræ qui præsidet aræ, Vel.
Prima crucis frontem signet imago tuam.
Auoir de prebstre & formage fendu,
Proufite peu si tost n' est despendu.
Caseus in partes dissectus, opesque cateruæ
Sacrificæ, spatio sunt super ambo breui.
Gaza sacerdotum, diuersa in segmina fissus Vel.
Caseus, haud possunt salua manere diu.
Weren alle Ketzer/ Katzen vnd Hund todt/
So hetten Pfaffen/ Meuß/ vnd Hasen kein noht
Hæretici, cattique, canes si morte perissent,
Pax lepori, & muri Presbyteroque foret.
Fressen/ Sauffen/ vnd Weiber list/
Vieler Priester verderben ist.

Fercula, vina, Venus modo sunt, semperque fuere,
Verticibus rasi sola ruina gregis.

Rhyth. *Presbyter angelus est, si vixerit ut sibi iu[...]*

Pfaffen knecht essen mit schweiß/
Von arbeit werden sie nicht heiß

Rhyth. *Presbyterum famuli sunt omni tempore tardi,*
Dum comedunt sudant, frigescunt quando laborant.

Verticem rasæ famuli cohortis,
Vel. *Sæpe frigescunt opus exsequentes,*
Dum cibum sumunt fluit hinc & inde.
Corpore sudor.

Salus.

Aye esgard de ne penser, dire, ne faire,
Chose à Dieu, & à ton salut contraire.
Nil dic, nil facito, nec quid meditere saluti
Quod quocunque modo possit obesse tuæ.

Salutatio.

Gib einer jeglicher person ihren vornam/
So wirstu weiß geacht von jederman/
Wer das nicht thut oder thun kan/
Wird billig genant ein Baurisch man.

Rhyth. *Auriculæ dulci gaudent prænomine molles,*
Hoc sine, si sapias, nomina nulla voces.

Vel. *Apposite titulos quisquis præfatur honoris,*
Omnibus unanimi dicitur ore sophos:
Hoc qui vel nescit, vel qui fecisse grauatur,
Est simplex nimis, & prorsus agrestis homo.

Ob iemand dir entgegen kompt/
Der frölich gebär hat vnd mundt/
Vnd grüßt dich/ gedenck darbey/
Das er dich nit vngünstig sey.
Si tibi quis læto processerit obuius ore,
Exoptans vitæ prospera multa tuæ,
Hunc bene velle tibi noli dubitare, vicissim
Corde tuo voces prome salutiferas.

Sapientia, Sapiens.

Such/gedenck/behalt/leß iederzeit/
So gibt jhre Schlüssel dir die weißheit.
Quare, recorderis, retine, librosq; reuolue,
Indugredi sophiæ si penetrale voles.
Vt tibi dia suas tribuat Sapientia claues, *Vel.*
Quære, stude, retine, moxq; petita feres.
Sage ne dict point, ie cuydoy,
Mais en vertu bien se pouruoy.
Se sapiens nunquam verbo excusare, putabã,
Assolet, at bene, quæ sunt facienda, facit.
Celuy on doibt reputer sage,
Quand biens faire est son vsage.
Ædibus in sophiæ sibi prima sedilia iure
Vendicat, à teneris qui fuit vsq; bonus.
Vse en tes faicts de prudente sagesse,
Non point de fraude, & meschante finesse.
Ipsa tuos omnes lustret Sapientia sensus,
Qua sine nostra suo lumine vita caret.
Alle weißheit ist eidel vnd ohne grund/
Die von Gott nicht hat jhren vrsprung.
Omnis in humanis vana est Sapientia rebus,

Quæ non à summi mente profecta Patris.

Wen alle die weren weiß vnd gelehrt/
Welche haben lange bårt/
So hetten sonderlich gut gluck/
Alle Ziegen/vnd auch die Böck.

Rhyth. *Si bene barbatum faceret sua barba beatum,*
Nullus in hoc circo queat esse beatior hirco.

Morus. *Si promissa facit sapientem barba, quid obstat,*
Barbatus possit quin caper esse Plato?

Le temps, & l' vsage,
Rendent l' hommesage:
Tempore perficitur sapiens venerandus, & v..
L' age rend l' hommesage.
Consiliis pollere facit maturior ætas.
Qui a plus d' age, est le plus sage.

Vel. Le plus age, & plus chenu,
Le plus sage est tenu.
Vertice sub cano residet sapientia maior.

Vel. *Qui canis, idem Sophia præstare putandus.*

Satanas.

Wo der Teuffel nicht mag sein/
Da schicket er einen Botten hin.

Rhyth. *Præco venit Satanæ, quo non valet ipse venire.*

Vel. *Quo nequit ipse Satan opera ob diuersa venire,*
Mittit eo famulos mururis obire suum.

Vel. *Emittit famulos ipsius Phlegetontis Heros,*
Ipse cum sibimet non licet ire foras.

In ap Wilstu in der Hellen etwas verrichtet han/
prime Darzu ist diß der rechter man/
malũ Aber keines antworts bistu von ihm gewer-
moriẽ. tig/

Dan er dar bleibt vol hertig

Si bene quid cupis effectum viatonis in aula,
Certus eo tendens, scribe, viator adest:
At responsa tibi nunquam referentur ab illo,
Quippe ibi perpetuo qui remanere velit.
Nuntius horrendum iam iam properabit ad orcum, *Aliter.*
Quo tibi non alius certior esse potest.
Si quid habes scelerum stygio mandare tyranno,
Huic, age, rem, fidus, crede, minister erit.
Ast opus est alio, tibi qui mandata reportet,
Hic semel hoc mensus, non remeabit, iter.

Wan der Teuffel fahret hin/
Da leßt er einen stanck hinder jhm.

Discedit dæmon tetro fœtore relicto.

Arm ist der Teuffel/
Dan er hat weder Leib noch Seel.

Dæmon solus inops, nam anima est, & corporis expers.

Was man zu ehren erspart/
Für den Teuffel solches fahrt.

Quidquid sollicite caussa seruatur honoris,
Hoc tandem tetro deuorat ore Satan.

Satur.

Gast wan du dich hast sat gessen/
Den Wirt zu bezalen solstu nicht vergessen.

Hospes in hac mensa fuerint dum viscera tenso, *versus Leoni.*
Surgere ne properes, ni prius annumeres.

Hostes

Vel. *Hospes ut apposito potuq́ue, ciboq́ue replesti*
Viscera, quam soluas non decet ire prius.

Qui va, il lesche: Qui repose, il seiche.

Quisquis discurrit lautissima frustra ligurit:
At qui torpescit pinguia nulla capit.

Schola, Scholares.

Fischen vnd Vögel stellen/
Verderbt im studiren vil Gesellen/

Rhyth. *Per pisces, & aues multi periere scholares.*

Vel. *Squamigero, volucriq́ue gregi si retia tendat,*
Artibus ingenuis turba dicata, perit.

Vel. *Indagare feras, libris valedicere suadet,*
Hos quoque piscatus deseruisse docet.

Ein fahrender schüler/ bleibt ein spieler

Non discunt, quicunq́ue scholas hinc inde frequentant.

Scientia.

Scauoir chose est honneste,
Fuir sans apprendre est deshonneste.

Cato. *Ne pudeat quæ nescieris te velle doceri,*
Scire aliquid laus est, pudor est nil discere velle.

Chascun doibt faire son deuoir,
D'estudier, & bien apprendre:
Car mieux vaut science qu'auoir,
Comme le sage peut comprendre.

Quilibet officium tractet sollerter, honestis
Artibus immensa sedulitate vacans:
Vtilium siquidem perfecta scientia rerum,
Anteit ingentes totius orbis opes.

Bon faict sçauoir bien, & mal proprement,
Mais vser fault de l'ungrant seulement.
Omnia scire licet, sed non licet omnibus uti.
Expedit, & licitum mala cognouisse, bonumq; Vel.
Non illis, verum hoc vtier vsq; decet.
A priser n'est homme pour sa science,
S'il n'est remply de bonne conscience.
Propter scire dabis laudum praeconia nulli,
Ni cordis bona mens interiora regat,
De plusieurs sciences sçauoir,
C'est richesse, & grand auoir.
Plus quam diuitias scire valere scias. Rhyth.
Multarum instar opum, praeclare scientia rerum, Vel.
Haec manet, ast illas sors inopina rapit.
Endurer fault pour mieux auoir,
Pour apprendre & plus sçauoir,
Doctrinae cupiens, & opum, patiatur oportet.
Qui cupit optatam studij contingere metam, Horat.
Multa tulit, fecitq; puer, sudauit, & alsit.
La science ne gist pas de coustume,
En lict net de plume.
Non iacet in molli veneranda scientia lecto, Anony.
Ipsa sed assiduo parta labore, venit.
Quod satis est dormi, melior vigilantia somno, Vel.
Doctrina in tepido non iacet vlla toro.
Plusieurs presument cognoitre lointain,
Qui ne cognoissent pas le prochain,
Sunt qui scire volunt longe, lateq; remota,
Cum ne cognoscant quod iacet ante pedes.

Witzig billig der wird genent/
Der sein vnuerstand selbs bekent.
Celuy ne scait pas peu,
Qui confesse rien scauoir.
Multa tenet quisquis nil se nouisse fatetur.
Es were den Menschen nicht gut/
Das er wiste / was sich morgen zutragen
thut.
Scire nefas homini quid crastina voluerit ætas. Statii.

Scriba, scriptum, scribere.

En peau de brebis,
Ce qu' on veult on y escrit.
Pellibus, & chartis quimus committere quiduis.

Secreta.

Von Vollen/Thoren/vnd den Kindern/
Mag man viel heimligkeit ergrunden.
Si secreta voles serie cognoscere vera,
Potores, pueros, stultiloquosq; roga.
Vel. *Ebrius, & fatuus, pueri iungantur iisdem,*
Indicio produnt abdita sæpe suo.
Rhyth. *Si secretarum seriem vis noscere rerum,*
Ebrius, insipiens pueri dicent tibi verum.
Ein Thor all ding bald melden thut/
Nichts heimlich tragt in seinem muht.
Rhyth. *Stultus nil celat, quod habet sub corde reuelat.*
Vel. *In lingua est stulti, prudens quod corde recondit.*

Ille

Ille parum, aut nihil, hic si qua tacenda, tacet.

Nulla potest stultus mandare silentia linguæ, Vel.
Ridicule effutit corde reposta suo.

Vertraw mir was dir gefalt/
Nur heimligkeit vor mich verhalt.

Quæ tibi cumque libet mihi des commissa frequenter,
Dum modo me celes, quod tacitum esse cupis.

Iamais homme qui est sage & discret,
Ne reuele à femme son secret.

Absq; graui nullus retegit secreta periclo,
Femineo, cum sit garrula lingua, gregi.

A fols, enfans, & à gens yures,
Ne faut les secrets reueler:
Car selon que trouuons es liures,
Iamais ne veulent rien celer.

Nec pueris, committe nec insipientibus, omnes
Et celes bibulos, quod tacitum esse voles:
Quippe quod hi possint, veterum vt monumẽta fatentur,
Vsus & ipse docet, nil reticere diu.

Si tu veulx faire acte d' homme discret,
Ne vueille point reueler ton secret.

Was heymlich sol verschwiegen sein/
Das sag nicht den Gesellen dein

Non omni socio cordis secreta reuelo. Rhyth.
Quod reticere voles alios, prior ipse sileto. Vel.
Quod tribus est notum, non est à plebe remotum. Rhyth.

Amour, toux, argent, & fumee,
En secret ne sont demeuree.

Tussis, amor fumus, numerosa pecunia, nullo
Consueuere loco tecta manere diu.

Senex, Senectus.

Haar weiß/ Augen vnd Nase naß/
Haut runtzlecht/ ist deß alters maß/
Dan ists hohe zeit die welt verachten/
Den Himmel/ vnd die Seel betrachten

Signa senectutis rugæ sunt corporis, atque
Nasi, oculique liquor, canitiesque comæ:
Hæc vetulos quoscunque monent valedicere mundum,
Et munire viam quæ super astra ferat.

Entlauffen mag man den Alten wol/
Nicht leicht man ihn entrahten sol

Rhyth. *Prudens consilio vetus est vir, tardus eundo*
Vel. *Viribus, & cursu vetulos superare, laboris*
Res minimi est, rerum cognitione, graue
Vel. *Robore prima sui confidit corporis ætas,*
Vltima consilio fulcienda bono est.

Selten alte Leuth lang bestehen/
So müssen sey mit den Zänden zur wehr gehen.

Viro seni maxilla baculus.

Ænigma *Dentibus innixi qui possunt figere gressus:*
Senes dentibus ingrediuntur, quibus maxillæ
Resp. *sunt scipionis vice.*

Qui n'a diligence en ieunesse,
Pauure sera en sa vieillesse.

Qu-

Qui renuit iuuenis studii perferre laborem,
Esuriet pauper quando senecta premit.
Meminerit adolescens Diogenis apophthegmatis, qui interrogatus quid esset in hac vita calamitosissimum, respondit: γέρων ἄπορος id est, senex egens.

La vieillesse est vne boutique,
En laquelle hante, & practique,
Tout mal qui au corps peut venir,
Et plus qu'il n'en peult soustenir.

Non male confertur longaeua senecta, tabernae
In quam morborum confluit omne genus:
Corporibus quaecunque queunt mentique nocere,
Hi sedes quaerunt ... suas.

Vorzeiten pflegt man zu beweysen/
Viel ehr den Alten greysen.

Magna fuit quondam capitis reuerentia cani, Ou.
Inque suo precio ruga senilis erat.
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum Iuuen.
Si iuuenis vetulo non assurrexerat, & si
Barbato cuicumque puer, licet ipse videret
Plura domi farra, & maiores glandis aceruos:
Tam venerabile erat praecedere quattuor annis,
Primaque par adeo sacrae lanugo senectae:

Ein vnzüchtig alter Man/
Mit ehren nicht bestehen kan/

Odi senem stultum, cuius Venus improba vultum, Rhyth.

Vi-

Vicit amore leui, stultitiaq́; breui.

Vel. *Turpe senem vetita flagrare libidinis æstu:*
Ou. *Turpe senex miles, turpe senilis amor.*

Ance en te a auctorité,

Inest senectæ auctoritas,

Vieilles gens de leur nature,
Sentent bien tost la froidure.

Qualiacunq; senum sentit cito frigora corpus.

Ne ge au bled est tel benefice,
Comme au vieillard la bonne pelisse.

Est nix frumento, senibus quod pellis ouilla.

Sensus.

**Man thut gemeinlich sagen/
Das viel häupter viel sin tragen.**

Aultant de gens,
Aultant des sens.

*Quot viuunt hominum, totidem diuersa sub premis
In capitum claustris, sensa latere solent.*

Vel. *Res animata sibi quæ non caput vtile haberet
Vsquam terrarum nulla reperta fuit.*

Sois net de cueur, & saine pensee,
Par toy ne soit chose iuste offencee.

*Ne tibi permittas vetitis insistere curis,
Sensaq; sub pectus non nisi sancta cadant.*

De sens, d'argent, & de foy,
Nul n'en a pas trop pour soy.

Non sensus, nummusue, fidesue superfuit vlli.

Seueritas.

Anderen vergib willig vnd gern/
Dir aber selbst mit grossen beschwern.
Ignoscas alijs multa, nihil tibi. *Auson.*
D'estre troup fier, on est reprins,
Et d'estre trop simple mesprins.
Triste rigor nimius, res estque remissio tristis,
Esto modus pœnis, & veniæ esto modus.
Dextera præcipue capit indulgentia mentes, Ouid.
Asperitas odium, sæuaque bella mouet.
Odimus accipitrē, quia semper viuit in armis,
Et, pauidum solitos in pecus ire, lupos.

Seruitus, seruus, seruitium.

Einen stoltzen/vnd verlogenen Knecht/
Leyd bey dir nicht/ so thustu recht.
Non habeas seruum mendacem, siue superbum. Rhyth.
Si tibi sit seruus mendax, nimiumve superbus, Vel.
Hunc ne ferto tuis ædibus esse diu.
Elatos, fidosque parum sermone ministros, Vel.
Viuere sub tecto ne patiare tuo.
Kein frommer Knecht/
Zweyen Herrn zu dienen pflegt.
Non vult verna probus, dominis seruire duobus. Rhyth.
Nemo simul Dominis binis addicit opellam, Vel.
Qui bene constituit munus obire suum.
Si seruire voles, ne serui pluribus vno. Vel.
Ni vis displiceant quæ bene facta putas.
Seruus heris apte simul inseruire duobus Vel.

Et si conetur, non tamen aptus erit.

Wer dir hat gedienet ohne betrug/
Dem gib seinen lohn bald ohne verzug.

Leonin. Versus. *Si tibi seruierit quisquam, tua præmia tecum*
Ne retinere diu cures, si diligis æquum.

Vel. *Non decet vt merita seruus fraudetur ab v...*
Mercede, iniunctum qui bene fecit opus.

Vel. *Mercedem prompte seruo numerare fideli,*
Iam pridem dominos, biblia sacra monent.

Alß bald die arbeit ist verricht/
So wird der Knecht mehr geachtet nicht.

Rhyth. *Verna fit ingratus, simulac opus est operatus*

Vel. *Rebus confectis seruus contemnitur, ante*
Qui domino multum semper amatus erat.

Vel. *Donec opus feruet, decoratur honore minister*
Hoc vix perfecto truditur ille foras.

Vel. *Seruus amatur opus vegeto dum corpore tra-*
ctat,
Spernitur vt multo membra labore rigent.

Wan du Gott dienst/beyde knie jhm buck/
Eim menschen eins/das ander zuck.

Si famulere Deo, poplitem curuabis vtrumq;
Sin homini, flexo sat facis alterutro.

Vel. *Cultus vbiq; genu superis præstatur vtroq;*
Terricolis vno summus habetur honos.

Wer wil zu Altar dienen wol/
Mit beyden henden er dienen sol.

Qui seruit summi mysteria regis agenti,
Is seruire sua debet vtraq; manu.

Vel. *Si quis Presbytero cupit inseruire decenter,*
Admoueat sacris semper vtramq; manum.

Hasis

Haſtu einen Knecht denſelben halt/
Vnder deinem gebot/ vnd gewalt/
Das er nit werd erhaben zu viel/
Vnd fůg dir ſchad zu vnterweil.

Si tibi forte ſuam ſeruus condixit opellam.
Effice præceptis ſubſit vt ille tuis:
Cui ſi plus ſatis indulges, mox efferet hic ſe,
Atque tibi damni cauſſa frequenter erit.

Ein Knecht der wil dienen wol/
Wenig finden vnd verlieren ſol

Perdet, & inueniet ſeruus perpauca fidelis.

Seruiteur prie, ny amy.
Ne prendras ſi veus bien eſtre ſeruy.

Nec prece conductum ſeruum capies, nec amicum,
Si vis ſeruitio proſit vterq; tibi.

Pour paruenir à ſon vouloir,
Seruir fault de tout pouuoir.

Si vis vt tibi velle tuum fortuna ſecundet,
Quantumcunq; potes fac famulere prius.

Qui veult perdre tout ſon ſeruice,
Serue vng vieil, enfant, femme nice:
Le vieil ſe meurt, l'enfant s' oublie,
Et la femme touſiours varie.

Ne famulere ſeni, puero, nuruumve coborti,
Ni vis ſeruitium ſit ſine fruge tuum:
Mors rapit atra ſenem, meriti obliuiſcitur infans,
Ambiguam mulier poſſidet ipſa fidem.

Si tu as maiſtre ſers le bien,
Dy bien de luy, garde le ſien,

Son secret cele quoy qu' il face,
Et sois humble deuant sa face.

Rhyth. *Si seruire velis humilis sis, atq; fidelis,*
Prouidus & comptus, patiens, & ad omnia
promptus.

Vel. *Si quem nactus herum es, famulare fideliter, eius*
De fama loquitor semper honorifice.
Hoc quod habet serues, nulli sua facta reueles,
Demissoq; illi corde placere stude.

Mieulx faut seruir Dieu que le monde,
Car de Dieu tout le bien abonde.
Ætherio præstat Regi quam viuere mundo:
Hinc mors, vita illinc non peritura venit.

Aug. *Viue diu, sed viue Deo, nam viuere mundo,*
Mortis opus, vera est, viuere, vita, Deo.

Mieux vaut seruir pour bien auoir,
Qu' estre maistre & rien scauoir.
Præpollet seruire bono, & sat habere superq;,
Quam mandare suis, atq; tenere parum.
Dienen muß du frommen/
Wilstu gute belohnung bekommen
Qui bon maistre sert, bon loyer en entend.
Si iusto seruis præmia digna feres.
Qui sert & ne parsert, Son loyer perd.
Seruus qui non continuat, sua præmia perdit

Signa.

Peu de barbe, & roux de couleur,
Monstre homme de peu de valeur.
Barba rubès, densisq; minus decorata capillis,
Est

Est nota certa viri terq; quaterq; mali.

Qui eſt au liƈt & ne dort,
Qui a bon pain & ne mort,
Qui de ſon corps n' a ſupport,
Ce ſont trois ſignes de la mort.

Mollibus in plumis inſomnem ducere noctem,
Panis habere ſat, & poſſe comeſſe nihil.
Corporeis nec poſſe ſuis magis artubus uti,
Sunt tria quæ mortem non procul eſſe notant.

Qui volontiers bonne parolle eſcoute,
Moult bon ſigne eſt en perſonne ſans doubte.

Virtutis ſignum perhibetur id eſſe futuræ,
Sponte ſua verbis aurem adhibere bonis.

Similitudo, ſimilis.

Es iſt nit ſo gering vnd klein/
Es wil bey ſeines gleichen ſein.

Eſt animal nullum quouis ſub climate mundi,
Quod non comparibus quærat adeſſe ſuis.
Formicæ formica, cicadæ eſt præſto cicada, Vel.
Sus coniuncta ſui: par ſibi quiſq; petit.
Omne ſuis animal paribus lætatur adeſſe. Vel.

Wer ſich zu ſeines gleichen geſelt/
Leichtlich derſelbig fried erhelt.

Eligat æqualem prudens ſibi quiſq; ſodalem. Rhyth.
Firma pares inter longo concordia conſtat Vel.
Tempore, nec facili corruit illa modo.
Pax apud æquales ſeros conſiſtit in annos, Vel.
Inter inæquales non manet illa diu.

Wer da ſingt nur den alten thon/

Der kreigt auch nur den alten lohn

Spernendus chordæ qui semper oberrat eadem.

Simplicitas simplex.

Mancher scheint ein Simplicist/
Vernimb wie sein Mantel doppel ist.

Rhyth. *Simplex apparet, simplicitate caret.*

Vel. *Simplicitate, nihil nostro quæ rarius æuo est,*
Sæpe carent qui præ se sibi inesse ferunt.

Vel. *Simplex sæpe dolum duplici sub pectore celat.*

Sage est celuy qui vit simplement,
Et qui se porte humblement.

Simplicis atq; humilis residet sapientia corde.

L'image, & la peincture,
Sert au simple de lecture.

Simplicibus, sacras simulacra reposta per ædes,
Perq; locos alios, codicis instar erunt.

Simulatio, simulator.

Weiber heulen vnd weynen/
Der Spieler schweren bey stein vnd beynen
Der Bauren betten bey trunckener nacht
Geschicht alles ohn andacht

Rhyth. *Femina dum plorat, dum Rusticus ebrius orat,*
Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Vel. *Femineo nihil est fletu fallacius vsquam,*
Flet ridetq; leuis femina quando libet.
Nil iuramento magis est lusoris inane:
Nil precibus poti vanius agricolæ.

Nicht

Nicht schädlichers ist auff Erden/
Als anders meynen/dan reden.
Omne genus pestis superat mens dissona verbis.
Nil homine inuenit natura nocentius illo, Vel.
Qui secus ac sentit differit ore suo.
Hunc ecquis caueat fidum quin credat amicum, Vel.
Suauia qui ficto pectore verba facit?
Ne parle point contre ton pensement.
Ne lingua discrepet à mente. Chilo
Sit lingua menti consona. Vel.
Der darff sprechen ohn schertzen/
Was schad ein gut wort auß falschem hertzē?/
Derselbig ist aller schalckheit vol/
Dem billig niemand vertrawen sol.
Si quis ait, modo non postponat seria ludo,
Quid simulante nocet pectore grata loqui?
Hic vnus reliquos inter nequissimus omnes,
Cui falli nolens, fidere nemo velit.
Tel faict par deuant bonne chere,
Qui tire langue en derriere.
Sæpius à tergo ridens linguam exserit, ante
Lumina sinceri more sodalis agens.
Homme à deux visages,
N'agree en villes, ni villages.
Vrbibus & pagis exosus hypocrita viuit.

Sitis.

Ein dräncker balder zu finden ist beym kü-
len wein/
Dan in heissen Sonnen schein.

Post habitis bibulus radijs solaribus, inter
Versatur, totos, suauia vina, dies.

Vnde quidā. *Solis quando æstus tibi sit sudore molestus,*
Aridaq; immitis fecerit ora sitis,
Linque canis stellam, gelidam mox quære cellam,
Siccaq; sincero membra rigato mero.

L'appetit vient en mangeant,
Et la soif en buuant.

Potando sitis, atque fames reparatur edendo.

Sobrietas, sobrius.

Durch nuchteren leben wird man alt/
Durch vollerey stirbt man bald.

Sobrietas vitæ producit tempora, multos
Ante diem luxus cogit obire diem.

Vel. *Fila suæ vitæ medio sub flore iuuentæ*
Ebrius abrumpit, sobrius illa trahit.

Halt dich mässig im drincken dein/
Die Natur wilt nicht vberladen sein.

Si le vin est beu sobrement,
Il aguise l'entendement.

Sume merum modice, modico natura iuuatur.

Vel. *Vinum modice sumptum acuit ingenium.*

Societas, Socius.

Wilstu wissen wer sey ein man/

So sihe nur seine gesellschafft an/
Ein jeder helt sich zu seines gleichen/
Arm zu arm/ Reich zu reichen.

Vis hominis mores, omnem vis noscere vitam
Quales obserues iunxerit ille sibi:
Namq; pares parium quærunt commercia, diues
Diuitibus, pauper pauperibus comes est.
Noscitur ex comite, qui non cognoscitur ex se. Rhyth.

Ein fauler Apffel machet schnel/
Das im auch gleich wirt sein gesell.

Putre sua socios complet putredine malum.
Putrida mala bonis ni seiungantur ab ipsis, Vel.
Communem his secum perniciem illa ferūt.
Integra mala putri si sint coniuncta, putrescunt Vel.
Ilico vicini concipiuntq; malum.

Ein Blinder der seinen gesellen leydt/
Macht das sey in den gruben fallen beidt.

Si cæcus cæcum conatur ducere secum, Versus.
In foueam ductor cadit, atq; deinde secutor. Leoni.
Ducere dum cassum iucundo lumine cassus Vel.
Nititur, in foueam se sociumq; vehit.
Cæcum si cæcus doceat quanam sit eundum, Vel.
Protinus in tetrum vadet vterq; specus.

Ein rüdig Schaff verderbt allein/
Ein gantze Herde ins gemein.

Vnica praua pecus, inficit omne pecus. Rhyth.
Lanigerum scabie toto si corpore fœdum
Sit pecus, adiunctas mox vitiabit oues. Vel.

Vel. *Vnius impuri pecoris contagia, totum*
Inuadunt, obstet ni medicina, gregem.

Gar offt dem böses widerfehrt/
Der sich zu böser gesellschafft kehrt.

Mauuaise compaignie,
Au gibet l'homme conuie.

Rhyth. *Surgit origo mali de turpi sæpe sodali.*

Vel. *Te quibus adiungas etiam atq; etiam aspice turpi*
Crimina ne damno sint aliena tibi.

Vel. *Nemo malis iunxit se impune sodalibus vnquam,*
Turpe sodalitium maximi origo mali.

Wer mit Pech/oder Kolen handtiert/
Leichtlich der die händt beschmiert.

Vel. *Qui tangit picem, inquinabitur ab ea.*
Pix, carboq; manus fœdant attacta nitentes.

Vel. *Tangentis pix atra manum fœdare sueuit.*

Bon compaignon en cheminant,
*V*ault bien vng chariot branlant.

Comes facundus in via pro vehiculo est.

Vel. *Duxq; comesq; via vario sermone disertus,*
Fessis carpenti more ministrat opem.

Qui suit les bons bon sera sans doubtance,
Mais tout mal vient de mauuaise accointãce

Est, fietue bonus socius adiunctus honestis,
Maxima prauorum caussa sodalitium.

Bey guten dich setz/
So stehestu auff mit guten zu letz

Te coniunge bonis, quos veri semita, virtus,

Et

Et pudor, & pietas non simulata iuuant.
Talis semper eris consortia qualia quaeris. **Rhyth.**

Solitudo, Solus.

Ein einig Mañ zu keiner stundt/
Mehr essen kan dan mit einem munde.

Cuncta suae solus traducens tempora vitae
Vir, solum solo vescitur ore cibis.
Angitur os vnum tantum de ventre replendo *Vel.*
Vno, quo saturo cura peracta sua est.
Vnus vir capit ore cibos dumtaxat & vno, *Vel.*
Multi vbi, sunt multi queis comedãtur opes.
Vir solus more veteri solo vorat ore. **Rhyth.**

Wil nit gesundert sein zu fast/
Noch redt zu vil/war du hin ghast/
Es ist gut das man fliehe alle frist/
Den/der zu viel gesundert ist.

Nec nimiu priuatus eris, nimiumve profusus
Verborum, via si sit peragranda tibi.
Quauis vitantes hominum consortia, vita:
Nam latet illorum pectore saepe dolus.

Saches pour vray que l'eaue dormante,
Vaut beaucoup pis que la courante.
Pire est l'eau qui dort, **Ouid.**
Que celle qui court.

Stil wasser haben diepffen grundt.

Demissos animo ac tacitos vitare memento. **Cato.**
Qua flumen placidum est forsan latet altius vnda.

Somnus, Somnia.

Traume seindt jetz so war/
Alß sie vor hundert Jahr.

Rhyth *Somnia ne cures, nam ludunt plurima plur.*

Vel. *Somnia per noctem veros imitantia casus,*
Nunc tam vera vt erant lustra bis ant decem.

Vel. *Ne nocturna tuam turbent insomnia mentem,*
Permanet his eadem, quæ fuit ante fides.

Tibull. *Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,*
Et pauidas mentes falsa timere iubent.

Wen die Schwein entschlaffen nur/
Kompt im träum vom futter fur

Rhyth. *Somnia de siliquis sus cernit quando quiescit.*

Vel. *Somnia si qua vident somni sub tempore porci,*
Omnia de siliquis illa futura reor.

Vel. *In somnis semper porco obuersatur imago*
De siliquis, panes somniat ipse canis.

Claud. *Omnia quæ sensu voluuntur vota diurno,*
Tempore nocturno reddit amica quies.

Es ist gut schlaffen in gantzer haut/
Verwundter leib sehr schmertzen thut

Carpimus integra subitam cum pelle quietem,
Noctes insomnes languor abire facit.

Vel. *Protinus in dulcem soluuntur lumina somnum*
Peruigil à membris cum dolor omnis abest.

Dormiet illæsus melius quam verbere casus.

Rh h. Meid den schlaff zu Mittag/
Das Feber vnd vnlust folgt jm nach/
Wehtumb des Haupts/der schnupff darzu/
Diß brengt dir alles des Mittags ruh.

Pelle tuis, medio dum ſol verſatur in axe,
Luminibus ſomnum ſanus vt eſſe queas:
Hinc etenim febris, capitis crebriq; dolores,
Triſtior hinc fit mens, hinc pituita fluit.

Ob gleich vil Träum geſchehen ohn ernſt/
So warnen ſey doch offt von fernſt.

Somnia ſæpe rei ſunt argumenta futuræ.
Vana licet reputent, eadem tamen illa frequenter Vel.
Somnia, venturæ ſunt monumenta rei.

Il n'eſt homme, Qui ne prent ſomme.

Nil habet humani qui ſpernit munera ſomni.

Sordes.

Ein dreck je mehr er wirdt geſchürt/
Je mehr er eim die Naſen rührt.

Res ſatis eſt nota, plus fœtent ſtercora mota. Rhyth.
Naribus ingratum ſemper diffundit odorem. Vel.
Stercus, at ex moto fœdior exit odor.
Si ſapis, inuentum nunquam irritabis oletum, Vel.
Quippe quod iratum fortius ora premat.

Ein Saw am liebſten iſt im dreck/
Das ſie drin biß an die ohren ſteck

Sus magis in cœno gaudet, quam fonte ſereno, Rhyth.
Sordibus in mediis ſe ſus immunda volutat Vel.
Sæpius, in puris quam facit illa locis.
Sus immunditia gaudet, pingueſcit & illa, Vel.
Fontibus hanc vitreis æſtimat illa magis.

Der luſt hat zuſtreiten mit einem Dreck/
Iſt fürwar ein groſſer geck.

Rhyth. Hoc scio pro certo, quod si cum stercore certo,
Vinco, seu vincor, semper ego maculor.
Vel. Seu victor, seu victus eris maculabere totus,
Si tibi cum fœdo stercore pugna siet.

Spes, & fiducia, Sperare,

Ich hoffe noch/vnd zweiffel doch.
Dum spiro spero, sed dubito quis ero.
Rhyth. Spes mihi magna subit firmans cum pectore vires,
Vel. Quæ rursus pauido victa timore, cadit.
Vel. Spem sat concipiunt in se mea pectora firmam,
Attamen haud omni sunt ea cassa metu.
Wer hofft das er nit haben mag/
Ist seinem hertzen ein grosse plag.
Rhyth. Cum spes frustratur, nō spes, sed pœna vocatur.
Vel. Spes reficit Dominum, fallit & ipsa suum.
Qui quod habere nequit sibi spe promittit inani,
Sollicito frustra corda dolore grauat.
Vel. Qui sperat, cuius superest spes nulla potiri,
Vult vt edat mentem sollicitudo suam.
Es kan ein stündtlein kommen herbey/
Das vns alles leids ergetzet frey
Horat. Grata superueniet quæ non sperabitur hora.
Hoffen vnd harren/
Magt manchen Narren.
Exspectare diu, & longum sperare, molestum,
Efficit & multos mentis habere nihil.
Viure te fault en confidence,
Faisant tousiors de bien en mieux,

Car en foy & bonne esperance,
Vit l'homme tant qu'il deuient vieux.
Esto magnanimus recti dum conscia mens est,
Sin aliter, melior vita agitanda tibi.
Fidit homo donec canos in vertice gestat,
Fide, fide victor postmodo certus eris.
Spes laqueo volucres, spes captat arundine pisces, Rhyth.
En esperance d'auoir mieulx,
Tant vit l'homme qu'il deuient vieulx.
Tandem, exspectando melius, senescimus omnes.
Sperando melius, fit lupus ipse vetus. Rhyth.
Reigle ta vie, aueeques l'esperance,
D'auoir tousiours du bien en abondance. Cato.
Rebus in aduersis animum submittere noli,
Spem retine, spes vna hominem nec morte relinquit.
L'esperance en Dieu est certaine,
Et toute autre vaine.
Fide Deo, victorque fide indubitatus abibis,
Cuncta euanescunt. spes manet vsque Dei.
Mieulx vaut auoir, que l'espoir.
Præstat habere, suam modo quam spe pascere mentem.
Spem nanciscendi rerum possessio vincit. Vel.
Qui en soy mesme par trop se fie,
Il se decoit, & se desuye.
Qui spes ipse sibi. spe sæpe labascit inani.
Fallitur augurio spes bona sæpe suo. Rhyth.

Sponsor spondere.

Biß nicht burch/
Damit man dich zu lezt nit würch

Nullus esto, licet rogiteris nomine sponsor:
Si spondes, certa est noxa parata tibi.

Vel. *Ne si damna subire volis, vadimonia pri-*
sta:
Nemo suo prorsus vas fuit absque malo.

Status & conditiones vitæ.

Drey dingen vergehen nimmer auff erden/
Backen/Brawen/vnd Scheren.

Ceruisiæ coctor, tonsor, pistorque manebunt,
Mundo stante suo semper in officio.

Vel *Abbreuiare comam, potum, panemque pa-*
rare,
Exercenda solo dum super ullus hor est.

Verander nit baldt deinen standt/
Du habs dan ein bessers fur der handt

Qui est bien, il se tienne.

Rhyth. *Nil cito mutabis donec meliora videbis.*

Vel. *In quocunque statu vitæ tibi functio bona*
est,
Si potes hanc retine, quoad tibi parta noua

Vel. *Hoc quod habes retine, donec meliora pa-*
ris,
Incertum certo præposuisse caue.

Drey Orden hat Gott gerichtet an/
Priester/Regenten/vnd vnterthan/
Wan sich recht helt ein ieder standt/
So stehet es wol vmb Leuth vnd Landt/

Die

Die Priester sollen Betten/ vnd lehren/
Die Bawren vnd Bürger andere ernehren/
Obrigkeit all diese beschutzen sol/
So gehets wie es gehen sol.

Tu supplex ora, tu protege, tuque labora,
Tute trium vigili parta labore vora.

Ordinis ipse Deus triplicis moderator, & au- ctor, Vel.
Nobilis, agrestis, relligione sacri:
Horum si quiuis obeat sua munia recte,
Oppida cum populis vndique tuta forent:
Nobilis ense nefas pellat ceruice clientum,
Rusticus ipse manu, Presbyter ore iuuet.

Hastu ein gute platz vnd ort/
Liechtfertig setz dich nit fort.

Si qua sede sedes, & sit tibi commoda sedes, Rhyth.
Illa sede sede, nec ab illa sede recede.

Commoda si tibi sit, sedem variare priorem, Vel.
Prospectum nisi de commodiore, caue.

Si tibi viuendi status est oblatus honeste, Vel.
Prouidus hunc, superat dum tua vita, te- ne.

Kein standt auff erden ist so rein/
Der nit Buben hat in seiner gemein.

Terrarum tam relligiosa professio nusquam, Rhyth.
Qua constet solis condecorata bonis.

Tam sanctus status, & tam sancta professio nulla, Vel.
Quin habeat quosdam, sustineatque ma- lis

Ein gar kurtzes leben/

Zu

Zu wünschen ist auff dieser erden/
Den keyn standt/hier ist bekandt/
In welchem nicht schmertz vnd pein/
Offtmall zuerwarden sein.

Et quod iter vitæ sectabere? plena molestis
Sunt fora litigiis: anxia cura domi.
Rure labor: terrent medio discrimina ponto:
Si peregre es, partis rebus vbique times.
Ac rursum tristaris egens: vxorius autem
Angeris: es vita cælibe, solus eris.
Sollicitant nati: non viuis & integer orbus:
Corde iuuenta caret, robore canities.
Alterutrum iccirco est nobis optabile, nunquam
Aut nasci, aut natos occubuisse cito.

Kein Standt böß zu achten ist/
Wan du deß nur zu frieden bist

Omne iter insistas vitæ, fora nomen, & vsus
Dant rerum varios: vita quieta domi est.
Gratia delectat ruris: dant æquora lucrum:
Laus est si peregre diues haberis opum.
Solus egens noris: domus est vxore beata:
Cælebs curarum pondere vita caret.
Pignora nata iuuant: non sollicitaberis orbus.
Robur inest iuueni: sunt pia vota seni.
Alterutrum ne optes igitur, non nascier, aut non
Esse diu; nam sunt cuncta referta bonis.

Studium.

Hab früh vnd spat vil müh vnd fleiß/ So

So du wilt werden klugh vnd weiß.
Si fieri prudens, sapiensq́ue vocarier optas,
Sole oriente stude, sole abeunte stude.
Quem iuuat assiduos studii tolerare labores, **Vel.**
Ille suam vitam post sapienter agit.
Auff ander soltu nit sehen allezeit/
Mach dich in geschicklig keit selbst bereyt.
Viribus alterius non est confidere tutum,
Sic age, vt externa nil ope sit tibi opus.
Turpe est Marte suo nihil inuenisse bonorum, **Vel.**
Ipse boni quidquam perfice, magnus eris.
Par trop estudier,
L'on voit les sages follier.
Insanire facit studii immoderata cupido.
Ex prudente facit studii vehementia stultum. **Vel.**
Pour la science, & la doctrine apprendre,
Les liures lys, la tu pourras comprendre.
Egregios cumulare libros, præclara supellex, **Verinus.**
Ast, vnum vtilius voluere sæpe librum.
Instrue præceptis animum, nec discere cesses, **Cato.**
Nā sine doctrina vita est quasi mortis imago.

Stultitia, Stultus.

Je lenger ein thor lebt auff Erden/
Je thörechter thut er werden
Vitales, vacuus ratione, diutius auras
Quo trahit, hoc stultus redditur ille magis.
Stultitia in stulto crescit crescentibus annis, *Vel.*
Nil anni ingenio deficiente iuuant.
Durch den Wein/vnd Weiber list/

Man-

Mancher weisser bethoret ist.

Vin & femmes font fouruoyer les sages,
Et periller en maints diuers passages.

Rhyth. *Reddunt delirum femina, vina, virum.*

Vel. *Fraude potens mulier, simul & Semeleia pocu-les,*
Cautos sæpe viros implicuere dolis.

Vel. *Femineæ fraudes, donumq; suaue Lyei,*
Efficiunt stultum, de sapiente virum.

Dem sein vorwahr die sinn entlauffen/
Der die katz im sack thut kauffen.

Folie est d'achepter chat en sac.

Stultum ast ælurum in sacco mercarier ipsum.

Wer alle Welt zum freundt wilt han/
Der ist ein narr bey iederman

Dicitur insipiens & aceti pectoris excors,
Qui sibi cuiusuis quærit amicitiam.

Vel. *Fiet ridiculus multis, quicunque probatus*
Omnibus, atque alter Pamphilus esse studet.

Wer einen Narrn erfrewen will/
Der verheisse im nur gelts vil.

Assez promettre sans donner,
Faict souuent fois reconforter.

Rhyth. *Lætificat stultum, diues promissio multum*

Vel. *Promittas, recreare volens, ingentia stulto:*
Pollicitis capitur non minus atque datis.

Vel. *Splendida de magnis data pollicitatio rebus*
Exhilarat mire, mentibus absque, viros.

Ein geck vil gecken machen kan/
Darumb nimb dich keiner thoren an.

Noxia nugacis vites commercia stulti,
Ne tibi stultitias affricet ille suas.
Vnus conuiuis multis si morio præsto est, Vel.
Efficiet solus non sit ut ille diu.
Es ist niemandt/
Der nit einmahl seine thorheit macht bekant.
Semel insaniuimus omnes
Nemo hominum quauis sapiens reperitur in hora. Vel.
Quis non interdum recto de tramite flectit? Vel.
Fol ne croit, iusques à ce qu'il reçoit.
Nil timet, aut credit stultus, nisi verbera gustet.
Auant chante vng fol que le prebstre,
Et au mal plus que au bien s'appreste.
Presbytere citius sophiæ cantillat inanis,
Sunt & huic longe plus mala grata bonis.
Vn fol & dict & faict, tout de sa teste,
Sans aduiser s'il sera bien,
Le sage iours ouuriers, & feste,
Stans bon conseil ne fera rien.
Et facit & loquitur neglecto fine frequenter
Mentis inops temere quod sibi cumque libet:
At prudens sine consilio nil incipit vnquam,
Hoc duce iam cœptum non male finit opus.
Pour parler & rire,
Font l'homme pour fol tenir.
Garrulitas nota stultitiæ est permista cachinno.

Claud. *Inquinat egregios adiuncta superbia mores.*
Senec. *Cito ignominia fit superbi gloria.*
Latomus. *Inprimis animi motus compesce superbos,*
Moribus & fastus semper abesto tuis:
Nam Deus elatis obsistit mentibus, idem
Gratia, & auxilio corda modesta iuuat.
Prudẽt. *Desine magna loqui, perdit Deus omne superbum,*
Magna cadunt, inflata crepãt, tumefacta premuntur.
Disce supercilium deponere, disce timere
Ante pedes foueam, quisquis sublime minaris.
Rhyth. *Si tibi gratia, si sapientia, formaque detur,*
Destruit omnia sola superbia si comitetur.
Quando la superbia galloppa,
La vergogna siede in groppa.
Fertur equo quoties properante superbia curru,
Illius in dorso, dedecus hæret, equi.
Tout homme qui est orgueilleux,
Tient vn chemin moult perilleux.
Inuasit tumida, quemcunq́ superbia mentis,
Sollicito imprimis tramite carpit iter.

Surdus.

Vergebens muhe vnd arbeit/
So man eim tauben zwo Messen list.
Prescher au sourd est perdre la peine
A vn sourd il ne faut point chanter deux messes.
Rhyth. *Surdo nemo duas præsumat psallere missas.*
Vel. *Canticũ bis frustra surdas cantatur ad aures.*

Quippe quod auditus clausus vtrique siet.
Dic vbi sacratæ fiant solemnia missæ. **Vel.**
Bis surdis? nusquam quod meminisse queo.

Mieulx vault souuent faire le sourd,
Qu'en son parler estre trop lourd.

Se surdum simulare, loqui quam agrestia præstat.

Fuy souspecon, & le souspeconneur,
Car auec luy on n'à que des honneur.

Pessima, suspicio mentem si roserit intus,
Illam tranquillo pectore pelle procul.

Taciturnitas, tacere.

Wo man redt wie narren vnd thoren/
Da ist ein gut schweigen verlohren

Perdo silere bonum, dum loquor ipse malum. **Rhyth:**
Sunt vanis multo meliora silentia verbis: **Vel.**
Namque silere bonum garrulitate perit.
Admoto præstat digito compescere linguam, **Vel.**
Edere vecordes quam sine mente sonos.

Schweigen ist kunst/
Vil klaffen brenget abgunst.

Vertu de silence,
Est grand science.

Est puer ingratus mala qui garrire paratus. **Rhyth.**
Ars est posse suis adhibere silentia rebus: **Vel.**
Parturit inuidiam garrulitatis amor.
Inuidiosus eris si multa loquare, magistri **Vel.**
Nomen habebis, si cum ratione taces.
Proximus ille Deo qui scit ratione tacere. **Cato.**
Mit schweigen kan man wol zu zeiten/

Viel verantworten ohn streiten

Rhyth. *Sepe carent multa responsis verbula stulta.*

Vel. *Vir bonus & sapiens citra maledicta, refutat*
Sæpe opportuno multa tacere suo.

Vel. *Litibus alterius bene respondere silendo*
Qui valet, hunc merito dixeris esse sophum.

Wer wol reden kan/
Der hat es lob fur iederman/
Noch weiser man den halten sol/
Der schweigen hat gelernet wol

Apta loqui laudem, laudemque tacere meretur.

Rhyth. *Scire loqui decus est sed plus est scire tacere:*
Hæc duo si poteris scire, peritus eris.

Das dich nit gehet an/
Da rede nit vil van/
Vnd schweig so ein ander redent ist/
So halt man dich weiß zu aller frist.

Vis sapiens dici totius tempore vitæ,
Inter cuiusquam rumpere verba caue.
Ne te sollicitent aliena negotia quidquam,
Illis iudicium noli adhibere tuum.

Zwey Augen/zwey Ohren/vnd einen mundt
Hat der Mensch damit ime sey kundt/
Zu hören vil/vnd wenig zu reden/
In allen örteren vnd stetten.

Muret. *Vt nos pauca loqui, plura autem audire moneret,*
Linguam vnam, natura duas dedit omnibus aures.

Wer kunstlich wil/vnd wol reden/

Der-

Derselb vorerst schweigen sol lehrnen

Rebus in humanis magna est doctrina tacere,
Testis erit sapiens hic mihi Pythagoras:
Nempe loqui doctus, reliquos iubet ille tacere,
Magnum hoc ad requiem pharmacon inueniens.

Loqui ignorabit qui tacere nesciet. *Auson*

Mieux vaut auoir la bouche close,
Que dire sans penser la chose.

Sit linguam frena recta rationis habena, *Rhyth.*
Ne te confundat si verba superflua fundat.

Dicere nil, sine iudicio, quam dicere multa, *Vel.*
Tempore plus quouis vtilitatis habet.

En la chambre, ny moins au lict,
Ne dois auoir caquet ne bruit.

Sunt puero in casto seruanda silentia lecto,

Le tien vouloir, à nulluy ne diras,
Car toy frustré d'autruy mocqué seras.

Quod facturus eris dicere distuleris.

Qui de tout se taist, de tout a paix. *Auson*

Omnia qui reticet, munera pacis habet.

Il est bon se taire, & ne dire mot,
Qui est libere, & franc de l'escot.

Iure tacet, bene qui tractatus asymbolus exit.

Temeritas.

Wer vnfursichtig ist vileteit.
Derschafft wenig nutzbarkeit.

Grata parum facit ... temerarius omni

Vel. *Aggrediens temere sua facta parum vtilis a-
ctor.*

Templa.

Sie betten nit alle die in die Kirchen geh[illegible]
Mancher wil da seine Bulschafft sehen.
*Orandi studio non itur ab omnibus ædem
In sacram, multi num sit amica, vident.*
Vel. *Est qui templa adeat, notet vt sibi forte pu-
lam,
Quam queat in casses ducere nocte suos.*
So bald du in die Kirch kombst so betrag[illegible]
Warumb dich Gott gemacht/
Entweder sing/bett oder liß/
Gottes nimmer vergiß.
*Cur sis natus homo, casto fac corde volutes,
Ingressus precibus tecta sacrata piis:
Vel cane, vel preculas imo de pectore funde,
Vel lege diuinos, vt moueare, libros.*

Temperantia.

En tous tes faicts vse de temperance,
En demonstrant d' icelle l'apparance.
*Sobrietatis amor vita seruatus in omni,
Corpora castiget, luxuriemq; premat.*

Tempus.

Die zeit verschwindt/
Eh mans befindt.
Rhyth. *Quam breuis est hora, qua labat absque m[illegible]*

Temporis in mundo res nulla fugacior hora, *Vel.*
Quam cum præsentem credimus, illa fuit.
Quam quis opinetur citius, clam tempora nobis, *Vel.*
Fluminis in morem, non reditura fluunt.
On perd en peu de temps,
Ce qu'on a gaigne en long temps.
Labitur exiguo quod partum est tempore lōgo. *Cato.*
Sorte fluunt celeri parta labore graui. *Vel.*
Veulx tu bien faire peu demeure,
Car en peu de temps se passe l'heure.
Tolle moras volucres menses labūtur & anni.
Vt recte tua agas citus aggrediare laborem, *Vel.*
Nam vento citius temporis hora volat.
Ne, quod ages, differ, mora nulla fugacibus annis, *Vel.*
Hora fugit, mensis cedit, & alma dies.
Fac bene & absque mora, celeri pede diffugit hora. *Rhyth.*
Temps est de parler & soy taire,
Temps de pleurer & puis de rire,
Temps d'assaillir & temps de retraire,
Temps de chanter, & temps d'escrire.
Omnia tempus habent, flebis dum tempora flendi,
Ride dum risum tempora læta ferunt.
Hac est hora loquentibus, illa tacentibus apta,
Conuenit hac pugnis, conuenit illa fuga.
Tempora gaudendi, sunt tempora certa dolendi. *Rhyth.*
En recordant le temps passe,

On peult auoir d'aduis assez.

Illa omni nobis quæ præteriere, magistri,

Quolibet in facto, tempora semper erunt.

Le temps est celui qui tout porte,

Et qui soudain le tout emporte.

Omnia fert tempus, subito rapit omnia tempus.

Temps perdu n'est a recouurer,

Sage est qui le scait employer.

Iactura nulla maior est quam temporis.

Vel. *Temporibus sumptus non est preciosior vsquam,*

Hæc fugiunt celeri non reditura pede.

Vel. *Tempore non vlla est res preciosa magis.*

Den langen tag/das schertzen kürtzen macht

Falluntur lepidis tempora longa iocis.

Qui temps a, & temps attend,

Temps perd puis s'en repend.

Qui quod habet sinit elabi meliusq; requirit

Tempus, eo amisso pœnituisse solet.

Rhyth. *Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum,*

Quisque potest rebus succurrere, nemo diebus.

Der morgen ist mehr/

Dan andere zeit bequem zur lehr.

Vel. *Aurora Musis amica studiis apta,*

Est aurora nouem dilecta Sororibus, vllum

Tempus eo studiis aptius esse nequit.

Der morgen bringt viel nutzbarkeyt/

Vnd dient zu allerhand arbeyt.

Mane cuique operi commoda multa parit.

Omne iuuat ſane quod agunt homines bene mane. Rhyth.

En tout temps, & ſaiſon de l' annee,
Feu, argent, & ſante ſont en grand eſtimee.
Commoda ſunt anni totius tempore, nummus,
Fauſta valetudo, ſplendidiorque focus.
Quoy que ſol tarde, iour ne tarde.
Stulte licet tardes, præterit ipſa dies.
En iouant, on perd temps & argent.
Argentum, tempuſque perit ludentibus vna.

Terra.

Tout ce que la terre nourit,
Puis apres elle le pourrit.
Quidquid terra parit, rurſum putreſcit in ipſa.

Teſtes, teſtimonium.

Falſche zeugen ſein wolfeil/
Wer ſey ſucht dem werden ſie wol zu theil
Inuentu facilis, paruoque parabilis are,
Omnibus in terris teſtis iniquus erit.
Inuenias paſſim, parui qui muneris ergo Vel.
Coram iudicibus falſa referre velint.

Theſaurus.

Gott forchten/vnd ſein Heiliges wort/
Iſt der beſte ſchatz an iedem ort
Collige theſaurum ſummo ſuper æthere, nullus
Quem fur: vel vermis ſurripuiſſe queat.
Optimus eſt homini Dominum theſaurus, amare: Vel.
Ac vitæ norma eſt optima dogma ſuum.

Titulus, seu nomen.

Kein Aelster je erfunden wardt/
Sie hat dañ was bundts in irer art.

Nomen abest picæ, nisi quid varii tenet in se.

Nam. *Alpipenes albas tot habet nivas quot habet ni...*

Albas pica pennas tot habet quot habet nig...

Vel. *Non licuit picam mihi adhuc reperire vel...*
nam,

Corpore versicolor cui nota nulla fuit.

Vel. *Versicolor quod habet non posset pica tueri*

Nomen, diverso si absque colore foret.

Le tiltre, Ne faict pas le maistre.

Nomen honorificum, minime facit esse magi-
strum.

Tormenta.

Die Christum recht lieben vnd bekennen/
Forchten nach Todt/nach Breñen.

Pectore qui puro Christum cognoscit, amatque,

Non probra, non diras horret adire neces.

Vel. *Verus amor Christi, & studium sua iussa te-*
nendi,

Reddunt dulce pati, denique dulce mori.

Turpitudo, obscœnitas.

Ich hab offt gehort/Gantz vbel stath/
Reden schöne wort/Vnd thun narrisch that.

Verbis non factis sapere, est dementia summa.

Velle Dei, saluus, qui bene fecit, erit.

Vel. *Grande sophos verbis ingentibus ostentare,*

Nunquam agere egregium, turpe quis ...
neget?

In

Jn aller Sündt vnd Missethat.
Dich selbst am meisten furcht gehat.
Turpe quid ausurus, te sine teste time. **Auson.**
Turpia nec patres, nec turpia mente volutes, **Vel.**
Ipsemet ingenium fac vereare tuum.
Ne reprens, Ce que n' entens.
Turpe, sibi non intellecta, reprendere quenquam.

Tutum.

Seurement va, qui rien n' a.
Cantabit vacuus coram latrone viator. **Iuuenal.**

Tyrannis seu mala administratio.

Vber gewalt/ wird nit alt.
Ad generu Cereris, sine cade & vulnere pauci **Iuuenal.**
Descendunt Reges, & sicca morte Tyranni.

Valetudo bona, seu sanitas.

Wiltu lang starck vnd gesundt bleiben/
Laß dir sorg vnd zorn nit glieben/
Sitzt nit lang/ halt mässig malzeit/
Dem Mittag schlaff vermeit/
Den Harn vnd stul nit auffhalt/
Du werdes sunst nicht alt.
Membra Machaonii tua ne sint indiga succi,
Pauca tenenda putes hæc documenta tibi.
Libera mens curis sit ab omnibus exsulet ira,
Prandia parca simul, cœna sedere breue:
Luce sopor media membris, oculisque fugetur,
Dum natura iubet meiere, meiere certa.
Augen vnd Händt wasch früh gar rein/
Mit gehen beweg dein Leib vnd Bein/

Kemme dein haar, dein Zän auch reib;
Diß sterckt das Hirn / vnd den gantzen lei
Mane laues oculos, faciemque, manusque a
center,
Neruos distendas, commoueasq; pedes;
Gingiuas, dentesque frices, pectasque capill
Hinc robur cerebro, corporibusque datu.

Drey dingen seindt gesundt/
Wenig eß dein mundt/
Vbe dich alle stundt/
Lauff nit wie ein Hundt.
Sanus eris, si parcus edas, multumque labor
Imponasq; tuis frena libidinibus.
Tria saluberrima, inquit Plutarchus,
Vesci citra saturitatem, Non refugere lab
rem,
Natura semen conseruare.

Mit brechen des Monats reinig ein ma
den leib/
Wilstu das er lustig vnd gesundt bleib.
Præcipiunt medici quouis in mense vome
dum,
Rectius vt valeas, ad minus esse semel.
Mense semel plenum stomachum laxabis in
mni.

Vel. Appren, retien, & tu sçauras,
Pren soing, mesure, & tu auras,
Dors en haut, mange peu, & viuras.
Disce, tene que scies, cura moderatus, habeb
Dormi altus, modicum vescere, sanus eri
Coucher de nuit, du matin leuer,

Dor:

Droit a midy, aller du soir.

Mane sede, tua sies post prandia, nocte cubato, Vel.
Vespere post epulas vltro citroq; mea.

Ein reudig haut juckt sehr/
Kratz man sie/so juckt sie mehr.

Quando cutis prurit, dum scalpitur hac, magis vrit.

Loin de cite, Loin de sante.

Dissitus vrbe procul, rite valere procul.

Vanitas, seu vanæ res.

La ou il y a boubans & vanite,
Dieu y est griefuement offense.

Offendit omnis optimum,
Rerum parentem vanitas.

Venditio.

Ce qui plaist est demy vendu,
De quelle part qu' il soit rendu.

Merx belle prostans & iam nunc cœpta placere
Emtori, magna vendita parte sui.

Qui donne, cher vend,
Si vilain n' est, celuy qui prend.

Vendit dante bonis nemo sua carius vnquam.

Vin, cheuaux, & bleds,
Vendez les quand pouuez.

Vendere quando potes vinum, frumenta, caballos,
Vende, nec illa tibi sint adamata nimis.

Venia.

Zu gnaden lauff/biß trach zur raach/

Leoni. Zu frieden eil/stel krieg nicht nach.

vers. *Ad veniam curras, ad vindictam pigriteris,*

Vel. *Ad pacem properes, ad iurgia non graderis.*

Sis celer ad veniam, tardus sis semper e poena

Pax tibi sit cordi, bella ciere caue.

Vel. *Iurgia deuitans pacis tenearis amore,*

Sis venia largus, vindicis arma fuge.

Vel. *Vlcisci lentus, facilem da questibus aurem,*

Pax placeat, bellum displiceatque tibi.

Venter.

Wan man nur die augen füllen kan/
So wird dem bauch bald raht gethan.

Venter non oculus pares est explerier un...

Dem bauch kan niemand liegen/
Noch ihm wan er hungert/betriegen.

Ventre ieun, N'o t pas chascun.

Rhyth. *Mentiri ventri nullus valet esurienti.*

Vel *Difficile est vacuo verbis imponere ventri.*

Vel. *Incola ieiuni ventris non prenditur astu.*

Vel. *Dulcibus haud verbis rabies placatur e dendi.*

Rouge visage, & grosse pance,
Ne sont pas signe de penitence.

Cui rubra est facies, & venter turget obesus,

Non habet impransi signa notasque viri.

Ieune en sa croissance,
A vn loup en sa pance.

Ventre lupum iuuenis nutrit gliscentib. annis.

Qui quocunq; bonam tempore orexin hab...

De la pance, vient la danse.

Nasi-

Nascitur ex varijs stulta chorea cibis.

Ventre par trop gras,
Subtil esprit n'engendre pas.

Ingenium ex pingui ventre haud emergit acutum.

Ingenium excellens non gignit venter obesus. *Vel.*

Ventus.

Ein grosser Wind ist selten gelegen/
Er bracht zu letzt einen grossen Regen

Apres vent, pluye vient.
Tant vente, qu'il pleut.

Raro cadit ventus nisi cum pluuia violentus. *Rhyth.*

Ventus flans valide raro pluuia absque quiescit, *Vel.*
Illius ille parens, illius illa comes.

Quando cadit vehemens posito spiramine ventus, *Vel.*
Mox pluuiam terris adfore certus eris.
Dum bene spirauit desuper vnda fluit.

Schwindel/Wassersucht/Krampff/vnnd pein des Bauchs/
Kompt wann man den wind nit laßt hinder auß.

Quattuor ex vento veniunt in ventre retento: *Rhyth.*
Vertigo capitis, colica, spasmus, hydrops. *Vel.*
Colica, spasmus, hydrops, capitis vertigo sequuntur
Ventos, quos anus libere abire vetat.

Verbum, bonum, malum.

Wo man ein red verkehren will/
Da heissen gute wort nicht viel/
Wo mans zum besten wil verstehen/
Da kan man auch das böß verdrehen.

Si bonus est interpres, inepta probantur vt apta:
Sin malus, apta satis prorsus inepta feret.

Rhyth. *Sit bonus interpres, nil mala verba nocent:*
Sit malus interpres, nil bona verba docent.

Comme les boeufs par les cornes on lie,
Aussi les gents par leurs mots ou follie.

Rhyth. *Verba ligant homines, taurorum cornua funes*

Vel. *Bos capitur cornu, captusq; ligatur ibidem,*
Verbis ipse suis illaqueatur homo.

Rendre faut vne fois raison,
Quoy qu' on die en quelque saison.

De verbo temere nostro quod prodit ab ore,
Est ratio coram iudice danda Deo.

De chose triste & aduersaire,
En temps de ioye on se doibt taire.

Non placet ille inter cyathos, & gaudia, quisquis
Tristia, vel cuiquam verba molesta, refert

Bonnes paroles oignent,
Et les meschantes poignent.

Dulcia verba linunt, quæ his sunt contraria pungunt.

Gelt mit gelt/wört mit wört/
Sich zu bezahlen gehört.

Res dare pro rebus, pro verbis verba solemus

Verbera.

Von alts man zu sagen pflag/
Es thut nicht weh ein jeder schlag.

Non hominem offendit quiuis in corpore pulsus.

Verbere non quouis rapitur percussus ad iram Vel.

Nußbäum/ Esel/ Weib/ vnd fauler Clerck/
Thunt ohn schlege keine gute werck.

Nux, asinus, mulier, pueri turgantur inertes,
Nil sine verberibus conuenienter agunt.

Nux, asinus, mulier, simili sunt lege frequẽter
Hac tria nil faciunt recte si verbera desunt. Rhyth.

Veritas.

Ein wahre red gehe auß deinem mund/
Ein leugner tödt sein Seel alle stund.

Sermo tuo falsus nunquam procedat ab ore,
Os mendax animam cogit adire necem.

Pro veris non vera loqui turpissima res est, Vel.
Interimitq; animam quæ super vsq; manet.

Verite ne se cache point,
Mais meschante vie quiert le coing.

Semper amant nitidam, purissima pectora lucem,
Quaritat obscuros vita maligna locos.

Die warheit wird wol truckt/
Aber nicht gar verstuckt

Verite vn temps peut languir,
Mais elle ne peut iamais perir.

Premitur veritas, non opprimitur.

Ipsa licet veri nostro iam Diua prematur Vel.

Tempo-

Tempore, post victrix exeret illa caput.
Sois veritable au cueur & en la bouche,
Car le menteur est digne de reproche.
Verus vera Deus cupit, at mendacia temnit,
Sedulus hæc fugias, illa sequare libens.
L'huile, comme aussi verite,
Retournent tousiours en sommite.
Summa petunt imis, oleum, verumq́ reliɑ̃s
Verite, est sans variete:
Vna eademq́ manet, simplex oratio veri.
Vrayes bourdes,
Sont le pires, & plus lourdes.
Rhyth. *Cum iocus est verus, iocus est malus atq́ seue-rus.*
Vel. *Offendit solitus dicere vera iocus.*
Vel. *Vera iocus referens, fit mox audire molestus.*

Vestes, vestimenta.

Es ist gut zu sehen an dem Nist/
Was für ein Vogel drinnen ist.
Ex nido facile est quamuis nouisse volucrem
Vel. *Ex nido, plumisue suis noscenda volucris,*
Corporis ex habitu noscitur ipsus homo.
Betracht fleissig du werthe iugend/
Das schone kleyder nicht brengen tugend/
Darumb solstu hoffart fahren lassen/
Vnd darfur zucht vnd weißheit fassen
Esto memor dilecte puer tegumenta superba
Virtuti nullum conciliare decus:
Ergo seposito fastu ipsa modestia, mores
Instruat. & mentem docta Minerua colat.

Quí-

Quid fastu turges? nitida quod veste superbis? **Aliter.**
Inflatum quid homo tollis ad astra caput?
Quid caligis, ve uti pennato crure columbus
Quando colit tecti culmina celsa, tumes
Anne levi folio primos velasse parentes
Ætherium patrem biblia sacra docent?
Scilicet exiguo te commonefecit amictu,
Quod toga non deceat luxuriosa pios,
Ergo Dei pœnam metuas, ac parcito nummis,
Vestitu modico corpus inane tege.
Sic tibi pro votis feliciter omnia cedent,
Sic aderunt cœptis initia fata tuis.
Wer sich mit kleideren höfflich ziert/
Vnd in Weibischer art stolziert/
Wird hoch gehalten zu ieder frist/
Ob er gleich ein Esel ist.
Hunc homines decorant, quem vestimenta decorant. Rhyth.
Femineo pro more quibus gestatur amictus **Vel.**
Aureis insignis, purpureisq; notis,
Mentis, fortunæq; bonis præstare putantur,
Sint quamuis asino, cognitione pares.
Niemand den wol berauben kan/
Der nichts hat weder vmb/noch an
Ecquid huic adimant vel millia multa virorum,
Qui nihil omnino quod rapiatur habet?
Nemo suo nudos vnquam priuauit amictu, **Vel.**
Nemo suo peditem dispoliauit equo.
Welcher hat böse kleyder an/
Dem wird wenig ehren angethan.

Vesti-

Vestibus incultus nudus honore manet.

Tout habit au pauure duit.

Pauperibus quicunque quadrat bene semper amictus.

Se vestir chaudement, & manger escharcement,

Fait viure longuement.

Viuere dat longum vestis calor, atque diæta.

Vel. *Vitam, cum victu calidus conseruat amictus.*

Ton fils repeu, & mal vestu,

Ta ville vestue, & mal repue.

Sit male vestitus, pastus bene natus: amictu

Filia luxuriet, petet edatque parum.

Vetustas.

Alte Freund vnd alte Schwert/

In der noht seind sie jhres gelts wehrt.

Antiquus gladius, vetus, atque fidelis amicus

Sorte sub aduersa non valuere parum.

Vel. *Mucro vetus, veterique fide bene notus amicus*

Casibus in nullis destituere suos.

Rhyth. *Antiquus gladius, vetus atque fidelis amicus*

Sint tibi pro muro, cum stas in tempore duro.

Vin vieil, or vieil, amy & capitaines vieux,

Sõt beaucoup estimez & prisez en tous lieux.

Vina vetusta, duces, aurum, veteres & amici,

Rhyth. *Omnibus, & merito sunt in honore, locis.*

Annosum vinum, socius vetus, & vetus aurum,

Hæc sunt in cunctis trina probata locis.

Vieil medecin, & ieun barbier,

Sont à louer, & apprecier.
Antiquus bonus est medicus, Tõserq́; nouellus.

Via.

En mauuais chemin, & petit lict,
On cognoist l'amy.
Calle malo, paruoq́; toro noscuntur amici.
Bon vin, mauuaise teste
Bonne mule, mauuaise beste,
Bon pais, mauuais chemin,
Bon aduocat, mauuais voisin.
Optima vina, malum caput epotata relinquunt,
Optima mula, pecus terq́; quaterq́; malum:
Optima terra, parum præbet viam euntibus aptam,
Vicinis mala res Causidicus bonus est.
Vice de paresse,
A pauureté adresse.
Est ad pauperiem directus inertia trames.
Quid precor ignauus tandem nãciscitur? Itur? Echo.
Hic ne ad pauperiem postmodo vadit? Adit.
Vn mal, vn cordelier,
Rarement seul par sentier.
Nec Monachus, nec triste malum sine compare vadunt.
Aux veneurs, & amans,
Le chemin est court & le temps,
Qui sibi sponte feras, & qui venantur amicas.
Temporis atq́; viæ tædia nulla sciunt.

Vicini-

Vicinitas & vicinus.

Wer recht wil wissen wer er sey/
Der schelt seiner Nachbawren ein oder drey/
Und werdens jhm die vertragen/
So wirds ihm doch der Wirth sagen
Si cui non constet, quis sit, vulgone putetur
Vicini poscat iurgia, certus erit.
Hic si subticeat, quod vix tamen euenit vnquam,
Certe hunc depinget Caupo colore suo.
Ein guter Nachbawr in der noth/
Ist ein edel Kleynot.
Vicino modo sit bonus haud preciosior est res.
Niemand ist zu frieden mit dem sein/
Jedermenlich spricht ach were das mein.
Horat. *Qui fit Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem*
Seu ratio dederit, seu sors obiecerit, illa
Contentus viuat, laudet diuersa sequentes.
O fortunati mercatores; grauis annis
Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contra mercator, nauem iactantibus Austris
Militia est potior: quid enim? concurritur hora
Momento, cita mors venit, aut victoria læta.
Agricolam laudat iuris, legumq; peritus,
Sub galli cantum consultor vbi ostia pulsat.
Ille datis vadibus, qui rure extractus in vrbem est.
Solos felices viuentes clamat in vrbe.
Ouid. *Fertilior seges est alienis semper in agris,*

Vicinumq́ pecus grandius vber habet.

L'autruy nous plaist le plus, & le nostre à autruy. *Publi.*

Aliena nobis, nostra plus aliis placent.

Der Ochß begert deß Sadels/
Der Bawr deß Adels.

Optat ephippia bos piger, optat arere caballus *Horat.*

Suæ quemq́ fortunæ pœnitet. Cicero.

Nostri nosmet pœnitet. *Item.*

Nemo est, quin vbiuis, quam ibi, vbi est, esse malit. *Item.*

Qui a bon voisin, il a bon matin.

Mane salutatur vicino iunctus amico.

Affert vicinus mane fidele bonus. *Rhyth.*

Qui n'a aultre amy que de gendre,
Ne bestial que cheure à vendre,
Voisin riuiere, & aduocats,
Il n'a guere de bon soulas.

Affines præter nullus cui restat amicus:
Nec capram præter quæ possit bestia vendi:
Vicinos nec habet, nisi flumen, causidicosq́,
Nil opis externæ sibi plus sperasse queratur.

Wer sein eygen lob muß ruffen auß/
Hat böse nachbauren vmb sein Hauß

Laudis præco suæ vicino iunctus iniquo est.

Decantare suæ si quis præconia laudis *Vel.*
Debet, vicinis cingitur ille malis.

Vicissitudo rerum.

Kein bestand ist in zeitlichen dingen/
Das süß thut saures mit sich bringen/

Die

Die nacht folget auch auff den tag/
Sonne regen bringt/vnd freud klag

Arbitrio fortuna suo dominatur in omnes.
Et certam præsens vix habet hora fidem.
Gaudia mœrori, pulcræ nox iuncta diei:
Sol pluuiam, secum dulcor acerba trahit.

Setz nicht deine freud in diese zeit/
Wilstu nicht haben ewig leid.

Rhyth. *Quisquis non flebit, dum flendi tempus habebit,*
Æterno luctu lugebit post sine fructu.

Vel. *Gaudia præsentis quisquis sectabitur æui,*
Idem venturo perferet omne malum.

Vel. *Delicijs nemo in vita potietur vtraq;*
Gaudia mœrorem, tristia læta ferunt.

Herrn gunst / Frawen lieb/ vnd Rosen bletter/
Verkehren sich wie Aprillen wetter.

Virum potentum gratia,
Amorq; dulcis virginum,
Rosæ voluptas splendida,
Fallaxq; lusus tesseræ,
Odorq; delectabilis,
Mutantur heu citissime.

Vel. *Aura, rosæ species, fauor aulæ gratia nymphæ,*
Cognata violant mobilitate fidem.

Fortune n' est pas tousiours vne,
Pource est comparee à la lune,
Qui croist & decroist en peu d' heure,
En vn estat point ne demeure.

Rhyth. *Vultus fortunæ mutatur imagine lunæ,*

Crescit, decrescit, in eodem sistere nescit.

Stare diu fortuna loco cum non queat uno
Augeat, imminuat, det, repetatq; datum,
Dicitur hinc, & iure quidem, esse simillima lunæ,
Quæ variat mira mobilitate vices.

Ungewitter und Kriegs leidt/
Wehrt nicht allezeit

Toujours ne dure aurage, ne guerre.

Nec fera tempestas, nec sæui tædia Martis,
Usq; manent, miseros continuoq; premunt.

Jung Herr/alt Knecht/jůg Knecht/alt Herr/
Betracht nuhn welchs gefelt dir mehr?

Si iuuenis famulere, senex dominabere, contra
Si dominus puer es, post male seruus eris.
Tute fac integra tecum sub mente volutes,
Utrum plus placeat, conueniatq; seni.

Dum puer es serui, si vis ut sint tibi serui. **Rhyth.**

Varier occupation,
Est a l'esprit recreation.

Opus exsequentis pectora
Vicissitudo recreat.

Victoria.

Daß eigen Hertz vberwinden/
Ist mehr/dan Siegen vor den feinden.

Vincere cor proprium, plus est, quam vincere mundum. **Rhyth.**

Pulcrior ulla nequit victoria ab hoste parari, **Vel.**
Affectus cordis quam superare sui.

Egre-

Vel. *Egregium decus, & spolia ampla reportat ab hoste,*
Qui sua Marte suo corda domare potest.

Vel. *Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit*
Mœnia, nec virtus altius ire potest.

Vigilantia, vigilare.

Vn prince doibt plus veiller pour les siens,
Que pour luy mesme, ainsi que font les c...
ens.

Tota nocte virum Regem dormire pudendu...
est,
Cuius sunt populi, & commissa negotia cur...

Ouid. *Infelix tota quicunque quiescere nocte*
Sustinet, & somnos præmia magna vocat.

Veilles dit le Seigneur, petits & grands.
Vous ne sçaues le iour ne le temps.

Christigenum omne genus mundi vigilare...
demtor
Hortatur, lateat quippe quod hora neci...

Leue matin, & couche tard,
Nourris des porcs auras du lard.

Luce statim prima surges, seroque recumbes,
Et porcos pasces, si lardo vescier optas.

Leue matin pour prendre l'air,
Et tu viuras plus que ton hoir.

Prima aurora homini longa dat tempora...

Veiller conuient, plus que dormir,
Pour maints maux & vices fuir.

Plus vigilare decet, segnes quam carpere...
nos,

Pr...

Propterea turpis sint quod origo mali.

Plus vigila semper nec somno deditus esto, Cato.
Nā diuturna quies vitijs alimenta ministrat.
Longa quies somni vitio nos nutrit in omni. Rhyth.

Il n'est beau de sommeiller,
Es lieux establis à veiller.

Turpe locis oculos in eis committere somno,
In quibus est nobis, vt vigilemus, opus.

Vn bon pere de famille doibt estre par tout,
Denier couche, & le premier de bout.

Mane torum primus linquet, postremus adibit
Vespere, qui domui rite praeesse volet.

Vindicta, vltio.

Es gebürt nicht mir was vnbillig ist/
Sonder Gott zu rächen zu aller frist.

Qua ratione meos vlciscar quaritis hostes?
Expediam: vlcisci sic quoque disce tuos.
Incessunt, taceo: culpant, fero: crimina spargunt,
Dissimulo: mordent, absq; dolore meo.
Obtrectant, sileo: ringuntur, rideo: vulgo
Traducunt, patior: dant mihi damna, sino.
Aspiciunt toruis oculis, ego comiter illos
Accipio. turbant cuncta, quiete fruor.
Latrant, non moueor. frendent, non curo: minantur,
Non metuo: mordent labra, laboro nihil.
Exagitant, non exagitor: vexant, neq; vexor:
Ledunt, non ledor: probra refutat honos.
Insidias ponunt, euadu[illegible] *oro:*

Pessima molitis optima quæq; precor.

Vergelt böses mit bösem nicht/
Wol dem/ der seinen vnwil bricht/
Gedultig/ milt/ friedsam sein/
Gibt für Gott vnd menschen guten schein.

Redde malis bona, vindictam committe T[...]
nanti:
Felix qui tali punit iniqua modo.
Mens patiens, mitis, pacis studiosa meretur
Laudem hominum, sanctis perplacet. [...]
Deo.

Rhyth. *Non reddas prauis malefacta, sed esto sua[...]*
Sic facies mentem mundo Dominoque plac[...]
tem.

Vinum.

Einen alten Man macht der gute wein/
Gleich wie den jungen frölich sein/
So aber der wein nicht ist gut/
Der jung wie der alt trawren thut.

Rhyth. *Mortales lætos vinum facit atq; facetos.*

Vel. *Si bonus est Bacchus lætos iuuenesq; sen[...]*
Sin malus, hos tristes protinus ille fac[...]

Vel. *Cor iuuenile bonus recreat, recreatq; sen[...]*
Bacchus, at è contra tristat vtrumq; m[...]

Ou. *Vina parãt animos, faciuntq; coloribus a[...]*
Cura fugit, multo diluiturq; mero.
Tunc veniunt risus tunc pauper cornua [...]
Tunc dolor, & cura, rugaq; frontis a[...]
Tunc aperit mentes æuo rarissima nostro
Simplicitas, artes excutiente Deo.

Diligo temetum, quia cor facit esse quietum:
Et reddit lætum, quemq́; fugatq́; metum.

Wilstu gern trincken kulen wein/
Solstu gern jm auch bezahlen sein.

Dulcia si gustur re[illegible] tibi vina bibenti,
Ne pro illis precium sit numerare graue,
Grandes cum fuerit cyathos siccare voluptas, Vel.
Non corrug[illegible] soluere fonte decet.

Lieblichen geruch / schmach / wärme / vnnd schein/
Sol haben ein außerwöhlter wein.

Vina probantur odore, sapore, nitore, calore. Rhyth.
Vt bona vina probes, sapor explorandus, odorq́;, Vel.
Et color ostendet, testis eritq́; calor.
Iudicibus vini est oculis opus, atq́; palato, Vel.
Vt sapor atq́; nitor, constet odorq́; bonus.
Dum saltant atomi, patet excellentia vini. Rhyth.

En drap couleur, En vin saueur.

Vinum sapore, pannum colore distinguito.

Der gelehrten dranck sol sein/
Jederzeit der beste Wein/
Der vngelehrten sol trincken Bier/
Wasser alle andere Thier.

Vinum [illegible] docti, laico de flumine cocto. Rhyth.
Docti vina, rudes zythum, pecus hauriat vndam. Vel.

Trincken viel Wein/ thut kluge Leut vnsinnig sein.

I[illegible] sapientes cogit [illegible].

Οἶνο[illegible] φρονέοντας ἐς ἀφροσύνην ἀναβάλλει

Il ne ſcait que c' eſt de vendre vin,
Qui n' attend de May la fin.
Ignorat proprium quid ſcit venundare vinu
Qui Maÿ finem non videt ipſe prius.
Le bon vin blanc vaut beaucoup mieux,
Que le vin rouche pour les ieux.
Albo purpureum plus lædit lumina vinum.
Vel. *Officiunt mage vina rubro quæ tincta colo*
Luminibus, ſuccus quã quibus albus i
*V*in trouble, pain chault, & bois vert,
Font venir maiſon en deſert.
Turbida vina, virens lignum, panesq; ca
tes,
Hæredem faciunt deſeruiſſe domum.
Le vin eſt poiſon à la ieuneſſe,
Et vray baſton à la vieilleſſe.
Vina ſeni fulcrum, iuueni ſunt dulce ve
num.
La nuit, l' amour, auſſi le vin,
Ont leur poizon, & leur venin.
Ou. *Nox, & amor, vinumq; nihil moderabile*
dent,
Illa pudore vacat, Liber, amorq; me
Au matin boy le vin blanc,
Au ſoir le rouge pour le ſang.
Candida mane, ſed augendi bene ſa
ergo
Veſpere tincta rubro vina colore bib
Conſeil en vin,
A ſon venin.

Consilium cyathos inter quodcunque paratur,
Hoc aconita aliis mox nocitura vomit.

Vin n'est pas bon,
Qui n'esgaie compaignon.

Quæ non exhilarant, non sunt bona vina, bibentem.

Wer gelt vmb bösen Wein nit wil geben/
Der braucht seiner sinne eben

Pro villo, insipidoque nihil dare munera Bacchi
Nummorum qui vult, ille profecto sapit.

Virginitas, Virgo.

Vier dingen niemand wider brengen kan/
Drumb die man wol sol legen an/
Jungfrawschafft/ vnd zeit/
Gesprochen wort/ vnd Jungheit.

Virginitas, tempus, verbum, viridisque iuuenta,
Non reuocantur vt hæc interiere semel.

Bis duo seruaui, quæ non vnquam reuocaui, Rhyth.
Virginitas, tempus, verbum emissum, atque iuuentus.

Ein Jungfraw die sich kleid nur zum schein/
Bey der ist Keuschheit klein

Culta puella nimis, casta puella minus.

Virginis ex habitu facile est cognoscere luxum, Vel.
Namque polita nimis virgo, pudica minus.

Viri.

Blind Man arm Man/
Viel ein armer der sein Weib nicht zwingen kan.

 Pau-

Pauperior caco vxoris cui verba procaciis,
Verbera ne di-an- sunt metuen-a ua.

Ein Man dem nicht zu rhaten ist/
Wird geholffen zu keiner frist

Sape audiui eum primum esse virum:
Liuius. *ipse consulat, quod in rem sit; secundum ...*
qui bene monenti obediat, qui nec ipse con...
re, nec alteri parere scit eum extremi esse in...
nij.

Omnia per sese qui prauidet optimus ille,
Proximus huic ille est, qui paret recta mon...
ti:
At qui nec sapit ipse, nec audit vera mon...
Prorsus ei misero mentem natura negauit

Vel. *Optimus hic, qui sponte sua videt optima, ...*
gitque:
Nec malus ille libens qui bona iussa facit.
Pessimus est quisquis nec per se scit quid a...
dum.
Nec vult consilijs vtier appositis.

Conseil à part d' ung hõme, & d' une fe...
Souuentes fois peuit tourner à diffame.

Vir mulierque loco miscentes verba latent...
Dedecus inde solent conciliare sibi.

Vel. *Vix sine cum solo solam remanere ...*

Es ist dem Hauß ein groß verdrieß/
Da daß Hun krähe/vnd der Han nit

Malheureuse est la maison & ...
Ou le coq se tait, & la poulle cl...me.

Ah domus infelix in qua Gallina ...
Gallo, continuos perstrepit ore dies

Virtus.

Wie Silber dem Golt nicht mag gleichen/
So muß das Golt der tugend weichen

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum. Horat.

Auro quid melius? Iaspis. quid iaspide? virtus: Anony

Quid virtute? Deus: quid Deitate? nihil.

Vincit amor, pudor hunc castus, mors vincit vtrumq;: Simile huic.

Mortem fama, dies famã, Deus omnia vincit

Partibus argentum multis superatur ab auro. Vel.

Virtuti cedunt cuncta metalla loco.

Kein leben ist lobens wehrt/
Das nicht mit tugend ist geziert

Mens virtutis carens careat quoq; laude necesse est,

Altera cum semper sit comes alterius.

Omnigena virtutis inops [illegible]nobile laudis Vel.

Eximiae nunquam quibit habere decus.

Wer selig wil auff Erden leben/
Der sol nach ehr vnd tugend streben

Dilige virtutem si vis retinere salutem. Rhyth.

Virtutis studio quicunq; tenetur honesta, Vel.

Perpetua consors ille salutis erit.

Sis virtutis amans, & sis studiosus honesti, Vel.

Certa quisquis [illegible] salute frui.

Wo du tugend wilts säen/
Mustu laster nicht lassen stehen.

Pelle prius vitium, si vis virtute nitere, Rhyth.

Postea virtutum semina grata sere.

Si vis virtutis cordi committere semen, Vel.

Hinc prius exstirpa, quod fuit ante, mali

Vertueusement nous fault viure,

Pour estre de peche deliure.

Nil nisi virtutem primis sectetur ab annis,

Integer à vitijs qui cupit esse senex.

Tant vault vn bon gardeur,

Que bon gaigneur.

Ouid. L'art de sçauoir amy entretenir,

N'est pas moindre, que le sçauoir acquer

Ouid. *Non minor est virtus, quam quærere, parta tueri,*

Casus inest illic, hic erit artis opus.

Tout chemin de vertu,

Est aspre & ardu.

Item. *Ardua virtuten profert via.*

Virgil. *Ardua per præceps gloria vadit iter.*

de littera Pythagora Y. *Littera Pythagoræ discrimine secta bicorni,*

Humanæ vitæ speciem præferre videtur.

Nam via virtutis dextrum petit ardua callem,

Difficilemq; aditum primum spectantibus offert,

Sed requiem præbet fessis in vertice summo

Molle ostendit iter via lata, sed vltima meta

Præcipitat captos, voluitq; per ardua saxa.

Vertu à plus de grace,

Reluisante en belle face.

Grata magis pulcra virtus quæ fronte nitet.

Virgil. *Gratior est pulcro veniens è corpore virtus*

En l'absence du Seigneur,

Se cognoit le seruiteur.

Noscendum dat heri quemuis absentia seruum.

Non præsente liquet domino præstantia serui. Vel.

Discipuli patefit virtus absente Magistro. Vel.

Vis, vires.

Vnterstehe nicht zu verrichten/
Das in deiner macht ist mit nichten.

Rem tentare pudor viris quam ferre recusant.

Die Stein vnd kreuter seind grosser krafft/
Noch ist in worten die gröste macht.

Gemmis, ac herbis vis est, & maxima verbis. Rhyth.

Vis ingens herbis, & magna potentia gēmis, Vel.
Verba suis tamen has viribus anteeunt.

Efficiunt herbæ, & nitidi non parua lapilli, Vel.
At fecisse magis verba diserta queunt.

Was man gezwungen thut/
Das brengt selten gut.

Non durant actus homo quos facit ipse coactus. Rhyth.

Nullius obsequium, studiumue, laborue coactus, Vel.
Vel minima dignum laude peregit opus.

Cogitur inuita quicunq; vacare Minerua, Vel.
Huic illi ve rei, nil aget ille bene.

Trutzliche that/ohn zeitigen rath/
Ob sie mit macht/fort wird bracht/
Bald verfelt/vnd zu letzt nicht helt.

Tandem maxima vis, atq; potentia,

Expers consilii mole ruit sua.

Mit vier tugenden ein Hund ist verziert:
Den Dieb er mit bellen verfehrt/
Mit der Zungen er gibt artzeney/
Und stehet trewlich seinem Herrn bey
Bis geminæ dotes catulo spectantur in ipso,
Est medicus lingua, Domino comes vsq; fidus
Sentit odoratu, furesq; latratibus arcet.

Visus, Videre.

Was ich mit augen gesehen hab/
Macht mir niemand schweigen ab.
Cuius non dubij mea sunt mihi lumina testes
Hoc mihi non alius suaserit esse secus.
Quid verbis opus est aliud suadere volentis
Vel. *Cum res luminibus sit bene visa mihi.*
Que sert la veue, sans l'vsage?
Quid iuuat aspectus si non conceditur vsus
Qui bien se mire, bien se void,
Qui bien se void, bien se cognoit,
Qui bien se cognoit, peu se prise,
Qui peu se prise, Dieu l'aduise.
Inspectans speculum sese videt ille, videns ...
Se noscit, noscensq; parum se praeci...
Seq; putans paruu Domini ...
Ouir, voir, & taire, Est vne chose ...
Difficile est audire, videre, & posse tacere.

Vita.

Das ist fürwar daß beste leben/
Allen dingen ein maß geben.
Rhyth. *Praeualet in cunctis discreta modestia ...*

Ille sua vita complet feliciter annos, Vel.
Mensuram rebus qui facit esse suis.
In rebus decorat seruata modestia vitam, Vel.
Et facit ut sit hæc ipsa probata bonis.
Leb ehrbarlich/ vnd gantz nicht frag/
Was ander Leuth dir sagen nach
Cum recte viuas ne cures verba malorum. Cato.
Fromb leben ein gutes end bringt/
Ein böses end hat der darnach ringt
Integra felicis dux atque anteambulo mortis
Vita, malæ contra mors lacrymosa comes.
Exitus est placidus placidis, & acerbus acerbis Vel.
Vitaq; qualis erat, mors quoq; talis erit.
Fine mali claudi mala vita meretur iniqui. Rhyth.
Das leben thut den Schatten gleichen/
Wans am besten ist so thuts weichen.
Vita humana umbræ, veluti q; simillima fumo est,
Quæ cito dum nobis firma videtur, abit.
Vita refert fragilem tumido super æquore bullam, Vel.
Quando valere putes, illa repente fugit.
Wilst u andere Leuth straffen vnd lehren/
So thu dich zum ersten bekehren.
Vis alios quoscunq; reprendere, visq; docere,
Corrige te primum, doctor erisq; bonus.
Momus si cupis esse bonus, doctorq; fidelis, Vel.
Vita fac doceas integritate tua.
Du solt mit arbeit nach gut streben/
Gleich als wolst u hie ewig leben/
Vnd doch stehen in steter sorgen/

Quam nunquam potis est ullus adire malus.

Quelque chose que l'homme sache,
S'il vit mal tousiours il nous fasche.

Omnia homo ut norit totū miranda per orbē
Est tamen ille bonis, si mala vita grauis.

Vulgo. *Ipse licet fueris Cicerone disertior ipso,*
Si malus es, nullo tempore gratus eris.

Il n'est vie que de faire bonne chere,
Mais la fin n'en vaut guere.

Optima vita illa est peragit quæ molliter æuum,
Illius at finis pessimus esse solet.

Vel. *Nil melius lætam quam semper ducere vitam*
Vltima sed maluum tempora fellis habent.

Toutes les fois qu'a bien viure on apprend,
Quand & quand la leçon de bien mourir on prend.

Quis simulatque bonam statuit traducere vitam,
Pretinus à sua morte peremptus obit.

Qui viuant met Dieu en oubly,
Mourant ne se souuient de luy.

Qui viuus sanusq; Dei obliuiscitur, idem
Illius & moriens non solet esse memor

Als baldt wir das leben haben empfangen
Seind wir mit dem Tod vmbhangen

Nascentes morimur, finisq; ab origine pendet.

Qui donne le sien auant mourir,
Bien tost s'appreste a moult souffrir.

Qui sua largitur prius hic quam viuere cessat

Omnia post idem vix patienda feret.

Qui vit, il voit.

Vitam quisquis agit, mundi neu plurima cernit.

Vitia, Vitiosa.

So du ein dorn magst leiden nicht/
In eines anderen gesicht/
So soltu dich zu vor befleissen/
Den Balcken auß deinen augen zu reissen.

Si quis ab alterius visu vult tollere labem, *Rhyth.*
A propriis primum detrahat ille trabem.

Tu qui festucam fratris reprendis ocello, *Vel.*
Seriaque hinc tolli per tua iussa iubes:
Tolle repente trabem proprio de lumine primum,
Hinc fratris cernes vt medeare, malo.

Ein laster an dir vngestalt/
Befleckt alle tugendt bald

Omne bonum quod habes, contaminat vnica labes. *Rhyth.*

Vel.

Funditus vna quidem tetra labecula noxa,
Virtutum quod habes, auferet omne decus.

Omnis virtutis vitio obscuratur ab vno *Vel.*
Gloria sic vt post splendeat illa parum.

Vne petite faulte,
Engendre vne grande autre.

Error ni primo bene castigetur ab ortu,
Erroris fit dux & origo noui

Den lasteren thu widerstandt bey der zeit/
Dan volliest ab bose gewonheit.

Pror-

Rhyth. *Prorsus & absque mora, vitium remouere l bora.*

Vel. *Mitte repente malum, consueta relinquere rum est,*
Hæc vbi per longas inualuere mora.

Vel. *Audenter vitiis contra venientibus ito,*
Linquere post, nimis est, inueterata gra

Rhyth. *Nemo nimis propere, didicit nocitura ca*

Ich sahe auff Erden nie keinen Man/
Er hatte/das er nit wolt han.

Rhyth. *Qui sunt absque Nisi, non sunt homines visi.*

Vel. *Si Nisi non esset, perfectus quilibet esset.*

Vel. *Cernitur haud quisquam mortali sorte c tus,*
Quin habeat mẽbris quod procul esse

Vel. *Quisq; suo celat tacito sub corde dolorem,*
Et vitii quid habet corpore quisq;

Six choses sont qui au monde n'ont mestie
Prebstre hardy, ne couuard cheualier,
Iuge conuoiteux, ne puant barbier,
Portier sourd, ne rongneux boulenger.

Munia præcipue sex sunt expertia laudi:
Hæc: imbellis eques, milesue: & Presbyte dax;
Munera amans iudex, Pistor scabiosus vbi
Tonsor olens hircum, vel si quid fœdiu est;
Aureque portarum custos obtusus vtraque

Femme qui demanne,
Valet qui commande,

Ca

Cheual qui recule,
Vn vieil chien qui hurle,
Homme qui s'en yure,
Bien tost t'en deliure.

Calcitro equus, mulierque petens, vir pocula sectans,
Seruus præcipiens, catulusque latrans grauis annis,
Prudenti obseruanda viro, & linquenda repente.

Trop cuider, & ne rien sçauoir,
Trop despendre, & peu auoir,
Et trop dormir sans soing auoir,
Ce sont trois poincts de rien valoir.

Scire nihil prorsus, magnum seseque putare,
Sortis habere nihil, multaq; prodigere,
Et dormire diu, nec res curare gerendas,
Hæc tria sunt vitæ pessima signa bonæ.

Parens sans amys,
Amys sans pouuoir,
Pouuoir sans vouloir,
Vouloir sans effect,
Effect sans prouffit,
Prouffit sans vertu,
Ne vault vn festu.

Sanguine coniunctus, nec in arctis rebus amicus,
Fidus amicus, adest dandi cui nulla potestas,
Posse quidem, miserum cupide nec velle iuuare,
Velle, nihil tamen effectum perducere in ipsũ,

Effe-

Effectus quem ne vtilitas comitabitur vlla,
Vtilitas virtute carens, nihil omnia prosunt.

Prince qui n'aime sa noblesse,
Cheualier qui n'a point prouesse,
Conseiller vuyde de sagesse,
Prebstre qui ne scait point bien sa messe,
Pere qui ses enfants n'addresse,
Seruiteur remply de paresse.
L'homme qui d'autruy honneur blesse,
Femme publicque pecheresse,
Pecheur qui bien ne se confesse,
Iuge qui verite delaisse,
Ne vailient pas vne vesse.

Princeps cui sua nobilitas contemnitur omni[illegible]
Atq; eques auratus nil qui memorabile [illegible]
Presbyter ignorans sacra, Consiliarius eg[illegible]
Consilio: Pater indulgens nato male [illegible]
Seruus iners, Puer [illegible] gerens [illegible]
Alterius rodens famam, Mulierq; pro[illegible]
Peccator ficte sua qui delicta fatetur,
Et verum reticens corruptus munere [illegible]
Vnius, ad summum dicti simul, assis hab[illegible]

Auec le supplice,
On nettoye le vice.
Supplicio vitium quodlibet eluitur.

Voluntas.

Volonte, supplie a la faculte,
In magnis voluisse sat est, & parua [illegible]
Sit modo velle bonum, dona probare D[illegible]
A cueur vaillant & veillant,

Rien n' est difficile ne pesant.

Difficilis res nulla adeo quin prompta volenti. *Vel.*

Amanti nihil difficile

Helffen muß du mir lieber Gott/
Solich recht verrichten deine Gebot.

Da quodcunque iubes & quod vis cunque iubeto,
Vt sit idem nostrum velle, tuumque, Deus.

Voluptas.

Wer zu einer hat lust vnd begert/
Das wird im von Gott beschert.

Illius assequitur satis is mediante labore, *Vel.*
Cuius cum primis flagrat amore rei.

Ad summa nitendum, & nihil humile, sed omnia sublimia cogitanda. *Ergo.*

Si tu es plein de paillardise,
Ne sois subiect à gourmandise.

Cum te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulæ noli quæ ventris amica est. *Cato.*

Tempore en toy plaisirs & voluptes,
Et donne frein à tes charnalites.

Insidiosa tibi semper de mente voluptas
Exsulet, ad mores non facit illa bonos.

Vox.

Deß haupts kälte/Nuß vnd Oel/
Groß trück/rohe Obs/rauch macht die keel.

Nux, oleum, frigus, potus sunt raucis origo
De non maturis prodit & illa cibis.

Fructus immites, oleum, nux frigora, potus,
Efficiunt scabras gutturis esse vias. *Vel.*

Nux,

Rhyth. *Nux, oleum, nudumque caput. pomum quoque crudum,*
Vinum non paucum, faciunt super omnia raucum.

Voix ouye soubdain meurt,
Tousiours lettre escripte demeure.
Vox audita perit, littera scripta manet.
Bonnes parolles qui ne sont entendues,
Sont comme fleurs aux pourceaulx espandues.
Non intellecta voces sunt floribus aqua,
Qui sperguntur setigerum ante gregem.
Voix d' vn, voix de n' vn.
Vox vnius, vox nullius.
Eines wort/keines wort.

Simile huic. *Vnius haud pluris quam vox nullius habetur.*
Vnus vir, nullus vir.
Εἷς ἀνὴρ, μηδεὶς ἀνήρ.
Ein Man/Kein Man.

Vsus, vsitatum, & inusitatum.

Harnisch/Frawen/vnd Buch/
Bedorffen täglich versuch.

Rhyth. *Exercenda tria hæc veniunt, mulier, liber, arma,*
Vel. *Vxor, & arma, libri crebro exercenda labore.*
Vel. *Sunt tria quæ pereunt studiis exercita nullis,*
Scilicet arma, libri, tum socia ipsa tori.
Vel. *Ni periisse velis tribus his vtare frequenter,*
Nempe, vxore, armis, codicibusq; tuis.
So böß wirt niet gefunden/

Man

Man kan es brauchen zu etlichen stunden.

Tam male nil cusum, quod nullum prosit ad usum. Rhyth.

Nil adeo rerum spectatur inutile, quadam Vel.
Quin possessorem commoditate beet.

Res nulla est quæ non aliquando sit usibus apta, Vel.
Si non est hodie cras bona forsan erit.

L'homme en lisant deuient sage,
Non par force mais par vsage.

Gutta cauat lapidem non vi, sed sæpe cadendo. Vulgo.

Quæritur haud paucis, superum sapientia munus, Vel.
Optima doctorum per monumenta, libros.

Qu' est ce qui faict homme habille?
Estudier feste & vigille:
Qu' est ce que faict auoir cheuance?
Labeur, & bonne conscience.

Quid facit excultum facilemque in rebus agendis?
Usus, adhæc studii continuatus amor.

Ecquid habere facit census, & prædia? mentis
Sincera integritas, assiduusque labor.

Esels lauff/ Nonnen lieb/ Hürn fromkeit/
Seind in zeit des brauchs gar vnbereit.

Cursus asellorum, monialis amor, meretricis
Integritas, usus tempore deficiunt.

Vsage, fait vn maistre sage.

Solus & artifices qui facit usus adest. Ouid.

Utilitas, Utile.

Der

Der mag wol bleiben ein armer man/
Der sein nutz nicht forderen kan
Hunc angusta domi sua res premit vndique, qui non
Vtile sollicitus respicit vsq; suum.

Val. *Commoda sollicitus sua qui non spectat, amat que,*
Hic est (si vulgi regula vera) miser.
Qui tacet vt mutus, nec sit munere tutus.

Rhyth. Freundschafft gehet für alle ding/
Das sprach ich sagt der Pfenning/
Denn wo ich kehre vnd wende/
Da hat alle freundtschafft ein ende

Ouid. *Turpe quidem dictu, sed si modo vera fatemur,*
Vulgus amicitias vtilitate probat.
Cura quid expediat, prior est quam quid sit honestum,
Et cum fortuna statque caditque fides.
Nec facile inuenies multis de milibus vnum
Virtutum precium qui putet esse sui.
Ipse decor recti facti si præmia desint,
Non mouet, & gratis pœnitet esse probum.
Nil nisi quod prodest carum est, en detrahe menti
Spem fructus auidæ nemo petendus erit:
Nam reditus iam quisque suos amat, & sibi quid sit,
Vtile sollicitis computat articulis.
Der ist fürwar noch klug noch gut/
Der nutz vom schaden scheiden thut.
Nunquam discrepat vtile a decoro.

Muret *Vtilitas quoties pugnare videtur honesto,*

Ne dubitare quidem fas est quin vincat honestum. Rhyth.

Mieux vaut se taire, & paix auoir,
Qu'estre batu pour dire voir.

Nil fari præstat, pacemque agitare suauem,
Quam verum propter verbera dura pati. Vel.
Ipse ego pace frui per amica silentia malim,
Quam vera plagas pro ratione pati.

Vin sur laict est souuain,
Laict sur vin est venin.

Bacchus post lactis nulli non vtilis esum,
Si succedat huic lac, male habere facit.

Vn œuf n'est rien,
Deux font grand bien.

Ouum nil unum, duo si sint utile præstant.

Kein ding so gelegen felt,
Darbey sich nicht etwas vngelegens helt.

Commoditas omnis sua fert incommoda secũ. Mant.

Vulgus.

Der hat ein bösen Herrn erkoren,
Wer dient dem Pöfel vnerfaren.

Prauo seruit hero, qui vulgo seruit iniquo. Rhyth.
Vulgo qui famulatur, herũ sortitus iniquũ est, Vel.
Nunc hoc, nunc illud iudicio absque probat.
Bellua multorum capitum cui mobile vulgus Vel.
Imperat, oppressus seruitio ille graui est.

Vxor.

Ein böß weib nemen zu der Ehe,

Macht

Macht zweytracht vnd weh.

Qui femme a, noyse a.

Rhyth. *Qui capit uxorem capit absque quiete laborem,*
Longum languorem, lacrymas cum lite, dolorem.

Item. *Femina quem superat nunquam viuit sine pœna,*
Libertate caret, dura constrictus habena,
Felices illi quos non capit illa sagena,
Nam nisi mors veniat non rumpitur illa catena.

Vel. *Implicitus vinclis quicunque iugalibus hæret,*
Multa opus vt faciat, multa necesse ferat.

Vel. *Ducere coniugio iunctos sine litibus æuum*
Qui putat, uxorem non habet ille malam.

Iuuen. *Semper habet lites, alternaque iurgia lectus*
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo.

Was du thust heimlich das sag nit
Deiner Frawen/ wiltu haben gut zeit/
Sonder darauß dir wachsen mag/
Deines lebens sorg niemandts das sag.

Ne tua committas sociæ secreta iugali,
Viuere si lætos vis sine lite dies.
Immo tegas tacito quiduis in pectore clausum,
Postea quod vitæ possit obesse tuæ.

Wilstu leuth zusammen geben/
Gib gleich vnd gleich zusamen eben

Auson. *Par pari iugato coniux, dissidet quod impar.*

Ouid. *Si qua voles apte nubere, nube pari.*

Rhyth. *Duc non dissimilem sponsam tibi: sic tua viue*

Si cum pace velis vitam traducere iustam.

Fumee, pluye, & femme sans raison,
Chassent souuent l' homme de sa maison.

Uxor iniqua, vapor, pluuialis & unda, maritum
Desertis faciunt ædibus ire foras.

Der Wein/ ein Ehweib/ vnd gwissen gut/
Ist lieblich/ vnd sanfft thut/
Wo nu diese drey beysamen stehen/
Wie kans eim menschen besser gehen?

Dulce merum, dulcis coniunx, mens optima dulcis, Rhyth.
Dulcius his iunctis, in rebus nil puto cunctis.

Suaue merum, recti mens conscia, & uxor honesta, Vel.
Sunt possessori singula grata suo:
At si contingat tribus his, ut fruatur ut unus,
Hunc quis felicem non putet esse virum?

Wen nimbt ein weib der Priester/
Als bald quit wirdt er seiner ehr.

Clericus uxorem capiendo, relinquit honorem. Rhyth.

Nulla Sacerdotum res est mage noxia turbæ, Vel.
Quam non femineo velle carere iugo.

Aux receueurs les honneurs:
Et aux femmes leurs douleurs.

Uxori, Quæstoris honor, plerunque dolendus.

Quæstor honoratur, male post affligitur uxor.

Δεκάστιχον

AD LECTOREM ANDREAE GVMperti.

Vis anni partes, numerumq; tenere dierum,
Et vis cuiusuis noscere mensis opus:
Si vis mercari multis Prognostica seclis
Indubitata pari quæ ratione manent:
Deniq; si placeat paucis Ænigmata chartis
Optima coniunctim, ad semper haberem
num:
Huc ades, ex huius præsente coronide libri,
Illico solerti mente petita feres
Siue vetustatem quæras, siue utile spectes,
Hic reperire tibi quilibet utrumq; simu

TETRASTICHON AD ZO lum Henrici Stam.

Zoile sis bonus hic, frontemq; exporrige læt
Nulla cauillandi nam tibi caussa datur
Si malus esse voles pro consuetudine pu
Sed solum ferias absq; cruore cutem.

CORONIDIS LOCO QU DAM DE ANNO, ET EIVS tibus, cum Prognostico perpetuo, & æ gmatibus exquisitissimis adiecta sunt.

DE ANNI NOMENclatura.

Annus quasi annulus, hoc est circulus, quod in recurrentibus mensibus redeat per sua vestigia iuxta illud Virgilii.

Atque in se sua per vestigia voluitur annus.
Ut redit in sese curuo teres annulus arcu,
Sic redit, & sua per vestigia voluitur annus. *Item.*

Annus in menses, Mensis in hebdomadas,
Hebdomadas in dies, Dies in
horas distinguitur.

Absoluit cursum duodenis mensibus Annus:
Quatuor hebdomadas Mensis complectitur unus:
Hebdomas est omnis septem distincta diebus:
Quæque dies constat viginti quattuor horis:
Trecentum cum sexaginta quinque diebus
Annus perficitur, si horas sex insuper addas:
[illegible] dies quarto fit quolibet anno,
Hinc Bissextilis tum denique nascitur annus.

Caussa anni Bissextilis.

Dat præter bis sex menses sex quilibet horas
Annus: & ex istis quarto subnascitur anno *Mantuanus*
Una dies, horis sexto sit ante Kalendas
Martis: & hinc mensis vigesima quarta secundi
Ingeminas lux versa dies bissexta vocatur:
Unde etiam talem nomen transfudit in annum.

Item quibusdam interiectis.

Vulgus Bissextum esse mali putat ominis annum,
[illegible] variis inferri arte labores.
Tum male depangi vites, male serier [illegible]

Rura putant credi, pecoris male pignora ...
Semina pomorum pedibus conuersa ...
Et capite in terram memorãt adolescere m...

Inuestigatio anni bissextilis.

Anni diu si Domini, per quatuor æque,
Monstrant, bis sextum qua ratione sciat.

Vel sic. *Diuide, quot fuerint, Domini, per quatuor an-*
nos,
Si nihil est super his, anno bissextus in illo est.

De numero dierum anni.

Rhyth. *L. X. V tria C, capit annus quilibet in se,*
Addito sex horas anni compleueris oras.

Vel. *L X. V. tria C sex horas continet annus,*
Has Bissextilem dant quarto quolibet anno.

Hebdomades anni sunt 52.

Sunt quinque ad Petri: bis sex sunt usq; Phi...
Ad Iacobi totidem, dena sunt ad Michae...
Sex ad Martini sex ad Natalia Christi,
Adde dies octo, totus complebitur annus.

De quattuor partibus anni.

Quatuor integro partes numerantur in an...
Æstas, Autumnus, Ver, glacialis Hiems.

Proprietates 4. partium anni.

Ouid.. *Poma dat Autumnus, formosa est messi-*
stas,
Ver præbet flores, igne leuatur Hiems.

Vel sic. *Ver præbet flores, calidũ ver feruet, & ...*
Æstas siccas calet, formosa est messibus ...
Musta dat & morbos Autũnus siccat & ...
Friget, & humet Hiems glacie, & niue ...
na stringit.

De exordiis quatuor partium anni.

Ver Benedicte tibi comes, Albano datur Æstas:
Matthæo Autumnus iunctus, Hiemsq; Thomæ.
Ver dux Aries, Æstatis Cancer habetur:
Libra dat Autumnū fert Hiemem noue Caper. Vel sic.

Quæ & quot singulis anni partibus Zodiaci signa seruiant.

Hi Aries, Taurus, Gemini sunt sidera Veris.
Æstatem Cancer, Leo trux, cum Virgine complent.
Scorpius Autumnum duplici cum Lance Sagitta.
Hinc Hiemem Pisces, Capricornus, Aquarius addunt.

Signa Zodiaci seu signiferi sunt 12.

Sūt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.

Quibus membris Signa Zodiaci dominētur.

Singula membra hominum quodvis sibi vindicat astrum.
Ipse Aries capiti, Taurus ceruicibus hæret:
Brachia sub Geminis cēsentur, pectora Cācro:
Sert. regit scapulas, Leo, ventrē & ilia Virgo:
Libra tenet lumbos, & Scorpius inguine regnat:
Arcitenens femori, genibus Capricornus amatur:
Cruraque Fusor aquæ reficit, vestigia Pisces.
Ter denis gradibus Signum distinguitur vnum. Nota.

Bis tricena, Grad⁹ memoratur habere minuta

Qui menses, seruiant singulis anni partibus.

Martius, Aprilis, Maius sunt tempora Veris
Iunio & Augusto, Quinctili absoluitur Æ[illegible]
Septembri, Octobri, Autumnus seruitque No-
uembri:
Sunt Hiemis Ianus, Februarius, atque De-
cember.

Anni mutationem faciunt Aequino-
ctia & Solstitia.

Æquinoctium, seu Æquidium est maxi[illegible]
diei, & noctis æqualitas.
Æquinoctia sunt duo: Veris, & Autumni.

Distichon de Aequinoctiis.

Tres post Matthæi nox est æquata diei:
Noctes atque dies fac Benedicte pares.
Vel sic. Est Benedicti, & Matthæi nox æqua diei.
Solstitiū est maxima diei & noctis inæqua[illegible]
Solstitium est duplex: Æstiuū, & Hiberna[illegible]

Distichon de Solstitiis.

Solstitium æstiuum post Albanum incipe[illegible]
Sanctus Solstitium fert hiemale Tho[illegible]
Vel sic Albane, atque Thoma vos date Solstitia
Vel sic. Solstitia Albanus bis a Thom[illegible] damus

Versus antiquus de ordine 7 planet[illegible]

Post SIM SVM sequitur proxima Luna [illegible]
Vel sic Saturnus prior est, hunc Iuppiter, inde Gra[illegible]
latius. Post sequitur Phœbus, Cypria quinta [illegible]
Mercurius Sextus: verum vltima [illegible]
Luna est.

Ordo Planetarum sic statuendus erit.
Iuppit. est homini sicut Venus alma, benignus. **Nota.**
Qui satur est annis contra cum Marte, malignus.
Mercurius medius, cũ lumine utroq; putatur.

Quanto spatio Planetæ cursum conficiant.

Accipe quo spatio perlustrent signa Planetæ.
Annis triginta Saturnus conficit orbem.
Signiferum absoluit duodenis Iuppiter annis.
Mense quater seno trux circuit astra Gradiuus
Curriculum Titan bis senis Mensibus implet.
Perficit ipsa Venus totidem : totidem quoque Stilbon.
Omnem mense [illegible] Phœbe nocturna pererrat.

De Septem dierum nominibus, & primum cur feriæ vocentur.

Prima dies genti [illegible] celeberrima [illegible].
A Domenica [illegible] gnomen habet; quia morte perempta.
Hac resurgentem vidit de funere Christum:
Constantinus enim (tam relligiose studebat
Cer[illegible] diem tali decorauit nomine Sanctum.
Quinq; dies alii quanquam cessare labores
Non faciant, nomen tenuere quietis & oti:
Namque quasi operum sunt sub mole vocãtur
Feriæq; operum numeris ostenditur ordo:
Feria id est cunctis nomen commune diebus:
Quod nobis sit iuge sacrum, velut esse solebat
Hebræis festiq; aliquid sibi vendicet una
Quæque dies, dum depositis, ad templa fideles

Assidue veniunt, operis vitalia liba
Visuri, & calices iunctis ad pectora palmis.

Quibus Planetis dies sacrati sint.

Prima dies Soli sacrata est nomine, & actu:
Altera nocturnæ seruit Lux subdita Lunæ:
Imperio saui subiecta est tertia Martis:
Quarta est Mercurii virga submissa potenti:
Quinta Iouis rapidi agnoscit dominantia sce-
ptra:
Alma Venus sextam poscit sibi iure regendam,
Septima Saturni letali sidere fulget.

De vario dierum exordio.

Græci mane diem capiebant Solis in ortu,
Vespere Iudæi, scrutantes sidera cæli
Dum sol in medio fulget nitidissimus orbe;
Christicolæ incipiũt medio sub tempore noctis.

De exordiis festorum.

Mantuanus *Christicolas meminisse decet primordia festi*
Sumere ab occasu Solis, quando Hesperus exit
Et cum sole iterum tenebris occumbere obortis
Namque dies festos vna inchoat, altera finit
Vespera.

Nomenclaturæ dierum cuiuslibet mensis.

Prima dies mensis cuiusq; est dicta Kalendæ.
Sex Maius Nonas, October, Iulius, & Mars:
Quattuor at reliqui: Tenet Idus quilibet octo.
Inde dies alios omnes dic esse Kalendas:
Quas retro numerans dices à mense sequenti.

Numerus dierum singulorum mensium.

Iunius, Aprilis, September, itemque Nouember,
Vsque dies ter habẽt denos: reliqui magis vno.

Sit nisi bissextus, vicenos Februus octo:
At si bissextus fuerit, superadditur vnus:
Et tunc bissexto marti conscribe Kalendas.

De numero Mensium.

Romulus esse decem, menses decreuerat anni:
Sed Numa Pompilius Ianum addidit, atq; Lupercum:
Iulius hinc Cæsar statuit felicius annum,
Nā dum sex horas vidit superesse quotannis,
Addidit in quarto totam pro tempore lucem:
Luce ab ea vulgo Bissextus dicitur ille.

De 12. Mensium effectus versus antiquus.

Pocula Ianus amat: Februarius algeo clamat:
Martius arua fodit: Aprilis florida prodit:
Ros. & flons nemorum Maio sunt pignus amorum:
Dat Iunius fœna: Iulio resecatur auena:
Augustus spicas, September colligit vuas:
Seminat October: spoliat virgulta Nouember:
Ipse solet semper porcum mactare December.

Vel breuius sic.

Poto, ligna cremo, de vite superflua demo:
Do germen gratum, mihi flos seruit, mihi pratum:
Fœnum declino, messes meto, vina propino:
Semen humi iacto, mihi pasco sues, mihi macto.

De Mensibus 12. sigillatim.

IANVARIVS.

Secundus mensis hybernus qui annum in-

[illegible] hodie, dicitur à Iano [illegible]
[illegible] dicunt poetæ: Der Jenner/Laumonat.

Ouid. *Iane biceps anni tacite labentis origo,*
Solus, de superis qui tua terga vides.

De Iano sic Mantuanus.

Ianus hic vt perhibent clara de stirpe Gigantium,
Maximus ille fuit Noe, qui secula Pyrrhæ,
Deucalioneos fluctus præcessit, & vndas
Ogygias, tantum nobis antiquior ille est.
Is igitur, quando terras absorbuit ingens
Diluuies, monitu Diuum reclusus in alto
Nauigio, cum prole sua se credidit Austro:
Et postquam posito tumidum mare constitit æstu,
Suppleuit genus humanum, missisque colonis
Ad triplices mundi fines, extremaque regna,
Per mare Tyrrhenum vectus Tiberina petiuit
Ostia, & ascendens vbi nunc est Roma, locauit
Tiburtina ad ripas Etrusco in colle penates,
Et sic est facta sui collem [illegible] reliquit
[illegible] hæredes, quod non [illegible]
Ianus ei cognomen erat de nomine [illegible]
Assyrio [illegible], Vinum dixere Latini:
Ipse etenim primus vitis, vinique repertor
Fertur, & in Italia nomenclatura docebat.
Sed Latinum primi, qui [illegible]
Nomina dixerunt: mox littera tertia [illegible]
Pulsa loco fecit fraudato nomine Ianum.
Fingitur esse biceps, quoniam duo secula vidit,
Vinum quod plantis [illegible]

num

Quod successit aquis, & ab hac propagine fluxit.

Hinc quæ de Iano canimus facit inclyta magnam
Fama fidem: memorant etenim sub principe Iano
Æquorea primum signata numismata puppi:
Ista fuit puppis quæ de fatalibus vndis
Eruit terrestre genus sobolemque gigantum.

Exercit. in Ianuar.

Vina, focumque colit Ianus, retinetque cruorem,
Torret carnē, anni principiumque noui est.

Præcepta de valetudine conseruanda in Ianuario.

Sæpe Iano potato parum, ne incidito venam,
Iam vitiis calidis vinū, & aroma iuuant
Sit modus et somno, cælo non mutato, modeste
Amplexum Dominæ deliciosæ vide.

Syllabæ Kalendarii carminis in modum constructæ

Cisio facta Magi veniunt, iubet Hil, Feli, Mar An,
Prisca, Fab Ag, Vincent, Tym, Pau, Pol, Chryso, Val, Alde.

Syllabæ Kalendarii soluta oratione descriptæ.

Circūcisio Magos mittit ad Christi cunabula,
ANtonio AGnes iubet, Paulus fidem suscipit.

Quando ligna secanda.

Pallida cum primo decrescit Cynthia mense,
Robora structuris apta rescinde tuis.

SS. Sebastiani, & Fabiani.

Vel. *Dum Fabianus adest humorem percipit arbor*
Redditur arboribus succus post festa Seuasti.

S.Vincentii.

Vitis abundantes generabit prodiga fructus,
Rhyth. *Cum tua Vincenti, lux sine nube fuit.*
Vincenti festo si Sol radiat, memor esto,
Vt magnũ sit Vas, tibi nã vitis dabit vin.

De conuersione S. Pauli.

Rhyth. *Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni.*
Si fuerint venti, designant prœlia genti:
Si fuerint nebula, pereunt animalia quæque:
Si nix aut pluuia, reddentur tempora cara.
Vel. *Lucida lux Pauli pinguem denuntiat annum*
Nix sterilẽ, pluuiaq; volunt: certamina ven.
Martia significant, pallentia nubila pestem.

FEBRVARIVS.

Tertius mensis hibernus a februis expiator. manium sacris, quod eo mense mortuis in. rias factitarent.

Hornung/Rebmonat/Spürckel.

Ouid. *Februa Romani dixere piamina patres*
Vel. *Tempore lustrabant animas antiqui* [illegible]
Atq; ideo mensi fecerunt Februa nomen
Februa nam prisci dixere piacula patres.
Hunc quoq; feralem quidam dixere potius,
Quod fierent illis feralia sacra diebus.
Est autem ferale sacrum quod manium
lim
Cœca superstitio veterum perhibuit,

Et.

Exercitia Februarij.

Februus incidit venas, & ligna, gelatq́;
Excitat & Venerem, stercore ditat agros.

Præcepta de valetudine conseruanda in Februario.

Frigore, pisce, ferinaq́; abstine: aromata, vina
Elige: dehinc sanguis sanior vt sit age.
Pharmaca, Clysteres, thermas amplectere, venam
Ne tussi, aut febri corripiare, seca

Syllabæ Kalendarij soluta oratione descriptæ.

Se Purgat nunc Agatha, nunc nudus prodiit Valens.
Qui cathedram dabit Petro, Matthia sortem.

Syllabæ Kalendarij carmine descriptæ.

Bri, Pur, Blasius, A, Dorothe, Ab, Scholastica, Valent,
Iulianæ succedat Petrus, Matthias illi.

Febuerier le court, Est le pir de tout.

Februus est breuis, & sociorum pessimus idem.

Purificatio Mariæ.

Cum canit ante diem, quod virgo puerpera templum
Inijsset gratum dulcis Alauda melos,
Muta silet tanto post illum tempore, quando
Ante illum tenera voce sonora fuit.

De diebus crescentibus.

Quand le iour croist,
Aussi fait le froid.

Luces crescentes faciunt decrescere sepes.

Vel. *Accrescente die, sepes decrescit in hortis.*

Cathedra S. Petri.

In Petri Cathedra glaciæ si stringitur vnda,
Non perit ante dies hæc quater atq; decem.

S. Matthiæ festum.

Rhyth. *Bis sextum sextæ Martis tenuere Kalendæ,*
Posteriore die, celebrantur festa Mathiæ,

Item. *Post sacra Matthiæ glaciem super ire verere*
Vnibus, ne vitæ damna det ipsa suæ

Item. *Horrida Matthiæ fuerint si frigora festo.*
Post eadem multos sunt toleranda dies.

Item. *Matthias glaciem frangit si inuenerit illam:*
Ne frangat, magis vt firma sit illa, facit.

MARTIVS.

Primus mensis vernus qui olim annum auspicabatur.

Ment. *Martius ingreditur, Martis de nomine dictus*
Cuius, vt annales perhibet, fuit inclyta pro-
Romanus [illegible] pater hunc accepit [illegible]
Nunc [illegible] vetus, quo gignere silua [illegible]
D[illegible] explanat tempus: nam silua [illegible]
Est glacies qua nunc verso parit ordine [illegible]phum:
Nunc quoq; montanis labens de rupibus [illegible]nes
Nix onerat, tellusq; gelu durata lutescit.
Deposuit canos, atq; oracula [illegible]
Pubescitq; iterum Zephyrus vitalibus [illegible]
Peruolitat campos, & mille coloribus arua
Pingit: apes gaudēt iam silua repullulat, [illegible]

Iam fruticant prolisq; domos metatur hirundo;
Indigenis [illegible] volucres, & [illegible].

[illegible] Martij

Mars arbusta putat, luces cum noctibus aequat,
Nauigat, ingreditur balnea, sulcat agros.

Præcepta de valetudine conseruanda in Martio.

Balnea nunc, rugas, ventosa pharmaca suder,
Humores purgent, sit [illegible]:
Aerem ama tepidũ, vinum moderatius hauri:
Sitq; modus Veneri, dant si [illegible] illa senem.

Syllabæ K[illegible]

Suviber, & Hadria, Thom de Aquino, Gregori, Long, Her.
Gertrud, Iose, Bene. dicunt Mariæ genetrici.

Syllabæ Ka[illegible] deleniæ

Martius Adriano narrat, atq; Gregorio,
Quod Gertrudis, & Benedictus Annuntiant virgini.

Au commencement ou à la fin,
Mars à son venin.

Principio sua fine ve Mars aconita propinat.

Prognostica vers.

Ver nobis hœdus petulant, & garrula hirundo
Indicat, atq; sinus lactis & herba virens.

Mars venteux, & Avril pluvieux,
Font le May gay, & gracieux.

Si Mars ventorum, pluuiæ sit largus Aprilis,
Efficient Maio gratum [illegible].

S. Gregorius.

Cum

Cum tua lux redijt votis optata Gregori,
Et iam iucundis flatibus aura tepet:
Tum redit & volucris longis inuisa colubris
Quæ solet in pinna nidificare domos.

Oculi.

Circa oculi velox deponit cornua ceruus,
Infigens duris fortiter arboribus.

APRILIS.

Secundus mensis vernus.

Ouid. *Aprilem memorant ab aperto tempore dictum*
Mant. *Aprilem Veneri sacrum fecere Quirites:*
Quod Venus Æneæ genitrix, quod condidit vrbem
Romulus Æneades Quod vero semina rerum
Omnia, tellurem, fruges aperiret, & annum,
Nominis id mensi fecit Romana vetustas.

Actiones, & studia Aprilis.

Aprilis late celebrat Paschalia, mandat
Corpora purgari, iamq́ patescit humus.

Præcepta de valetudine conseruanda in Aprili.

Prolifica, in terra vt crescit natura, vigescit
Turget, & augmentum sic quoq́ sumpsit habet:
Hunc igitur minuas, sis frugi, rura frequentes,
Insectare feras, insere, arato, sere.

Syllabæ Kalendarij carmine descriptæ

Aprilin Ambrosius festis ouat, atq́ Tiburti
Rudolphi, Salu, Sime, Georg, Marciq́...

Syllabæ Kalendarij soluta oratione descriptæ.

Aprilis Ambrosio gaudet, cui Martyr Tiburtius
Prædicat mox futuram Marci stationem.

S. Marcus.

Ante diem Marci strepitū quot rana diebus
Edit, post illum tot quoque muta silet.

Indicia fertilis anni.

Mars aride, Auril humide,
May vn peu froid, & venteux,
Denotent l'an bon, & planteureux.
Tum bonus est annus, feliciter omnia crescūt,
Replentur cellæ, ac horrea læta simul:
Martius exsiccat cum terram, humectat Aprilis,
Frigidulum, & ventos, aera Maius habet.
Annee neigeuse, annee fructueuse.
Vberis ipsa frequens anni prænuntia nix est.

De festo Paschæ.

Mos erat Hebræis, & lex in vertice Sinæ *Mant.*
Tradita constituit Lunam, quæ frigore pulso
Duceret æquidij placidissima tempora verni,
Primam anni Lunam esse noui, qui festa gubernat:
Annus.n. duplex Solymis: Ver inchoat vnum,
Alter ab Autumno ducit primordia, quando
Maximus à primæ processit origine mundus:
At cum Luna eadem completo cornua circo
Iungit, & orem cat toto, solemnia fiunt
Inclyta, quæ Pasch nominat Iudæa vetustas.
Pascha vocant nostri corrupto nomine, & istā
Iudaicæ mendam tulit ignorantia linguæ.

Iste

Iste tamen fluxit Graijs à gentibus error,
Qui quod nos patior. πάσχω dixere: putabant
Quod Mesiam passum audiuerant ea tempora circum.
Nomen id exortum: nostro Pasch dicitur et
Transitus, hoc nomen si clades Ægyptia fuit.

De festo Ascensionis.

Item. *Luce quaterdecima sacra post solennia Pascha*
Christus adit, terris: cælestiá regna, relictis:
Atq; id ab ascensu traxit cognomina festum.

De festo Pentecostes.

Cum soles auroræ decem super addidit, adsunt
Tempora diuino quæ sunt illustria vento,
Et decades luci fecere vocabula quinq;.

De festo SS. Trinitatis.

Prima dies solis trino est sacrata Tonanti.

De festo S. Sacramenti.

Prima Iouis, clausi panis sub imagine Christi.

MAIVS.

Tertius mensis vernus dictus à Maioribus teste Ouidio

Hinc sua maiores tribuisse vocabula Maio
Tangor, & ætati consuluisse sua.

Exercitia Maij.

Maius venatur flores, cogitq; bataprum,
Aduentu recreat cuncta creata suo.

Præcepta de valetudine conseruanda in Maio.

Nunc epulis, cantu, fl'ebris, sorijsq; iocosis
Te recrea, mulsum, vinum, & aromata ...

D...

Dispatiare, laua, vxoremq́; amplectere, cordis,
Hepatis, & capitis sanguine vena fluat.

Syllabæ Kalendarij carmine descriptæ.

Philip, Crux, Quiri, Ioq; latinus, Mam, Pa, Ser, & Soph, (gan.
Maius in hac serie tenet Vrbanum, Guil, VVi-

Syllabæ Kalendarij soluta oratione descriptæ.

Philip, Cruce inuenit, obtruncatur Pancratius,
Hunc post dies non ita multos, Vrbanus consequitur.

En May ble, & vin naist.
Maius frumenti pater est, genitorq́; Lyæi.
Il ne sçait que c'est de vendre vin,
Qui n'attend de May la fin.
Ignorat proprium quid sit venundare vinum,
Qui May finem non videt ille prius.

S. Philippus & Iacobus

Quando Iacobe dies tuus est, & sancte Philippe,
Nil segeti duro frigore peius erit.

De Cancro.

Mensibus his cancer bonus est, in nomine quorum
Deficit, R, pueris, littera nota, bonis.

IVNIVS, Brachmonat.

Primus mensis æstiuus, dictus a Iunone. Ouid.
Iunius à nostro numine nomen habet.

Idem in fastis à Iuuenibus dictum scribit.

Iunius à iuuenum nomine dictus adest,

Exer-

Exercitia Iunij.

Iunius arma gerit, tondet, solemq; moratur,
Dat segeti spicas, & bona mella legit.

Præcepta de valetudine conseruanda in Iunio.

A rebus calidis motu vehemente, lauacris
Nũc caue: frigida edas, venã aperire caue.
Dilue vinum, horam somno impertire diurno,
Hinc tibi viuaci membra vigore valent.

Syllabæ Kalendarii carmine descriptæ.

Nic, Mar, Eras, Boni, dat Iun, Primum, Ba. Cyrinum,
Vitus adest, Protas, Alb. sancti, Iohan, Io, Do. Le, Pe, Pau.

Syllabæ Kalendarii soluta oratione descriptæ.

Nicomedes Bonifacio ferrum reportat, Vitus segetem mox promittit Baptistæ, atq; Petro.

S. Vitus.

Lux sacrata Vito si sit pluuiosa, sequentes
Triginta facient omne madere solum.

S. Ioannes Baptista.

Baptistæ fuerit cum lux pluuiosa Ioannis,
Ingrati messis plena laboris erit.

S. Petri & Pauli.

Cum recolit Petri, Paulíq; Ecclesia sancta
Martyrium, radix frugibus emoritur.
Tunc maturescunt segetes noctesq; diesq;,
Approperatq; cito messis amica pedi.

IVLIVS à Iulio Cæsare dictus, qui & Quinctilis, quod Quinctus à Martio.

Hewmonat/ secundus mensis æstiuus.

Iulius est mensi nomen, quia Iulius isto
Lätus est Cæsar Martis sub sidere mense. *Mant.*

Exercitia Iulij.

Iulius indagat lepores, ceruosq́, rescindit
Farra, canes affert, frigidiore lauat.

Præcepta de valetudine conseruanda in Iulio.

Pharmaca, secturam venæ, merum, aromata, thermas
Vitabis: Zythum mite, vetusq́, bibes.
Sint cibus asparagi, Lactuca, Cardama, Acetum
Mistum oleis, oua, & viscera fartasuum

Syllabæ Kalendarij carmine descriptæ.

Iul visit, Vlric adit, Kili, Fra, Bene, Margar, Apost, Al,
Arnulphus, Prax, Magda, Chri, Iac, An, Steph, Pa, Lup, Ab, Ger.

Syllabæ Kalendarij soluta oratione descriptæ.

Iam Maria affert messem, Cyrillus metet.
Vt Cererem in horrea Magdala, Iacobusque reportent.

Visitatio Mariæ.

Alma Dei genitrix quo tempore virgo Maria
Cognatam inuisit plena pudore suam,

Si pluit haud poteris cælum sperare serenum,
Transiucre aliquot ni prius ante dies.

Exordium dierum Canicularium.

Praxedis fert ipsa canes, Bartista reducit.
Rufe canes remoue, quas duxit Alexi' ad me

AVGVSTVS.

Augustus ab Augusto Cæsare, prius dictus Sextilis. Augstmonat/Obstmonat.

Tertius mensis æstiuus.

Augustus iam mensis adest, à Cæsare nomen
Transiit ad mẽsẽ, quod res sub principis huius
Auspiciis Romana foret sublimiter aucta,
Quod sedata illo ciuilia bella fuissent
Tempore, tunc etiam tellus Ægyptia nostras
Venerat ad leges. His plebs Romana Kalendis
Tus, costum, myrrhamq́ adolens [illegible] cilissam,
Ibat ad Augusti sublimem Cæsaris aram.
Dicitur hunc morem mutasse Syricius ille
Qui tenuit Petri causas, cymbamq́ [illegible]

Exercitia Augusti.

Exiuit Augustus [illegible] fert gaudia [illegible]
Dat pyra [illegible] mala, [illegible]

Præcepta de valetudine conseruanda Augusto.

Corporis ægroti [illegible]
Sanguinis ne venas [illegible] vetis.
Abstine [illegible]
Nec [illegible] Dominæ gratificare [illegible]

Sylabæ Kalendarii carmine descriptæ

Petrinctus, Iust. Dom, Trans, Aph, Cy, Ro, Lau, Ty, Clar, Hip, Eu,
Sump, Rochus, Hele, Bernard, Timo, Barptholo, Ruf. Aug, Col, Aucti.

Syllabæ Kalendarii soluta oratione descriptæ.

Petrus cathenis stringitur, dum Laurentius & Maria,
Ad cælos vocant cum Bartholomeo Iohannem.

Assumptio Mariæ.

Alma Dei genitrix qua luce assumpta putatur
Promittit Solis, suauia vina, iubar.
Quand il pleut an Aoust,
Il pleut miel, & bon moust.
Augusti pluuiæ sunt musti, & mellis amicæ.

SEPTEMBER.

September à septima classe quam à Martio obtinet.

Primus mensis autumni, Herbſtmonat, Gerſtmonat

Exercitus septembris.

Mustum Septẽber facit, Æquidiurnaq; reducit,
Semen humi iactat, mala, rumesq; quatit.

Præcepta de valetudine conseruanda in Septembri.

Indulge genio, medi[illegible] [illegible] sume, cruorem
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible], laua.
Poma, [illegible], & aues prosunt: Sic Vina, Venusq;

Parce

Parce sumpta tamen. Nam nimium omne
nocet.

Syllabæ Kalendarij carmine descriptæ.

Ægidium Sep, habet, Nat, Gorgo, Protum,
Ma, Crucemq;,
Lambertum, Stach, Mat, Mau, Tec, Ru, C.
Cyp, Dami, Mich, Hier.

Syllabæ Kalendarij soluta oratione descriptæ.

Ægidi latus gaude, Maria nata est.
Crucem exaltant cuncti, Matthæo volat
uius Michel.

S. Ægidius.

In Venerem rapitur lasciuo corpore ceruu[illegible]
Ægidi, quando lux tua, Sancte, fuit.
Tum quoq; si Phœbus splendet fit copia vi[illegible]
Et secum Autumnus commoda multa tra[illegible]

S. Matthæus.

[illegible] animalibus designantur Euan-
gelistæ, quibus, & cur?

Mant. *Est Matthæus homo, Marcus leo, prima [illegible]*
Est volucris Lucas crescens in cornua [illegible]
Marcus enim regale aliquid, dignumq; [illegible]
Principio [illegible] sonat alta arcana Ioann[illegible]
Et penetrat [illegible] ignes visu, atq; [illegible]
Ingreditur [illegible] humi dum s[illegible]
Christum
Du[illegible] ab humano: Lucas velut hostia [illegible]
Duct[illegible] sacerdotum primis sonat orig[illegible]

Nota. *Poma dat, & dulces September [illegible]*
fructus,

Tum quoq; Caprino pascere lacte iuuat.
Si luna crescente legantur ab arbore poma, **Nota.**
Humanis remanent vsibus apta diu.

S. Michael.

Inuictus, verti linum, vellusq;, Michael
Protinus in lanam, post sua festa, iubet.

OCTOBER.

Secundus mensis autumni, **Weinmonat**.

Exercitia Octobris.

October noua vina bibit, comeditq; ferinam,
Fert frigus, frondes arboribusq; rapit.

Præcepta de valetudine conseruanda in Octobri.

Coctricē Raphanus flatumq; ciens, caro tauri,
Anseris atq; fera sint alimenta tibi.
Venam aperi, thermas adhibe, hac præterque columbis,
Gallina, & pomis vescere: musta fuge.

Syllabæ Kalendarij carmine descriptæ

Remigi, Franciscus, Marcus, Di, Ge, iungito Calixt,
Gal, Ma, Lucas, Max, Vr, Cor, Seue, Crispinus, Simon, & Quinct.

Syllabæ Kalendarij soluta oratione descriptæ

Remigi Frāciscus monet prouideas dura hiemi
Lucas iam pluit, Seuerinus flat, Simon gelat.

Indicium hiemis acerbæ

Florida nudatur folijs cum verius arbor,
Asperitas hiemis summa venire solet.

SS. Simonis & Iudæ.

Festa dies Iudæ prohibet te incedere nude.
Sed vult vt corpus vestibus omne tegas.

Item. *Festa dies Iudæ cum transiit atq; Simonis,*
In foribus nobis esse putatur hiems.

Rhyth. *Simonis, Iudæ post festum væ tibi nude:*
Tunc instant genti mala gaudia veste carenti.

NOVEMBER, **Wintermonat/ Schlagmonat/** à iugulatione pecorum. Tertius mensis Autumni.

Exercitia Nouembris.

Ligna vehit, celebrat Martini festa Nouēber,
Vescitur anseribus, pascit & ille sues.

Præcepta de valetudine conseruanda in Nouembri.

His mulsumq; & mella ferunt cōferre diebus
At tu sume Piper, vinaq; pura bibe:
Hinc Venus, algores, thermæ, secturaq; venæ,
Vitentur, firmet membra calore labor.

Syllabæ Kalendarij carmine descriptæ.

Omnis, Hubertq; Lenard, Qua, Theo, Mar, Cun, Brixijq;,
Friget Eliz, Præs, Cæ, Clemens, Cath, Con, Agri, Sat, And.

Syllabæ Kalendarij soluta oratione descriptæ.

Omnes sancti exultate, adest Martinus multis madidus,
Elizabeth profert Cathara amphor AN.

S. Martinus.

Si sol clarus obit Martino, nuntiat acrem
Atq; molestam hiemem, si nubilus aera mitẽ
Prædicat h bernũ, dant hæc prognostica natis
Pastores ouium cum seria fantur ad ignem.

A la sainct Martin, On boit le bon vin.

Circa Martini bibitur solemnia vinum,
Quod recreare suo corda sapore valet.
Festum Martini propinat pocula vini. *Rhyth.*
Festo Martini depromitur amphora vini. *Vel.*
Martinus liquidi seruat bona vasa falerni.

DECEMBER. **Christmonat/ Wolffsmonat**/ quasi luparius mensis. Primus mensis Hibernus.

Exercitia Decembris.

Venatur, mactat, tribulat, ninguitq; Decẽber,
Seq; lauat calida, Solstitiumq; facit.

Præcepta de valetudine conseruanda in Decembri.

Vtere aromatibus, victu calido, & vitulina:
Pingue, merumq; recens, fac moderatus ames,
Aere age in tepido, capiti quid sãguinis aufer,
Si potes, vxori debita solue lubens.

Syllabæ Kalendarij carmine descriptæ.

Eligi, Barba, Nico, Concep t D m , Lucia,
Lazarus, inde Thomas, Dago, Nat, Steph, Io,
Pu, Thomas, Sil

Syllabæ Kalendarij soluta oratione descriptæ.

Iam vellit Barbam Niclas, Concipit virgo,
Lucia confessa perit,

Thomas credit, Nascitur mundo DEVS.

Si l' hyuer estoit autre la mer,
Si viendra il à sa nct Nicolas parler.

Gestit hyems, quamuis vltra mare conditur antris,
Huc ad Nicolei festa venire sacri.

S. Lucia.

Post Crucis, & Cinerum, post Pente diem, atq; Lucia,
Proxima Mercurl fieri ieiunia mandat.

Nota. *Vltima lux tibi sit bene cõmendata Decẽbris,*
Cum praeunte die, cumq; sequente die:
Quando quae multos possint durare per annos
Ædificaturus cadere ligna voles.
Hac neq; putrescunt, neq; fiunt vermibus esca
Tempore durescunt sed magis atq; magis.

Natalis Christi.

Quando prata virent Natalis tẽpore Christi
Tum Pascha festo sub niue tecta latent.

Obseruatio.

Cum Luna crescente redit Natalis Iesu,
Annus consequitur fertilitate bonus:
Sin redit vt minui patitur sibi cornua Luna
Anno, sunt mala non pauca ferenda, noua.

De sedibus quatuor ventorum.

Asper ab axe fluit Boreas, fugit Eurus ab ortu
Auster amat medium solem, Zephyrusq; cadentem.

Duodecim ventorum nomina.

Flat subsolanus, Vulturnus, & Eurus ab ortu
Circius occasũ, Zephyrusq; Fauonius af...

E

E solis medio emergũt, Notus, Africus, Auster:
Conueniunt Aquilo, Boreas, & Corus ab alto.

Prognostica tempestatis.

Sero rubens cælum, cras indicat esse serenum.
At si mane rubet venturos indicat imbres.
Pallida luna pluit, rubicũda flat, alba serenat. **Item.**

PROGNOSTICA PERPETVA.

veritatis studio carmine conscripta.

Quandoquidẽ plerique putãt mendacia, nugas,
Somniaque, & si quid vanius esse potest.
Illorum libros qui nos ventura quotannis
Ingenij mira dexteritate docent:
Iccirco placuit numeris comprendere paucis,
Quæ fore declarant sidera certa poli.
Nec sunt vnius hæc anni Prognostica tantum,
Sed quouis eadem tempore vera manent.
Astrologi ne te sua per mendacia fallant,
Hac lege sunt placitis seria tecta iocis.
Hæc tibi monstrabunt nostri certissima secli
Prodigia, & rerum quis status esse velit.

CAPVT I.

Hebdomas vna dies septem, noctesque tot, annus
Bissenos menses, vt solet ante, dabit.
In quibus & pluet, & claro sol æthere surget,
Nunc calor infestus, nunc graue frigus erit.
At medio æstatis nix nulla timenda, nec æstu
Sol vret quenquam mox vbi Ianus adest.
Hac æstate nihil calidum magis igne futurũ,
Nec glacie hiberna frigidius quid erit.

Pascha die solis sacra post ieiunia primo
Nunc erit & carnes quisquis habebit, edet.
Octauoq́; die mundi Soteris ab ortu
Anni prima aderit lux celebranda noui.
Martini & Regum vesper celeberrimus anno
Hoc erit & Bacchi festus vbiq́; dies.
Cultores satis attentos Encœnia habebunt:
Vester erit pueris Nicoleiq́; sacer.
Cetera apud varios varia ratione colentur
Festa beatorum, munificiq́; Dei.
Aureus hoc anno numerus perrarus in arca,
Atque inopum loculis inueniendus erit.
Ecclipses Solis variæ, densæq; tenebræ
Sub brumam mediæ tempore noctis erunt.
Solaris cyclus quauis ex parte rotundus
Nominis ob causam quod sibi sumpsit, erit.
Hoc inopes supra regnabit Aquarius anno,
Ditibus eius erit lex metuenda minus.
Cum noua Luna, nouus veteri plus cometa mictus:
Gloria nam lacero, nec calor vllus inest.

CAPVT II

Scarificare bonum, venamq; incidere, ...
Quando valetudo postulat, vtile erit.
Ne tibi ruricola, Bacchi dum festa celebra...
Ventosas ponant, aut sua scalpra, ...
Balnea vere noto multum scabiosus ami...
Ingratum nec erit sæpe fricare cutem.
Hinc caueat digitorũ vngues præscindere ...
Hoc ad opus cum sint arma probata ...
Vina per æstatem sitientibus apta palatis

Semper erunt, hausta è frigidiore penu.
Conducet ergo, & stomacho suffulta lupinis
Tergoribus vestis, dum pigra sæuit hiems.
Mercator caueat peregrinas visere terras,
Ni bene sit numinis pera referta sibi.

CAPVT III.

Quattuor hoc anno Reges fera bella ciebunt,
Reginæ totidem conditione pari.
Quattuor his sese iungent famuli, famulæque,
Distinctæ nigris, purpureisque notis.
Suggeret incertus manib⁹ furor arma, ligones,
Lamellas vitri, corda, triphylla simul.
Pendebunt vario res in discrimine magna,
Nunc hunc, nunc illũ sors malè fida premet.
Hinc inimicitiæ gliscent, & iurgia sæpe,
Hinc infligentur vulnera, origo necis.
Plures exsurgent hac tempestate Monarchæ,
Qui dominari aliis & dare iussa volent.
Ancillas serui subigent, crebroque maritis
Ignaris, ipsæ subiicientur heræ.
Ælurus murem inuadet, lupus ipse capellam,
Ichnobates leporem, presbyter hæreticum.

CAPVT IV.

A morbis sibi si caueant sani vsque manebunt
Illustres, alias mors metuenda, viri.
Nobilium Abbates summam experientur in obbis,
Et vini vasis nocte dieque fidem.
In reliquis fides minus esse Abbatibus ipsos
Rerum vsus testis non dubitatus erit.

Fratribus Abbates imponent multa, minore
Quæ digito pigeat tangere velle suo.
Deniq; fratellis deerunt sua murmura nunquam
Abbatem contra, præpositosq; suos.
Hi tamen, illorum neglectis vocibus vsque
Viuent more suo, de meliore bibent.

CAPVT V.

Lac iunctum cerasis nisi plebs vitauerit alui
Profluuium crebro sentiet ipsa sua.
Hordea, triticeæ segetesq;, siligo, & aristam
Quidquid habet ratū per iuga montis erit
Fœcundo, pinguiq; solo succrescet vt ante
Consueuit, summi pro bonitate Dei.
Frumenti preciū tamen hoc variabit in anno,
Hoc quoq; continget tēpus in omne sequens.
Collibus apricis melior nascetur Iacchus,
Quam per conualles frigidiora loca.
Nulla cui vitis, nullas sibi colliget vuas,
Ni suffuretur, vina nec vlla premet.
Largius exhaustus musti liquor egeret infra
Et supra faces de locuplete penu.
Tanta mero virtus inerit secreta fateri
Vt multos cogat, spes iubeatq; ratas:
Vt reddat dites, in prœlia trudat inermem,
Ingenuas artes perdoceatq; rudes.
Hoc anno passim cereuisia densa coquetur,
Hordea si sumant mul a, parum sed aqua
Rapa nuces, malaque cepæ, & mespila nunquam.

Densius existent, quam per opima fora.
Calculus hoc anno quosuis cruciabit in aluo
Qui cerasa, aut etiam mespila tota vorant.
Cæci nil cernent, mutus nihil ipse loquetur,
Et surdus nullos hauriet aure sonos.
Nec choreas ducent quibus est grauis ipsa podagra
Nec feriẽt, quibus est sæua chiragra, Chelyn.
Vis erit in rapis soluendi magna crumenam.
Non auro inflatam, sed male olente sono.
Basia qui pulcris cupiunt dare grata puellis,
Allia ne comedãt, & graue quidquid olet.

CAPVT VI.

Iuridici nihil eijcient quod venerit ad se,
Ciuis cum clero munera grata feret.
Rustice si tibi caussa mala est, diffidere noli,
Ingem. annum, & melior caussa futura tua est.
Nõ spernent, mihi crede tuis ab ouilibus agnos,
Non linum, pinguis caseus aptus erit.
Anser, anas, gallus, pullus, gallina, butyrum
Efficient clausas nullius esse fores.
Heroum famuli villas, reditusq; parabunt
Maiores dominis principibusq; suis;
Nam tonsum tondere pecus, non desinet honũ
Pars maior, donec vellera diripiat.
Pictores, & cantorum genus omne tabernas
Sæpius inuisent, quam loca sacra Deo:
Nam sitis hos ingens toto vexabit in anno,
Quam magni poterunt vix releuare scyphi.
Hospitibus grati, nũmis dum frigida pera est,

Semper erunt, pulcris virginibusq; simul.
Mechanici paruo vendent mendacia, merces
Percare, lucri pro ratione sui.
Impediet contractus prompta pecunia multos
Nummorum atq; par sectio semper erit:
Audiet ob furtum molitor, textorq; sinistre,
Cum multis, quales tortor vtriusq; notat:
Turba tamen furum suberit tonsoribus ipsis
Maior, erunt sub eis sacrilegiq; viri.

CAPVT VII.

Artibus ingenuis studiisq; dicata iuuentus
Iucunde viuet, copia quam diu adest.
Omnibus absumtis, & si iniuria nulla
Sit inuecta, tamen saepe tenebit inops.
Sollicitus magis hospes erit qui possit habere
Debita, quam ipse studens liberet vnde sua.
Hoc anno parce cres. et doctrina per omnes
Pigrorum campos, raraq; messis erit:
Incultos siquidem linquent, loliumq; nec v...
Ex his euellent, nec bona farra serent.
Hos apud, ingenuas liceat deponere tuto
Artes, nam nullus quaereret inde sibi.
Clericus hoc anno magnis cum sumptibus ...
Missus in externas, pauca referre volet:
Mercator contra merces mercarier aere
Exiguo multas, per studiosus erit.
Sex tipedes vermes animalia fida studentum
Vestibus & membris, ni perimantur, erit.
Et paucos studiosorum reperire licebit,
Qui prorsus scabie corpora pura gerant.

CAP.

CAPVT VIII.

Hoc permulta quidē deerūt mortalibus anno,
Attamen inprimis hæc tria deficient:
1. Iudæi Christi siquidem qui dogma professi
Sunt, exercebunt fœnora fraude pari.
2. Clari nobilitate viri, nam rustica turba
Effera diuitiis, nobilis esse volet.
3 Atq; sacerdotes, namq; vnum sæpe videbis
Præbendas plures agglomerare sibi.
Multa senes pleriq; dabunt promissa puellis,
Et residebit adhuc corde senilis amor:
At braccæ custos longo iam membra labore
Fractus, militiam lassus inire timet.
Turba sacerdotū quoties præsentia larga est,
Templa Dei cursim propter habere petet:
Sublato lucro multi sacra cuncta negabunt,
Aræ frigebunt, nudus eritq; chorus.

CAPVT IX.

Vxores pleraq; super regnare maritos
Præsument, & eis seria iussa dabunt.
Concio non de lege Dei, sed habebitur illis
Post noctis medium, de ebrietate viri.
Pruritus muliebre genus vexabit & vret
Acer, in occultis, humidulisq; locis.
Candida quem (si sit vitio sine) sola fugabit
Virga, rubro summum picta colore caput.
Virga puellari nimium dilecta cohorti,
Virgaq; virgineo semper amata gregi:
Hanc cupient omnes: hanc amplectentur & vnam,

Hanc pro præsenti numine pæne colent.
Hac sine coniugibus nulli placuere mariti,
Dilexit sponsum sponsaq; nulla suum.
Si tamẽ omne malũ virga hac sanare nequibit
(Sæpe etenim docta plus valet arte malis)
Longior ex quercu fiat, maiorq; priore,
Virga, cutem sun. mã quæ fricet vsque bonum est.
Est omnis nudas paritura puerpera proles
Anno hoc, vox quarum prima doloris erit:
Attamen haud vllæ multumq; diuq; rogatæ,
Quænam sit fletus caussa, referre volent.

CAPVT X.

Debitor esse breuem, gnatus cui dura nouerit
Hunc annum longum plus satis esse feret:
Sæpe dies longissima curta videbitur his, qui
Lusibus indulgent, & bona vina bibunt.
Mercenario erit lux longa breuissima quamuis
Cum multis quibus est insita pigrities.
Vespere strata petent pleriq; libentius horis
Quam matutinis destituisse velint.
Tolle procos, nulla est siquidẽ tam regula firma
Quin breuis appendix subijciatur ei;
Excipe margones, pecudes qui nocte diuq;
Gratis emũt furũ hinc tollitur omne genus.
Est rerum metamorphosiis diuersa futura:
Vacca cauda tamen posteriora teget.

CAPVT XI.

Euentus belli varius, victoria lætos
Nunc hos, nunc illos, reddet adepta viros.
Mo-

Mors belli eiusdem socios non vna manebit,
Tormenti sphæras hic feret, ille crucem:
Tertius ense cadet, quartus terebrabitur hastæ:
Quinctum dira fames coget adire necem.
His pestis, scabies aliis Hispanica, multis
Hemorrhois erit, Phthiriasisq́ue grauis.
Plurima conflictus parient mendacia, quisque
Propugnare suam dum studet ore fidem.
Vitabunt pleriq; viri qui castra sequuntur,
Non queat vt caupo debitor esse suus.
Tantus amor multis, & tanta libido gerendi
Bellum, vt cum vaccis belligerare velint.

CAPVT XII.

Hoc anno permulta quidem miracula fient:
At mihi præcipuum commemorasse satis.
Magnus in Europa Regum de stirpe Prophetæ
Surget, ab exortu qui diadema geret.
In lucem nouus hic vates prodibit eodem,
Quo Paridis coniux dicitur orta, modo:
Vxores primo ducens ætatis in anno,
Vtetur variis vsque libidinibus.
Ante suo cursu quam sol perfecerit annum,
Ominis instantis præscius augur erit:
Vera canet, foliis magis indubitata Sibyllæ:
Immo etiam sortes vincet Apollo tuas.
Tantus erit Psaltes vt terreat ipse leones
Voce sua, & turpem cogat inire fugam:
At (quæ est impietas hominum) perferre nequibit.
Veridicum vatem barbara turba diu:

Insidias struet, & captum nudabit amictum,
Ignibus admotis membra necata coquet:
Cocta, truces hominum ô mentes, & nescia veri
Pectora, discerpet, denteque conficiet:
Nec facti dolor vllus, at hoc vix vate peremto
Vxores ductas quaeret, & interimet.
Quisquis es admoneo, nisi forte molestet videndi:
Multa fames, epulis talibus abstineas.
Quippe voratores mortem morientur ad vnum
Omnes, cunctorum terminus vnus erit.
Ecquis amabo neget, mirum & memorabile quiddam,
Quod niue candidius lac nigra vacca dabit?
Quid multis? gallina colore simillima coruo,
Ouum candidulum ponet & ipsa frequens.
Hac sequere, hac retine Prognostica candide lector,
Si cupidus veri es, si tibi certa placent:
Et lege fronte precor laeta, quos carmina nostra
Intacta referunt relligione iocos.

ÆNI-

ÆNIGMATA

LEPIDISSIMA, PARTIM à me, partim ab aliis conscripta. Plura toto libello disper-sa legentur.

Deus.

Dic mihi, quæ res sit cœlo sublimior ipso,
Celsior ætheriis sitq; putata locis:
Contingatq; lacus Stygios, manesq; profundos,
Occultum sit quo non meet illa nihil.
Longior immenso terrarum promicet orbe,
Latior æquoreis conspiciatur aquis.

De eodem.

Principium cunctis, cunctis do deniq; finem,
Ipse ego fine simul principioq; carens.

De eodem.

Quo cœlo cœlos mobiles,
Cœlo alta cœlo sidera,
Cœloq; terrestres Deos,
Omnes simul terras, mare.

Deus Pater.

Mater nulla mihi, nullus pater, ipse deorum
Atq; hominum solus sum tamen usq; pater.

Deus Filius.

Sum, quod eram; nec eram quod sum: modo dicor utrumque:

Mater

Mater homo; pater est mi sine fine Deus.

Deus Spiritus.

Nec gignor, nec gigno: sed exeo numine numen
De gemino: triplici est numine numen idem.

De eodem.

Matre carens, expers exsisto patris, quéque nati,
Ipse tamen nati spiritus, atque patris.

Christus θεάνθρωπος.

Dic vbi terra leuem cœli supereminet axem?

Responsio.

E terra verum corpus saluator Iesus
Assumpsit quæ nunc cœlos supereminet omnes.

Christus & Ioannes Baptista.

Postulat à seruo Dominus cœlestia iura,
Cum res in famuli non foret illa manu.
Præstitit officium Domino poscente minister,
Idque supra vires (dic mihi quid sit) erat.

Responsio.

Diuus Ioannes à Saluatore rogatus,
Vt sibi Iordanis sacra lauacra daret;

Christus Agnus Dei, & Leo de stirpe Iuda.

Omnia conueniunt in Christo, aptéque cohærent
Concordant vitæ dogmata sancta piæ:
Re tamen excepta quadam, quæ dissona sit
Vt distant ater candidulúsque color.

Responsio.

Hoc est quod passim vocat hunc scriptura leonem
Indomita multum qui feritate valet.
Ipse locis aliis mitem sic prædicat agnum,
Vt vix res secum discrepet vlla magis.

Aliud

Aliud.

Vir bonus, & iustus veræ pietatis amator,
Orabat reprobum supplice voce virum:
Quodque petebatur toto præstantius orbe
Munus erat, dedit hoc improbus ille bono.

Expositio.

Ioseph orabat Pilatum, vt Christum crucifixum sibi daret sepeliendum.

Aliud.

Dic quis certa Dei prompte mandata peregit,
Dumque hæc exsequitur damnatio contigit illi.

Responsio.

Iudas, cum Christus in cœna diceret, vt quidquid in animo haberet properaret efficere, parendo his iussis sibi condemnationem conciliauit.

Aliud.

Femineo ex vtero non est ille editus vnquam,
Pro tumulo gremium qui genitricis habet.

Responsio *Protoplastus Adamus.*

Aliud.

Virgo fuit cui vix dedit vna diecula vitam,
Cum nupsit pulcro non temerata viro:
Vt decies plenos Phœbe reparauerat orbes,
Coniugii casti pignora grata dedit.
Et prius excessit vita quam nata fuisset,
Hæc res offertur conücienda tibi.

Expositio.

Eua eo quo nata est die iungitur Adamo.

Aliud de eadem.

Nondum nata diem mox virgo nupta marito est.

Non-

Nondum nata annum femina mater erat.
Illa eadem nondum nata (admirabile dictu)
Femina, diflenda morte perempta iacet.
Dic mihi quæ fuerit mulier miranda? quis hæres?
Haud decet ignores, est Auia illa tibi.

Aliud.

Egregiũ iuuenem compellat femina blanda:
Et placido vultu talia verba facit:
Qui tu⁹ est genitor, genitor me⁹ est quoq; ca...
Quique meus pater est, est auus ille tuus.
Tu meus es verus natus, tua vera soror sum
Mater ego tibi sum, tu mihi frater eris.
Agnoscit iuuenis matronam vera locutam:
Dic mihi, qui fuerint femina, virq; rogo.

Eua & Aue.

Quod nos esse facit Satanæ, mortiq; ministr...
Inuerso saluos ordine reddit idem.

Aliter.

Dextra tulit toti malo mala plurima mun...
Læua sed econtra gaudia mille tulit.

Solutio.

Nos Satanæ, & morti peccando tradidit Eua,
Abstulit admissi crimina rursus Aue

Mosis cum populo Hebræo per mare rub... transitus.

Est fera aquis constans, referat quã lignea...
Venator capitur libera casse fera est.

Mathusalem.

Mors est cui gladius simul & victoria s...
Ex patribus viuo sæcula pœne decem.

Enoc.

Enoch & Helias.

Insuperas mater pueros nos edidit auras,
Et sumus humana conditione sati:
Nil tamen immites in nos po nere sorores,
Nil in nos habuit mors quoq; iuris atrox:
Viuimus, & similis veniat tibi vita precamur
Nomina si nescis nostra, require cito.

Vxor Lothi in statuam salis mutata.

Dic quis peccauit contra præcepta tonantis
Alma Dei, & superis tandem concessit ab oris:
Nec tamen exesum est vlla putredine corpus,

Samson.

Mille manu sterno, dum viuo, fortiter hostes:
Mille hostes sterno mortuus absq; manu.

Ænigma Samsonis.

De forti, mirum est, dulcedo prouenit ingens:
Suauis & egreditur de comedente cibus.

Expositio.

Mellificium aptum est in capite arefacto,
Seu cranio leonis à Samsone occisi.

Iacob, & Esau.

Inclusi fueramus adhuc in corpore matris,
Iamdudum inter nos gliscebant horrida bella,
Difficiles inimicitiæ, pugnæque cruentæ.

Ionas in ventre Ceti. Cæs. Scaligeri.

Sum nondum dira confectus morte sepultus,
Haud vrna haud saxũ, nõ humus vlla tegit
Et loquor, & sapio & vitalib. abdicor auris,
Meq́; capit viuus, me tumulusq́; vehit.

Aliud

Aliud.

Nondum natus eram cum me mors abstulit a- (trox;
Et me natalem mors rapit ante diem.

Responsio.

Mors similis sed non similis fuit ortus Adami
Atque hic è costa quæ fuit orta viri.

Dux.

Qui de quingẽtis, de quinq́; decemq́; fit vnus
Ille meis precibus dignetur reddere munus.

Aliud.

Dic mihi quis potuit nullos habuisse parentes
Cui genitor nullus, nullaque mater erat?

Responsio

Melchisedech, primum cuius non indicat ortum
Vllo à me lecto, pagina sacra loco.

Aliud.

Cæde quis vnius prostrauit millia centum,
Inque vno fecit tot periisse viros?

Responsio.

Pastor Iessæus, cum strauit verbere fundæ
Immanem Goliath, tradidit atq́; neci.
Hanc illi laudem spectatrix turba ferebat,
Quod gens victa vni iam numerosa fuit.

Iesvs. Cæsaris Scaligeri.

Dicito, quale putes nomẽ, quod recta celsum
Inchoat, inde tridens fuscina nectit idem,
Flexus vtrimque vncus secat hinc biuium
claudit
Idem vncus medio qui stetit ante loco.

Auium decem proprietates.

Sunt volucres bis quinq; quibus natura fuit
Hæ

Hac fertur, quæ sint significare velis?
Prima caret stomacho, tristi caret altera felle:
Tertia vates est, atque futura canit.
Quarta graues vitam gemitus pertransigit omnem:
Quinta sibi collum sentit abesse suum.
Sexta suos pullos educit lacte suopte:
Septima præ reliquis dulcia voce canit.
Octaua est expers linguæ pernicie volatu
Nona præit longe penniŋerum omne genus.
Vltima tam lauta est, vt nullos sint nisi ternis
Annis seruati, colligat ore cibos,

Expositio.

Accipiter stomachū nescit: fel Noctua: Gallus
Euentura homines nocte diuque monet.
Et gemere amisso non cessat compare Turtur:
Sedula Auis collo pascitur absque suo.
Vesper ei nomen præbet quæ lactat: Aedon
Dulce canit: lingua est nulla Pelarge tibi.
Anteuolat reliquas prænuntia veris Hirundo:
Turdus iuniperi mitia grana comest.

Pellicanus.

Magnus amor, maiorque fides. sed maxima virtus
Alterius vitam morte parare sua.

Pauo.

Pēna quidem variis me picta coloribus ornat,
Sed doleo turpes laude carere pedes.
Sincerum nihil est, & ab omni parte beatum:
Et vitiis virtus, & mala mista bonis.

Passer.

Quod feror in Venerem dulcem, lasciuior æquo

Mi

Mi breuior vitæ terminus inde venit.
Disce meo fato, longum qui viuere quæris,
In Veneris iustum rebus habere modum.

Aliud de Cicon a.

Si nosti, mihi dic, volucrum iustissima quæ sit,
Quæq; gerat mentis symbola certa pia,
Cũ canit, Architæ crepitacula stridere credas.
Nulla etenim blanda carmina voce sonat:
Sed mẽs prouida inest volucriq; memoria ...
Temporis, hac sese pro ratione gerit.

Anser.

Est quædam, cuius mores, formamq; decor...
Dicam, tu, quæ sit, coniice, scire potes.
Illius ora rubent, oculi splendore coruscant,
Suspiciens alte colla superba gerit.
Crura placẽt habitu gracili, niue cãdida cer...
Brachia; sunt gressus quos decuisse putes.
Et teretes decorant plantas sandalia rubra,
Certatim iuuenes hanc sibi quisq; petu...
Parte sui potiore, est molli prædita pelle,
Quam super incumbẽs quisq; cubare ...
Forte putas quæ sit, te diuinasse: sed erras,
Nomine si nescis, Auca vocata suo est.

Picus viridis.

Colla virẽt dorsumq;, rubet, caput, vtraq; ...
Cærula, luteolo pectora signo croco.

Turdus.

Sum volucres inter mensis gratissimus ...
Exonerans, mortem corpore gigno m...

Pica.

Femineo stomachi pario fastidia sexu:

Humanos querulo proloquor ore sonos.
Gestib. inconstãs nũc huc nũc proferor illuc,
Omnibus infamis garrulitate mea.
Corporis anterior pars albet, nigricat ipsa
Posterior, dubii mentis imago viri.

Accipiter & Ardea.

Accipitri insidias parat Ardea, præda parata est,
Si prius hic sexum mutet, & illa suum.

Syngraphum. Had. Iunii

Anser, Apis, Vitulus rerum potiuntur & orbis,
Tergeminum brutum frena superba regit.
Res similis monstri, condigna interprete, qualis
Thebigena nodos soluere Sphingis amet.
Membranã Vitulus præbet, calamosq; canorus
Anser, Apes stipant cerea dona vagæ.
Fasq; nefasque tria hæc obeunt, dum tergora charta
Penna arat, obstringit cera notata fidem.
His humana, tribus, diuinaq; iura reguntur,
Omneq; momentũ hoc ordine terna trahũt.

Nomenclatura.

Omnib appendet rebus, cunctisq; cohæret,
Hoc sine quid sit res noscere nemo potest.

Aliud.

Dic qua materia vestratia templa tegantur?

Responsio.

Nõ sunt tecta, minus possent nam tecta videri.

Aliud.

Virius officium Æditui an Pastoris in æde
Liberius sacra posse videtur agi?

Re-

Responsio.

Ægrius Æditu Pastor sua munia præsta[t]
Funis ei, huic nunquam vox fugitiua [...]

Aliud.

Dic mihi, quid grex femineus cõmuniter op[...]
In quo conueniunt illius singula vota?

Expositio.

Quamuis mulieres pleraque omnes form[...] perbiant, tamen vna re nulla carere p[...] Latrina scilicet.

Aliud.

Dic vbi vendatur liquor carissime aqua[...]

Responsio.

Apud Caupones aqua carissime venit, qu[...] num ea diluunt Item apud Pharmaco[...]

Aliud de Nebula.

Nox ego sum facie sed non sum nigra co[...]
Inq; die media, tenebras tamen aff[e]ro m[...]
Nec mihi dant stellæ lucem, nec Cynthia[...]

Aliud.

Res vna in pelago, & telluris in omnibu[s]
Nascitur, ac oriens est maxima, deficie[...]
In medio vitæ, minima est hæc ipsa, vig[...]

Responsio Æsopi.

Mane cadit crescens, & vespere grandi[...] bra.

De eadem Vmbra.

Sum breuis in medio, capite ac in calce [...]
Longior, vt surgit sole cadituè iub[...]
Vrgentes fugio, fugientes insequor [...]
Me videt alternis quisque subire [...]

Defessos recreo gratas dum largior vmbras,
Dumq; fatigatis præbeo frigus homo.
Nil fraudes timeo, mala nil discrimina, meq;
Sede, prior moueat se nisi, nemo mouet.

Aliud.

Est genitor, natos qui bis sex procreat, vni
Cuiq; horum natæ triginta, dispare forma:
Quædam sunt nigræ, quædã sunt vultib. albæ:
Sunt immortales omnes, moriuntur & omnes.

Responsio Æsopi.

Mensem annus edit, ille noctes & dies.

De eodem.

Ver, æstas, autumnus, hiems, sunt quattuor vnum.
Quæ si membra simul iunxeris annus erũt.

Clauis Symphosii.

Virtutes magnas de viribus affero paruis:
Pando domos clausas, iterum concludo patentes,
Seruo domum domino, rursus conseruor ab ipso.

Araneus, eiusdem.

Pallas me docuit texendi nosse laborem,
Non telæ radios poscunt, non licia telæ:
Nulla mihi manus est pedibus solum omnia fiunt.

De flumine piscibus Ænigma eiusdem.

Est domus in terris clara quæ voce resultat,
Ipsa domus resonat, tacitus sed non sonat hospes
Ambo tamen currunt, hospes simul & domus eius.

Serra, eiusdem.

Dentibus innumeris toto sum corpore plena,
Frondicomam sobolem morsu depascor acuto:
Mādo tamē frustra, quia respuo præmia dentis.

De eadem Serra.

Quæ corrodo minax ego dentibus, euomo, rosis
Non ulla corpus nutrio parte meum:
Hinc macies corpus deformat dira vorantis,
Consumptoq; meo corpore fio minor.
Luminibus careo, non lucis perfruor vsu,
Alterius faciens munia, fungor ope.
Audior à cunctis, solum non audio postquam
Ingratum stridens auribus edo sonum.

Bombarda.

Vulcanus genuit, peperit Natura, Minerua
Edocuit: genitrix Ars fuit atq; Dies.
Vis mea de nihilo est: tria dāt mihi corpora pastum:
Sunt nati, Strages, Ira, Ruina, Fragor.
Dic precor ecquid sim? num terra, an bellua p...
An neutrum? aut quo sim facta, vel ori...
modo?

Bombardæ globus.

Cum de sede mea per vim detrudor iniquam
Fulgurat, atq; antro fulmina dira tonat.
Me res parua abigit, sed cum discedere cogor
Cum fumo nebulas halitus ater agit.

Crepitus.

Fare, quis est, helis generatur qui sine ... ille
Hospitio cedens, Domino sua præmia ...
Hunc retinet morem, passim diffundit odor...
...

Vel clam se celans, vel murmure sæpe reuelans.

Τὸ ἀυτὸ ἄλλως.

Pelle carens nascor, non audio, sed tamen ipse
Audior, haud culpo, sed male culpor ego.

Aliud.

Dicere, quis primus: mihi ne vereare, pepedit

Responsio.

Id fecit, nisi me fallit sententia, podex.

De eodem.

Ecquis quæro, ferit nares iaculator, ad imos
Collimata licet sit catapulta pedes?

Aliud.

Quid sine peccato licitũ est patrare inhoneste?

Responsio.

Peccato sine concacabis illas,
Quas geris caligas, honore læso.

Aliud.

Dic quantis spatiis Eoo à littore distant
Occidui tangunt quæ loca Solis equi?

Responsio

Oriens ab Occidente distat vnius diei spatio:
Sol enim quotidie tantum itineris conficit.

Aliud.

Quantus cœlestes sit, dic, ascensus ad axes,
Tempore quam possis astra subire breui?

Responsio.

Est via vel medio conficienda die:
Nam cum sol medius spatio distaret vtroq́;
Christus ad æthereos ipse parauit iter.

Aliud.

A supero in terras quam sit descensus Olympo
Arduus, & paucis me docuisse velis.

Responsiò.

Hoc soli notũ est Domino, qui cũcta gubernat,
Praeterea tenebrosa regit qui tartara Diti,
Ille suo emensus spatia est sublimia casu.

Aliud.

Dic mihi, sub quo sit vilissima climate terra?

Responsio.

Vbi longissima sunt milliaria. Vilia enim largius emetimur.

Aliud.

Dic tria, quae semper laudet diuina potestas?

Responsio.

Cum viget vnanimes inter concordia fratres,
Vicinoq́ fauet proximus ipse suo.
Si bene cum cara concors vxore maritus
Viuat, sintq́ pii iurgia nulla tori.

Aliud.

Quot sunt quae nulla poterunt ratione repleri

Responsio

Coetibus implentur nullis Acherontia regna
Femineusq́ putat nil satis esse furor:
Impetus horrisona non est satiabilis vnda,
Mulciberis quartum flamma voracis erit.

Aliud.

En panis vnus sesquiplex,
Binis gregatim sexies.
Per tres datur sic, vt ferant
Terrae plagas per quatuor.

De Rore, & Pruina.

Dic mihi, quae reliquis est latior omnib[us]...
Quae tamẽ esse potest nulla profunda m...

A...

Aliud.

Sunt aliquot, lymphis quæ præstant omnibus,
Sunt quinq; at quæ sint dissoluisse tuum est?

Responsio.

Inter eas primus sacri est Baptismatis humor:
Lymphaq; Presbyteri sacrificata manu.
Fletus quem cæsi profundunt sæpe puelli:
Quæ pro peccatis lacryma fusa cadit.
Quinta rotas valide solet exagitare molares,
Diminui vt Cereris munera grata queant.

Gluten.

Dic mihi, quid minimum est, quo non est firmius vllum,
Quod tamen occultum cernere nemo potest?

Glomus filorum.

Non pugno est maius: certe mirabere cernens,
Quatuor in montem vix traheretur equis.

Echo.

Quæ nescis prius ipsa loqui, reticere loquenti
Nec scis, dic tandē quod, Dea, nomen habes?

De eadem.

Elinguem sterilis me trusit mater in auras,
Et sine carne mihi corpus inane dedit.
Ne tamen hoc aliqua sine fruge morarer in orbe
Humana iussit reddere voce sonum.

De eadem.

Non homo, non sum bestia, non mihi vendico corpus
Aut animam, nihilo viuo sed ipsa minus.

Non os est, aut lingua, loquor tamen ipsa, lo-
cuta
Mox morior, mecum commoriente sono.

De eadem.

Cum facie caream, quæris, cur dicar imago?
Cum tua verba sequar, dic, vbi lingua mea
est?

De eadem.

Quid nec corpus habet, nec quo quidquam ore
loquatur,
Attamen illi vox articulata subest?

Aliud.

Optima quæ sit aues inter mihi, quæso, recense,
Ex qua sed fiant fercula nulla tibi:
Non torrere veru poteris, vt cetera fiunt,
Non erit elixa hinc, non caro frixa tibi?

Responsio.

Quæ proprias dulci distendunt nectare cellas,
Et nunc insectis connumerantur Apes.

Aliud.

Excelso volucris versatur in aere quædam,
Huic similis quæ sit nulla sub orbe viget:
In mediis huius natæ sunt ignibus alæ,
Orta est è flammis, æthera deinde subit:
Septenos vasto deglubéret ore iuuencos,
Hanc si corriperet non satianda fames.

Responsio.

Gallus est, qui ponitur in templorum pinnis.

De eodem Gallo.

Natura solers productus munere vates,
Mendaci nunquam voce futura cano.

Quam prius obtueor solẽ bis nascor in auras,
Nec baptisma nisi post mea fata fero.
Mortuus ancipiti dependet corpus obelo,
Concilians hominum gaudia multa gregi.

De eodem.

Martia dicor auis, vigil, quia tempore noctis,
Victuros vigiles conuenit esse duces.

Aliud.

Dic mihi, quæ merito iustissima dicitur ales?

Responsio.

Aquila, pullos enim suos radios solis non intuentes, è nido præcipitat, tanquam suppositities fœtus.

De eadem Aquila.

Sum volucrum regina, Ioui gratissima, lumen
Sollicitans proprio lumine, Phœbe, tuum.

De eadem.

Sola queo Phœbi *radios spectare nitentes:*
Non aciem frangunt lumina clara meam.
Portaui puerum qui miscet vina Tonanti:
Ob meritum hoc in me fulmina nulla ruũt.

Aliud.

Hospes cauponis quidam peruenit in ædes,
Nec cauponi hospes cognitus ante fuit:
Per patulas domus hic elabitur ipsa fenestras,
Inq; suo infelix hospite caupo manet.

Expositio.

Retia piscatoria sunt hospes, quæ in flumen domicilium piscium perueniunt, effluit aqua per foramina, caupo, hoc est piscis, retibus concluditur, & capitur.

Idem aliter.

Nuper vt hospitio sese vagus intulit hospes,
Mobile per clathros excidit hospitium:
Mox hospes deglutit herum, suspenditur ille,
Demptus hic, in viua cõtumulatur humo.

Aliud.

Maior inest pietas canibusue an felibus, ede?

Responsio.

Autumo quod canibus, diuum nam templ[a] subintrant.

Aliud.

Num canis appendet cauda, vel cauda catell[i]
Da mihi, si fuerit res tibi nota prius?

Responsio.

Si canem cauda sursum leues, canis a caud[a] pendet, sin capite tollas, cauda pende[t] a cane.

Aliud.

Dic precor ichnobates cur intrat templa [li]benter,
Bestia cum nequeat dicere muta preces?

Responsio.

Cum vident aram candidis velis opertam, [or]natamque, putant instructas esse mensa[s, spe]rantque mox epulas parari.

Aliud.

Dic mihi quãdo sacra nullus videatur in a[de]
Et trepidi fugiant omnia templa canes?

Responsio.

In Ramalibus, seu die Palmarum; metuunt [ne] virgis feriantur.

Aliud.

Aliud.

Dic mihi quando canes pauidi formidine magna
Terrentur, nequeat maior vt esse timor?

Responsio.

Die Veneris post festum Pascha, verentur enim reditura Carnisprivia, vt abstinendum sit à carne, & sibi esuriendum.

Aliud.

Cur ex delubris abigit plerumque catellos
Æditus flagris, verberibusque fugans?

Responsio.

Timet, ne sibi quid offerant, quod scopis eiiciendum sit.

Aliud.

Cur canis vrinam sublato poplite reddit?

Responsio.

Ni leuet, in caligas mingeret ille suas.

Aliud.

Dic, rogo, num citius possit subuertere tecta
Anne prius celeres ædificare manus?

Responsio.

Posse prius poni, quam subuerti, arbitror, ædes:
Nam nisi structa prius non ruet vlla domus.

Aliud.

Quid lupi quæso speciem rapacis
Exprimit formamq; trucem, pilosq;
Vt procul si tu videas, lupum ipsum
Dixeris esse?

Responsio.

Est lupa, quæ similem formam sortita marito.

Aliud.

Cellula parua iacet splendens candore niuali.
Huc aditum præbet ianua nulla tibi:
Nulla fenestra patet, teres, atq; rotunda uidetur,
Marmoreo cincta est aggere tota domus.
Attamen & viuum quiddā generatur in illa,
Cui verum corpus redditur, atq; caro.
Prouenit & quæstus multis vberrimus inde,
Hinc quoq; non pauci quo satientur habent.

Responsio.

Est niueum variis spectabile dotibus ouum,
Acceptus cunctis nascitur inde cibus.

De eodem Ouo.

Nec caro, nec piscis, de carne, & pisce creatus
Huius & illius suppleo sæpe vices.

Aliud.

Sanguinem & carnem gerit vsq; viuam,
Tollitur rebus, geriturq; iisdem,
Non habet carnem, minimamve guttam
Sanguinis ipsum.

Expositio.

Ephippium est, vel sella quæ equis insternitur.

Aliud.

Bis binis viuunt elementis, quatuor omni
Tempore, quas possum dinumerare feras:
Tu si magna sapis mihi nomina cuncta recenses,
Et precium haud paruum me tibi dante feres?

Responsio.

Inter aquas medias, & flumina viuit Areri[?]

Ca-

Capta oculis sub humo Talpa vigere potest.
Noxia Vulcano spirat Salamandra sub ipse.
Aere Chameleon degit & ipse leui.

Aliud.

Dic vbi sit cunctis iucundum ducere remos,
Per tumidos dubia fluctus errare phaselo,
Darursus quod iter pedibus sit carpere gratū?

Responsio.

Nauigatio iuxta terram, quasi in portu, est iucundissima, & ambulatio iuxta mare est gratissima.

Aliud de Somno.

Quando par claris plebs redditur ipsa Tyrannis,
Cum Domino seruus diuite certat inops:
Dulichius Lydis aquus sit regibus Irus,
Et Crœsso Codrus vix eget ipse magis:
Cum miser, & felix nullo discrimine distant,
Nil inter prauos discrepat atque bonos:
Hoc mihi reddiderit breuiter quicunq; solutū,
Iudice me Phœbi numine plenus erit.

Responsio.

Cum placidum capiunt mortalia membra soporem,
Exhaustas vires cum leuat alma quies.
Hac lenit mentes. & corda oblita laborum
Exhilarat, gestis reddit & apta suis.

De eodem.

Sors diuersa vtriusque licet, solertia inani
Ditem inopemq; aqua conditione beo.

Aliud.

Dicite quos hominum meliores esse putatis
Aurigas inter, carnificesq; feros.

Responsio.

Carnificis magis est, vt opinor, munus honestum,
Educit reprobos scilicet ille viros:
Aduehit haud raro socios Auriga scelestos,
Sentinaq; vrbis deteriore grauat.

Aliud.

Artifices inter cunctos operumque Magistros
Qui sua sunt soliti quærere lucra manu,
Quos magis integros, atque arbitraris apertos
Omnia qui summa simplicitate gerant:
Quiq; suum exercent munus sine fraude, doloq;
Vt possis homines dicere iure bonos?

Solutio.

Carnifices sunt, hi populi spectante corona,
Quod stricto, insontes, iure probatur, agunt.

Aliud.

Cum multa infectis pice sint sutoribus arma
Ex his vtilius quid siet ede precor?

Responsio.

Sunt dentes quib. hi rigidas extendere pelles
Et coria his crebro reddere laxa solent.

Aliud.

Dic mihi qui temere nunquam frustraq; laborant,
Sed quidquid faciat, aliquẽ referatur ad vsum.

Responsio.

Pistores, quoniam fient Cacodæmonis orã,
Effigies, si qua non possunt esse Deorum.

Aliud

Aliud.

Qui soboles proprias minime curare videntur?

Responsio

Pictores, nam hi pueros suos pictos vno aut altero asse sæpe diuendunt, cum id nemo faciat alius.

Aliud.

Est genus artificum multos plerumq; labores
Quod facit incassum, nunc rursus dic mihi qui sint?

Responsio.

Sartores, Sutores, Marsupiarij, & Pelliones, hi multas faciunt scissuras, & foramina, ea que rursus consuunt.

Aliud.

Sub quibus, ede mihi sit maior copia furum,
Inter quos nequam sacrilegiq; viri?

Responsio.

Non Sartores, non Molitores, sed Tonsores plures sub se habent fures.

Aliud.

Dic mihi, in vrbe quib. summa est concessa potestas?

Expositio.

Tonsoribus omnia committūtur, illis barbam cuiusuis contrectare licet, quod aliis nō permittitur impune. Recte igitur Dionisius barbam suam carbone ardenti adussit, metuens nouaculam.

Aliud.

In qua parte sui Molitor iustissimus exstat?

Quæ non furentur vix ego membra puto.

Responsio.

Corpore fur toto est, sed solo podice iustus,
Hoc efflat, reliquis omnibus ille rapit.

Aliud.

Est aliquid prudēs bene quod natura parauit.
Nil Molitori æque suspicor esse bonum:
Ipsius totum siquidem hoc defendit honorem,
Et seruat famam quæ peritura foret.

Responsio.

Quod saccis hominum nō est concessa loquela,
Hinc nequeūt furem prodere voce sua:
Indicio illorum fieret manifesta rapina,
Quam furtim nunc, & dissimulāter agit.

Aliud de Terebra.

Dic mihi quid penetrat mordēdo viscera ligni,
Egrediensq; cacat cuncta vorata prius?

Aliud.

Cur non femineam mos est tondere cohortem?

Responsio.

Tempore non possent tam reticere breui.
Ossa nimis crepitant, constant ex ossibus illa,
Hinc genus illarum garrula turba manet.

Aliud.

Dic caussā maribus citius cur femina crescat?

Responsio.

Quandoquidē praua crescunt velocius herbæ,
Femina quas inter cōnumeranda fuit.

Aliud.

Est magnū, & firmū, mercatus visere multos

Assolet

Assolet, includens in se corpusq; animamq;
Ambulat & supra viuos, & portat eosdem,
Consilii iccirco multum sibi poscit, & artis,
Vt vitet rapidi infinita pericula fati.

Responsio.

Est nauis, quæ nauclerum doctum, peritũq; requirit. Quatuor enim digitis à morte absunt, qui sese nauigiis committunt.

De eadem.

Quacunq; ingreditur, cunctorũ lumina fallit,
Semita quæ fuerit, cernere nemo potest.

Aliud de Pluma.

In campis ægre iaceo, atq; patentibus aruis,
Me bene conclusum scrinia parua tenent.

Solutio.

In campo leuitate nequit consistere penna.

De eadem.

Quod tollit, premit: ima petens, sursum æra repellit:
Et somno premitur, nec tamen ipsa capit.

Expositio.

Pluma tollit auem in sublime, premit bilancẽ, & ita eleuat alteram lancem æream: Premitur à dormiente, ipsa non dormit.

Aliud.

Si facias fiet si non facias quoque fiet,
Eueniet quamuis ipse operere nihil.

Solutio.

Reddentur parua lota tibi tempore sicca,
Cum siccent madidas lintea nulla manus.

Aliud.

Dis

Dic mihi quæ mulier lætetur tempore cuncto,
Nunquam non alacris, iubila læta canit?

Responsio.

Mulieres quæ infantes lactant, sæpe aliis dormientibus coguntur canere, vt pueri vagientes conticescant.

Aliud.

Quæ cūctos homines inter lætissima turba est?

Solutio.

Sunt Sacerdotes chorales, qui noctes ferè & dies in templis consumunt canendo.

Aliud.

Dic mihi quis quartam totius perdidit orbis
Partem, cuius erat tam scelerata manus?

Responsio.

Fraterno Cain cum sanguine polluit aras,
Et fuit Abelis cæde cruenta manus:
Germani fuerant gemini, totidemq́ parentes
Illi, tum totus, quattuor, orbis, erant.

Aliud.

Dic siluam folijs nullo non tempore nudam?

Responsio.

Quæ solas habet abietes.

Aliud.

Dic quæ sit nullo puluere strata via?

Responsio.

Per quam nauis ingreditur.

Aliud.

Ingentem monstres hominum cœtum absq́ malignis?

Responsio.

In cælo is quærendus.

Aliud.

Magna ubi sit comitũ, dic, sine amore cohors?

Responsio.

Cum sint innumeri metuẽda in tartara missi,
Non ibi sunt pacis fœdera, nullus amor.

Aliud.

An quã barba prius potuit vir viuere, quæro,
An potuit quam vir, barba fuisse prius?

Responsio.

Barba fuit antequam vir fores: Capellæ enim, brutaq; omnia fuerunt ante hominem.

Aliud.

Pone suum sequitur cur patrẽ mascula proles,
Præcedit matrem femina quæq; suam?

Solutio.

Patres de natis dubitant plerunq; creatis,
Certior est mater, nouit & esse suos.

Aliud.

Quinq; suis hominum vincunt animantia sensus,
Horum si nosti nomina prode mihi.

Responsio.

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
Vultur odoratu, lynx visu simia gustu

Aliud de 18. consonantibus, & quinque vocalibus.

Bis venere nouem iuuenes ad mœnia nostra,
Ex aliis huc ad nos adiere locis.
C[illegible] forma paribus florentibus annis,
Attamen his minime par decor oris adest:

Nil

Nil eſt egregia quod dicas deeſſe cohorti,
Quam quod nō potis eſt edere lingua ſonos.
Non illis vox eſt, ſed ſecum quinq; ſodales
Ducunt, ex his vt verba loquantur habet.
Summoto nullum dicunt interprete verbum:
Orbe ſed eſt toto gloria magna virum.

Aliud.

Plura Characteres qui nobis commoda præſterit,
Dic mihi, qui rurſus plurima damna ſerant?

Reſponſio.

C, M, D, L, X, V, I, his in numerando vtimur

Aliud de littera M.

Intrant bis ſeni ſub tecta adaperta recepti,
Turbaruit forib⁹ per quas intrauerat omnis,
Excepto quodam ſeptum qui clauditur intra,
Emittiq; nequit ſi non ſit ianua clauſa:
Namq; per illes fores non egredietur apertas,
Euolat, obijcias ſi duræ repagula tecto.

Expoſitio.

Sex & quinq; notæ quas dicimus ordine primo,
Os ſimul intrarunt, patefacta ſaure reuerti
Conſuerunt, quare obſtructo nil ore ſonabit,
M tantum clauſo profertur littera rictu.

Aliud de Gallo.

Regium quidam diadema geſtat
Miles, auratum gerit atq; calcar.
Temporum vates, bonus & Propheta

Dic mihi quis sit?
Ipse materno teres, & rotundus
Ventre processit, nec habens caput, nec
Ceteros artus, animamq; nullam.
Dic roga quis sit?
Inde natura melius fauente,
Accipit sensus, animam, figuram,
Admonet cæcos homines, docetq;.
Dic rogo quis sit?
Prenditur, morte afficitur cruenta,
Veste nudatur per aquas calentes,
Ignibus tandem datur excoquendus.
Dic rogo quis sit?

De Gallo 30. gallinarum marito.

Triginta viduas lapidis temerarius ictu
Reddidit (heu facinus) sole stupente, puer.

Aliud de Tibia.

Non ego continuo morior dum spiritus exit,
Nam redit assidue quamuis & sæpe recedat,
Nuncque mihi magna est anima, nunc nulla facultas.

Aliud.

Dic quæ res cælum radicem extendit in altum,
Desuper in terram versa cacumen habens?

Responsio.

Frigore concreta est dependens stiria tectis,
Namq; acies imam respicit huius humum.

Aliud de Sale.

Est condimentũ quod vincit aromata cuncta,
Vilius est aliis, meliusq; fateberis esse,
Si rem perpendas animo, ceu condecet, omnem.

Aliud

Aliud de Penna. Had. Iunij.

Est mihi forma teres: cauus, at non peruius aluus,
Quem medium nodis spissa medulla secat.
Porrigor in caudam, cui barbula vestit vtrinque
Oram, qua volucri sum vice remigij.
Exsanguis, de carne tamen satus, humus alumnus;
Non nisi carnoso vellor ab vsque sinu.
Iam truncus capite, & diffissa cuspide sectus
Proluo me succo Sepia nigra tuo.
Vsus abest linguæ, tamen illa exerceo parte
Ius necis & vitæ: tristia bella sero.
Componoq; animos: Regum iras mitigo, & arma,
Atro felle mea aut spicula melle madent.
Hoc potior lingua, sine me moritura quod eius
Sit soboles, nostram secula longa manent.
Illa etiam solas præsentis manat ad aures,
Nostra vel immenso, qua patet, orbe sonat.

Aliud de Pariete, eiusdem.

Calce coagmentor, quadrato marmore surgo,
Defendo nimbos, fulcio tecta domus.
E. demas, Idæ pastor, a, iudexq; Dearum,
Exitium Troiæ, clarus adulter ero.
Tollito P, cornu feri b. ruo mœnia, cælum
Orno, Helles vector victima grata Ioui.

a. Paris, b. Aries.

Aliud de Ceraso, eiusdem.

Rubra mihi cutis est, latet intus vineus humor,
Os pro corde gero, semen at illud habet.

Aliud de Pede. eiusdem.

Metior, ingredior, tendoq́ & carbasa laxo,
Nec moduli, aut versus me sine stare queũt,

Aliud de Pede.

In vatum certas p scribo carmine leges,
Vt iusto constet syllaba quæq; modo.
De mensurandis res instrumenta peritis,
Ne mensis fallant arua, domusq́; locis.
Tempestas nimio ne subruat impete naues
Contraho, vel sinibus carbasa trado suis.
In vita moduli suus vt cernatur & vsus,
Et cursoris item conficientis iter,
Præbeo suppetias, nullo quæ tempore præbent
Thesauri magni splendidioris opes.

Campana.

Est intra cælos, est intra mansio terras,
Non cælum tango, non quoq; tango solum,
Constringor vinclis, concludor robore duro,
Vt nulla mutem conditione locum.
Os mihi semper hiat, petulanter & exero linguam,
Nec, nisi cum cogunt verbera multa, loquor.
Cum loquor assiduis repleo clamoribus aures,
Verbera cum cessant, tum quoq; cesso loqui.
Non vlli noceo clamoribus, hortor iniquos,
Contrito quærant corde salutis iter.

De Mortario.

Buc-

Buccis semper hians patulis soror (a) *aspicit infra,*
Inuerso sed ego suspicio ore polum.
Semper habet linguam nexam, quæ personat aures,
At mihi adest & abest, dēpta, reposta mea.
Annuit vt loquitur simul abnuit illa: loquar, vel
Non, constare loco stat mihi certa fides.

a. Campana.

Schola.

Sum labor assiduus, defuncti meta laboris
Nulla, nouum posito fine recurrit opus.
Grata mihi fecit Graium cessatio nomen,
Cessandi verum non mihi caussa datur
Vrgeor, impositum crebro simul vrgeo munus
Res vt alat florens publica pace bonos.

Liber.

Quanquam non ferulas didici tolerare Magistri,
Me schola discipulum non odiosa tulit.
Diuersis non sum linguis excultus & arte:
Non studiis operam nocte dieq; dedi:
Me tamen vtuntur saui doctore magistri,
Et quoscunq; animo discere multa iuuat
Diuersas doceo solertes ordine linguas,
Hinc artes magna dexteritate bonas.
In terris quidquid vulgauit turba sophorum,
Mors rapuit multos quos grauis ante dies,
Quidquid & hoc vsquam conscribunt tempore docti.

In-

Indicio discis sedulus omne meo.
Non Regum vereor nauos taxare potentum,
Non scelus, vt metuant conciliare malum.

Ferula.

Quidquid in humano latet vsquam pectore praui,
Quod disciplina tollere cura nequit,
Hac fidei linquens vestigia corrigo, pectus
Vt prauum mutans praestet honesta bono.
Sacra vocor Baccho, moneo quod sedulo potos
Inter, quae cauta mente cauenda, merum.
Officij tandem fido pro munere, quaerens
Optima supplicio gratia flamma datur.

Auis.

Bis vitae fragilis vitales nascor in auras,
Quas mihi concessa conditione peto.
Me licet obyciat multis fortuna periclis,
Morte semel tantum, cū vocat hora, cado.

De eadem.

Exempto medio fit (a) totū & credere possi. a.as totum seu solidum significat, vt, Ex asse haeres.

Musica clauis.

Me sine grata minus, quāuis gratissima cūctis
Musica: nec resonat me sine, muta tacet.

Musica nota.

Eleuo in excelsas, qui me sectabitur, arces,
Deijcio inq; imum meq; meosq; locum.
Est via recta mihi, tamen haud mihi recta placebit.
Nec nisi in obliquo tramite curro libens.

De

De Hierichunte.

Dic mihi, sublimes vbi Musica diruit vrbes,
Destruxitque grauis mœnia magna sonus?

Aliud.

Omnia cum turgent amplexu vascula plena,
Tum multo maius pondus habere solent:
Mobilia hæc fient, eademq; leuissima cernes,
Si nihil, in vacuis quod teneatur, erit.
Verum nos aliquod vas mirum nouimus e[illegible]
Nil onerosius est, donec inane vacat:
Sed leue distentum est, & quauis parte re-tum,
Nil grauius, si non, quo repleatur, habet.

Expositio.

Ieiuno dicunt nil ventre molestius esse,
Cum satur est, hominem sarcina nulla grauat.

Aliud.

Abstrusum est aliquid, cæcis latet atq; cauernis,
Viuit vt in vasto bestia sæua specu.
Ex Pario validum circum [illegible] marmore [illegible]
Munitus vallis, aggeribusq; locus.
Egreditur nunquam, nec l[illegible]men prosilit ex[illegible]
Vt minus hoc possit vincula firma vi[illegible]
Hic fremit, vt resonant quando sublimi[illegible] antris.
Continet Hippotades flamina clausa [illegible]
Hoc inimicitias, bell[illegible], iras, iur[illegible] [illegible]
Excitat, ingeminans quidquid [illegible] est.

Ca

Coniungit rursus, sociat, noua fœdera pangit,
Vt pax in cunctis floreat alma locis.
Efficit, obtineant vt certum iura vigorem,
Componit lites, iurgia quæq; secat.
Nil vsquam melius, nil est præstantius illo,
Nil etiam peius, deteriusq; nihil.
Has tu prudenti nebulas mihi discute cura,
Et scirpos aperi quos modo dico tibi.

Expositio.

Lingua est quæ circumuallatur septo. Hanc Mythographus Phrygius omnium pessimam & optimam probauit.

Solares radij.

Per medias recto decurrit tramite syluas,
Saxaq; propositum nulla morantur iter.
Non hoc ancipites anfractus sistere possunt,
Qua pergit nec res impedit vlla viam.

Ebrietas. Ludouici Bigi.

Visus hebet, fumãt artus, cerebrumq; rotatur,
Nec facit officium pes, animusq; suum.

Ira. eiusdem.

Mens ignara sui fit, me stimulante, ministro
Sæuitiam, atq; homines iurgia cogo loqui.

Hypocrisis. eiusdem.

Sancta foris, sed praua domi est mihi vita: placendi
Causa homini, parui lædere pendo Deum.

Simultas. eiusdem.

Blanda foris videor: sæuas intrinsecus iras

Occulo, & arcana spicula iacto manu.

Scandalum. eiusdem.

Vt multi facto aut dicto imprudente ferantur
In præceps, causam fomite præsto meo.

Lex, Rex, Grex.

Lex Regina, Magistratus Rex, Grexque popellus,
Si bene habent, tunc & publica res bene habet.
Lex ceu rex mutus, Rex ceu lex viua gubernat,
Grex Regi, & Legi paret vtrique volens.

Iaspis, Aspis.

Iaspide nil melius: caput aufer, & Aspide peius
Aspidis aut morsu, iam nihil esse potest.

Amens, & Amans.

Sunt Amens, & amans iidem: nam mentis vterque
Nil habet: infelix quod sine lege furit.

Seruus. Cæsar Scal g.

Sum Gallis bipes, a. & quadrupes: comedo, comedorque,
Quod si me accuses, caput. b. aufer, me ipse iurabo.

a. Quia Galli eodem modo pronuntiant Seruus, & Ceruus. b. eruum.

Nauis, eiusdem.

Cum a. capite, & capite. b, amisso, fert usque alas,
Idque habet in c. cauda, quod ouis quoque cauda reponit.

a. Nauis,

a. Nauis, b. Auis, c. vis.

Ouis. eiusdem.

Imbellis tota est, caput exime, vis erit illi.

Caper. Aper. eiusdem.

Cornua mi, sed si caput aufers, dente nocebo.

Aliter.

Rodit dente Caper vites: huius caput aufer,
Omnia vastabit dente timendus Aper.

Leo eiusdem.

Non faciam capite abscisso, a. quod velle videris.

a. eo, hoc est, non eo ad Leonem.

Mars, Ars eiusdem.

Deme fero galeam: reteget placabilis artem.

Amore, More, Ore, Re.

Quatuor his verus noscetur amicus, Amore,
More item, & Ore, simul Re probet ille fidē.

Anna, Ama.

Anna retro citroq; venit: placet Anna: quid inde?
Rursus Ama, citro nempe retroq; redit.

Bellum (haud) bellum.

Bello cum belli prorsus nihil undiq; subsit,
Bellum cur bellum, dic mihi, nomen habet?

Paries.

Par, Pars Pares, Paris, Aries, Pes, Æs, Pras.

Cui mater fuit alta silex, lignumve, lutumve,
Sum Paries: Paries femina fœta viro.
En dēpto hic Aries capite, alti machina muri,
Corniger aut Aries dux gregis ipse sui.

Quam bene Par sine ventre Pares amor vnit amantes:
Pars & amicitiæ summa sit illa meæ.
Littera si desit, Helenæ Paris intrat amator:
Arbiter & formæ creditus esse bonus.
Cũ cauda mox iunge caput, Pes nascitur inde,
Æs hinc, & sponsor Præs simul æris erit.

Labora, ora.

Sunt duo, quæ duo sunt tamen vnum, ora atq; labora,
Scilicet haud felix est labor absq; Deo.
Principio semper prius ora, deinde labora
Sedulus: & cæptum tunc bene cedet opus.

Ius, Vis.

Sunt duo Vis, & Ius sibimet contraria verbis
Transpositũ sed inest alterum in alterutr.
Cur ita? nam iuris Vis est vt maxima, sic Vis
Maxima ius summum sæpius esse solet.

Caula, Aula.

Tutius in Caula, blãda quam viuitur Aula
Aula vale, Caulæ sim magis ipse Comes.

Cacus, Acus.

Litteræ Auentinus primæ priuetur honore
Seruabit reliquum quid sibi Cacus? Acus.

Clangor, Angor. Clamor, Amor.

Non clangor reddit placabile numen, at Angor:
Non Clamor, sed Amor regnat in auri-

Anguis, Sanguis.

Quos Anguis dirus tristi cum funere strauit.
Hos Sanguis Christi miro cum funere lauit.

Qui

Quos Anguis dirus tristi dulcedine pauit,
Hos Sanguis mirus Christi dulcedine lauit.

Sum, Es, Est, Sumus.

Sum tuus, & meus es: tuus haud sum, nec meus ipse es:
Sed Deus est noster: cuius vterq; sumus.

De æquo, & equo.

Non ideo gaudebis equo, si feceris æquum:
Æquum qui faciunt his male currit equus,
Fur furatur equum, suspenditur, & manet æquum.

De Rosa.

Sunt quini fratres sub eodem tempore nati,
Sunt duo barbati, duo sunt barba absq; creati
Vnus de quinis non est barbatus virimq;.

De Cuculo, ex vita Æsopi.

Frigore digredior, redeunte calore reuertor,
Desero quod peperi: hoc tamen educat altera mater:
Quid tibi vis aliud dicã, me vox mea prodit.

De Tinea. Ex Symphosio.

Littera me pauit, nec quid sit littera noui,
In libris vixi, nec sum studiosior inde,
Exedi Musas, nec inest sapientia maior.

De 4. rotis. Ex eodem.

Quattuor æquales currũt magna arte sorores,
Sic quasi certãtes, cũ sit labor omnibus vnus,
Et prope sint pariter, nec se contingere possunt.

De Capra. ex eodem,

Alma Iouis nutrix vestita capillo,
Culmina difficili peragrãs super ardua gressu,

Voce meo tremula reddo responsa Magistro.

De Mula.

Dissimilis patri, matris diuersa figura:
Ex aliis nascor, nec quisquam nascitur ex me

De somno. ex eodem.

Sponte mea veniens, varias ostendo figuras,
Sæpe metus fingo, nullo discrimine veri,
Sed me nemo videt, nisi qui sua lumina clau-
dit.

De eodem Somno.

Non inuitatus mihi sæpius hospes in ædes
Aduenit, hunc summo nec pudet esse loco.
Attamen hunc nunquam licuit mihi cernere
apertis,
Si clausis oculis non mihi visus erat.

De Lupo.

Cur Lupus in cursu retro sua lumina torquet?

Responsio.

Huius quod cernant posteriora nihil.

De eodem Lupo.

Euinco noctis tenebras, lunaque silente
Intueor visu quod latet omne meo.
Sũ metus in terris homini, metus ille vicissim
Concussu lapidum quando sonante strepit
Non ferrũ ac fustes, lapidũ formido sed ictus,
Accepto putret pars quibus icta malo.
Amittit vocem subito, quemcunque priorem
Cerno, eadem patior si videt ille prior
Natura quamuis à me dissentiat, acrem
Ipse tamen domito viribus asper equum.
Dentibus incidens seco quæ coniuncta, futura

Et quæ torrenti flumine mersa, traho.
Piscibus infensus, quos possum venor in vndis,
Ingluuieq́ue mea, quod licet, vsque voro.

De Cincere & fauilla.

Mortua res viuam sepelit, manet illa sepulcro
Viua suo, viuis mollit & illa cibos.

De Vpupa.

Rex fueram, sic crista probat, sed sordida vita
Immundam è tanto culmine fecit auem.

De Fele.

Est animal tacite lustrans occulta domorum,
Quod capite absque, suum sæpe molestat herũ.

De Oue.

Est animal paruum totum quod circuit aruũ,
Hoc nihil est peius si dematur caput eius.

Aliud.

Dic agedum quænam metuenda precatio semper,
Quæ nunquam damno dicier absque solet?

Responsio.

Illa cibos nobis quæ dicitur ante, coruscant
Cultri etenim, in patinis damna dat ipsa manus.

De Cursu.

Vox quæ lassat equum, prima sine mellis amica est,
Fronte tribus demtis gaudet inesse luto.

De Fumo.

Excutio lacrymas, sed non sum causa doloris,
Est iter ad cælum, sed me grauis impedit aer,
Et qui me genuit, sine me non nascitur ille.

Aliud.

Dic mihi cum nitidos cupias nutrire caballos,
Quanam res melius pascere possit equum?

Solutio.

Oculus domini pascit seu saginat equum.
Rhyth: *Ex vultu domini, fit commoda forma caballi.*

De Papauere. Ex Symph.

Grande mihi caput est, intus sunt membra minuta;
Pes vnus solus, sed pes longissimus vnus,
Et me somnus amat, proprio nec dormio somno.

De Pyrausta, quæ & pyrallis dicitur.

Viue tibi, quantumq; potes praluſtria vita:
Splendida dum quaro, me cita flamma vorat.

Aliud.

Omnibus ex gestis Domini qua mira vocantur,
Quid, quaso, est hominum gens imitata magis?

Responsio.

Tentarunt liquidas in vinũ vertere lymphas
Cauponum sic est amula turba Dei.

De Homine.

Humilis humus habitans hami,
Humatur, halitum haud habens.

Ex Petro Crinito.

Homo non homo, videns non videns, alitem non alitem,
Lapide non lapide, percuſſit non percussit,
Cum super arbore, non super arbore degeret.

Expositio.

Semiuir

Semiur quidam cæcutiens leuiter attingit pumice vespertilionem in sambuco sedentem.

Aliud.

Nunc est, iamq́ perit, nulloq́ reuertitur æuo:
Non redit vt pessum lux hodierna dedit.

Responsio.

Virginitas temerata, atq́ pudicitia.

De vino aqua misto ænigma Rhythmicum.

In cratere meo Thetis est coniuncta Lyæo,
Est Dea iuncta Deo, sed Dea maior eo.
Nil valet ipse Deus, Dea dum præsens manet eius,
Detur propterea nunc Deus absque Dea.

De Calceolario.

Porcus per taurum sequitur vestigia ferri

Aliud.

Anser ouem maculat, potũ si vacca ministrat

Expositio.

Penna, atramentarium corneum, & membrana.

Aliud.

Dic age cur piscis natat? alas addæ volabit.

Aliud.

Cur tondetur ouis? penit' quia corpus inane.
Quando dies longissimus? est curtissima dum nox. Aliud.
In siluas properat quiddã, & sua lumina retro Aliud.
Torquet, nec quæ sunt prouidet ante pedes.

Solutio.

Est, humero gestat quam rusticus, ipsa securis.

De Phœnice.

Nec sum, nec nō sū, morior simul atq; renascor,
Præbet & interitus teneræ primordia vitæ,
Sumq; mihi leti, & redeuntis originis auctor.

De eodem.

Vnica semper auis, pater & sibi filius ipsa:
Morte sua vitam dat sibi sola nouam.

De vno oculo.

Non habeo, nec habere velim, quod si tamen adsit,
Non caream Crœsi si mihi dentur opes.

De testudine instrumento musico.

In siluis cresco, per campos gramine vescor,
In domibus resono, dic modo sim quis ego?

De Lyra.

Viua fui in siluis, sum dura occisa securi,
Dum vixi tacui, mortua dulce cano.

Aliud. (Ignis

Quæ sunt quæ nulla arte queunt satis abdier
Tussis, amor, quartum sit scabiosa tuus.

De nuce vitiosa.

Est aliquid quod si videas sinis vsq; iacere,
Et si non videas, sat scio, tollis humo.

De Cornice

Est auis atratis circum sua corpora pennis,
Quæ truncata caput redditur alba nimis

De eadem.

Et peccatorum sedes, & origo malorum,
Vnde nefas prodit, prodit & vnde malum
Deploro vita contrito pectore nauos:
Æterno dicor victima grata Deo.

Bruma suam iungit mihi quando frigida prolem,
Candidior cygno quæ timet usta rogum.
Æthiopis refero nigranti corpore formam.
Et superans hominum sæcula viuo nouem.
Indicium facio præsentis ad ostia pulsans,
Vt pateant, passas cui decet esse, fores.
Luna suos cultus ponat, canis ira fugetur,
Irradio digitos splendida gemma tuos.
Ira canis subeat bipedis loca trita figura,
Obseruans, Libyes vasta pererro, sitis.

De dictione Dapes.

Quinque cibant, bis bina volant, tria stant, duo pulsant.

Aliter.

Quinq; placent ori sed quattuor aere scindūt,
Tres currūt, referunt murmura rauca duo.

De Naue.

Dictio scindit aquas, reseces frontem, aera scindet,
Tolle caput, iuri non locus vllus erit.

De Foramine.

Fit minus adijcias si quid; si dempseris illi,
Protinus augetur, dic quid id esse putes?

De Arca Noe.

Dic mihi, quæ fuerit quondā ditissima nauis?

Item de Arca.

Voce sua mundum totum repleuit asellus,
Dic vbi tam grandes edidit ore sonos?

De dictione Muscatum.

Dum caput est currit, ventrem coniunge volabit,
Cum cauda comedes, & sine ventre bibes.

De Adamo primo homine, terra genito.

Terga super matris subiecto in corpore quidam
Findere perpetuo ligna suetus erat:
Ni fallor nimium dices fuit improbus ille,
Sed bene si noris, dixeris esse secus.

Aliud.

Ecquis is est fructus, quo non mage noxius alter?

Responsio.

Malum quod primus sumsit, & edit homo.

De Mure.

Parua mihi domus est, & ianua semper aperta,
Exiguo sumtu, furtiuis nutrior escis:
Quod mihi nomen adest Roma quoque Consul habebat.

De Homine.

Est animal totum per mundum non male notum,
Mane quod it quadrupes, idq; deinde bipes.
Ire tripes gaudet, cum mox sua tempora claudet.
Quod sit si dicas Oedipus alter eris.

Vel sic.

Quod pedibus binis animal meat absq; ruinis,
Claudicat hinc ternis, prorepsit & ante quaternis?

Aliter.

Aliter.

Sphinx dedit ænigma hoc, quadrupes quæ bestia quondam,
Deinde bipes fieret, tandem eademq́ tripes.

De eodem.

Est madidũ & siccum pollet iuuenilib. annis,
Et premitur senio formaq́ pulcra nitet.
Deforme est etiam, bis denaq́ cornua gestat,
Tu monstri quid sit si potes ede mihi.

Responsio.

Siccus homo exterius, sed pellem est humidus intra:
Primo hunc formosum grata iuuenta facit:
Exarat hinc frontem rugis, turbatq́ senectus:
Sunt vngues digitum, cornua dicta mihi.

Aue, Salutem.

Mitto tibi nauem prora puppiq́ carentem:
Mitto tibi metulas, vertito si dubitas.

Salutem.

Mitto tibi metulas, verte petita feres:

Cor.

Mitto tibi Lunam, Solem simul & canis iram:

Sententiæ Ausonii ænigmatum speciem habentes.

Quænam summa boni? mens quæ sibi conscia recti.
Pernicies homini quæ maxima? solus homo alter
Quis diues? qui nil cupiat: Quis pauper? auarus
Quæ dos matronis pulcerrima? vita pudica.
Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.
Quod prudentis opus? cum possit nolle nocere.

Quid stulti proprium? non posse & velle nocere.

Aliud.

Ecqua suis nunquam priuatur frondib. arbor?

Responsio.

Frondibus artificis quæ decorata manu est.

De Globo.

Principii, finisq́ expers, sine lumine vitæ
Peruado celeri mobilitate viam.

Aliud de Pediculis.

Inprimis homini, quæ sunt animalia fida,
Quorum est præ reliquis suspicienda fides?

Solutio.

Sextipedes vermes, namq; hæc suspendia adire,
Cumq́ suo Domino tela, crucemq́ ferunt.

Aliud Homero à pueris propositum.

Quod captum est periit, sed quæ non cepimus adsunt.

Aliud.

In densis siluis venor bis quinq; catellis,
Quod capio perdo, quod non capio mihi seruo.

De Sole.

Anguis, & annulus, & rectissima linea, rebus
Omnibus, & vitam tribuunt, retinentque tributam.

De eodem.

Quale animal, dic, esse putes, quod mobile totum
Est oculus, neq; pars præterea vlla manet?
Quotidie gignit natum sine matre creatum,
Qui tamen vna ipsa hac interit ipse die.
Cuius item soror absente est genitore creata,
Partita imperium fratris & interitum.

Luna.

Luna.

Fœnerat vt stellis, ita mi quoque lumina Titã:
Paupera quamuis sim, cornua sumo tamẽ.

Aliud.

Quisnam pro socio cupiat qui soluere? Nemo.

Aliud.

Dic vbi terrarum mulier mala nulla moretur

Responsio.

Vbi omnes sunt bona.

Aliud.

Edidit vna mihi mulier notissima septem
Proles, masculei pignora pulcra gregis:
Vna habet ex illis vnam sibi quæque Sororem,
Dic mihi quam soboles hæc numerosa stet?

Aliud.

Dicite vos matres, num vestro sanguine creti
Hi pueri, pueris quique fuere patres?

Respondent matres.

Sanguine sunt nostro creti, nostrique mariti
Sunt illis fratres, legitimique patres,

Idem aliter.

Hi pueri nobis nuper genitricibus orti.
Sunt quibus & fratres, qui genuere virũ.
Vtraque legitimi tamen est fœtura cubilis.
Dic igitur, natos qua ratione putes?

Mulier quæ gemellos parit.

Plus ego sustinui quam corpus debuit vnum:
Tres animas habui, quas omnes intus habebam:
Discessere duæ sed tertia bella remansit.

Aliud.

Quæ vox auditu gratissima? adeste beati.

Aliud de Fiat.

Orbis ab exorsu quæ vox est edita primum?

Aliud.

Dic vbi terrarum latissima terra putetur?

Responsio.

Vbi mare angustissimum.

Aliud.

Quænam homines inter iustissima turba? bi-bonum.

Aliud.

Tres lepores capiunt duo patres, & duo nati,
Accipit & leporem quilibet inde sibi.

Vel sic.

In siluis natiq; duo, totidemq; parentes,
Tres capiunt lepores, quiuis hinc accipit vnu.

Expositio.

Vnus erat pater, is habebat filium, isq; alium filium: Sic tres erant personæ, attamen duo patres & duo filii seu nati.

De Senectute.

Me cupit omnis homo, nemo non odit adeptus.

De eadem.

Quid est quod euenire sibi cuncti expetunt:
Si nunc tamen detur parandi copia,
Nemo asse mercetur sibi in præsentia?

De Glacie.

Mater me genuit, quæ eadem mox gignitur ex me.

Vel sic.

Quam mater genuit, generauit filia matrem.

De dictione, Golt.

Dictio

Dictio scripta per L Germanica, grata cuique est,
Est tamen L demto vox ea nobilior.

Pecunia.

Torqueo non possessa hominem: possessa fatigo
Curis: perdita mox ipsa dolore premo.

De eadem.

Terra fui primum latebris abscondita diris,
Nunc aliud regnũ flamma nomenq; dederunt,
Nec iã terra vocor, licet ex me terra paretur.

Aliud.

Ecquis præcellit lapis utilitate? Molaris.

Molæ rota.

Crebra lauor fluuiis fluctus & verbero crebro,
Supprimor & mergor fluctibus absq; modo.
Nunquam candidior, nunquã formosior inde
Emergo, at magis hinc forma venusta perit.

Molares lapides. Symph.

Ambo sumus lapides, vna sumus, ambo iacemus:
Quam piger est vnus, tantũ non segnis it alter.
Hic manet immotus, non desinit ille moueri.

Farina.

Inter saxa fui, quæ me, contrita, premebant,
Vix tamen effugi totis collisa medullis,
Et nũc forma mihi minor est sed copia maior.

Aliud.

Quæ res maxima? Mens maxima despiciens.

De Castanea.

Arbor inest siluis quæ pingitur octo figuris,
Fine tribus demtis, vix est è millibus vna.

Fe-

Hinc Rhyth.

Femina casta, securis acuta, cliensq; fidelis,
Hæc tria Parisiis nunquã sunt absq; querelis.

De Folle.

Est plenum & vacuum, par tempore pondus utroque,
Et similis grauitas permanet usque rei.

De Melle.

Vox quædam ruris tribus est depicta figuris,
In medio sita coniugium notat, illa remota,
Millia præcedũt, hãc quinquaginta sequuntur.
Sublata cauda, certum Prænomen habebis.

De Luce.

Filia sum solis, simul & cum sole creata,
Sum quinquaginta, sum quinque decemque vocata.

De vrna ferali seu Capulo.

Qui manibus compingit opus non indiget illo,
Quiq; emit hoc uti non vult, quiq; utitur illo
Ignorat quamuis habeat, tu solue quid hoc sit.

Aliud.

Exhaurire velis si cunctas æquoris undas
Hac in re vasis quod fore credis opus?

Solutio.

Quod si sufficiet vas tantis fluctibus unum,
Crede mihi, nunquam pluribus esset opus.

De Quercu.

Viua fui, viuos paui, nunc mortua viuos
Ipsa fero, & viuos celeri superambulo gressu.

Solutio.

Quercus eram, porcos paui, nunc arida naues

Par-

Porto homines, pisceſque ſuper feror alta per vndas.

De Puteo. Virg.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cœli ſpatium non amplius vlnas?

De Virtutibus Equi.

Accipe quo poſſis recte ſpectare caballum,
Hæ ſunt virtutes nobilioris equi.
Addecet hunc leporis geminas [illegible] dotes,
Conuenit [illegible] vulpis habere duas.
[illegible]res ſint illi bina de more luporum,
Ex aſini totidem conditione petat.
Deniq; femineis geminas de dotibus addat,
Sic ſonipes multum ſuſpiciendus erit.

Aliter breuius.

Sint duæ equo leporis dotes, vulpiſq; lupique,
Et dotes aſini ſint, totidemque nurus.

Solutio.

Det lepus ut pedibus ſuperet velocibus auras,
In gyrum facile hunc dextra regentis agat.
Perſpicuos oculos habeat, ſint lumina clara,
Et bene cauda decens, munera vulpis erunt.
Tum ne ſuccuſſor delaſſet membra ſedentis,
Et bene ſemper edat, debet habere lupi.
Ex aſino ſumat ſibi ne pilus effluat vnquam,
Tū ſolida, & firma huic vngula calcis erit.
Vt neque rectori proprio parere recuſet.
Luxurietq; gradu, femina pulcra dabit.

Aliter.

Cui caput argutum eſt, breuis aluus, obeſaque terga,

Ar-

Ardua cui ceruix, iste probatur equus.

Eques.

Bellipotens olim sæuis metuendus in armis,
Sexq́ue pedes habui, quos veros nemo negaret:
Nunc mihi vix duo sunt: inopem me copia red-
dit.

Aliud.

Quis solet exosus reliquis magis esse puellis?

Responsio.

Qui forma [illegible] illius esse solet.

De Anno.

Est quiddam sine, P cui seruit noxq́ue, diesq́ue,
P, si præponas feceris inde togam.

Prisianus.

Vere sordida priscianus est vox.

De Alpibus.

Sunt montes celsi, quibus vnum demitur, L,
Viuunt, mellificant, qui possunt soluere solua[illegible]

Versus qui singulis retrocurrunt litteris.

Signa te signa, temere me tangis, & angis.
Roma tibi subito motibus ibit amor.

Item. *Si bene te tua laus taxat, sua laute tenebis.*
Ordine retrogardo, qui volet, illa legat.

Versus recurrentes [illegible] dictionibus.

Laus bona, non mala fraus, virtus non c[illegible]
rerum,
Nobile dat nomen, & decus eximium.

Aliud.

Coniugium tibi Rex fœcundent numina [illegible]
Semine: nec sterilis [illegible] progen[illegible]

Aliud.

Es bonus, haud malus es: cœlos, non Tartara quondam,
Gaudia, non planctum dent tibi cælicolæ.

Aliud.

Coniugium tibi sit blandum: nec fœdera iūgas
Irrita: sis felix: nec cito dispereas.

Aliud.

Cæsareum tibi sit felici sidere nomen
Carole: nec fatum sit tibi Cæsareum.

Aliud.

Donet munera mel, nō fel, pax candida nobis.

De Maria.

Sum quod eram, nec eram quod sum, modo dicor vtrumq́ȝ.

De Tempore.

Ecquis consiliarius optimus esse putatur?

Aliud De Magna est fides tua.

Quo titulo dignus, bene qui sua debita soluit?

De Sapiente.

Quis diues? qui nil valet amisisse suorum.

De Paupere.

Ecquis agit vitam sine Adulatoribus omnē?

De ducenda vxore.

Quādo vxor ducenda Sopho suadente Canino?

Respondet Diogenes Cynicus.

In iuuentute nondum, in senio nunquam.

De eadem.

Dic precor vxorē qualē ducā: anne Puellam?
Hæc forsan veniet non satis apta tibi.
An Viduā: Dominā quis posset ferre tonantē?
An Vetulam: Tolerat quis patienter anū?

Fœ-

Fœcundã? Fœcunda domũ tibi prole grau
An sterilẽ? Sterilis non decus arbor hab
An Ditem? Nihil est magis intolerabile
Ast inopem? Quid opis ferre valebit
Pauciloquam? Non te poterit recreare loq
Verbosam? Mulier res onerosa loquax.
Formosam? Variis est subdita forma peric
Deformem? Pœnam ducere nunquid
Nõ igitur ducenda vxor, cum maxima
Ducenti vxorem damna timenda

De eadem.

Trade modum nobis quonã ducenda sit v

Responsio.

Non tibi ducatur Manibus, nõ vxor Ocell
Auribus est thalami conciliandus amor
Si Manibus: dotem spectas, & herilia ven
Iura, suo locuples imperat vsq; viro.
Sin Oculis: formam laudas, nec spõda care
Insidiis: raro pulcra pudica manet.
Ast vbi consortẽ legis Auribus: apta prob
Morum mollities: aspera nemo cupit.

Aliud

Quæ sunt illa, diu nequeũt quæ occulta lat

Responsio.

Principio dolus, hinc linguæ mendacia fal
Ebrietas fumus, copia, tussis amor

Aliud.

Quis tribus est operis quiduis facientib. vsu

Resp. *Scire, posse, velle.*

Aliud de penuria bonorum.

Copia dic cur in terris sit tanta malorum?

Aliu

Aliud.

Quæ res in toto rerum pulcerrima mundo?

Responsio.

Virtute omnigena qui decoratus homo est.

Aliud.

Irato quid distat stultus? tempore solum.

Aliud.

Quæ tristissima res? maxima pauperies.

Aliud.

Quæ turpissima res? sordida pauperies.

Aliud.

Quis petit iniuste? qui dare nescit opes.

Aliud.

Quis merito poscit? sponte daturus idem.

Aliud.

Quis ratione docens? quod docet, illud agens.

Aliud.

Fare quid est panis? sine quo cib. omnis inanis.

Aliud.

Quis nullius eget? cui satis est quod habet.

Aliud.

Dic cessante cibo, somno quis opimior est? Glis.

Aliud.

Quis subit in pœnam capitali iudicio? Vas.

Aliud.

Quod si lis fuerit nummaria, quis dabitur? Præs.

Aliud.

Quando volat tempus quænam sunt illius alæ?

Responsio.

Præteritum, præsens, quæque futura modo.

Aliud.

Aliud.

Quid facit esse malos? inhonesta licentia...

Aliud.

Qualibus ex rebus rerum prudentia facta?

Responsio.

Ex bonis malisque.

Aliud.

Quæ mage stultitia est laudanda? breuiss... quæque.

Aliud.

Quæ laudatur auaritia? hæc quæ tẽpus acer...

Aliud.

Quis mendax alios inter cautissimus omni...

Responsio Diogenis.

Ducturum uxorem qui se ait, atq; cauet.

Aliud.

Quid Corpus? domus est animæ. Quid Om... is est dux

Corporis. Auris quid? iudicat ille sono...

Quid Pes? nil nisi fulcrum. Quid Manu... ministra est.

Ecquid Os? hoc membris robur inesse...

Ede quid Os? edo. Quid Stomachus? co... ciborum.

Labra quid, est valuis hisce serandus e...

Quid Cor? vas vitæ. Quid Pulmo? si... præsto.

Aera non alius qui moderetur erit.

Barba quid? est sexus discretio. Quid... Frons est?

Totius hæc animi fertur imago sui.

Quid Nasus? quidquid domibus solet esse caminus.

Quid Cerebrum? esse potest hoc sine nemo memor.

Quid Iecur? innati custodia fida caloris.

Quid Verbum? hoc animi proditor usq; sui est.

Aliud.

Quænam Iustitiæ soror est? lex optima iuris.

Aliud de E, & O litteris.

Littera vicinas inter validissima quænam?

Aliud.

Cur tondentur oues? lana quia corpus onustũ.

Aliud.

Stercora quæ sapidissima? Apis quæ parturit aluus.

Aliud.

Stercora Cæsarib. quænã tegumẽta ministrãt?

Responsio.

Bombycis, cuius serica ventre fluunt.

Aliud.

Quis similis cribro? futilis omnis homo.

Aliud.

Dic vbi Teutonicum se diuidit atq; Latinum?

Responsio.

Euenit hoc crebro diuitis ante fores.

Aliud de Spe.

Vltima in aduersis rebus solatia quæ sunt?

Aliud.

Quodnam animal solet esse homini infestissimus hostis.

Resp. *Solus homo alter.*

Aliud de Mendico.

Quis mendicorum pauperrimus? is cui corium,
Sportaue nulla, quibus quod datur inueniat.

Aliud.

Quæ bona portatu multo esse grauissima credis

Responsio

Non facile est æqua commoda mente pati.

Aliud.

Dic tria quæ nullus sibi non deposcit adesse.

Responsio.

Vtilitas, & honos, vsque valere bene.

Aliud.

Qui corpus pasces bibere absque ac absque come

Resp. *Sorbendo.*

Aliud.

Ecquid auaritia est? vera & spōtanea egest

Aliud.

Quæ stultissima res? mater cum prole suapte

Aliud.

Quidnam factu opus, vt nullo vincamur ab
hoste?

Resp. *Abstinendum à certamine.*

Aliud.

Dic mihi quis vorat hoc, à quo post ipse vora-
tur?

Resp. *Suos agros qui prodigit.*

Aliud.

Vita quid est hominis? multis res septa ruinis

Aliud.

In quonā sita sit bona, vel mala fama profer

Responsio.

In lingua alterius.

Aliud.

Vnde vt agat male discit homo? nil prorsus agendo.

Aliud.

Cur nox facta? in ea post vt meditemur agẽda.

Aliud de conscientia.

Quid timidos reddit rebus magis omnib. vnũ?

Aliud.

Quænam res alit, atq; artẽ producit? Honores.

Aliud de ore.

Cui mel, felq; simul, frigus inestq; calor?

Aliud.

Quis portus miseri? præclara scientia rerum.

Aliud.

Quid nauis? domus vsque vagans, fundaminis expers.

Aliud.

Qui male sæpe valet, quid is hinc addiscit? obire.

Aliud

Quid Sol? est oculus mundi, fax, luxq; diei.

Aliud de Sene.

Morte repentina dic quis sit liber ab ipsa?

Aliud de Fame.

Quæ res à nullo vincitur? ipsa Fames.

Aliud de malo fratre.

Quiddam sibi quod nomen sortitur honestum,

Cum sit sæpe malum, dic quid id esse putas

Aliud de Morte.

Omnigenum præsens quænam est medicina malorum?

Aliud.

Fictio quid? fictum noceat quid dicere dictum

Aliud.

Optima quæ vestis? quæ corpore frigus abarcet

Aliud.

Quænam maxime honesta? oculos quæ turpia celat.

Aliud.

Quæ solet esse Senatori pulcerrima vestis?

Resp. *Canities.*

Aliud.

Dic rogo cuius amor, quemuis præcellit amorem

Responsio.

Quo sua sollicite pignora mater amat.

Aliud.

Cur inopes potius sophiæ penetralia lustrant
Ditibus, atque illinc quæ sibi grata ferunt

Responsio.

Adagium est: Paupertas sapientiam sortita. Ignaua est opulentia: Inopia multarum rerum repertrix: & Hominem experiri multa paupertas iubet.

Aliud.

Indoctum, Doctumque quid est discriminis inter

Responsio.

Quod inter viuentes & mortuos Aristippus inquit.

Aristippus interrogatus respondit, Qu

ter domitum & indomitum equum.

Aliud.

Aduersa, bene, res quæ dic ratione feruntur?

Responsio.

Si videantur inimici deterius affecti.

Aliud.

Quonam vita modo nobis viuetur honeste?

Responsio.

Si quæ in aliis reprehēdimus, ipsi non faciamus

Aliud.

Discipulus paruo studiorum tempore magnos
Progressus quanam dic ratione facit?

Responsio.

Si excellentiores prosequendo tardiores non moretur.

Aliud.

Quid pictura siet paucis edissere verbis?

Responsio.

Veritas falsa: Videmus siquidem poma picta, aurum, argentum, bestias, homines, nec quid eorum est verum.

Aliud.

Est quid Epistola? fidus, at oris nuntius expers.

Aliud.

Quidnam Pax? est libertas tranquilla peritis.

Aliud.

Fare quid est Sōnus? nihil est nisi mortis imago

Aliud.

Quid nō hominū quanā certissima res? Mors.

Aliud.

Quid Regi & Misero commune? Mori, quoque Nasci.

Nasci. Aliud.

Qui sani ægrotant? qui aliena negotia curant.

Aliud.

Quænã mendacis sunt præmia? falsa putetur
Vt loqui eo quoq; quo tempore vera refer(bit.

Aliud.

Ecquid Amicus? is est anima una in corpo(re
Non male nonnullis dicitur alter ego.

Aliud.

Maxima quæ Iuuenum virtus? Ne quid n(imis

Aliud.

Securissima quæ Nauis? cui mansio portus.

Aliud.

Quæ visu res rara? senex visu res rara Tyra-
nus. Aliud.

Quidnam difficile est? se cognouisse meti(psum

Aliud.

Quid Deus est? Deus est qui conspicit o(mnia
quæ sunt:
Interitus expers, principioq; vacans.

Aliud.

Quid Spes? dulce malum, somnus vigilanti(s
illa est. Aliud.

Quæ suauissima res? suspicor esse Frui.

Aliud.

Quæ mortalibus optima vita? breuissima q(uæ
sit. Aliud.

Quis fortis? quicunq; sua moderabitur ira(m

Aliud de Loco.

Quid precor hoc, quod res in se complectit(ur o-
mnes? Aliud.

Dic, rogo, quid rerum facies abstemius ut sis?

Responsio.

Si turpes ebriosorum mores tibi ob oculos ponas.

Aliud.

Vrbanus canis à catulo quid distat agresti?

Responsio.

Hic male vestitos allatrat, ille bene.

Aliud.

Qua doctrina venit? viuis, mutisue magistris.

Aliud de Pugno.

Qua ratione procax nimis os muliebre serandum?

Aliud.

Quænam, & quot bona Coniugio spectantur in ipso?

Responsio.

Præcipue tria, casta fides, concordia, proles.

De Coniugio.

Sunt duo quæ duo sunt, & sunt duo, quæ duo non sunt?

Quæ duo si non sunt, sunt duo nulla duo.

Aliud de eodem.

Dic qui Coniugium seruabitur absq; querelis?

Responsio.

Altera luminibus quando caret, auribus alter,
Improba coniugium tale querela fugit.

Aliud.

Dic quid est nequam? qui normam non tenet æquam.

Aliud.

Qua hora prandendum? pauper dum prandia habebit

Prandeat, at diues quando comesse libet.

Aliud.

Dic quibus imperii ſedes latiſſima? Stultis.

Aliud de Vino, Muliere, & Vero.

Dic tria præ reliquis quibus ampla potentia præſto eſt.

Aliud.

Quæ res in ſenio præſtat? Amicitia.

Aliud de Vitio.

Quid cito percipitur, tardeq; ex mẽte recedit

Aliud.

Antiquitatibus quid eſt antiquius?

Reſponſio.

Deus carens origine.

Aliud.

Pulcerrimum quid approbatur omnium?

Reſponſio.

Mundus, Dei præſtans opus.

Aliud.

Quid maxima videtur amplitudinis?

Reſponſio.

Locus, nihil qui non capit.

Aliud.

Quid motibus curſum rotat celerrimũ?

Reſponſio.

Mens, ire docta quolibet.

Aliud.

Potentia quid eſt inexpugnabilis?

Reſponſio.

Fati grauis Neceſſitas.

Aliud.

Quis eſt inenarrabilis prudentiæ?

Reſponſio.

Vicissitudo temporis.

Aliud.

Vita quid est sine doctrina? sine fructib. arbor.

Aliud.

Cur metuenda Senecta homini? comitu illius (ergo.

Aliud.

Dic quid opũ sibi possideat gens indiga? Proles.

Aliud.

In quonã sita sunt Christi documenta? Papyro.

Aliud.

Quis ditissimus? hic sibi qui satis autumat esse.
Quis vere locuples? cui famulantur opes.

Aliud.

Debita qui soluet cui nil superest? moriendo.

Aliud.

Plurima quæ Mater produxit pignora? Terra.

Aliud.

Hocce quid est quo nõ aliud velocius? est mens.

Aliud.

Ecquid cuncta suo præcellit robore? Fatum.

Aliud de Adamo protoplasto.

Dic mihi quis gremio matris tumulatus in ipso est?

Aliud.

Quis sine peccato? nullus nisi Christus Iesus.

Aliud.

In terra, inq; mari quæ sunt animalia & astris

Responsio.

Latrat in æde canis, nat in æquore, fulget in astris.

In ponto, inque astris, degit & anguis humi.

Aliud de Vnoculo.

Est alter cocles, binos tenet alter ocellos,
Dic vter illorum cernere plura solet?

Aliud.

Quid plenum vacuumque pari exstat pondere?
Follis.

De Gallo in pinnis templi.

Dic, tibi quis summus nostra videatur in vrbe.

Aliud.

Esse quid hoc dices quo nil antiquius vsquam?

Responsio.

Est, qui praecessit cuncta creata, Deus.

Aliud.

Si toga danda Deo, pani quod opus foret vlnae?

Responsio.

Vna, nam minimis, vt sibi facta, tenet.

Aliud.

Dic quibus Omnipotens fallebat tempora rebus,
Mundus adhuc nondum cum fabricatus erat?

Responsio D. Augustini.

Praesul ad haec Lybicus fabricabat tartara dixit,
His, quos scrutari talia mente iuuat.

Aliud.

In quibus exsistit lapis atrocissimus vndis?

Responsio.

In lotio, nam dat corpora saepe neci.

Aliud.

Ars quaenam cunctis magis vsurpata? Medi...
Hanc homines siquidem, bestiolaeque colunt.

De Campana.

Os mihi sēper hiās, & pēdes ferrea lingua est
Vox est nulla, nisi prodita verberibus.

De eadem.

Funera plango : Fulgura frango : Sabbatha pango: Excito lentos: Dissipo ventos: Paco cruentos.

Aliud.

Dic mihi, quid paucis quauis loca permeat horis?

Solutio.

Mēs; cito cogitat hac siquidē quæ dissita longe.

De eadem.

Intrepidus terris peregrinans erro viator,
Libera ab insidiis per loca cuncta vagor.
Non me præruptis remorātur mōtib. amnes,
Non mare, nō [illegible] quæ nimis horret hiās,
[illegible] nullo sud[illegible] H[illegible]rionis astra.
Non pluuiis mista grandine turbor aquis.
Saluus eo saluus redeo rerumq; nouarum
Atq; omnisumentu conscius esse queo.

De Niue. Had. iunj.

Candidior cygni plumis, sum filia brumæ,
Dura minus glacie, sed nō minus algida: frigidior, ac fluidum in laticem tabesco tepore:
Nigro nouem fuerit si littera prima recisa:
Cur mihi si præeat, me auis haud est atrior vlla.

Aliud de eadem.

Plumis volucris foliis super arbore nuda
Insidet; hanc subito deuorat ore carens.

V

De

De pila lusoria.

Extra glabra, pilosa intus, specieq; globosa,
Exsilio, quanquam mi pedis usus abest.

Chordæ, chelys, arcus.

In ligno canit agnus equus quem spōte titillat

De Nola.

Transit aquas nec aquas medio degustat in astu,
Dat sonitum, sonitum nec tamen ipsa cap...

De Vino.

Sol altor, tellus genitrix, sator ipse bimater
Bacchus, me sepelit venter, & ante cadu...

De eodem Vino.

Do vires, adimoq;, & origo nominis à vi,
Ingenium exacuo, pectora soluo metu.
Me gignit Tellus, rutilo Sol concoquit igni
Mox ventrosa tegunt dolia, prela vom...

De Cereuisia.

Æmula sum Bacchi, me Mulciber exco...
haud Sol:
Neptunus pater est, mater & alma Cer...

De eadem Cereuisia.

Nomine sum vini non digna, vicem tamen ius
Impleo, dum victrix cerebri percello cam...
Illud Sol radians, me Mulciber excoquit an...
Gignor, alit que Ceres madefacti farris acer...

De Caseo.

Non Heraclitus, non Argus sit, neq; Nestor
Sic bonus, & gratus caseus esse solet.

De Vespertilione.

Sola auium pario, soli vbera lacte tumescunt,
Aspera sunt soli dentibus ora mihi.

De eodem.

Nec mus prorsus ego, volucris nec glorior esse,
Sola meo fœtum nutrio lacte meum.

De Osculo.

Ex puro, & fœdo constat quod reddis amica.

De Furno.

Integrum reuomo, integrumque deuoro panẽ,
Sub cœlo coctus sit tamen ipse, prius.

De Mundo.

Magnificum quoddam templum, & spectabile noui,
Iurabis mecum pulcrius esse nihil.
Effulget media prælustris in æde columna:
Bis senas vrbes & statua illa tenet.
Ter denis trabibus fulcitur quælibet harum,
Non vna his species, non color vnus adest.
Has circum gemina currunt, vt credo sorores,
Et properant passu non faciente sonum.

Responsio.

Quod dicis tẽplum, pulcher mihi creditur orbis,
Artificis summi machina structa manu.
Pyramidis tegitur sub voce iubilus annus,
Bis senis radians mensibus ille nitet.
Vtque cito expediam, ter denas adijce luces:
Circuit hasque trabes, Nox & amœna Dies.

Nox & Dies.

Germana gemina gignit quarũ altera semper
Alteram: & inde parẽs fit filia nata vicissim.

Aliud.

Patris ventre latet, matris qui deserit aluum
Quum duo diuersum tempora nomen agit.

Aliud.

Patre caret quē nox profert, huic unica mater
Et redit in matrem datq; mouetq; necem

Terra.

Pendeo, ceu pila non vllo libramine fulta,
Omniparens pingui profero cuncta sinu.

Ventus.

Sit vox nulla mihi, vel nulla sit ala licebit.
Persono, & immensas peruolo sæpe plagas.

Aliud.

Dic, quid nec linguam, nec vocem habet, & tamen illud.
Dulci homines captos detinet harmonia.

Flumen.

Puluerulenta sit vt cūctarum meta viarum
Pulueris est expers semita sola mihi.

Aliud De eodem.

Temporibus citius nocturnis currere coep...
Quam cum clara dies nitido se protulit or...

Fluuius concretus.

Heu mihi? quid monstri est: quanta hic mutatio facta?
Stat fixum, paulo quod currere vidimus ante.
Diriguit subito, quo non est mollius vllum
Debile quodq; prius e... nunc ecce solidum
Insuper in paruum numerū sunt multa redacta

Ignis.

Omnia consumo foueo simul omnia, rerum
Caussa fui, rerum mox quoq; finis ero.

Aliud.

Aliud.

Dic, quid sit, cui quo plus porrigis, exigit hoc plus?

Flamma.

Mater alit viuum, viuens mox deuoro matrē.
Matre tamen morior commoriente simul.

Fortuna.

Sum nihil, & vocor ipsa tamen Dea, caeca, figuror,
Surdaq́; & ima leuo, sūma premo, omne roto.
Si qd agis, me egisse refers, clamasq́; tyrannū,
Atq; petis dira voce supinus opem.

Fama.

Viuo expers vitae, totum vaga peruolo mūdū:
Plurima turba solet me generare patrum.

Aliter.

Augusta est vni, bene conuenit atq; duobus,
Lata nimis res cum sit manifesta tribus.

Aliter.

Si scis, dic, homini nimis arctum ꝙ foret vni,
Amplum sed trinis nimiū, iustum bene binis.

Expositio.

Est arcanum aliquot, quod cum solus aliquis commode ferre nequeat, vtile erit si habeat amicum aliquem intimum, quicum vt secum loqui possit: Sin vero pluribus detegat, celari non potest.

Aurum.

Vocalis quāquam mihi desunt organa linguae,
Nullus, quo careo, prodit & ore, sonus:
Suadere tamen mortales omnia possum.

Ne

Ne graue sit fieri quidquid in orbe volo:
Non moueor, moueo forma, quos sponte care...
Captiuos teneo nocte dieq; mea.

Baculus.

Cui natura oculos, aures, animamq; negauit,
Hic tamen est caeco duxq; reduxq; viae.

Arbor nucifera.

Non ferior sterilis sed cum sum fertilis omni
A populo saxis stipitibusq; petor.

Theca ceruicalis.

Ventre domi posito se nota ad flumina conf...

Cadauer.

Foetens sperma prius, dein vixi corporis ad...
Post mortē iam sum vermibus esca putri...

Pullus.

Mira tibi referam nostra primordia vitae:
Nondum natus eram, nec eram tum m...
in aluo;
Quum posito partu natum me nemo vide...

Monoceros.

Ceruū fronte refert, elephātem sed pede, ca...
Aprum, voce bouem, corpore prodit equ...

Ceruus.

Corniger, ac timidus, pedibusq; fugacibus ...
Ocyor, at furias mi citat alma Venus.
Lassus, aqua vires reparo, spadixq; colore,
Cornicis supero saecula longa quater.

Elephantus.

Quis tollet superos, qui numina sancta nega...
Quum fera perpetuos sentiat esse Deos.

Formica.

Sole sub ardenti mihi colligo prouida victum,
Quo gelido bruma tempore læta fruar.
Disce meo exemplio iuuenis tolerare labores,
Ne desint canis certa alimenta tuis.

Cimex.

Sum ligno genitus, depasco corpora morsu,
Sũ grauis, at grauior quando necabis, odor.

Cancer.

Mẽbra hominũ torret luis immedicabilis ardor,
Cælum habito, fluuio captus adorno dapes.

De eodem.

Brachia bina, pedes octo, testamq; rubentem
Qui gero, regales sæpius orno dapes.

Halex.

Aere non viuo sed aquis, aer necat, vnda
Oceani viuam me sinit esse diu.

Rana.

Colla tumẽt, albet venter, vox rauca coaxat,
Terga caput tangunt lubrica spina viret.

De eadem. Had. Iun.

Vox mihi rauca aures radit, sum garrula lingua,
Vlua sub sterili mollia regna colo:
Vuaq; vere nouo rediuiua recurrit in artus,
Candida aui, gracili cruribus esca petor.

Cochlea.

Terrigenã, exsessem, domiportã, sãguine cassã
Aspice, cui sua quæ sit domus vna placet.

Cicada.

Rorrore leui, facio conuitia Soli,

Lætificõ

Lætifico cantu rura vtroſq; meo.

Locuſta.

Terrigena, exſanguis, volucriſq; loquax ...
æſtum ...
Triſtifico, paſtu ruſtica corda meo.

Vipera, Symphoſii.

Non poſſum naſci, ſi non occidero matrem.
Occidi matrem, ſed me manet exitus idem:
Id mea mors patitur, quod iã mea fecit orig...

Arundo.

Litora ſemper amo, ripis vicina profundis,
Suaue canens Muſis, nigro perfuſa colore
Nuntia ſum linguæ digitis ſignata magiſtri.

Catena.

Nexa ligor ferro, multos habitura ligatos.
Vincior ipſa prius, ſed vincio vincta vici...
Et ſolui multos, nec ſum tamen ipſa ſolut...

Tegula cocti[...]s.

Terra mihi corpus, vires mihi præſtitit ig...
Alta domus quærit, ſedes eſt ſemper in im...
Perfũdor liquidis, ſed me cito deſerit hum...

Acicula.

Longa, ſed exilis tenui producta metallo:
Mollia duco leui comitantia vincula ferro
Et faciem læſis, & nexum reddo ſ...

Clauus ...

In caput ingredior, qui de pede pendeo ...
Vertice tango ſolum, capitis veſtigia ...
Et comites multi caſum p... ...

Capi[...]li.

Findere me nulli poſſunt, præcidere multi.

Sed sum versicolor, canus quandoq; futurus:
Malo manere niger, minus vltima fata verebor.

Anchora.

Mucro mihi geminus ferro coniungitur vno:
Cum vento luctor, cũ gurgite pugno profundo:
Scrutor aquas medias, ipsas quoq; mordeo terras.

Spongia.

Ipsa grauis non sum, sed aqua mihi pondus inhaeret:
Viscera tota tument patulis diffusa cauernis:
Intus lympha latet, sed non se sponte refundit.

Tridens.

Tres mihi sunt dentes, quos vnus cõtinet ordo,
Vnus praeterea dens est & parte sublima:
Meq; tenet numẽ, ventus timet, aequora curãt.

Sagitta.

Septa graui ferro, leuibus circumdata pennis,
Aera per medium volucri contendo meatu,
Missaq; descendens nullo mittente reuertor.

Laterna.

Cornibus apta cauis tereti perlucida vitro,
Lumen habens intus diuini sideris instar,
Noctibus in mediis lucẽ non perdo dierum.

Vitrum.

Perspicior cunctis, nec luminis arceo visus,
Transmittens oculos intra mea membra meantes,
Nec me trãsit hiẽs, sed sol tamẽ emicat in me.

Speculum.

Nulla

Nulla mihi certa est, nulla est peregrina figura
Fulgor inest intus, radiata luce coruscans,
Qui nihil ostendit, nisi si quid viderit ante

Perna.

Nobile duco genus magni de gente Catonis:
Vna mihi soror est, plures licet esse putentur:
De fumo facies sapientia per mare partas.

Malleus.

Non ego de toto mihi vendico corpore vires,
At capitis pugna nulli certare recuso:
Grāde mihi caput est, totū quoq; pōdus in ip

Tessera.

Dedita sum voto, nunquā sat certa futuri:
Iactor in ancipites varia vertigine casus:
Nūc ego mæsta malis, nūc rebus læta secundis

Manus.

Porrigor in ramos quinos, & quilibet h
Diditur in triplices nodos, nisi quintus eg
Vno, qui solus respondet robore cunctis:
Vndiq; colliculis surgo, in vallemq; residu
Atque abaci, desit si forte, ego munia præs

Matula.

Inuentum lasciua putor Sybari esse tuorū
Fictilis aut stanno, aut Cyprio sum fusilis
Vsibus humanis nil ne magis vtile. quarum
Vtilis haud quidquam, nec me dispectius ex
stat.

Latrina.

Quisq; meam querit seu vir seu femina
Ipsa tamen lateo parte latente domus.

De eadem.

Hei mihi quam neglecta habeor, contemptaq́ue vulgo,
Semper in obscura parte locata domus?
Sum tamen ipsa bonum, passim quod habere necessum est,
Quo nihil vtilius, commodiusq́ue nihil.
Nam me nulla carere potest domus, indiget omnis
Vsqueadeo officio femina virq́ue meo.
Hunc pueri, inualidiq́ue senes, positoq́ue timore,
Ac naturali virgo pudore ruit.
Immo Duces, Reges, summus cum Cæsare Papa,
Si quando huc illos imperiosa voco.
Legatũ huc, Caculamq́ue suo non mittere possunt
Nomine, non alijs imposuisse vices.
Sed debent ipsimet comparere citati,
Idq́ue statim, nulla interueniente mora.
Et veniunt non cum pompa, magnaq́ue suorum
Turba, sed nullo concomitante viam,
Curuatiq́ humilesq́ue adeũt mea regna, leuari
Corporis orantes pondere quisque sui.
Omnes admitto placide, excipioq́ue benigne
Hospitio, & miseros subleuo fasce suo.
Nec noctu, nec luce mei claudo ostia regni,
Optatum nulli denego subsidium.
Iste ego sum Latium, sedes vbi fata quietas
Ostentant, grauidis & lassis datur.
Certe ego confugium cum sim, certumque leuamen,
Et Latium, & requies & medicina mali:
Atq́ue cum præstem cunctis solatia, posthac

Sum

Sum merito prima fronte locanda domus.

Natura rerum parens optima, Ars nouerca.

Dic mihi, cur omnes crescunt felicius herbæ
Sponte sua natæ luxuriantq; magis?
Sed quos ars hominum vel dextra inseuerit illa
Tardius erumpunt proueniuntq; male?
Sæpe & spem præter succo emoriuntur adēpto,
Si quas translatas prouida cura serit.
Sed quos fert tellus, nullo cogente, videmus
Produci gremio fertiliore soli.

Religio peperit diuitias, & filia deuorauit matrem.

Relligio censum peperit, sed filia matri
Caussa suæ leti pernitiosa fuit.

Curæ & Preces.

Cura preces gignit, Precibus sed cura fug[...]
En soboles Matri, quam male grata fui[t]

Aliter.

Cura precum mater: matrem sua filia p[...]
Quam felix mater, filia quamq; pia e[st]

Filia Cimonis.

Filia cuius eram, genitrix sum denique fa[...]
Ipse pater, natæ cæpit modo filius esse
Restitui matri, quo erat hæc priuata, mari[...]
Vita per ingentes illi est percepta colum[nas]
Sic ego detinui mortem, cunctisq; f[...]
Tu si nostra placent Ænigmata, dic [...] sim.

Aliter.

Filia cuius eram mater sum denique patris:
Matris vir sic fit filius inde mihi.

Expositio.

Allusum est ad historiam, quæ exstat apud Valerium lib. 5. cap. 4. de insigni pietate filiæ erga patrem, quem captum filia lacte suo admotis uberibus longo tempore sustentauit, & fouit.

Aliud.

E terris flumen quodnam subit atria cæli?

Responsio.

Deserta fletus viduæ, cui iura negantur,
Ille Dei summum peruenit ante thronum.
Pauperis & lacryma, quem iussa tyrannica lædunt,
Et quem trux dominus sub iuga sæua dedit.

Aliud.

Est aqua quã libeat Domino potare supremo,
Si scis hæc quodnam, dic mihi, nomen habet?

Responsio.

Lacryma pœnitentium: Venit enim Christus vocatum peccatores ad pœnitentiam.

Aliud.

Est aqua nonnullis quæ plurima commoda præstat,
...ue vt è quæstu cogantur ducere vitam.
...ulcatur ratibus, non pisce natatur:
... non est humanis vsibus apta.
...qua quænam sit paucis edissere nobis.

Aliter.

...quidë, vilisq́ꝫ breui plus fœnerat hora,

Quam

Quam bene quæ multa pisce natatur aqu

Responsio.

Est vrina male affecti, qui languidus omni
Poscit opem, toto cum sæuit corpore morbus.
Vespasiane tibi census hæc reddidit olim:
Nunc alitur tali medicorum turba lucello.

Aliud.

Nil sensus natura dedit prudentior vndis,
Vna sed est miris fallere docta modis.
Illa facit stultos quibus est sapientia summ
Hac esset Salomon decipiendus aqua
Hæc eadem fallet te cum ratione furente
Crede mihi, sed iam dic rogo nomen a

Responsio.

Inuitis oculis mulier quam callida guttas
Exprimit, est multis insidiosa sophis
Fortius his animos iuuenū conuincere
Quā validos muros machina dura

Aliud.

Quæro, quibus multum quidam terren

Responsio.

In laceris quis non crepidis humore rec
Terretur, pelles cum percipit esse solutas

Aliud.

Inter saxorum genera omnia, dic mihi
Qui lapides Rheni existunt in flumine plu

Responsio.

Plurima sunt ipsis humentia ja...

Aliud.

Quos precio summo, dicis leui ...
Et minima scopas vtilitate tam...

Responsio.

Quas per humum voluit cultissima femina vestes,
His veluti scopis verrere cuncta solet.

Scriptura.

Atra seges (viden?) hic in cãpo cernitur atro:
Prætereunt multi, nec patet illa seges.

Conscientia.

Ipse sui simul accusator, & est reus, atq;
Iudex, & tortor denique, fare quis est?

Robigo, vel Rubigo.

Me non dura fames, me non amor vrget edēdi,
Sed ferri & chalybis fit mihi lamna cibus.
Me vesci prohibent oleum, tum crebrior vsus:
Hæc duo me vires non diu habere sinunt.

Aliud.

Audi mira loqui, lumen sine lumine vidi:
Est sine luce dies, est sine pace quies.

Aliud.

Luce carens, radijs collustro tecta serenis:
Quo careo, hoc alijs me dare posse negas?

Aliter.

[illegible] oculorum expers, nec cernens quidquid vbique est:
[illegible]ctorũ oculus: per me domus omnia cernit.

Aliud.

[illegible]ortat spinam, de qua capit aula rapinã:
Quod rapit ipsa boui, dat vitulo, vel oui.

Sepulcrum.

[illegible] domus è saxis, aut multo struct: labore,
[illegible] sterili, vt creber postulat vsus, humo.

Expers solis ago, nullo quia tempore claram
Admittit lucis facta fenestra diem.
Ventorum gelidos quamuis non sentio flatus,
Torpeo perpetua frigiditate tamen.
Non calor est vsquam, non rerum forma, te-
nebra
Obscura quæ sunt omnia nocte premunt.
Hospitij certam venienti confero sedem,
Confecit durum quando viator iter.
Conuiuis alius non est cibus, ac meus hospes
Cui pars hospitij quantulacumque datur:
Admissos claudo, dimitto nec ante receptos,
Quem cum conflagrans ignibus ignis erit.

Cenotaphium.

Quis iacet his? Nullus: nec quid nisi mar-
inane:
Quamuis sis aliquid, tu quoque nullus er-

Horologium.

Non didici numeris numerandi pluribus a-
Nam quæcumque modo temporis ordo flu-
Ne fugiat numerus, nec fallat in ordine tem-
pus,
Successumque datus sentiat vsque labor,
Te doceo numeros? doceo te tempus, vtri-
Dum monstro numeros, tēporis edo mora.

Ars.

Sum puero magnū teneris ego pondus in armis
Quod aureus placido pectore ferre negat.
Vt puero dulcem nullis in rebus ...
Sic malæ fortunæ sum per acerba comes.
Per mare per syluas, per terras, curro per ...

Nil vis, nil hostis, nil mihi liuor obest.
Non humeros onero, manibus non tractor, habenti
Hoc leuius, quo plus sustinet, esse probor.
Nudus vt incedat, secum gerit omnia diues,
Odit nemo hominum me, nisi solus iners.

Aliud.

Quæ res est, cuius numer⁹ quo maior habetur,
Hoc numero leuior dicitur esse suo?

Epistola.

Interpres mentis loca per disiuncta viarum,
Sensa voluntatis præmeditata loquor.
Erubeo nunquam, quod dicere quisq; veretur,
Excusso nulla profero voce metu.
Officio dulcis nonnunquam fungor amici.
Nonnunquam partes fortiter hostis ago.
Et belli & pacis sum causa, boniq; maliq;,
Auctoris posita pro ratione mei.

Aliter.

Femina circumfert infantes rite loquentes,
Sint mutæ quamuis, per loca quæq; volant.

Inuidia.

Sum pestis toto qua non truculentior orbe,
In portentoso corpore pœna mihi.
Ex proprio lætor non prosperitatis honore,
Ærumnis animo non queror ægra meis:
Est amor alterius dolor, est ærumna voluptas,
Quo me confi io corpore semper adest.
Tum mihi alterius damnis gauisa reporto;
Alteriusq; bonis nil cruciata lucror,
Sola mihi noceo, pario mihi sola dolorem.

Conficio torquens membra furore meo.
Immensum proprio tormentum corde, meoq;
Alterius morior prosperitate sinu.

Vestis.

Turpe quod est visu, vitæ quod turpe decoro,
Congressus hominum quando subire placet,
Vt non offendas vlla ratione pudorem,
Omne quod est visu turpe nefasq; tego.
Numinis inuentum, mortalis cura celebrem
Me specie terris splendidiore facit.

Casus.

Grammatica formas accommodo vocibus
Multiplices, rebus multa pericla creo.
Quod neq; dat fatum, neq; quod sors bona ministrat,
Spem præter spatio forte mi isto breui.
Quid sim quæritis? non possum dicere, verum
Ex coniecturis colligite mente tuis.

Chelidonium.

Purgo caput, tenebras oculorum purgo, fugo
Ictericum, dat auis nomen hirundo mihi

Lepos, Lepus.

In syluis lepores, in verbis quæro lepores.
Sylua tenet leporem, sapientis lingua lepori

Lætum, Letum.

Non est id lætum cum pulsat ad ostia letum.
Linque metum leti, quia nil affert tibi læti.

Tribula, Tribulus.

Tribula grana terit, tribulus nascitur in agris

Arundo, Harundo, Hirudo.

Floret arundo: Cātat hirūdo At nat hir

Rex, Lex.

Si bene regnas regis, sis dignus nomine Regis:
Doctor & es legis si bene iura legis.

Comes, Comis.

Si vis esse comes mihi, mores accipe comes:
Quam magnus comes es, carior inde comes.

Aliter.

Vt colere comis ne fallat femina comis:
Careq; [illegible] e careas semper amore care.

Color, Cor, de Baccho.

Sit Deus, isq; color: simulac per guttura color,
Mutatur color, & cor fugit, inde dolor.

Anus.

Dum se curuat anus, retro male sibilat anus.

Amicis.

Si nudos amicis, sanctis potieris amicis.

Fides.

Ni sit nota fides, ignoto non bene fides:
Nec fides unquam quod sit in ore fides.

Serui.

Dum puer es serui, si vis vt sint tibi serui.
Seruus eris, seruis ni prius ipse diu.

Vires.

Nil probitate vires, nisi sint animi quoq; vires:
Nil prosunt vires, ni probitate vires.

Nepos.

Care nepos, mores si vis tractare nepotum,
[illegible] nepos, desinis esse nepos.

Robur.

Non potest longe robur sine robore ferre.

Sudes.

Noli ferre sudes, sub quarum pondere sudes.

Securi.

Non sunt securi, qui dant sua colla securi.

Palam.

Non venit ille palam, qui furatur mihi palam.

Cupido.

Omnia des cupido, sua non perit inde cupido.

Procerum.

Est procerum vere procerum corpus habere.

Dominus.

Omnia dat Dominus, nec tenet inde minus.

Egestas.

Post res egestas, multos comitatur egestas.

AEs, Es.

Si tibi deficit æs, miser es, præpinguia non es.

Venit, Venit.

Dere quæ venit, gratia nulla venit.

Veneris.

Lauta domus Veneris, sub quã si veneris, aris
Plenus, & haud dederis, inde repulsus eris.

Item.

Quid facies facies Veneris cum veneris ante?
Non sedeas, sed eas; ne pereas, per eas.

Sus, Tinea, Mus.

Furfurẽ edit pannum pane quoq; sustineamus.

Malus, Mala, Malum.

Omnis origo mali processit ab arbore mali
Malo carere malis, quam malum mandere malis.
In rate triste malũ cum frangit nauita malum.

Sepic. Sæpe, Cæpe.

Sepio rus sæpe, hinc ne quis rapiat mea cæpe.

Edes, AEdes.

Sæpe bibes & edes si magnatum colis ædes.

Vincit.

Quē dæmon vincit, mox illū compede vincit.

Nates.

Quamuis arte nates, non tegis arte nates.

Cerua, Serua.

Quod tibi de cerua dat serua, illud bene serua.

Fide, Fidæ.

Non caret ille fide, cui mentis gratia fida.

Fides.

In quo nulla fides, in eo tu quomodo fides?
Nunquam tu fides quoa sis in orbe fides.

Merens, Mærens.

Non est æra merens meretrix, pro crimine mærens.

Nisi, Nisus.

Non est tuta nisi sine niso filia Nisi.

Tribules.

Nō homines tribules quos tu scis esse tribules.

Molæ, Mole.

Non leuitate molæ, sed aqua currit rota mole.

Euades. Vades.

Non sic euades sed dabis ante vades.

Putet.

Nemo placere Deo putet hunc pietas cui putet.

Legi.

Nō sunt digna legi, quæ sunt contraria legi.

Leges.

Nocte dieq; leges, si vis cognoscere leges.

Mundus.

Non aliquē potuit sine culpa gignere mundus,
Solus homo Christus fuit inter millia mundus.

Nota.

Non est absq; nota, cuius sunt crimina nota.

Vita.

In tota vita discors tibi viuere vita.

Deuita, Vita.

Otia deuita, si vis bona sit tibi vita.

Oua.

O mi frater oua, panem comedemus & oua

Ouis.

Non est vilis ouis centum mihi carior ouis.
Est ea vilis ouis, quæ non melior tribus ouis
Quæ male fœtat ouis, nō est melior tribus ou

Soli.

Omni fine soli dominantur adhuc duo soli.

Pendere.

Pendere vult iustus, nō vult pēdere malignus

Picæ, Pice.

Penna solet picæ pulcrior esse pice.

Sedet.

Qui mihi mente sedet, mentis mihi vulnera sedet.

Vti.

Quiuis discat vti debet virtutibus vti.

Potum.

Non veniat potum, qui non vult soluere p

Placet.

Scorto nemo placet, ni dextrā munere tan

Hospes.

Hic malus est hospes, per quẽ depellitur hospes.

Parens.

Gaudet vterq; parens, cũ filius est bene parẽs.

Sera

Fur obstante sera, non furta facit nisi sera.

Cuculos, Cucullos.

In siluis cuculos, in claustris quære cucullos,

Cacabo.

In veteri cacabo, re sic vrgente, cacabo.

Rogo.

A ruente rogo nos trahe Christe, rogo.

Sero, Sero.

Si far sero, crescunt mea semina sero.

Ostia sero sero, nunquam sero tempore sero.

Canes.

Cum barba canes, paucula verba canes.

Metis.

Cum tua rura metis, vicini parcito metis.

Sedes.

Dum super alta sedes, casum præbet tibi sedes.

Labor.

Est grauis ille labor, sub cuius pondere labor.

Mori.

Est in amore mori, Veneris se subdere mori.

Sensus, Census.

Excæcat sensus diuersi copia census.

Mare.

Fœmina nulla mare transeat absque mare.

Libris.

[illegible] centum libris nolo carere libris.

Stiues.

Ignem sæpe strues, si tibi magna strues.

Dedi.

Multis multa dedi, quæ nũc cuperẽ mihi dedi

Eques. AEques.

Ne sis solus eques, tibi me per equum, precor, æques.

Disco.

Nil manet in disco, cum carnes mandere disc.

Incudi, Cudi.

Nil nocet incudi durum ferrum bene cudi.

Ducis.

Nomen habeto ducis, si militiam bene ducis.

Duci.

Docto crede duci, si vis ab eo bene duci.

Acer.

Ornat acer siluas, equus acer rura pererra.

Labes.

Si per vina labes, non vini sed tua labes.

Potes.

Si potare potes vinum, cur flumina potes?
Sanior esse potes si cum moder amine potes.
Si vitare potes, non plurima pocula potes.

Cupis.

Si bona vina cupis, melioribus extrahe cupis.

Velis.

Si transire velis maris vndas, vtere velis.

Aret.

Terram nullus aret, sub qua vis semine aret.

Faui.

Verbula plena faui mihi das, ideo tibi faui.

Ca.

Caro.

Vilis sæpe caro venit pro munere caro.

Lites.

Vitatione lites, animi prius excute lites.

AEris, Eris.

Aëris seruus eris, si te species trahat aris.

Hæres.

Æri cur hæres? cras aris non eris hæres.

Ducas, Potes.

Dum pyra manducas, pro consuetudine ducas,
Vt citius potes quidquid habere potes.

Pario, Pereo, Pareo.

Dum pario, pereo sed dum tibi pareo Christe,
Cælica sunt per te regna parata mihi.

Subtilia, Fila.

Filia sub tilia fila subtilia fila.

Torres.

Grandis fac torres, cum cruda cibaria torres.

In Superbos.

O, Cur, Mors, Deus, Negat Vitam,

Super.

Be, Bis, Te. Bis, Nam.

Ordine da primam mediæ, mediamq; sequenti,
Debita sic nosces fata, superbe, tibi.
Quid mortalis homo iactas te: quidve superbis?
Cras forsan fies puluis & vmbra leuis.
Quid tibi opes prosunt? quid tunc tibi magna potestas?
Quidve honor? aut præstans quid tibi forma? nihil.

Epitaphium mysticum.

Nil fragile à fracto differt: quod es ipse scibis
Esse prius: fies tu quoq; sum quod ego.

Aliud.

Id quod es, ante fui: quid sim post fata requi-
ris?
Quod sum, quidquid id est, tu quoque, li-
ctor, eris.

Aliud.

Puluis & vmbra sumus: puluis nihil est nisi
fumus:
At nihil est fumus: nos nihil ergo sumus.

ÆNIGMA ARITHMETICV

Dc Afina & Mulo, hoc feptem, illa quinq; vini menfuras portantibus.

Mulus portabat vinum comitatus Asella,
Atque oneris queritur pondera vasta sui.
Ille grauas matris gemitus miratur, & inquit:
Cur tabes lacrymis lumina mœsta fluunt?
Mollities teneras, Mater, decet illa puellas,
Quas premit insuetus debilitatq; labor.
Vnam mensuram si nostros fundis in vtres,
Ipse tui vini pondera dupla feram:
Sin vnam contra nostro de fasce leuabis
Partem, tunc equum poteris vterq; feré.
Dic mihi mensuras, ó docte Geometer istas,
Non aliter Phœbi nomine dignus eris.

Aliud.

Hoc mihi iam credes fieri quod posse negaris:
Octo tenens manibus, sed me monstra magistro,
gistro,

Sublatis septem reliqui tibi sex remanebunt.

Aliud.

Ter tria sunt septem: septem sex: sex quoque tres sunt:

Quattuor octo dant: quatuor septem tibi donant:

Hac numeres recte facient tibi millia quinque.

Ænigma musicum.

Ut Relevet Miserū, Fatum, Solitosque Labores
Ævi sit dulcis Musica noster amor.

Ænigma Theologicum ex D. Chrysost.

Si publicanus es potes fieri Euangelista: a
Si persecutor es potes fieri Apostolus: b
Si latro es, potes fieri colonus Paradisi c

a. S. Matthæus. b. S. Paulus ex Saulo. c. Latro in cruce pœnitens.

Ænigma Grammaticum.

Olla hodie præstāt quos dat lux crastina pullis.
Mea pater in sylvas, filium tuum lupus est.
Mus est in templo, crux non est in templo.
Non licet vesci carnibus nisi die Veneris,
Sunt oculis clari qui cernis sidera tanquam.
Non licet asse mihi qui me non asse licetur.
Aspice virtutē, vitium cole, neglige Christū,
Crimina disce, nega vera, caduca pete.
Odit, amat, reprobat, probat, execratur, adoras,
Crimina, iura, nefas, fas, simulacra, Deum.

Declinatio Scamni.

… Fixum Scamnum! quanta inclementia scamni!

Insideo Scamno: toto premo corpore Scamnum.
O Scamnum, Scamnum! rigido non gaudeo Scamno
Scamna iuuent alios; Scamnorum nulla voluptas:
Dico vale Scamnis, aliis ego Scāna relinquo.
Scamna valete, volo duris absistere Scamnis

Declinatio Mortis.

Omnia mors soluit, sunt omnia terrea Morti
Mortalis viuo viuere disce Deo.
Omnia debentur Morti, mortemq; sequuntur
Mortalis verum disce timere Deum.
Omnia, Mors, tua sunt, morientur & omnia Morte:
Discite mortales viuere, itemque mori.

Aliter.

Mors mortis morti mortem nisi morte dedisset,
Cœlorum nobis ianua clausa foret.

IOHANNES BVCHLER a Gladbach.

Imposuit proprii Domini mihi gratia nomen
Cognomen, Libros disce, doceq;, meum ...

Aliter.

Nominis ire iubet princeps te litteram stri.
Altera vero pedes figere mandat equis.
Vtraque ferre leuis fecit me nomen amico,
Centoculus custos cui datus Argus erat,
Lætitiaq; sonos in magnis edo triumphis:
Iunxeris, N. Græcis flos beni odoris ero.
Alio Teutonibus vigilem designo volucrem
Grauem

Græcia me fouit, dum sine ventre fui.
Dicta suæ volucris Græco sine fronte locatur,
Tu partes reliquas abiice, Græcus ero.
Libros disce doceq; meo cognomine dico:
Dempseris, L, præter nil tibi signo libros.
Lubricus in terris fuerat mihi patria torrens:
Hinc cœlum patria, vt spero perennis erit.

IN OBITVM GENEROSI & antiqua nobilitate illustris viri Theodori Quaht in Wicrath Domini, Aulæque Geldricæ Magistri perpetui, Elegia Funebris.

QVem Dominum agnouit Wicradica terra, Magistrum
Aulaq; quem coluit Geldrica perpetuum:
Hic iacet ante diem subito sublatus acerba
Morte, oculus cuius cau[illegible]sa, caputq; fuit.
Occidit, heu, virtus stirpis clarissima Quada,
Stirps numerans longa posteritatis auos.
Occidit omnigenæ virtutis nobile lumen,
Spes nuper patriæ, puluis, & vmbra modo.
Heu quantum amisit cum sua patria laudis?
Perdidit & quantum subdita turba virûm?
Sic Theodore iaces? sic te mors enecat atrox?
Lustra tuæ vitæ vix duodena tenes.
[illegible]ati & coniunx sic nos tot casibus acti
[illegible] immergimus assiduisq; malis?
[illegible] nil luctum nobis, nec amabile quicquã,

Nostra

Nostra delitia, te moriente, iacent.
Tu clypeus, tu certa salus, tu immobilis omni
In casu anchora eras, auxiliante Deo.
Omnes sub q; tuis tuti requieuimus alis,
Septi sanguineis undiq; militibus.
Sed Deus iratus nobis, ani q; Toparcham
Tam mitem, atq; bonum noluit esse supe
Qui si quisquam alius mortali lege creatu
Dignus, reuera viuere dignus erat
Cuius si laudes vellem comprendere versu
Longe humeris impar Musa subiret onus
Vera tamen sera dicent praeconia gentes,
Huic Domino & memores inclyta facta
Nam quẽ non iuuit? quos nõ solatus amic
Qui petiere eius consilium, vel opem?
Ecquis eo melior fuit, aut reuerentior ae
In populos quotquot iura seuera tenet.
Delicias & opes, & vanos temsit honores
Pacis amans semper pacificusq; fuit.
Optima prelatu nec deerat gratia verbis
Comis, sincerus, vir sine fraude bonus.
Simplicitas animo prudens tamen, atq;
Fixa fuit, procul a pectore fastus erat.
Sic sibi multorum dum conciliaret amorem
Gratus erat populo, principibusq; viris.
Otia quae vitiis causa, atq; alimenta ministr
Illius in vita nullum habuere locum.
Pace prius [illegible] gentes, [illegible]
Heroum, fortis victor vbiq; [illegible]
Ast ubi iam firmata virum perfecerat ae
Iudicio dextro, consilioq; valens
Uxorem duxit Mariam de stemmate Fin

Moribus, & vera nobilitate patrem.
Qui thalamū subiens pro more, fideq́ iugalem,
Proles undenas fert tribuente Deo.
Quorum germani septē, soror una supersunt,
Exculti studiis, moribus atque bonis.
Et tres iucunda primo sub flore iuuenta
Ante suum subita morte obiere patrem.
Quarti maiorum mortē dum flemus Adolphi,
Spē præter sequitur mors lacrymāda patris.
Omnia sunt gemitu, sunt omnia plena dolore,
Hunc repetit uotis concio tota piis.
Inprimis coniunx ut casto compare turtur
Orbatus, casum & tristia fata dolet.
Vnū hūc suspirat, gemit hunc, hūc cogitat unū
Seu lux, seu nigra sidera noctis eunt.
Flere decet, non maior [illegible] nec acerbior unquā
Nobis ante diem hunc contigit interitus.
At quid flere iuuat? fletus mors inuida ridet,
Exstinctum possunt nec reuocare virum.
Ergo pro lacrymis, hominū meditemur inanē,
Sortem spectando regna beata poli. (angor,
Hæc breue vita bonum nihil est nisi luctus, &
Principio, medio, fine dolenda suo.
[illegible] quæ dat gratissima dona, perennis
Est, morbis, omni tristitiaq; carens.

ECLOGA FVNEBRIS, DE EODEM.

Melibœus, Tityrus.

[illegible] festino tendis præcurrere gressu? M.
[illegible] quasi pedes? an quo via ducit in
[illegible]

For-

T. *Fortunante Deo libet hac requiescere nocte*
Intra vrbis muros, quid enim [illegible]
M. *E quid amabo noui vestris à finibus [illegible]*
Si quid habes deprome, via vt fastidia [illegible]
T. *Est aliquid, sed quod vix dum lacrymis [illegible]*
possim
Commemorare, pati mihi tam fuit illud ac-
bum:
M *Triste quid expecto: naui versaris in vna*
Nobiscum (mentis nisi me sententia fallit)
Haud dubie nostri miles populator & agri
Tristia damna dedit, rapiendo armenta, g-
gesq;:
Non leuis est talis certe iactura, sed vdos
Sæpe oculos facit, & multum anxia corda fa-
tigat:
Expertus loquor: heu quanti experientia [illegible]
Ipse fui quondam (durum, & miserabile [illegible]
Diues agri, diues positis in fœnore nummis:
Quid verbis opus est? pleno mihi copia cornu
Omnia erant mihi læta, animo nihil am-
vltra
Optabam, cunctis sat erat factum vndique [illegible]
Fortuna mandans liquidam, [illegible]
Posse mali nihil, at sum spe relictus inani.
Corruit igne domus, perijt bis terque idem
Ære pecus, gallus, pullus, cum matre [illegible]
Ipse quater vinctus (me, mens [illegible]
horret)
Et post mille min[illegible]
Ære graui hirsutum caput [illegible]

*Tale nihil queror : expertem me his Ætheris T[illegible]
auct[illegible]r,*
Et nostri Dominus pagi fecere periclis.
O ter felices homines, felicia rura, M.
Temporibus duris talis quibus obtigit heros.
Dic ergo afflicto quinam sub corde dolores
Sint tibi, disrumpunt siquidem suspiria pectus.
Incipiam, si tantus amor cognoscere casus. T.
Ille ope cuius adhuc patriis in sedibus omnes
Militis incursus, prædas, cædesque cruentas,
Euasisse datum, superas migrauit ad arces,
Gaudia vbi carpit nullis peritura diebus.
Quod genus Herois quæ tristia spicula mortis M.
Confodere, quibus viuens habitauit in oris?
Nullane fama tuas Domini penetrauit ad au- T.
res.
*[illegible]icraht, claro, & veteri de stemmate Q[illegible]
dum?*
Haud procul à Narsis, primo qui fluminis or[illegible]
Degit, & in vicos aliquot dominatus ibidẽ es[illegible]
Ipse illum Dominum vidi, hausique loquentem, M.
Tardior hæc certe mors debuit esse, viriq;
Postposuisse huius meritis sua iura decebat.
[illegible]pietas, si rara fides, si viuida virtus, T.
[illegible]andor, si nobilitas, si gratia morum
Flectere iura necis possent, foret ipse superstes.
[illegible] non fraude tumes, non prodigus iræ,
[illegible] innocuus sensit, bonus vsq; benignũ,
[illegible] placide exercebat, & arte
[illegible] animos, gratumque fauorem
[illegible] sibi [illegible] inermis.

Quid?

Quid multis? fuit hic decus omne, & gloria
nostra,
Præsidium [illegible] & rebus solamen in arctis.
Qui simulac sua coram [illegible] in verba [illegible]
Ora, [illegible] [illegible] [illegible] inimica [illegible]
Arma [illegible] [illegible] pax [illegible]

M. *Mira refers, audita mihi tamen ante, [illegible]*
Hæredemne soli, spem posteritatis auitæ:

T. *Moribus, ingenio, virtute simillima patri*
Pignora, ni [illegible] [illegible] [illegible] masculæ [illegible]
Arbore quippe bona fructus decerpitur [illegible]
Et germanus adest Wilhelmus nomine, [illegible]
Qui patriam, plebemque tuetur, & ornat, [illegible]
Quem niue candidior, nec tristi tabida [illegible]
Mens cunctis æquum recto [illegible] [illegible]

M. *En ventum ad portam, superest sermo [illegible]*
dendum:
Ergo vale, meæ me hac [illegible] negotia [illegible]

T. *[illegible] vale, multos & agas felicius annos.*

Annus & dies mortis.

ConspeCta aVgustI ter Dena LVCe, T[illegible]
Cha[illegible]
In W[illegible] Grabt noster [illegible] Theo[illegible]

NOMEN, FAMILIA, PATRIA, vitæ, & Mortis annus, Mensis, Dies, Liberorum ante, & post [illegible] numerus, ænigmatικῶς expressa.

Diu[illegible] munus Gr[illegible]
Cognomen [illegible] est, [illegible]
D[illegible]

Dant natales ſolum ſapientia conſiliumq́;,
Quod vulgo à vitiis nomen habere putant.
Lex montis Sinai, hebdomade ſimul vnius anni
Annos quot vixi ſignificare queunt.
Interitus noſtri ſi quis deſiderat annum,
Qui mihi poſtremum clauſit in orbe diem,
Samſonis iungat vulpes & Neſtoris annos,
Addat quod Græco Troia ſub hoſte fuit,
Ægypti plagas, & Mathuſalemia ſecla,
Hos bene collectos illico certus eris
Cæſaris Auguſti proles penultima vidit
Scandere me ſummi regna beata poli.
Nos quot eluxit, mihi tot periere priuſquam
Occido, coniugii pignora cara mei.
Hæc ſcula tot linquo quot habet vagus oſtia Nil⁹
Præter auis Phœnix, pignora fœminea.

EPITAPHIVM CLARISSIMI, integerrimique vir. Egberti Meuteri, per annos quadraginta quatuor in Vvicraht Præfecti, qui diu ischiadi cum intolerabili conflictatus, ſibi quidem neque præmature, neque infeliciter, ſed ſuis intempeſtiue & luctuoſe, ætatis ſuæ anno ſeptuageſimo tertio, reparatæ per Chriſtum ſalutis 1595. decimoquarto die Decembr. deceſſit.

EGberti ſi forte tuas peruenit ad aures
Meuteri nomen, claraq́; fama viri,
Et gradum, ſua qui fuerit cognoſce peracta

Vita

Vita dehinc animæ fauſta precatus, abi.
Si neſcis vir erat prudens, affabilis, æquus,
Iudicio iuſtus, iuſtus & officio.
Ingenuo viuens nulli non gratus amore,
Subiectis, Domino carus erat'q; ſuo.
Præturam quadragenos, & quatuor annos
Geſſit, in hac Dominis ſeruiit ille tribus.
Ioannes Auus aſciuit, Theodorus amauit
Filius, hunc Ianus vidit obire Nepos.
Vxorem duxit Flodroff de ſtirpe priorem,
Hinc ſubiit thalamos Ghoir Catharina ſu
Si, C. ſublato, V, poſt ter modo ſæcula quinque
Conſtituas; annum funeris inde cies.
Luſtra bis octo, minus ſeptē dū vixerat anni
Poſt Idus prima luce Decembris obit.
Illius in medio ſunt membra recondita tēpl
Quod medius populos eſſet & inter heru
Proxima præſtantis quondam pietate Priori
Goſvvini Thelen corporis exuuias.
Nec temere, vnanimes quondam, nunc cor
reiuncti
Sinceræ renouant pignus amicitiæ:
Exſpectant'q; diem ſonitu præeunte tuba-ru
Quādo hominis veniet nat⁹ ab arce Pa
Tunc erumpentes tetro de puluere mem-bra
Priſtinus amborum reſtituetur honos.
Permiſti'q; piis Phœbeæ lampadis inſtar,
Fulgebunt, verum iugiter ante Deum.
Quiſquis es, his vt eas coniunct , hone-
ceſſe,
Atq; tuum caleat pectus amore Dei

Ἐτεο. καὶ ἡμερόστιχον.

LVCIa VIX aberat PrӕfeCtVs Vt Integer Egpert,
MeVterVs Late CaLICa regna petIt.

De eodem adhuc ſuperſtite.

En lector, paucis aduerte, docebere, quanam M
Gens qualiſue locus ſibi vēdicet, obtineatque E
Prӕfectum, in Iulia, qui Cliuenſiq; ducat V
Expraït, & ſocios antiquo munere vinci T.
Rhenū cis Moſamq; habitat, Diſcede repentE
Terra dat nomen, cuius Prӕfectus habetuR.
Vis Dominum nouiſſe loci, vox digna notatV
Sit tibi Grӕca κακὸς, q̃ per contraria ſume S.

PIIS, ET SANCTIS MANIBVS V. P. PRIORIS, ET PAſtoris in Vvicraht Goſvvini Thelen Ruremundenſis, viri pietate, eruditione, prudentia, & vſu rerum, vitӕ, morumq; integritate prӕſtantis, qui feliciter, & ſancte in terris vitam ſuam clauſit, Anno ſalutiferi partus cIɔ Iɔ XCI. Quarto die Maij tunc Aſcenſioni Dominicӕ ſacro.

...e ſacrati tumulus ſepulcri
...oribus largis lacrymarum inundet,
...ereus Myſta vapor vſque ſacri
Gratus inumbret.

Ah

Ah Domus huius cita mors Priorem
Abstulit magnum decus additum Diis,
Sed crucis sacræ columen cohorti
Maius ademtum.

Heu iacet secum pietas, & ille
Pristinæ candor fidei, atque fandi
Artifex lingua, & Sophia altæ sacris
Eruta chartis.

Hic vir apprime bonus est in oris
Geldricis natus, celebriq; in vrbe
Concitum flumen, cui Rura nomen
Nobile præbet.

Diuites quamuis opibus parentes
Atq; cognatos variis haberet
Præmiis laudum, tumidiq; honoris
Suspiciendos.

Hic tamen semtis opibus paternis
Pauperem duxit, voluitq; vitam,
Fratribus sacræ socium crucis se
Iunxit ibidem.

Impii ritus scelus execratus,
Quod semel vouit Superum Parenti
Præstitit, puro pietatis vra
Pectore semper.

Mox Procurator, licet abnegarat,
Fit Domus illic, minime secundo
In statu, sollers cito cui reduxit
Integritatem.

Nam fuit felix, nec inauspicatum,
Corde quod voluit, Domino annuente
Rite cesserunt sua destinata.

Consiliumque.
Dein, bonos ultro siquidem citato
Dignitas cursu sequitur perennis,
Factus in Wicraht Parochus, Priorque
Omnine fausto.
O quater plus plus quam quater, o beatos
Hos, quibus dono Superum Monarcha
Rebus afflictis, dubiisque prorsus.
Contigit ille,
Qui manu clauum tenuit fideli,
Ære deuinctos aliis, redemit,
Atque structuris varie innouauit
Cœnobium omne.
Ecquis illius merita sonabit
Laude virtutes, studiumque Christi?
Hic sua vires, sua spes, opesque
Tempore quouis.
Os fuit concors animo, sonusque
Sensui: longum monitis Supremi
Pectus innexum, scelera, impiosque
Horruit ausus.
Ah Vale æternum venerande Præses,
Ah Vale æternum columen, decusque
Ordinis sacri, fruitorque lætus
Luce perenni.
Amplius nec iam vigili labore,
Nec potes doctis monitis iuuare,
Nec iocis salsis lepidisque prorsus
Gratiam inibis.
Hostia sacra, Dominator orbis,
Cuius in sancta redolentis ara,

Quæ sacro in templo pius obtulisti.
Sit memor usque.

Annus & dies mortis.

GosVVInVs TheLen Pastor, PrIor atqVe CeLebrIs,
Intrat CVM ChrIsto teCta beata poLi.

Ἱλαος ὢν μύστην ἐλέαιρε τὸν υἱὲ θεοῖο,
Εὐφροσύνως διάγῃ πάμποτε οὐρανόθι.
Σοῦ γὰρ ἄνευ μηδὲν δύναται πίστις τε, πόνος τε,
Δῖα δικαιοσύνη, μηδὲ, τι ἐντυχέει.

EPITAPHIVM VIRTVTE ET nobilitate Præstantis viri Herberti ab Ha[l]... qui in Abbatia Imperiali S. Cornelii morb... correptus, morte felicissima ibidem ob... anno ætatis 42. Kalendis I[u]lij, Anno Domini 1596.

HIC iacet, & placida, vir magnus, mor[te] quiescit,
Temporis, & generis gloria magna sui.
Herbertus sacro tulit ex Baptismate nomen,
Hallia cognomen stirps generosa dedit.
Stirps splendore suo, quauis Germanidos ora;
Qua sese fecit notius esse nihil.
Ex qua, continua, longaque propagine clari,
Ex Troiano ut equo, prosiliere viri.
Qui foris, atque domi, qui belli & tẽpore pacis,
Ardua virtutis signa dedere sua.
Maiores imitando sua virtute, negauit,
Nec patriæ vitam, corpus, opesue suas.

Atq; truces inter gladios, ſtrepituſq; tubarum,
Pro Chriſto, & vera relligione ſtetit
Hoſtẽ hoſtis cognouit, amicũ expertus amicus,
Nulli non promptus, ferre rogatus opem.
Conſilio bonus, ingenio non tardus, habenas
Quid dare, & indomito adducere ſciret equo.
Talis quin etiam blandis facundia dictis,
Oris Neſtorei gratia qualis erat.
Principibus, ſummiſq; viris gratiſſimus vſq;,
Nec populo minus, imo his venerãdus erat.
Ingenuas artes teneris tractarat ab annis,
Dans operam mores vt ſine labe forent.
Nam neq; luxuriã, vitamve ſecutus inertẽ,
Fœdæ nec Veneris captus amore fuit:
Verum cum plures viuendo exiſſet in annos,
Iamq; ætas illi coniugio apta foret:
Verdthao lecti ſociam de ſtemmate legit
Agnen, connubij datq; capitq; fidem.
Natorum quæ facta trium dulciſſima Mater,
Bina tulit ſexus pignora feminei.
Poſt partus ſubito linquẽs cum prole Maritũ,
Integra perpetuæ gaudia lucis adit.
Multa cura Pater ſobolem ſibi morte relictam
Coniugis, educi fecit & erudier:
Cœnobio donec morbo correptus in iſto,
(Tempore quo locũ in hoc Natus adeptus) obit.
[illegible] octo vitæ, binoſq; peregerat annos,
Cum Deus hunc vitæ de ſtatione vocat.
Vt vixit fidei documenta profeſſus auitæ eſt,
In Chriſtum cecidit nec ſua morte fides:
Angelicis præeuntibus ergo miniſtris,
[illegible], membra repoſta ſolo.

Quisquis es, æterni potiaris vt arce parentis,
Illius vnigenam produce sume tuo:
Sternit hic ipse viam, recto quæ tramite, certu[m]
Ad pia cœlicolum gaudia, monstrat iter.

Ετερο ϗ ἡμερόστιχον.

IVLIVs Vt prIMa profLVXIT ab æthere (ti-
LVCe,
HInC HerbertVs ab HaLL teCta beata pe-

IOANNIS HERMANNI, NOBI-lissimi viri Adami à Baur in Rommelian, fi-lij, in funere Rutgeri fratris desideratis-simi Threnus.

QVo te, quo densis mors abripit atra tene-
bris?
Quo sequeris? tristi quæ loca nocte petis?
Bruma riget, Boreas fremit, omnia nix tegit, agri
Atque silent siluæ, vox replet illa lupi.
Siccine claudentur tua nūc tibi lumina frater
Lumina longæuos digna videre dies?
Siccine conclusa, Germane, iacebis in vrna,
Et membris fies vermibus esca tuis?
Quo tua quo frater deflebo funera fletu?
Quod mihi principium, quis mihi finis erit?
Deficio, totusq; tremisco pectore, possum
Nec tantum solus sustinuisse malum.
Flete pii, & mites mecum modo flete sodales,
Nam cecidit vestri pars quotacunq; gregis.
Heu lacrymosa dies, heu inuida Parca, quis il-
lud.
Tam male conueniēs nomen habere dedit?
Parcere te decuit Puero virtutis amanti,

Cui Deus, & sanctæ cui placuere preces.
Quem Musa simulac voces formare, gradiq;
Est orsus, studiis excoluere suis.
Dic age, quæ tanti fuerit tibi caussa furoris,
Hac auida vt raperes mēbra tenella manu?
Et cur ante diem? nondum duo lustra peregit,
Non fuerant vitæ languida fila suæ.
Sternere debebas pestes, vitæq; Tyrannos,
Quis melius vitam non habuisse foret.
Blandidulus puer hic, hominũ non obfuit vlli,
Nullius immo tulit conscia corda mali.
Verius est vero quisquis fuit ille locutus,
Quæq; solent longas pessima stare moras.
At cito depereunt primo placitura sub ortu,
Vt cadit in tenero splendida flore rosa.
Ergone te posthac dulcis Germane videbo?
O mihi Orestæa, frater amate, fide.
Ingeniumq; pari studio exercere licebit?
Atq; vno, vt semper, iungere membra toro?
Vna eademq; fuit nostrũ vtriusq; voluntas,
Alter & alterius par in amore fuit.
Ah quod non licuit longos tibi viuere mecum
Plusquam Nestoreos, vt merebare, dies.
Iam duo distrahimur fidissima pectora, tēplaq;
In Wirabt durum terra cubile dedit.
Subter quā procul à patria, & natalibus oris,
Carpendus longo tempore somnus erit.
Nec tibi post vnquā dabitur venientib. annis,
In natale tuum posse redire solum.
Quisnam dictum non posse parentibus ibit?
Hāc quis amabo malam gratiā inire volet?

Omnia erunt luctus, atq; omnia plena doloru,
Tot.iq; te repetet Rommeliana domus.
Quam vellent, vt ego, voces audisse supremas,
Atq; anima tecum deficiente loqui.
Me meminisse iuuat, crebroq; reuoluere verba
Pectore promebas quæ moriture tuo.
Præq; meis oculis tua iam morientis imago
Errat. & immemorem non sinit esse sui.
Errabitq;, imisq; meis in sensibus vsque
Hærebit. præsens dum mihi vita super.
Hæc cape fraterno multum manantia fletu
Carmina, & æternum frater aue atq; vale.
Sit tibi terra leuis, nulli grauis ipse fuisti
In vita, vita, luceq; amabilior.
Lector tolle pedes fratris super ossa resistis,
Quæ pede nullius promeruere premi.

Anima demortui fratris.

Ecquid opus frater nimis indulgere querelis?
Nomina Parcarum quid lacerare iuuat?
Nil Parcæ possunt: Deus est qui cūcta guberna
Arbitrium vitæ quem penes atq; necis.
Hic me subtractum mediis è fluctibus æui,
Æternum regno vult meliore frui.
Sunt vbi siderei cœtus, animæq; piorum,
Sacra vbi perpetuo fulget honore Trias.
Cōtinua est vbi lætitia, & sine fine voluptas,
Verus vbi pleno fonte redundat amor.
Nullū vbi morborū genus est, vbi nulla fatig
Curæ animos, vbi opus triste timere nihil
Gaudeo mortali quauis me lege solutum
Amplius haud quidquā posse timere mali

Vita, salus, requies, pax, iam hi parta decusq;,
Omnia iam nosco quæ latuere prius:
Lima iacet penitus, discendi exstincta cupido,
In cælis siquidem discere nil opus est
Siste ergo lacrymas frater, res vana profecto est
Hic vbi nil prodest, velle dolere, dolor.
Te decet humanæ sortis meminisse sit eius
Quam fluxum penses conditionis opus.
Non ego si possem lacrymis reuocarier vllis,
Ipse meo cuperem corpore, vt ante, tegi.
Curarum securus enim, vacuusq; laborum,
Percipio in Christi gaudia vera sinus.
Tu Germane vale, dulcesq; valete parentes,
Et cum cognatis nota caterua vale,
Et facite, vt misero superãt quæ tempora mũdo
Omnia mandatis sint operata Dei.

Ἔτος καὶ ἡμερόστιχον.

LVCe VaLentINI RVTgerVs nobILIs à BaVr
CœLICoLVM, seXta, Vespere, regna petIt.

INDEX

LOCORVM COMMVNIVM PRÆCEDENTIS operis.

Cla-

M.

N.

O.

P.

INDEX OMNIVM HIC positorum Ænigmatum.

A.

Cam-

D.

M.

INDEX

FINIS.

Diſtinxi, prius & male cu[illegible] vocabula, Lector,
Reſtitui: mendis [illegible] [illegible]dere noua.

GLADBACH

Sententia-

rum

Memorabi-

lium

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm